

ÖSSZEHASONLÍTÓ
MÉDIAJOGI TANULMÁNYOK
A „KÖZÖS EURÓPAI
MINIMUM”
AZONOSÍTÁSA FELÉ

KOLTAY ANDRÁS – NYAKAS LEVENTE

Összehasonlító médiajogi tanulmányok

A „közös európai minimum” azonosítása felé

8.

Sorozatszerkesztő:

Koltay András – Nyakas Levente

Összehasonlító médiajogi tanulmányok

A „közös európai minimum” azonosítása felé

Szerkesztette: Koltay András – Nyakas Levente

Médiatudományi Intézet

2014

Minden jog fenntartva.

© Bartóki-Gönczy Balázs, Gellén Klára, Koltay András, Mayer Annamária, Nyakas Levente,
Szeghalmi Veronika 2014

© Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézete 2014

Tartalom

Előszó	9
--------------	---

Bartóki-Gönczy Balázs: *Must-carry* és *must-offer* szabályozás az Európai Unióban

1. A műsorterjesztőket terhelő <i>must-carry</i> kötelezettségek	11
1.1. Bevezető	11
1.2. A <i>must-carry</i> szabályok az uniós jogban	12
1.3. Jogsértési eljárások és az Európai Unió Bíróságának ítéletei	16
1.4. Egyes tagállamok jogrendszerei	20
1.5. Azonosítható modellek a tagállamok gyakorlatában	29
1.6. Kitérő: az Egyesült Államok	38
1.7. A „ <i>must-be-found</i> ” mint a „ <i>must-carry</i> ” jövője?	44
2. A médiaszolgáltatókat terhelő <i>must-offer</i> kötelezettségek	47
2.1. A tartalomhoz való hozzáférés általában	47
2.2. <i>Must-offer</i> kötelezettség előírása a Bizottság által	49
2.3. Egyes tagállamok megoldásai	50
2.4. Azonosítható modellek	57
2.5. Kitérő	59

Gellén Klára: Kereskedelmi közlemények összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

1. Bevezető	63
1.1. Elméleti bevezető	63
1.2. Terminológiai kérdések, elhatárolások	63
2. Nemzetközi jog	66
2.1. Az EU szabályozás	66
2.2. ET szabályozás	74
3. Az egyes országok jogrendszerei	75
3.1. Egyesült Királyság	75
3.2. Németország	80
3.3. Olaszország	82
3.4. Magyarország	84
4. Egyes kérdések összehasonlító áttekintése	86
4.1. Az intézményt szabályozó jogforrás jellege	86
4.2. A kereskedelmi közlemények meghatározása	87
4.3. A burkolt kereskedelmi közlemény tilalma	88
4.4. A burkolt kereskedelmi közlemény és termékmegjelenítés elhatárolása	89
4.5. A támogatás	89
4.6. A termékmegjelenítés	91
4.7. A reklám	96
5. Következtetések	98

Mayer Annamária: Az újságírói forrásvédelemhez való jog összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

1. Bevezető.....	101
2. Nemzetközi jog.....	101
2.1. Az Európai Unió szabályozása.....	101
2.2. Az Európa Tanács dokumentumai.....	102
2.3. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata	103
3. Az egyes országok jogi szabályozása.....	108
3.1. Anglia.....	108
3.2. Franciaország	110
3.3. Németország	112
3.4. Olaszország.....	114
3.5. Magyarország.....	115
4. A forrásvédelemmel kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése.....	117
4.1. A szabályozást tartalmazó jogforrás jellege	117
4.2. Ki számít újságírónak?	119
4.3. A védett információ jellege.....	120
4.4. A védelem mértéke.....	120
4.5. A forrásvédelem kötelezettségének megszegése esetén alkalmazható szankciók...	122
4.6. Ki kötelezheti az újságíró forrása felfedésére?	122
5. Következtetések.....	123

Nyakas Levente: A kiskorúak védelmének összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

1. Bevezető.....	125
1.1. Elméleti bevezető	125
1.2. Terminológiai kérdések, elhatárolások.....	125
2. Nemzetközi jog.....	126
2.1. ENSZ	126
2.2. Európai Unió.....	127
2.3. Az EFTA Bíróság gyakorlata	129
2.4. Az Európa Tanács dokumentumai	130
3. Az egyes országok jogrendszerei.....	131
3.1. Egyesült Királyság.....	131
3.2. Franciaország	134
3.3. Németország	135
3.4. Olaszország.....	137
4. A kiskorúak védelmével kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése.....	140
4.1. Az intézményt szabályozó jogforrás jellege.....	140
4.2. Az intézményrendszer – társszabályozás	142
4.3. Minősítési rendszerek.....	145
5. Következtetések.....	146

Szeghalmi Veronika: A magánszféra védelméhez való jog összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

1. Bevezető	149
2. Nemzetközi jog	150
2.1. Az Európai Unió Szabályozása	150
2.2. Európa Tanács dokumentumai	151
2.3. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata	152
2.4. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlata és egyéb nemzetközi egyezmények	154
3. Egyes államok megoldásai	155
3.1. Anglia	155
3.2. Franciaország	158
3.3. Németország	159
3.4. Olaszország	162
3.5. Magyarország	164
4. A magánszféra védelméhez való joggal kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése	166
4.1. A magánszféra alkotmányos védelme	166
4.2. Általános és speciális védelem az egyes jogágakon, jogterületeken	167
4.3. Speciális szabályozás a médiában	169
4.4. A közszereplők magánszférája	171
4.5. Fényképek és hangfelvételek speciális helyzete	176
4.6. A magánszféra védelmének határai	178
4.7. Anonimitás joga	180
4.8. Szankció a magánszféra védelmének megsértése esetén	181
5. Következtetések	183

Előszó

Az összehasonlító jog művelése mindig ingoványos talajra vezeti a jogtudomány képviselőit. A médiajog kutatása gyakran önmagában úgyszintén ehhez hasonló veszélyeket rejt. A kettőt egyszerre végezni: szinte istenkísértéssel ér fel. Azon médiajogi szakmunkák, amelyek magukat komparatív megközelítésűnek mondják, legtöbbször nem jutnak tovább az egyes államok jogrendszerében létező szabályok vagy joggyakorlat egymás melletti – azaz, egymásra nem reflektáló – bemutatásánál. Ennek persze jó okai vannak; aki összehasonlító jogi elemzést akar végezni, annak külön-külön is elmélyülten kell ismernie az egyes jogrendszereket. Nem lehet megalapozott véleményt mondani egy idegen szabályozásról, ha nem ismerjük annak apró rezdüléseit éppúgy, mint a hozzá kapcsolódó gyakorlatot, alkotmányos gondolkodást. E nehézségek miatt a médiajogi összehasonlító elemzések területén Európa szerte komoly hiátus jelentkezik.

Ez a kötet főként az NMHH Médiatanácsa mellett működő Médiatudományi Intézet munkatársainak tanulmányait gyűjti egybe, kiegészülve más szerzőkkel. Az összehasonlító európai médiajogi kutatás megkezdésekor kijelölt ambiciózus cél, az egyes európai jogrendszerek egymással egybevetetett bemutatása, valamint a szintetizálni, a közös minimumot az egyes szabályozásokból kinyerni, azonosítani kívánó megközelítés gyümölcsei e tanulmányok. Egyfajta első kísérlet, amelyet remélhetőleg – és nem csak az itt szereplő szerzők, sőt nem csak a magyar jogtudomány képviselői által – újabbak és újabbak követnek majd, annak érdekében, hogy a vitathatatlanul létező közös európai történelmi és filozófiai örökségnek – amely alapján közösen valljuk, hogy a sajtószabadság becses és féltett kincsünk – a jogi szabályozáson keresztüli gyakorlati megvalósulását is közös nézőpontból tudjuk értékelni, az egyes szabályozási megközelítéseket mérlegre tenni és megítélni.

Budapest, 2014. január 2.

Koltay András

Must-carry és must-offer szabályozás az Európai Unióban

BARTÓKI-GÖNCZY BALÁZS

1. A műsorterjesztőket terhelő *must-carry* kötelezettségek*

1.1. Bevezető

A *must-carry* szabályok alatt a műsorterjesztők azon kötelezettségét értjük, mely szerint meghatározott, közérdekű médiaszolgáltatásokat továbbítaniuk kell a végfelhasználók felé. Európában és az Egyesült Államokban a földfelszíni műsorszórás mellett megjelenő alternatív műsorterjesztési infrastruktúra, a kábelhálózatok elterjedése és növekvő népszerűsége hívta életre a jogintézményt, melynek alapja az állam azon szándéka, hogy a közérdekű célok eléréséhez fontos tartalmak (pl. közszolgálati és helyi médiaszolgáltatások) akkor is eljussanak a nézőkhöz, ha az egyébként nem szolgálja egyértelműen a műsorterjesztő üzleti érdekét.

A *must-carry* szabályozásban jól megragadható a média és az elektronikus hírközlési szektor konvergenciája, hiszen a szabályok egyrészt a műsorterjesztőre, mint elektronikus hírközlési szolgáltatóra kirótt kötelezettségként jelennek meg, másrészt pedig meghatározott tartalmak vonatkozásában, a műsorterjesztési platformhoz való hozzáférés jogosultságaként, végső soron pedig a nézőkhöz való eljutás jogaként. Ennél fogva a szabályozás egyszerre érinti az elektronikus hírközlési, valamint a médiapiacokat, ahol bizonyos mértékben versenytorzító hatással is bír, ugyanis a továbbítási kötelezettség korlátozza a műsorterjesztő szabad vállalkozáshoz, illetve véleménynyilvánításhoz fűződő jogát, hiszen kiskereskedelmi kínálatának egy részét az állam e kötelezettség által szükségszerűen leköti, melyet a szolgáltató így nem tud saját akaratára, a piaci realitásokhoz igazodó üzleti érdeke szerint értékesíteni.¹ Mindezt ráadásul gyakorta ellenérték nélkül köteles megtenni, mely így különösen nagy terhet jelenthet számára, különösképpen abban az esetben, ha a hálózati kapacitás felét kell fenntartania a jogalkotó által priorizált tartalmaknak. A képet azonban több tényező is árnyalja. Egyfelől az, hogy ma már a technológiai fejlődés miatt jelentősen megnőtt a hálózatok átviteli kapacitása, másfelől pedig az is, hogy a technológia-semleges szabályozás eredményként² a tagállamok egy része mára következetesen kiterjeszti a *must-carry* kötelezettségeket a kábelen kívüli többi platformra is

* Jelen tanulmány szűkebb terjedelmű, csak egyes részkérdésekre fókuszáló kivonata korábban megjelent: *Médiakutató*, 2013. ősz, 75–86.

1 A *must-carry* kötelezettség költségét többféle módon lehet kiszámítani: az „átlagos árazás” (*average pricing rule*) modellje szerint a költségbe minden hálózati elem költségét bele kell számítani, ami a kötelezettség teljesítéséhez szükséges, míg a „hatékony komponens” (*efficient component pricing rule*) árazási modell szerint az előbbi költségeken túl be kell számítani azt a haszon kiesést, ami ahhoz köthető, hogy a műsorterjesztő nem tudta a saját választása szerinti tartalmat továbbítani.

2 Az Európai Parlament és a Tanács 2002. 2002/21/EK irányelve az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások közös keretszabályozásáról (Keretirányelv), L 108, 33–50., (18) preambulumbeközdés.

(DVB-T, műhold, IPTV, Mobil TV). Ennek köszönhetően csökken a kábelszolgáltatók relatív versenyhátránya. Más szemszögből nézve azonban elmondható, hogy a jogosulti körbe tartozó médiaszolgáltatók is versenyelőnyre tehetnek azért a *must-carry* előírások által, hiszen – a nem kötelezett versenytársaiktól eltérően – számukra garantált a nézői lefedettség, melynél fogva nagyobb reklámbevételekkel számolhatnak.³

1.2. A *must-carry* szabályok az uniós jogban

A műsorterjesztőket terhelő továbbítási kötelezettségek nem új keletűek az Európai Unióban, szinte minden tagállamban léteztek ilyen szabályok a közösségi szintű szabályozás előtt is, kivéve Olaszországot, Luxemburgot, Görögországot és Ciprust.⁴ Ezen kötelezettségek a médiarendszer kialakításáról, valamint a sokszínűségről alkotott különféle felfogások miatt igen eltérőek voltak egymástól és sokszor komoly terheket róttak – elsősorban a kábeles – műsorterjesztőkre.⁵ Ez utóbbiak ezt annak áráként tudták be, hogy kizárólagos jogokat kaptak a műsorjelek terjesztésére.⁶ Miután azonban az Európai Unió Bizottsága az elektronikus hírközlési szektor liberalizációja során lebontotta a piacralépési korlátokat és megtiltotta a tagállamoknak, hogy kizárólagos, vagy különös jogokat tartsanak fenn az elektronikus hírközlési hálózatok üzemeltetésével és az azokon való szolgáltatásnyújtással kapcsolatban,⁷ a *must-carry* kötelezettség piactorzító hatásai felerősödtek.⁸ A Bizottság ezt felismerve fontosnak látta, hogy a *must-carry* szabályozás garanciális szabályait közösségi szinten teremtsen meg, tekintet nélkül a tartalomra. A szabályok a 2002-es hírközlési irányelv-csomag Egyetemes szolgáltatási irányelvébe kerültek bele.⁹ E szerint a tagállamok meghatározott rádióműsor- és televízióműsorterjesztő szolgáltatások továbbítására vonatkozó, ésszerű továbbítási kötelezettségeket írhatnak elő a joghatóságuk alá tartozó, a nyilvánosság számára rádió- vagy televízióműsorok szétszórására szolgáló elektronikus hírközlő hálózatokat szolgáltató vállalkozások számára, abban az esetben, ha az ilyen hálózatok végfelhasználóinak jelentős hányada e hálózatokat használja a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként. Ilyen kötelezettségek csak abban az esetben írhatók elő, ha ezek egyértelműen meghatározott közérdekű célok eléréséhez szükségesek, továbbá arányosak és átláthatók. A kötelezettségeket rendszeresen felül kell vizsgálni.

3 CULLEN INTERNATIONAL: *Study on Regulation of Broadcasting Issues under the New Regulatory Framework, prepared for the European Commission*. 2006. december 22., 80–81. <http://www.cullen-international.com/other-services/studies.htm>.

4 OVUM – SQUIRE, SANDERS and DEMPSEY: *An inventory of EU must-carry regulations*. Report to the Commission, 2001. február, valamint EPRA: *Must-Carry Rules: Valuable Tool or Sacred Cow?* Background paper, EPRA/2008/06, 3.

5 Uo.

6 COM: *Directorate-General Information Society Working Document on „Must-carry” obligations under the 2003 regulatory framework for electronic communications networks and services*. Brussels, 2002. július 22.

7 A Bizottság 2002/77/EK irányelve (2002. szeptember 16.) az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások piacain belüli versenyről, L 249/21, 2. cikk.

8 BIRD & BIRD: *Must Carry Rules*. <<http://www.twobirds.com/English/News/Articles/Pages/MustCarryRules.aspx>>.

9 Az Európai Parlament és Tanács 2002/22/EK irányelve (2002. március 7.) az egyetemes szolgáltatásról, valamint az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és elektronikus hírközlési szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói jogokról (Egyetemes szolgáltatási irányelv), L 108/51.

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv tárgyi hatálya

Az irányelv lehetőséget teremt a tagállamok számára, hogy továbbítási kötelezettségeket rójanak a rádió- és televízióműsorok nyilvánosság számára történő közvetítését végző hálózatokra. Az irányelv (44) preambulumbekzdése szerint a rádió- és televízióműsorok nyilvánosság számára történő közvetítését végző hálózatok közé a kábelhálózatok, a műholdas és a földi műsorterjesztő hálózatok tartoznak. De idetartozhatnak más hálózatok is, annyiban, amennyiben a végfelhasználók széles körben e hálózatokat használják a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként.

Az irányelv elfogadásakor műsorterjesztésre szinte kizárólag csak az analóg földfelszíni, a műholdas és a kábel platform szolgált. Az azóta eltelt több mint tíz év alatt bekövetkezett technológiai fejlődés következtében azonban egyre fontosabb szerepet tölt be a rádió- és televízióműsorok vételében az IPTV és a mobil TV is, melyekre több tagállam is kiterjesztette következképpen a *must-carry* szabályokat (vö. 1.5 pont). Erre lehetőséget is biztosít a 31. cikk, amennyiben a szabályozás alá vonandó műsorterjesztési hálózatot a végfelhasználók széles körben használják rádió- és televízióműsorok fő vételi eszközeként. Azonban pontos meghatározást nem találunk arra vonatkozóan, hogy mi minősül a végfelhasználók széles körének, ennek eldöntését a jogalkotó a tagállamokra bízta, akik ezt egymástól meglehetősen eltérően értelmezik (vö. 1.5.2.2 pont).

További értelmezési problémát vet fel, hogy a kötelezettség vajon az átviteli infrastruktúrát biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatóra, vagy a programcsomagot összeállító szolgáltatóra vonatkozik-e? A kérdés nem okoz problémát azokban a tagállamokban, ahol a két vállalkozás ugyanaz, mint pl. Nagy Britanniában, Hollandiában vagy Belgiumban, azonban nem egyértelmű ott, ahol két tevékenység elkülönül, mint pl. Franciaországban, Ausztriában és Hollandiában. Ezekben az országokban mindkét piaci szereplőre vonatkozik a továbbítási kötelezettség.¹⁰

Fontos kiemelni, hogy bár a kötelezettség meghatározott közérdekű célok elérése érdekében alkalmazható, az Egyetemes szolgáltatási irányelv nem vonatkozik a továbbítandó tartalom jellegére, sem a kijelölendő médiaszolgáltatóra. Ennek oka a hírközlési szabályozás azon alapelve, mely szerint a tartalom szabályozását el kell választani az átvitelétől.¹¹

A 31. cikk továbbá nem vonatkozik az olyan kapcsolódó szolgáltatásokhoz¹² való hozzáférésre, mint például a feltételes hozzáférési rendszerek (CAS), az alkalmazási program-interfészek (API) és elektronikus program újságok (EPG). Ezekhez a tisztességes, ésszerű és diszkriminációmentes hozzáférést a médiaszolgáltatóknak a Hozzáférési irányelv 5. és 6. cikkei biztosítják.¹³

10 EPRA i.m. (4. lj.) 5.

11 Keretirányelv, (5) preambulumbekzdés.

12 A kapcsolódó szolgáltatások azok az elektronikus hírközlő hálózathoz, illetve elektronikus hírközlési szolgáltatáshoz kapcsolódó szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik és/vagy támogatják az adott hálózat és/vagy szolgáltatás útján történő szolgáltatásnyújtást, vagy erre alkalmasak; ide tartozik a számfordítás, illetve az azzal egyenértékű funkcióval rendelkező rendszerek, a feltételes hozzáférésű rendszerek és az elektronikus műsortájékoztatók, valamint az egyéb szolgáltatások, mint például az azonosítási, a helymeghatározási és a jelenlét-ellenőrző szolgáltatás. [Keretirányelv, 2. cikk, *ea*) pont].

13 Az Európai Parlament és a Tanács 2002/19/EK Irányelve (2002. március 7.) az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és kapcsolódó eszközökhöz való hozzáférésről, valamint azok összekapcsolásáról, L 108/7. (Hozzáférési irányelv).

1.2.1. A must-carry kötelezettségek kritériumai

Az Európai Unió megengedi, de nem teszi kötelezővé továbbviteli kötelezettségek előírását a tagállamok számára, azonban – figyelemmel a szabályozás potenciális piactorzító hatásaira – szigorú, bár magasan absztrahált – kritériumokat állít fel. Ezek szerint a tagállamoknak lehetőségük van, hogy a joghatóságuk alá tartozó vállalkozások számára arányos kötelezettségeket állapítsanak meg jogos közrendi megfontolások alapján, feltéve, hogy ezen kötelezettségek a tagállamok által a közösségi jognak megfelelően, egyértelműen meghatározott általános célok eléréséhez szükségesek, továbbá arányosaknak és átláthatóak, valamint rendszeres felülvizsgálatnak vannak alávetve. Továbbá, a tagállamok által bevezetett továbbítási kötelezettségeknek ésszerűeknek kell lenniük, azaz egyértelműen meghatározott általános érdekű célok tükrében arányosaknak és átláthatóknak kell lenniük, és ezekhez szükség szerint az arányos díjazással kapcsolatos rendelkezés is fűzhető.¹⁴

Egyértelműen meghatározott közérdekű cél

A *must-carry* szabályok kiszabásának alapjául olyan világosan meghatározott közérdekű célnak kell állnia, mely – a tagállamok gyakorlatát figyelembe véve – általában a kulturális sokszínűség, a pluralizmus megteremtése, a közszolgálati, a helyi tartalmakhoz való hozzáférés biztosítása. Fontos azonban kiemelni, hogy az Európai Unió Bíróságának állandó gyakorlata alapján a gazdasági megfontolásokon nyugvó célok nem fogadhatóak el a *must-carry* szabályok igazolásaként.¹⁵

Arányosság

Az uniós szabályozást megelőzően több tagállam is a kábelhálózatok átviteli kapacitásának jelentős részét lekötötte a továbbviteli kötelezettség által.¹⁶ Tekintettel arra, hogy ez gyakran túlzó korlátnak minősül, az uniós jogalkotó a szabályozás megengedhetőségét az arányosság kritériumához kötötte. Az arányosság elve az Európai Unió Bíróságának több ítéletében is részletezésre került.¹⁷ A szabályozásnak arra a szükséges minimumra kell szorítkoznia, ami az elérni kívánt közérdekű cél megvalósításához feltétlenül szükséges. Mivel a műsorterjesztőkre kirótt továbbítási kötelezettségnek vannak piactorzító hatásai, ezért az arányosság kritériumának szempontjából döntő jelentősége van a gazdasági következmények minimális szintre szorításának. A Bizottság munkanyaga kifejezetten megemlíti, hogy az opcionálisan előírható ellentételezése a műsorterjesztőknek az egyik leghatékonyabb módja a piaci torzulások csökkentésének és így az arányosság elvének való megfelelésnek.¹⁸ A Bíróság két esetben is foglalkozott tagállamok által kirótt továbbítási kötelezettségek arányosságának megítélésével, melyek ismertetésére a 2.3. pontban kerül sor.

14 Egyetemes szolgáltatási irányelv, (43) preambulumbekzdés.

15 C-211/91. számú Európai Községek Bizottsága kontra Belgium ügyben 1992. december 16-án hozott ítélet [EBHT 1992., I-06757].

16 Eijk – van der Sloot: Must-carry – a Must or a Burden? *Iris Plus*, 2012/5. 8.

17 C-288/89 sz. Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda et al. kontra Commissariat voor de Media, C-352/85. sz. Európai Unió Bizottsága kontra the Netherlands (ún. Mediawet I és II ügyek).

18 COM i.m. (6. lj.) 8.

Átláthatóság

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv elfogadását megelőzően a tagállamok gyakorlata sok esetben átláthatatlan volt a tekintetben, hogy milyen szempontok alapján kerültek kiválasztásra a hozzáférési jogosultsággal bíró médiaszolgáltatások. Ezen kívánt változtatni az irányelv, azaz, hogy a médiaszolgáltatással szemben támasztott követelmények meghatározásának, valamint a kiválasztás módjának előre lefektetett kritériumok és szabályok szerint kell történnie. Ennek részleteiről azonban – például a döntési hatáskörrel bíró szervről – nem rendelkezik az irányelv. A Bíróság a Belgium v. Bizottság ügyben foglalkozott az átláthatóság kritériumával, melyben arra a következtetésre jutott, hogy Belgium rosszul implementálva az irányelvet, megsértette az uniós jogot.

Végfelhasználók jelentős hányada

Egy adott műsorterjesztőt terhelő átviteli kötelezettség csak akkor szabható ki, ha az általa használt hálózattípus végfelhasználóinak *jelentős hányada* e hálózatokat használja a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként. Nem ad egyértelmű iránymutatást arra nézve az irányelv, hogy pontosan mely hálózatok tartoznak ebbe a körbe. A (44) preambulum bekezdés szerint a „rádió- és televízióműsorok nyilvánosság számára történő közvetítését végző hálózatok közé a kábelhálózatok, a műholdas és a földi műsorterjesztő hálózatok tartoznak. De idetartozhatnak más hálózatok is, annyiban, amennyiben a végfelhasználók széles körben e hálózatokat használják a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként.” A megszövegezése alapján az irányelv vélelmet állít fel arra vonatkozóan, hogy a földfelszíni, kábel és a műholdas platformok a szabályozás hatálya alá tartoznak, míg az új műsorterjesztési platformok (pl. IPTV, Mobil TV) esetében ezt vizsgálni kell. A nem egyértelmű megszövegezésből fakadóan eltérő tagállami implementációval találkozunk, melyek felvetik a technológia-semlegesség alapelveinek való megfelelés kérdését.

Az ellentételezés feltételei

Az irányelv lehetővé teszi, hogy a tagállamok „szükség szerint megfelelő díjazást határozzanak meg, amennyiben ugyanakkor biztosítják, hogy – hasonló körülmények mellett – az elektronikus hírközlő hálózatokat szolgáltató vállalkozások között nem alkalmaznak diszkriminációt. Amennyiben díjazásról rendelkeznek, a tagállamok biztosítják, hogy ezt arányos és átlátható módon alkalmazzák.” Mint azt fentebb említettük, a szabályozás arányosságának egyik biztosítéka lehet az ellentételezés előírása. A tagállamok egy része élt a lehetőséggel és meghatározta a *must-carry* jogosult és a kötelezett közötti ellentételezés szabályait, míg más tagállamok nem hoztak erre vonatkozó szabályokat és az erre vonatkozó előírásokat a felek közötti polgári jogi megállapodások rendezik (pl. Belgium, Németország, Svédország és az Egyesült Királyság).

Felülvizsgálat

A tagállamoknak rendszeresen felül kell vizsgálniuk a műsorterjesztőkre rótt *must-carry* kötelezettségek terjedelmét és alapját, különösen arra tekintettel, hogy a piaci és technológiai fejlődés, valamint az érdekelt felek helyzete továbbra is indokolja-e a szabályozás fenntartását a fenti kritériumok tükrében.¹⁹ A felülvizsgálat ütemezésére a 2002-es Egyetemes szolgáltatási

irányelv nem adott pontos időpontot, azonban – tekintve a rossz, vagy túlzó implementációk számát – a hírközlési irányelvcsomag 2009-es felülvizsgálata²⁰ során azzal bővül bővült a 31. cikk, hogy a kötelezettségeket a tagállamok legkésőbb 2011. május 25-ét követő egy éven belül felülvizsgálják, kivéve, ha ezt a felülvizsgálatot a megelőzőkét évben a tagállamok már elvégezték.

1.3. Jogsértési eljárások és az Európai Unió Bíróságának ítéletei

1.3.1. Must-carry és a szolgáltatásnyújtás szabadságának összeegyeztethetősége

Belga kábelszolgáltatók 2006-ban a belga Államtanács (Conseil d'État) fordultak, mert álláspontjuk szerint a tagállami *must-carry* szabályok sértették mind a szolgáltatásnyújtás szabadságát (EUMSZ 56. cikk), mind az EUMSZ 106. cikkét, mely alapján a tagállamok nem részesíthetnek kizárólagos, vagy különleges jogokkal egyes vállalkozásokat. Az Államtanács előzetes döntéshozatali eljárás keretében az Európai Unió Bíróságához fordult.²¹ Ez utóbbi a szolgáltatásnyújtás szabadságának összeegyeztethetőségét vizsgálva,²² arra a megállapításra jutott, hogy a műsorterjesztőket terhelő továbbíteli kötelezettség nem ellentétes az EUMSZ 56. cikkével, amennyiben a szabályozás:

- a) valamilyen közérdekű célt szolgál, mint például e tagállam kultúrpolitikája révén az érintett területen a tele víziós műsorok kínálata plurális jellegének fenntartását, és
- b) e célhoz mérten nem aránytalan, ami azt jelenti, hogy annak alkalmazási módszereinek olyan átlátható eljárás alá kell tartozniuk, amely objektív, hátrányos megkülönböztetést nem tartalmazó és előre megismerhető kritériumokon alapul.²³

Ez utóbbi feltétel a Bíróság értelmezésében azt jelenti, hogy minden műsorszolgáltatónak előzetesen ismernie kell a konkrétan teljesítendő feltételek jellegét és terjedelmét, valamint adott esetben azokat a közszolgálati jellegű kötelezettségeket, amelyeket a „*must-carry*” státusz megadásához teljesítenie kell. E tekintetben az elvi nyilatkozatoknak, valamint az általános politikai célkitűzéseknek a nemzeti szabályozás indokolásában történő egyszerű felsorolása nem tekinthető elegendőnek.

Ezenkívül a Bíróság hangsúlyozta, hogy „a jogosultság megadásának olyan objektív kritériumokon kell alapulnia, amelyek alkalmasak a pluralizmus biztosítására, lehetővé téve adott esetben a közszolgálati jellegű kötelezettségek révén az érintett területen különösen az országos és a helyi információkhoz való hozzáférést”. Ennél fogva az ilyen státusz nem adha-

20 Az Európai Parlament és a Tanács 2009/136/EK irányelve (2009. november 25) az egyetemes szolgáltatásról, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói jogokról szóló 2002/22/EK irányelv az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről 2002/58/EK irányelv és a fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazásáért felelős nemzeti együttműködésről szóló 2006/2004/EK rendelet módosításáról (Unió polgárok jogai irányelv), L 337/11, 0011-0035.

21 C-250/06 sz. United Pan-Europe Communications Belgium SA és társai kontra Belgium ügyben 2007. december 13-án hozott ítélet, [EBHT 2007., I-11135].

22 Az EUMSZ 106. cikkével való összeegyeztethetőséget információ híján nem vizsgálta (UPC kontra Belgium, 13–18.).

23 United Pan-Europe Communications Belgium SA és társai v. Belgium, i.m. (19. lj.) 2. pont.

tó meg automatikusan az ugyanazon kereskedelmi műsorszolgáltató által sugárzott minden egyes televíziós csatornának, hanem azokra kell korlátozódnia, amelyek műsorainak globális tartalma alkalmas e célkitűzés megvalósítására. Másfelől az említett státuszba tartozó kereskedelmi műsorszolgáltatók számára fenntartott csatornák száma nem haladhatja meg nyilvánvalóan az e célkitűzés megvalósításához szükséges számot. Azt azonban, hogy mi minősül „szükségesnek”, a Bíróság nem pontosította. Fontos viszont hangsúlyozni, hogy a közérdekű cél eléréséhez szükséges mértékű kötelezettség önmagában nem teljesíti feltétlenül az arányosság követelményét, hiszen ez előbbi (például a közszolgálati tartalmak hozzáférhetővé tétele minden néző számára) nem ugyanazt a terhet jelenti például egy analóg és egy digitális kábelszolgáltatónak, tekintve, hogy ez utóbbinak jelentősen nagyobb átviteli kapacitás áll a rendelkezésére.

Végül pedig a Bíróság kiemelte, hogy a *must-carry* státusz megadása – sem jogilag, sem ténylegesen – nem köthető ahhoz a követelményhez, hogy az adott vállalkozásnak a nemzeti területen letelepedettnek kell lennie.

1.3.2. Négy tagállam, öt jogsértési eljárás

A *must-carry* szabályok célja alapvetően tartalmi jellegű, jellemzően a pluralizmus, közszolgálatosság támogatása. A szabályozás ehhez, a tagállamok által definiált célokhoz rendelt eszköz. Az Európai Unió ennél fogva relatíve nagy mozgásteret hagy a tagállamoknak, akik ezzel élve, egymástól eltérő szabályokat alkottak, hozzáigazítva azokat saját elképzeléseikhez a médiarendszer kialakításáról. Ez – azon túl, hogy az Európai Unió területén nem alakult ki egységes szabályozás – öt esetben oda vezetett, hogy egyes tagállamok nem tartották be az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkében előírt garanciális szabályokat. A Bizottság eddig öt alkalommal indított jogsértési eljárást összesen négy tagállammal szemben.²⁴

2006 júniusában Hollandiával, Finnországgal, valamint Belgiummal szemben egyszerre került sor a jogsértési eljárás megindítására, ráadásul Belgium esetében mind a Vallon, mind a Brüsszeli Régióra vonatkozóan, melyekre külön szabályok vonatkoztak. Németországgal szemben 2006 októberében indult meg az eljárás. Az első három tagállam esetében a Bizottság megállapította, hogy egyik eljárás alá vont tagállamban sincs kellőképpen egyértelműen meghatározva a *must-carry* szabályok alapját jelentő közérdekű cél, sőt volt olyan tagállam, ahol ez egyáltalán nem szerepelt a törvényi szabályozásban. Ennek okán olyan jogbizonytalanság keletkezett, ami miatt sem a műsorterjesztők nem lehettek biztosak abban, hogy milyen tartalmakat kell továbbítaniuk, sem a médiaszolgáltatók abban, hogy jogosultak-e erre. Ezen kívül komoly aggályok merültek fel a szabályoknak az arányosságával szemben is, mivel az érintett tagállamok nem határoztak meg felső limitet a továbbítandó csatornák számában, valamint nem írtak elő rendelkezést a szabályok rendszeres felülvizsgálatára.²⁵ A holland szabályozással kapcsolatban a Bizottság különösen azt kifogásolta, hogy a médiahatóságnak adott mérlegelési jogkör túl széleskörű és nem volt kellőképpen egyértelmű, így sérült az elő-

²⁴ European Commission: 2002 Regulatory Framework Infringement procedures opened for incorrect implementation, <http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecom/doc/implementation_enforcement/infringements/inf_proc_incorr_impl_111111.pdf>.

²⁵ EU sajtóközlemény, MEMO/06/271, Brüsszel, 2006. július 7.

reláthatóság kritériuma.²⁶ Finnország és Hollandia felülvizsgálta a kritizált rendelkezéseket és miután az új nemzeti szabályozás hatályba lépett, a Bizottság megszüntette az eljárást.²⁷

1.3.3. *Belgium v. Bizottság*

Belgiumban a Vallon Régió *must-carry* szabályait a Belga Alkotmánybíróság megsemmisítette, így ebben az ügyben is megszűnt az eljárás 2008-ban.²⁸ A Brüsszeli régióra vonatkozóan a belga hatóságok szintén módosították a szabályokat, azonban a Bizottság ezeket nem találta kielégítőnek és 2008 májusában ismét felszólította Belgiumot, hogy tegyen eleget a Szerződésből fakadó kötelezettségeinek. Belgium az elutasító válaszában egyrészt az intézményes rend belső nehézségeire hivatkozott, másrészt pedig vitatta, hogy a rendelkezések ellentétesek lennének a közösségi joggal.²⁹ A Bizottság nem fogadta el Belgium érvelését és az Európai Unió Bíróságához fordult.³⁰ A Bizottság a keresetében három jogalapra hivatkozott:³¹ (i) a szabályok nem tartalmazzak egyértelműen meghatározott közérdekű célokat, (ii) a továbbítási kötelezettség kedvezményezetti jogállásának a megadására irányuló eljárás nem felel meg az átláthatóság elvének, (iii) a kedvezményezetti jogállás nem köthető ahhoz a követelményhez, hogy az adott vállalkozásnak a nemzeti területen letelepedettnek kell lennie, végezetül pedig (iv) helytelenül lett átültetve „jelentős nézőszámra” vonatkozó kritérium.

Az egyértelműen meghatározott közérdekű célok kritériumát vizsgálva a Bíróság megállapította, hogy „a pusztá említése egy olyan általános politikai célkitűzésnek, amelyhez egyébként semmilyen olyan további elem nem kapcsolódik, amely a műsorszolgáltatók számára lehetővé tenné annak előzetes meghatározását, hogy milyen természetű és terjedelmű feltételeknek és kötelezettségeknek kell megfelelniük ahhoz, hogy a továbbítási kötelezettség kedvezményezettjei jogállásában részesüljenek, nem teszi lehetővé az e követelményeknek való megfelelést.”³² Az átláthatóság elvével kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy a belga törvény nem határozott meg semmilyen, a kérdéses szervezetek műsorainak a továbbítási kötelezettség tárgyaként való kijelöléséhez alkalmazott, objektív és előre ismert kritériumot, melynek következményeként a továbbítási kötelezettség kedvezményezettjei jogállásának a megadásához teljesítendő feltételek nem ismertek azon nem állami szervezetek számára, amelyek a továbbítási kötelezettség kedvezményezettjei lehetnek, mely így nem felel meg az átláthatóság követelményének.³³ A Bíróság továbbá megállapította, hogy „e jogállás nem adható meg automatikusan az ugyanazon kereskedelmi műsorszolgáltató szervezet által sugárzott minden egyes televíziós csatornának, hanem annak megadásának azokra kell korlátozódnia, amelyek műsorainak globális tartalma alkalmas e célkitűzés megvalósítására.”³⁴

26 EJK – VAN DER SLOOT i.m. (16. lj.) 17.

27 EU sajtóközlemény, IP/08/1344, Brüsszel, 2008. szeptember 18.

28 EU sajtóközlemény, MEMO/08/67, Brüsszel, 2008. január 31.

29 A vitatott törvényi passzusokat I. 2007. március 16i törvénnyel (*Moniteur belge*, 2007. április 5., 19229.) módosított, a kétnyelvű Brüsszeli Fővárosi Régióban a műsorszóró hálózatokról és a műsor-szolgáltatási tevékenységről szóló 1995. március 30i törvény (*Moniteur belge*, 1996. február 22., 3797.) 13. cikke.

30 EU sajtóközlemény, IP/09/1491, Brüsszel, 2009. október 8.

31 C-134/10. számú Európai Bizottság v. Belga Királyság ügyben hozott ítélet [EBHT 2011., I-01053].

32 Uo., 54.

33 Uo., 59–60.

34 Uo., 63.

A Bíróság ugyancsak egyetértett a Bizottság véleményével, mely szerint „azok a kritériumok, amelyek alapján a továbbítási kötelezettség kedvezményezettjeinek jogállását megadják, nem tartalmazhatnak hátrányos megkülönböztetést. Ez különösen azt jelenti, hogy e jogállás megadása – sem jogilag, sem ténylegesen – nem köthető ahhoz a követelményhez, hogy az adott vállalkozásnak a nemzeti területen letelepedettnek kell lennie.”³⁵ Végezetül, a Bíróság elmarasztalta Belgiumot amiatt is, hogy a jogszabályok miniszteri mentesítéshez (tehát feltételhez) kötik azon műsorterjesztők mentesítését a *must-carry* szabályok alól, akikre nem igaz, hogy a végfelhasználók jelentős hányada televízióműsorok vételének fő eszközeként használ.³⁶

1.3.4. Németország és az arányosság elve

Németország egyes tartományai ellen 2006 októberében indult eljárás, mivel a Bizottság szerint nem felelt meg az arányosság követelményének, hogy az érintett tartományok a kábelszolgáltatók átviteli kapacitásának 100%-át lekötöthetik az általuk meghatározott (analóg földfelszíni műsorszórással továbbított) tartalmaknak.³⁷ Az eljárás megindulásától függetlenül, de ugyanazon szabályokat sérelmezve, a Kabel Deutschland pert indított az Alsó-Szászország tartomány kereskedelmi műsorszolgáltatás terén illetékes hivatala ellen (Niedersächsische Landesmedienanstalt für privaten Rundfunk, NLM) a Hannoveri Közigazgatási Bíróság előtt. Ez utóbbi előzetes döntéshozatali eljárás keretében az Európai Közösségek Bíróságához fordult, többek között azzal a kérdéssel, hogy összeegyeztethetőek-e az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkével azok a szabályok, melyek (i) egy analóg kábelszolgáltató hálózati kapacitásának száz százalékát lekötik, (ii) lehetővé teszik a „*teleshop*” csatornák jogosultként való kijelölését.³⁸ A Bíróság az ítéletében kifejtette, hogy az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely arra kötelezi a kábelhálózat-üzemeltetőt, hogy analóg kábelhálózatába vegye fel azokat a televíziócsatornákat és televíziószolgáltatásokat, amelyeket földfelszíni sugárzással már jelenleg is közvetítenek, ami e hálózat csatornkapacitásának több mint felének lekötéséhez vezet, és amely a csatornák szűkössége esetén a pályázók között olyan rangsor felállítását írja elő, amely az említett hálózat rendelkezésre álló csatornái teljes egészének lekötéséhez vezet, amennyiben e kötelezettségek nem járnak ésszerűtlen gazdasági következményekkel, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Ráadásul a Bíróság szerint a „televízióműsor-terjesztő szolgáltatások” fogalma magában foglalja a televíziós műsorszolgáltatók olyan szolgáltatásait is, mint a teleshopping-szolgáltatás, amennyiben az említett rendelkezésben előírt feltételek teljesülnek, aminek eldöntése a kérdést előterjesztő bíróság feladata.³⁹

A Bíróság tehát, a Bizottság véleményével ellentétben, szembetűnően tágan, illetve eltérően értelmezi az arányosság elvét. Az ítéletből gyakorlatilag az olvasható ki, hogy az arányosságnak nem a műsorterjesztők döntési szabadságának, végső soron véleménynyilvánítási

35 Uo., 66.

36 Uo., 71–77.

37 EU sajtóközlemény, MEMO/07/255, Brüsszel, 2007. június 27.

38 C-336/07 számú Kabel Deutschland Vertrieb und Service GmbH & Co. KG kontra Niedersächsische Landesmedienanstalt für privaten Rundfunk ügyben 2008. december 22-én hozott ítélet (EBHT 2008., I-10889)

39 Uo., 56. és 69. pont.

szabadságának korlátozására kell vonatkoznia, hanem a *must-carry* piactorzító, alapvetően gazdasági hatásaira. Más megfogalmazásban a Bíróság nem tartja jogellenesnek a műsorterjesztők véleménynyilvánítási szabadságának teljes korlátozását közérdekű célból, mindaddig, míg e korlátozás pénzügyileg nem túlzó. A Bizottság az ítélet meghozatala után megszüntette a folyamatban lévő jogsértési eljárást.⁴⁰

1.4. Egyes tagállamok jogrendszerei

1.4.1. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban a *must-carry* kötelezettség kiszabásával kapcsolatos hatáskörök a szabályozóhatóság (Ofcom) és a médiáért felelős miniszter között oszlanak meg (*Secretary of State of the Department for Culture, Media and Sport*). A 2003-as Communications Act 45. cikke értelmében a brit konvergens médiahatóság, az Ofcom megállapíthat ún. általános kötelezettségeket (*general conditions*) a törvényben meghatározott tárgykörökben, ideértve többek között a *must-carry* kötelezettséget, a jelentős piaci erővel rendelkező elektronikus hírközlési szolgáltatóval szemben kiszabható kötelezettséget.⁴¹ Ilyen általános kötelezettség kiszabása azonban nem lehet feltétele a kötelezett elektronikus hírközlési szolgáltató szolgáltatás nyújtásához való jogának, megfelelő az elektronikus hírközlési irányelv-csomag Engedélyezési irányelvének.⁴² További garancia az Ofcom diszkrecionális jogkörével szemben, hogy a hatóságnak az általános kötelezettség kiszabásakor a Communications Act 47. cikk (2) bekezdésében meghatározott tesztnek is meg kell felelnie, így a kötelezettségnek (i) objektív szempontok alapján igazolhatónak kell lennie, (ii) nem jelenthet jogellenes diszkriminációt meghatározott személyekkel (szolgáltatókkal) szemben, (iii) arányosnak kell lennie az elérni kívánt céllal, (iv) végül pedig átlátható módon kell kiszabni.⁴³ Az általános kötelezettségek kiszabásának eljárási szabályait a Communications Act 48. cikke szabályozza. E szerint az Ofcomnak egy legalább harminc napos nyilvános konzultációt kell tartania, amiben a tervezett kötelezettség leírása mellett részleteznie kell a kötelezettség várható hatásait, a kiszabásának okait. Kötelezettség vagy minden szolgáltatóval szemben, vagy egy meghatározott platform (pl. kábel, műhold, DVB-T, stb.) összes szolgáltatójával szemben szabható ki.⁴⁴

A továbbviteli kötelezettségre, mint az általános kötelezettség egyik fajtájára vonatkozó speciális rendelkezések a Communications Act 64. cikkében találhatók. E szerint az Ofcom két feltétellel írhat elő egy meghatározott platform szolgáltatóival szemben továbbviteli kötelezettséget: (i) a végfelhasználók jelentős hányada e hálózattípust használja az audiovizuális média-szolgáltatások vételének fő eszközeként, valamint (ii) a továbbításra kijelölt audiovizuális média-szolgáltatások szerepelnek a Communications Act által felállított listán, mely a következő:⁴⁵

40 EU sajtóközlemény, IP/05/430. Brüsszel, 2010. április 14.

41 Communications Act 2003, Art. 45 (3).

42 Az Európai Parlament és a Tanács 2002. március 7-i 2002/20/EK irányelve az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások engedélyezéséről (Engedélyezési irányelv), HL L 108/21. 2002. április. 24.

43 Communications Act, Art. 47 (2).

44 Uo., Art. 46 (2).

45 Uo., Art. 64 (3).

- a) a BBC digitális műsorai;
- b) Channel 3 (digitális);
- c) Channel 4 (digitális);
- d) Channel 5 (digitális);
- e) S4C Digital;
- f) digitális teletext szolgáltatás.

A törvény fontos ellensúlyt biztosít az Ofcom széleskörű hatáskörével szemben, amikor előírja, hogy a médiáért felelős miniszter (*Secretary of State*) rendeleti úton szabályozhatja a továbbviteli kötelezettségért fizetendő minimum, vagy maximum díjat, illetve a leköthető hálózati kapacitás maximális mértékét.⁴⁶ Ilyen szabályok meghozatalánál a miniszternek figyelemmel kell lennie arra a normatív célkitűzésre, mely szerint a továbbviteli jogosultságot élvező médiaszolgáltatásokhoz a lehető legtöbb végfelhasználónak hozzáféréssel kell rendelkeznie, mindazonáltal tiszteletben kell tartania az arányosság elvét is, azaz a műsorterjesztő kapacitás feletti rendelkezése csak a szabályozói célkitűzés eléréséhez szükséges mértékben korlátozható.⁴⁷

A jogalkotó a médiáért felelős miniszter hatáskörébe telepíti továbbá a törvény által felállított (jogosult) médiaszolgáltatások listájának időnkénti felülvizsgálatát, melynek során hozzáadhat, avagy elvehet a fent említett listáról médiaszolgáltatásokat.⁴⁸ Ilyen döntés meghozatala előtt konzultálni köteles az Ofcommal, valamint a döntésében érintettekkel. Ez a kelsen jogfilozófián alapuló kontinentális jogrendszertől idegen megoldás, hiszen egy miniszteri rendelettel (*order*) lehet módosítani egy, a jogszabályi hierarchiában feljebb található törvényt.

Ami a kötelezett műsorterjesztőket illeti, bár a törvény szövege technológia-semleges, az Ofcom egy 2005-ös konzultáció után arra a véleményre jutott, hogy mivel a közszolgálati műsorok hozzáférése a kábel- és műholdhálózatokhoz kereskedelmi megállapodások által már biztosított, ezért ez utóbbi hálózatokra vonatkozóan nem indokolt a szabályozás kiterjesztése.⁴⁹ A földfelszíni digitális platformmal kapcsolatban azonban úgy ítélte meg, hogy – többek között – a digitális műsorszórási piacon jelenlévő magas piacra lépési korlátok miatt indokolt a közszolgálati médiaszolgáltatók hozzáférését szabályozás által biztosítani. A helyi televíziók jövőjéről szóló 2011-es nyilvános konzultáción⁵⁰ felmerült annak az igénye, hogy a helyi tartalmak segítése végett terjesszék ki a *must-carry* kötelezettséget a kábel és műholdas platformra is, azonban a kormány ezt nem tartotta időszerűnek, hangsúlyozva, hogy a kérdést a szolgáltatók piaci alapon meghozott döntésére kell bízni.⁵¹

46 Uo., Art. 64 (5).

47 Uo., Art 64 (6).

48 Uo., Art. 64 (9).

49 OFCOM: *Provision of Managed Transmission Services to Public Service Broadcasters – Proposal to give a Direction setting must-carry obligations on the terrestrial transmission network*, oint 1.13., 2005., <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/consultations/bcast_trans_serv/annexes/must-carry.pdf>.

50 A new framework for local TV in the UK, <http://www.culture.gov.uk/images/consultations/Local-TV-Framework_July2011.pdf>.

51 LOCAL TV: *Making the vision happen, Government response to the consultations on the Local TV Framework and Pioneer Locations and final policy positions*, 18. <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/86566/local-tv_making-the-vision-happen.pdf>.

1.4.2. Németország

A német szabályozás külön szabályozza az analóg kábelszolgáltatókra vonatkozó továbbítási kötelezettségeket a digitális műsorterjesztőkétől, mely utóbbiba minden platform beleértendő, bizonyos általános kivételekkel (erről bővebben lásd lejjebb). Különbség továbbá, hogy míg az analóg kábelszolgáltatókra vonatkozó szabályok megállapítására a tartományi médiahatóságok jogosultak, addig a digitális műsorterjesztők *must-carry* szabályozása föderális szintű.

Analóg kábelszolgáltatókat terhelő kötelezettség

Az analóg kábelhálózatok kapacitásának fenntartása meghatározott médiaszolgáltatók számára a tartományi médiahatóságok hatáskörébe tartozik. Az elektronikus médiaszabályozásra vonatkozó tartományközi szerződés, a Rundfunkstaatsvertrag⁵² csupán azon elveket fekteti le, melyeket – az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkével megegyezően – a tartományi hatóságoknak figyelembe kell venni a részletszabályok megállapításánál.⁵³ A tartományok gyakorlatáról általában elmondható, hogy a szabályozás célja a földfelszíni médiaszolgáltatásra engedélyt kapott médiaszolgáltatók megjelenésének garantálása, melynél fogva annak hatálya kiterjed nem csak az adott tartományban engedélyezett médiaszolgáltatókra, hanem „a helyben szokásosan fogható”, földfelszíni sugárással terjesztett médiaszolgáltatásokra.⁵⁴

Digitális műsorterjesztési platformok

Az analóg kábelszolgáltatókkal ellentétben, a digitális műsorterjesztési platformok szabályozása technológia-semleges, azaz minden platformra kiterjedően és föderális szinten került meghatározásra, így a vonatkozó törvényi rendelkezéseket az RStV 52. és 52b §-a tartalmazzák.

Az RStV 52. §-a értelmében a szabályok minden platformra vonatkoznak, kivéve:

- a) azokra a szolgáltatókra, akik nyílt platformon nyújtják a szolgáltatásukat (Internet, UMTS és hasonló hálózatok), feltéve, hogy az adott piacon nem rendelkeznek gazdasági erőfölénnyel;
- b) azon szolgáltatókra, akiknek a szolgáltatása az egységes kínálat változatlan továbbkövetítésére szorítkozik;
- c) 10 ezernél kevesebb háztartást elérő vezetékes szolgáltatókra (*wired platform*);
- d) 20 ezernél kevesebb háztartást elérő vezeték nélküli (*wireless platform*).

A tartományi médiahatóságok feladat- és hatásköre az illetékességi területükön működő műsorterjesztők azonosítása és a kötelezettség kiszabása.⁵⁵

A digitális *televíziós jelek* továbbítását végző hálózatok kötelesek átviteli kapacitásuk egyharmad részét az alábbi médiaszolgáltatásoknak biztosítani:⁵⁶

52 Angol nyelven itt elérhető el: <http://www.kjmonline.de/files/pdf1/RStV_13_english.pdf>.

53 Pl. a *must-carry* kötelezettség megállapításának alapjául egy egyértelműen meghatározott, objektív, általános közérdeket szolgáló célnak kell szolgálnia [RStV 51.b § (3)].

54 Erről bővebben lásd: POLYÁK Gábor: *A műsorterjesztőket terhelő továbbítási kötelezettségek – a must carry szabályozás alkotmányjogi és közösségi keretei és összehasonlító elemzése, különös tekintettel a magyar, német és osztrák szabályozásra*. Budapest, AKTI, 2008.

55 RStV, 52.

56 Uo., 52b (1) 1. a).

- a) a közszolgálati televíziók műsorai (ideértve az ún. Dritte regionális műsorokat is);
- b) a két legnagyobb kereskedelmi csatorna (RTL és Sat 1), melyek az RStV 25. §-a alapján kötelesek regionális közszolgálati tartalmak előállítására;
- c) a műsorterjesztő lefedettségi területén fogható helyi televízióknak;
- d) az egyes tartományokban engedélyezett „Open Access” televízióknak.

Amennyiben a fent említett csatornák nem merítik ki a műsorterjesztők átviteli kapacitásának egyharmadát, úgy a műsorterjesztő dönthet arról, hogy ezen a fennmaradó sávon milyen műsorokat vesz fel a programjába. A döntése meghozatalában azonban figyelembe kell vennie több olyan szempontot, melyek a plurális médiarendszer kialakításban játszanak kulcsszerepet.⁵⁷ Abban az esetben azonban, ha a fent említett *must-carry* jogosultak túllépik ezt az egyharmados határt, úgy a törvény egy prioritási sorrendet állít fel, a közszolgálati médiával az élen.⁵⁸ A tartományközi szerződés a digitális televízió mellett a *digitális rádióra* is (a televízióhoz) hasonló szabályokat állapít meg. Fontos eltérés azonban, hogy a platform üzemeltetője mentesülhet a továbbviteli kötelezettség alól, amennyiben bizonyítja a hatáskörrel rendelkező tartományi médiahatóságnak, hogy (i) a *must-carry* jogosult tartalmak eljutása a végfelhasználókhoz már biztosítva van egy alternatív platform által, melynek vételére ugyanaz a végberendezés alkalmas és nem indukál többletköltségeket, vagy, hogy (ii) a vélemények sokszínűségére és plurális tartalom-kínálatra vonatkozó követelmény teljesülésére már kötelezettséget vállalt a frekvencia odaítélése során.⁵⁹

1.4.3. Franciaország

Az előzmények

Franciaországban az első továbbviteli kötelezettséget előíró rendelkezés⁶⁰ 1992-ben került bele a francia médiatörvénybe,⁶¹ mely előírta az analóg műsorterjesztési technológiát használó kábelszolgáltatók részére a hálózatuk által lefedett területen elérhető analóg földfelszínen szórt kereskedelmi és közműsor-szolgáltatók, valamint a TV 5 műsorainak továbbítását. Bár a törvény nem határozta meg, hogy kit terhelnek a költségek, a gyakorlatban ingyenesen kerültek továbbításra a jogosult médiaszolgáltatók műsorai.⁶² Az 1999. szeptember 30-i törvény a továbbviteli jogosultak körébe vonta a parlamenti adót, a *Chaîne parlementaire*-t.⁶³

A műholdas platformra a szabályozást csak nyolc évvel később, a 2000. augusztus 1-i törvény terjesztette ki, enyhébb szabályokat állapítva meg a kábelszolgáltatókra vonatkozókhöz

⁵⁷ Uo., 52b (1).

⁵⁸ Uo., 52b (1) 2.

⁵⁹ Uo., 52b (3).

⁶⁰ L'article 3 du décret n°92-881 du 1er septembre 1992 pris pour l'application de l'article 34 de la loi du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication et concernant l'autorisation d'exploitation des réseaux distribuant des services de radiodiffusion sonore et de télévision par câble.

⁶¹ Article L34-2 de la loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication.

⁶² Erről bővebben lásd: Ministère de la culture et de la communication, Direction générale des médias et des industries culturelles, <http://www.ddm.gouv.fr/article.php3?id_article=251>.

⁶³ Article 45-3 de la loi n°99-1174 du 30 septembre 1999 portant création de La Chaîne parlementaire.

képest: a műholdszolgáltatók nem voltak kötelesek – ellentétben a kábelszolgáltatókkal – a műsorcsomagjukba felvenni a kereskedelmi médiaszolgáltatókat, csak a közszolgálati médiaszolgáltatókat (France 2, France 3, La Cinquième (France 5), Arte, TV5 és a Chaîne parlementaire-t.⁶⁴ A két platform közötti különbségtétel alkotmányosságát 2000-ben megtámadták az Alkotmánytanács (*Conseil constitutionnel*) előtt, ami azzal érvelve vette védelmébe vette a törvényt, hogy „a kábelszolgáltatók – szemben az műholdszolgáltatókkal – helyi monopollal rendelkeznek; a végfelhasználók kábelhálózatba való bekötése egyszerűbb, mint a műholdas elérés; mivel a kábelszolgáltatók a közterületet használják a hálózatuk kiépítésére, így ők könnyebben tudják a helyi jellegzetességekhez igazítani kínálatukat, valamint a kábelszolgáltatók képesek interaktív szolgáltatások nyújtására.”⁶⁵

Egy 2002-es rendelet⁶⁶ módosította a kábelszolgáltatók továbbíteli kötelezettségeit, miszerint a digitális technológiát alkalmazó kábelszolgáltató köteles a digitális földfelszíni platformon ingyenesen elérhető műsorokat felvenni műsorcsomagjába.⁶⁷ Az érintett kábelszolgáltatók élesen kritizálták a kötelezettség kiterjesztését és az AFORM (Association française des opérateurs de réseaux multi-services), valamint a UPC is az Államtanácshoz (*Conseil d'État*) fordultak a rendelet megsemmisítése érdekében arra hivatkozva, hogy az ellentétes az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkével. Az Államtanács azonban a 2004. március 24-i döntésében⁶⁸ megállapította, hogy a „hálózatüzemeltetők tulajdonuk feletti rendelkezésének korlátozása igazolt, amennyiben a kitűzött közérdekű cél a digitális földfelszíni műsorok fejlődésének előmozdítása, és ezáltal a pluralizmus növelése.”

A jelenlegi szabályozás

A jelen kötet megírásakor hatályos jogszabályok technológia-semleges alapon minden, nem a CSA (Conseil supérieur de l'audiovisuel) által odaítélt földfelszíni frekvenciát használó, műsorterjesztőre (kábel, műhold, DSL, UMTS) ugyanazon szabályokat alkalmazza, kivéve a helyi médiaszolgáltatók továbbvitelére vonatkozó kötelezettségek, melyek nem vonatkoznak a műholdszolgáltatókra. 2007 óta *must-carry* kötelezettség terheli a mobil TV multiplexet üzemeltető mobilszolgáltatókat is.

A Médiatörvény L 34-2. cikke alapján a nem a CSA által odaítélt földfelszíni frekvenciát használó műsorterjesztők kötelesek ingyenesen továbbítani a közszolgálati televíziókat, a TV5-öt, valamint a tengeren túli területekről információt közvetítő France 3-t. A kötelezettség teljesítésének költségei a műsorterjesztőt terheli. Továbbá, – a műholdszolgáltatók kivételével – a fent említett műsorterjesztők kötelesek kérelemre hozzáférést biztosítani a helyi közszolgálati televízióknak is, mely esetben szintén a műsorterjesztők viselik a továbbviteli költségeit, leszámítva az esetleges műsorjel digitalizálás költségét. A televíziók továbbítási

64 Article 34-3 de la loi n° 2000-719 du 1 août 2000 modifiant la loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication.

65 Décision du Conseil constitutionnel n°2000-433 DC du 27 juillet 2000., point 32.

66 Décret n° 2002-125 du 31 janvier 2002 modifiant le décret n° 92-881 du 1er septembre 1992 pris pour l'application de l'article 34 de la loi du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication et concernant l'autorisation d'exploitation des réseaux distribuant des services de radiodiffusion sonore et de télévision par câble.

67 Ez nem vonatkozott a TF1, France 2, France 3, M6 műsoraiba, amennyiben azokat analóg módon már továbbította (*simulcast*).

68 Conseil d'État, Arrêt du 24 mars 2004, n° 244636.

kötelezettségeinek részletszabályait megállapító rendelet⁶⁹ azonban több esetben is mentesíti a műsorterjesztőt, nevezetesen, ha:

- az adott helyi televízió földfelszíni (analóg vagy digitális) vételkörzetében⁷⁰ kevesebb, mint száz háztartást szolgál ki;
- Az adott területen az előfizetők kevesebb, mint három százaléka fizet elő a szolgáltatásaira;
- Ha a műsorterjesztő szolgáltatásához olyan végberendezést vesznek igénybe, mely elsősorban nem televíziós, vagy rádiós jelek vételére alkalmas.⁷¹

Egy 2009-es törvénymódosítás⁷² értelmében a nem a CSA által odaítélt földfelszíni frekvenciát használó, digitális műsorterjesztő hálózatok üzemeltetői kötelesek minden regionális médiaszolgáltató műsorát továbbítani, kivéve a kifejezetten a tengeren túli területeknek (DOM-TOM) szánt műsorokat. Ez alól az új kötelezettség alól csak akkor mentesül a hálózatüzemeltető, ha technikailag nem képes azt teljesíteni (kapacitás hiány).

2007 óta a mobil TV platform üzemeltetőkre is kiterjed a *must-carry* szabályozás hatálya, de némileg eltérő tartalommal a fent ismertetettől.⁷³ A médiatörvény L 30-2 cikke alapján a platform üzemeltetője köteles továbbítani a közszolgálati televíziókat, valamint – kérés alapján – diszkriminációmentes, ésszerű hozzáférést biztosítani a digitális földfelszíni platformon ingyenesen elérhető televízióknak is. A közszolgálati televíziók továbbvitelének költségviseléséről a törvény nem rendelkezik.

1.4.4. Olaszország

Olaszország az egyik kivétel, aki sem az Egyetemes szolgáltatási irányelv elfogadása előtt, sem azután nem léptetett életbe a műsorterjesztőket terhelő továbbítási kötelezettségeket. Bár a 2005-ös médiatörvény 15. cikk (6) bekezdése lehetővé teszi, hogy az olasz médiahatóság, az AGCOM (Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni) hozzáférést biztosíthat bizonyos tartalmaknak, melyek „különös értékkel” (*„content of particular value”*) rendelkeznek, azaz, melyek hozzájárulnak a plurális médiarendszer megteremtéséhez. Az AGCOM egy döntésében⁷⁴ ezt a szabályt úgy pontosította, hogy a digitális földfelszíni platform üzemeltetője köteles kapacitásának 20%-ig hozzáférést biztosítani a fent említett „különös értékű tartalmaknak”. Ezt a döntését azonban végül az AGCOM a 2007. március 7-i döntésében visszavonta.⁷⁵

A digitális földfelszíni műsorszóró multiplexek pályáztatásánál azonban azzal a feltétellel írta ki a pályázatot az AGCOM, hogy a nyertesnek a rendelkezésére álló öt multiplex közül az egyik negyven százalékát független tartalomszolgáltatóknak kell fenntartania.⁷⁶ Továbbá, a

69 Décret n°2005-1355 du 31 octobre 2005 relatif au régime déclaratif des distributeurs de services de communication audiovisuelle, a továbbiakban: Décret n°2005-1355 du 31 octobre 2005.

70 Amennyiben a műsorterjesztő csak analóg vagy digitális szolgáltatást kínál az adott településen, akkor csak az ennek megfelelő földfelszíni lefedettséget kell figyelembe venni.

71 Décret n°2005-1355 du 31 octobre 2005, Art. 15.

72 Loi n° 2009-258 du 5 mars 2009 relative à la communication audiovisuelle et au nouveau service public de la télévision, JORF n°0056 du 7 mars 2009, 4321.

73 Loi n° 2007-309 du 5 mars 2007 relative à la modernisation de la diffusion audiovisuelle et à la télévision du futur.

74 AGCOM Delibera n. 253/04/CONS.

75 AGCOM Delibera n. 109/07/CONS.

76 AGCOM Delibera n. 353/11/CONS.

digitális átállást követően több helyi médiaszolgáltató elvesztette a frekvenciahasználati jogát, mivel az általa használt analóg frekvenciasáv a mobil szélessáv részére allokált tartományban volt található (790–862 MHz). Ezért a jogalkotó előírta, hogy a digitális frekvenciával rendelkező helyi műsorszóróknak hozzáférést kell biztosítaniuk legalább két olyan helyi médiaszolgáltatónak, aki az átállást követően elvesztette frekvencia használati jogosultságát.⁷⁷

1.4.5. Spanyolország

A digitális átállás előtt

Spanyolországban a digitális átállást megelőzően a szabályozás a kábelszolgáltatókat kötelezte az analóg földfelszíni platformon ingyenesen elérhető médiaszolgáltatások továbbvitelére.⁷⁸ A jogosult médiaszolgáltatások a következők voltak:

- a) az országos lefedettségű földfelszíni platformon elérhető médiaszolgáltatók műsorait:
 - TVE 1
 - La segunda
 - Antena 3 TV
 - Telecinco (Gestevisión-Telenico)
 - Cuatro (Sogecable)
 - La Sexta (Gestora de Inversiones Audiovisuales la Sexta)
- b) Az autonóm régiók közszolgálati csatornáit.

A törvény nem rendelkezett arról, hogy kinek kell fizetnie a továbbításért, de a gyakorlatban ez ingyenesen történt.⁷⁹ A szabályozást a Legfelső Bíróság 2009. november 18-i döntése érvénytelenítette.⁸⁰

A digitális átállás után

A 2010. március 31-i új médiatörvény⁸¹ életbe lépését követően a törvényhozó nem tartotta tovább indokoltnak a szabályok fenntartását, tekintettel a digitális földfelszíni platform megnövekedett választékára. A szabályozás áttolódott az ún. *must-offer* kötelezettségek felé, melyről bővebb lásd lejjebb („B” pont).

1.4.6. Magyarország

Magyarországon a műsorterjesztőket terhelő továbbviteli kötelezettségek a 2010-es médiatörvénynek (Mttv.)⁸² a „sokszínűség védelme a műsorterjesztés során” fejezetében szerepelnek (73–77. §). A törvény a szabályozás céljaként a magyar, a nemzeti, illetve etnikai kisebbségi és az európai kultúra megőrzése, védelme, valamint továbbfejlesztése, a nemzeti, illetve

⁷⁷ Decree n.34 of March 31, 2011 és AGCOM Delibera n. 353/11/CONS.

⁷⁸ Royal Decree 920/2006 of July 2006 approving the General Regulation on Radio and Cable TV broadcasting services, valamint General Telecommunications Law, 42/1995 of December 1995.

⁷⁹ Cullen International: *Must-Carry and other carriage obligations*, <<http://www.cullen-international.com/cullen/cipublic/studies/broadcast/tables/table15%20.htm>>.

⁸⁰ RJ/2010/1949.

⁸¹ Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual.

⁸² A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. Törvény (Mttv.).

etnikai kisebbségi nyelv ápolása, az állampolgárok tájékozási igényeinek kielégítése és a demokratikus közéletben való részvételük elősegítése, továbbá a vélemények sokszínűségének megőrzését jelöli ki.

A kötelezett műsorterjesztők

A kötelezett kört a törvény technológia-semlegesen állapítja meg, hiszen az kiterjed minden, a nyilvánosság számára audiovizuális médiaszolgáltatás közvetítését végző átviteli rendszerre, melyek közül az Mttv. nevesíti a kábel-, műhold-, IP-hálózatokat használó átviteli rendszereket, valamint a fölfelületi digitális platformot. A lista azonban nem kimerítő jellegű, ugyanis a kötelezettség kiterjed a fentiekén kívül minden olyan hálózatra, amit a felhasználók széles körben használnak a médiaszolgáltatások vételének fő eszközeként. E „potenciális” kötelezett hálózatokat a Médiatanács – legalább – háromévente ellenőrzi, és amennyiben megállapítja a nézőszámra és nézői szokásra vonatkozó – az egyetemes szolgáltatási irányelvől átemelt – kritérium teljesülését, akkor kiterjeszti rá a *must-carry* kötelezettségek hatályát.⁸³

A törvény külön definiálja az ún. meghatározó műsorterjesztőket, akikre többletterhet ró a jogalkotó (lásd 3.6.2. pont). Meghatározó jelentőségűnek az a műsorterjesztő minősül, aki:

- a) a műsorterjesztői szolgáltatása előfizetőinek száma – műsorterjesztő platformtól, hálózattól függetlenül – meghaladja a százezer főt, vagy
- b) nyilvánosan elérhető, előfizetői díj fizetése nélkül hozzáférhető műsorterjesztési szolgáltatás esetén a műsorterjesztő vételkörzete a Magyarország lakosságának több mint egyharmadára kiterjed,

és a műsorterjesztő, vagy benne, illetve tulajdonosában befolyásoló részesedéssel rendelkező vállalkozás, valamint a műsorterjesztő, illetve tulajdonosa befolyásoló részesedése mellett működő más vállalkozás a Magyarország területén végzett műsorterjesztésből vagy ahhoz kapcsolódó szolgáltatásból származó árbevétele – az analóg műsorszórás kivételével – meghaladja az évi egymilliárd forintot.

A műsorterjesztőt a továbbítási kötelezettség átviteli rendszerenként külön-külön terheli, tehát amennyiben a műsorterjesztő a hálózatan párhuzamosan nyújt analóg és digitális szolgáltatást, úgy a kötelezettség hatálya alá tartozó médiaszolgáltatásokat a műsorterjesztő mind az analóg, mind a digitális szolgáltatás vonatkozásában köteles továbbítani.⁸⁴ Amennyiben a műsorterjesztő hálózata több, egymástól elkülöníthető területet kiszolgáló részből áll, a továbbítási kötelezettség az egyes jogosult médiaszolgáltatásokkal szemben az egyes műszakilag elkülöníthető területekenként terhelik.⁸⁵

A jogosult médiaszolgáltatások

Az Mttv. 74. §-a két féle, egy szigorúbb és egy enyhébb kötelezettséget állapít meg a kötelezett műsorterjesztők számára: (i) mérlegelés nélküli továbbítási kötelezettséget, valamint (ii)

⁸³ Mttv., 74. § (4).

⁸⁴ Az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának módosító javaslata a T/7022. sz. törvényjavaslatához, 3.

⁸⁵ Mttv., 74. § (3), a továbbítási kötelezettség szempontjából műszakilag elkülöníthető terület az átviteli rendszer azon része által kiszolgált terület értendő, amelyen belül a továbbított összetett műsorjelbe további médiaszolgáltatás beillesztése vagy kivétele a gazdasági és műszaki ésszerűség határain belül nem lehetséges, azaz, amely területen belül minden azonos programcsomagot választó felhasználó azonos programstruktúrához fér hozzá.

szerződéskötési kötelezettséget, amennyiben a törvényi kritériumoknak megfelelő médiaszolgáltató ajánlata műszakilag és gazdaságilag megalapozott.

A műsorterjesztők kötelesek a műsorcsomagjukba felvenni a közszolgálati médiaszolgáltatók összesen négy lineáris audiovizuális és három rádiós⁸⁶ médiaszolgáltatását. A továbbításért sem a műsorterjesztők, sem a közszolgálati médiaszolgáltatók nem kérhetnek ellenértéket, sőt a műsorterjesztő a jogosult médiaszolgáltatásokhoz való hozzáféréseért az előfizetőktől sem szedhet a hozzáférés költségeit meghaladó díjat (a földfelszíni platformon történő terjesztésért egyáltalán nem szedhető díj az előfizetőtől).

Ezen felül, a műsorterjesztőknek a jogosult közszolgálati médiaszolgáltatásokat elkülönült programcsomagként is fel kell ajánlaniuk az előfizetőknek, melynek ellenértékére a fent említettek irányadók.⁸⁷

A kötelezett műsorterjesztőket szerződéskötési kötelezettség terheli az alábbi médiaszolgáltatókkal szemben, ez utóbbiak műszakilag és gazdaságilag megalapozott szerződéses ajánlata tekintetében:

- a) Teljes kapacitásának tíz százalékáig, de legfeljebb három médiaszolgáltató körzeti, vagy helyi audiovizuális közösségi médiaszolgáltatására⁸⁸ vonatkozóan.
- b) Két helyi vételkörzetű médiaszolgáltató médiaszolgáltatása, feltéve, hogy vételkörzete a műsorterjesztő hálózatának vételkörzetébe esik és szolgáltatását célzottan az adott terület lakossága számára nyújtja.⁸⁹
- c) A Médiatanács kijelölhet továbbá még két lineáris közszolgálati médiaszolgáltatást és egy lineáris közösségi médiaszolgáltatást, figyelembe véve a pluralizmust és a közszolgálati célok elérését.
- d) A „meghatározó műsorterjesztőt” – a fentiekén túl – legfeljebb három közösségi audiovizuális médiaszolgáltatás tekintetében szerződéskötési kötelezettség terheli gazdaságilag és műszakilag megalapozott ajánlat esetében.

A fentiek tekintetében nem vehető figyelembe a kötelezett műsorterjesztő információs csatornája, valamint az olyan médiaszolgáltatás, amelynek médiaszolgáltatójában, vagy annak tulajdonosában a műsorterjesztő vállalkozás vagy annak tulajdonosa befolyásoló részesedéssel rendelkezik.

További fontos – a joggal való visszaélést megakadályozandó – rendelkezése, mely szerint a műsorterjesztési szerződés megkötése során a jogosult médiaszolgáltatót és a műsorterjesztőt fokozott együttműködési kötelezettség terheli. A szerződés létrehozása érdekében a jogosult médiaszolgáltató köteles érdemben tárgyalni, egyeztetni a műsorterjesztőnek a

86 A továbbítási kötelezettség az elsődlegesen audiovizuális médiaszolgáltatások nyilvánosság számára történő közvetítésére szolgáló műsorterjesztői hálózaton, átviteli rendszeren nem vonatkozik a rádiós médiaszolgáltatásra.

87 Mttv., 74. § (1)–(5).

88 Községi médiaszolgáltatásnak az olyan médiaszolgáltatások számítanak, amelyek (i) egy meghatározott társadalmi, nemzeti és etnikai kisebbség, kulturális vagy vallási közösség, csoport, vagy (ii) egy adott településen, régióban, vagy vételkörzetben élők tájékoztatására, kulturális műsorszámok elérésére irányuló különleges igényeit szolgálja ki, vagy (iii) műsoridejének túlnyomó részében a közszolgálati médiaszolgáltatás törvényben meghatározott céljait szolgáló műsorszámok kerülnek közzétételére [Mttv., 66.§ (1)]. A törvény plusz tartalmi kötelezettségekhez köti a közösségi médiaszolgáltatói státusz elnyerését [Mttv., 66.§ (4)].

89 Az a) és b) pontokban említett továbbíteli kötelezettség a műholdas és földfelszíni műsorterjesztőkre nem vonatkozik [Mttv., 75.§ (2)].

médiaszolgáltató szerződéses ajánlatával összefüggésben adott válasza, nyilatkozata, információkérése vonatkozásában. A szerződéses szabadság, rendelkezési jog alapulvénnek garanciális alapú biztosítása érdekében a mediaszolgáltató kizárólag az érdemi tárgyalásokba bocsátkozás esetén minősülhet jogosult mediaszolgáltatónak, amely előfeltétele a jogvitás eljárás megindításának abban az esetben, ha a műsorterjesztési szerződés a felek között – az egyeztetések ellenére – nem jött létre. A módosítás indoka tehát annak elkerülése, hogy a mediaszolgáltató érdemi tárgyalások lefolytatása nélkül hatósági eljárást kezdeményezzen a felek közötti műsorterjesztési szerződés közhatalmi létrehozása, megállapítása érdekében.⁹⁰ Amennyiben a feleknek nem sikerül 30 napon belül megegyeznie, akkor a Médiatanácshoz fordulhatnak, kérve a szerződés tartalmának megállapítását. Ebben az esetben a törvény előírja, hogy a hatóság által megállapított tartalmú szerződés értelmében egyik fél sem jogosult ellenszolgáltatásra.⁹¹ Tekintettel arra, hogy a viták alapját szinte kizárólag az ellentételezés körüli nézeteltérés képezi, a szabály alkalmas lehet a feleket hatósági eljárás keretén kívüli megállapodásra szorítani.

A jogosult mediaszolgáltatók ajánlata kizárólag objektív műszaki vagy gazdasági okok miatt utasítható vissza. Objektív műszaki ok alatt a törvény olyan szolgáltatási igényt ért, mely veszélyezteti a működés biztonságát, illetve a hálózat egységét, míg objektív gazdasági oknak az olyan szolgáltatási igény számít, amely veszélyezteti a szolgáltató működését és ezáltal a megállapodás nem lehetséges.⁹²

1.5. Azonosítható modellek a tagállamok gyakorlatában

Bár a műsorterjesztők továbbviteli kötelezettségére vonatkozó – tartalomsemleges – szabályok közösségi szinten kerültek lefektetésre, mégsem mondható el, hogy egységes szabályozási modell alakult volna ki a tagállamokban. Néhány ország kivételével (Olaszország, Spanyolország és Portugália) a tagállamok élnek az Egyetemes szolgáltatási irányelv adta lehetőséggel, ám az implementációk között jelentős különbségek figyelhetők meg *(i)* a kötelezettség kiszabásának módja, *(ii)* a kötelezett műsorterjesztők, és *(iii)* a jogosult mediaszolgáltatások vonatkozásában. Az azonban igaz, hogy a jogosult mediaszolgáltatások körébe szinte kivétel nélkül a közszolgálati mediaszolgáltatások tartoznak bele, kiegészülve több esetben olyan kereskedelmi mediaszolgáltatásokkal, melyeknek közszolgálati többletkötelezettségük van, illetve olyan mediaszolgáltatásokkal, amelyek ingyenesen érhetőek el a digitális földfelszíni platformon. A kötelezett platformüzemeltetők köre sem egységes a tagállamok gyakorlatában, de még csak az sem, hogy a kötelezettség egyes platformokkal, vagy egyes szolgáltatókkal szemben szabható-e ki egy adott technológiát használó platformon belül. Elmondható még, hogy a felülvizsgálatra és az ellentételezésre vonatkozó szabály nem, vagy nem kellő részletességgel került rendezésre a tagállamok többségében.

90 Mttv., 75. § (5) b), l. még: Az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának módosító javaslata a T/7022. sz. törvényjavaslathoz, 4.

91 Mttv., 76. § (2) b).

92 Uo., 75. § (9)–(10).

1.5.1. Kötelezettség előírása

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv nem szabályozza, hogy a *must-carry* kötelezettséget mely állami szervnek, illetve milyen jogi aktussal kell elfogadnia. Ebből fakadóan a tagállamokban eltérő modellek alakultak ki. Az egyik véglet, ahol a törvény teljes körűen szabályozza a kérdést és nem telepít döntési hatáskört a médiahatósághoz (pl. *Franciaország, Finnország*). A skála másik végén pedig az a modell található, ahol a törvény csak általános szinten fekteti le a szabályokat, azonban a kötelezett műsorterjesztők kijelölésére, sőt adott esetben jogosult médiaszolgáltatók megnevezésére a médiahatóságnak, kormánynak van hatásköre (pl. *Egyesült Királyság, Portugália, Csehország*). E két modell között átmenetet jelentik azok a tagállamok, ahol a törvényi előírások mellett a szabályozóhatóságok is rendelkeznek – ha korlátozottan is – mozgásterrel (pl. *Magyarország*).

Franciaországban törvényi szinten szabályozott a műsorterjesztőket terhelő továbbviteli kötelezettség, a médiahatóságnak nincsen hatásköre a kötelezettség terjedelmének, alanyának meghatározására, módosítására.⁹³ *Németországban* az analóg kábelszolgáltatókkal szemben alkalmazható továbbviteli kötelezettség részletszabályait a tartományi médiatörvények állapítják meg, míg az analóg kábeltől eltérő platformok vonatkozásában a szövetségi médiatörvény (RStv.) definiálja (technológia-semleges) a kötelezettségkiszabás feltételeit.⁹⁴ Itt a médiahatóságok hatásköre az egyes műsorterjesztők kijelölésére szorítkozik. *Magyarországon* is a médiatörvény határozza meg a jogosult médiaszolgáltatások és kötelezett műsorterjesztő platformok körét (kábel, műhold, IPTV, DVB-T). Mindazonáltal, a Médiatanács rendszeresen, de legalább háromévente ellenőrzi a törvényben felsorolt műsorterjesztő platformokon kívüli átviteli rendszereket is, és amennyiben megállapítja, hogy egy ilyen platform a végfelhasználók széles köre által használt a médiaszolgáltatások vételének eszközeként, akkor határozatában megállapítja az adott átviteli rendszeren műsorterjesztés szolgáltatást nyújtó valamennyi szolgáltatóval szemben a továbbviteli kötelezettség fennállását.⁹⁵ Az *Egyesült Királyságban* a kötelezettség előírása a szabályozóhatóság (Ofcom) hatáskörébe tartozik⁹⁶ azzal, hogy a jogosult médiaszolgáltatások listáját a médiatörvény tartalmazza. Ez utóbbit a médiáért felelős miniszter rendeleti úton módosíthatja, előzetesen kikérve az Ofcom véleményét.⁹⁷ *Portugáliában* az elektronikus hírközlésről szóló törvény csupán megismétli az Egyetemes szolgáltatási irányelv – tagállamokra vonatkozó – felhatalmazó, valamint garanciális rendelkezéseit, a részletszabályok megállapítására – ideértve a jogosult médiaszolgáltatók és kötelezett műsorterjesztők kijelölését, valamint az ellentételezés feltételeinek megállapítását – a médiahatóságra (ERC) bízta.⁹⁸ *Csehországban* a média⁹⁹ és elektronikus hírközlési törvények¹⁰⁰ szintén csak az alapelveket fektetik le, a részletek, mint például az eljárási szabályok kialakítása a médiahatóság (RRTV) hatásköre.¹⁰¹

93 Article L34-2 Loi du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, valamint Décret n°2005-1355 du 31 octobre 2005.

94 RStV, 52 és 52b §.

95 Mttv., 73–77. §.

96 Communications Act, Art. 64 (1).

97 Uo., Art. 64 (8)–(9).

98 Law no. 5/2004 of February 10 as amended by the Law no. 10/2013 of January 28, Art. 43.

99 Act No. 231/2001. on the operation of radio and television broadcasting and on amendment.

100 Act No. 127/2005. on electronic communications and on amendment of other acts.

101 Uo., Section 5, letter n).

1.5.2. Kötelezett műsorterjesztők

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikke szerint a műsorterjesztőkre csak akkor írható elő továbbíteli kötelezettség „ha az ilyen hálózattípusok végfelhasználóinak jelentős hányada e hálózatokat használja a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként.” Ezen – az arányosság kritériumához köthető – feltétel értelmezését illetően a tagállamok igen eltérő gyakorlatot alakítottak ki. Egyrésről az irányelv alapján nem egyértelmű, hogy a kábel-, a műholdas és (digitális) földfelszíni hálózatok automatikusan a szabályozás hatálya alá tartoznak-e, másrésről pedig a tagállamok nem egységesen értelmezik, hogy a kötelezettség egy hálózattípus összes műsorterjesztőjére vonatkozik, vagy csak meghatározott műsorterjesztőkre.

Az irányelv (44) preambulumbekzdése alapján „rádió- és televízióműsorok nyilvánosság számára történő közvetítését végző hálózatok” közé a kábelhálózatok, a műholdas és a földi műsorterjesztő hálózatok tartoznak. De idetartozhatnak más hálózatok is, annyiban, amennyiben a végfelhasználók széles körben e hálózatokat használják a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként.” Ez alapján elfogadható egy olyan értelmezés, mely szerint a kábel, műholdas és földfelszíni hálózatok esetében nem kell vizsgálni a kritériumot, az esetükben vélelmezetten teljesül. Ennek abból a szempontból lehet jelentősége, hogy, amennyiben egy tagállam például csak a kábelhálózatokat vonja a kötelezeti körbe, akkor azzal megsérthetik a technológia-semlegesség elvét. Mint ahogyan azt a hírközlési Keretirányelv¹⁰² is megemlíti, a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani a technológia-semlegesség elvét, miszerint nem tehetnek indokolatlanul különbséget technológiafajták között, nem részesíthetik előnyben egyes konkrét technológia alkalmazását.

Mely platformok kötelezettek?

A *must-carry* szabályozás személyi hatálya alá eleinte kizárólag a kábelszolgáltatók tartoztak, azonban mára a tagállamok többsége – a konvergencia hatására – kiterjesztette a szabályozás hatályát a többi átviteli hálózatra is, így különösen az internet protokollt használó hálózatokra (IPTV), valamint korlátozott mértékben a műholdas műsorterjesztésre is.¹⁰³ Ezt az utat követte többek között *Németország*, *Portugália*, *Franciaország* és *Magyarország* is. *Lengyelország* szintén technológiamentes szabályozást vezetett be, azzal, hogy a digitális földfelszíni platform nem tartozik annak hatálya alá, továbbá – Franciaországhoz és Magyarországhoz hasonlóan – a műholdas műsorterjesztők nem kötelesek a regionális adások továbbítására.¹⁰⁴ *Csehországban* a médiahatóság (RRTV)¹⁰⁵ kötelező ajánlása alapján a hírközlési hatóság (CTU)¹⁰⁶ jelöli ki a kötelezett műsorterjesztési platformokat.¹⁰⁷ A törvény az egyetemes szolgáltatási irányelv kritériumát nem részletezi tovább, azonban a CTU és az RRTV álláspontja szerint a *must-carry* szabályozásban is a technológia-semlegesség elvének kell érvényesülnie. A technológiasemleges szabályozáshoz képest a másik végletet *Spanyolország* jelenti, ahol a digitális földfelszíni műsorszóró platform megnövekedett tartalomkínálatára hivatkozva ki-

¹⁰² Keretirányelv, (18) preambulumbekzdés.

¹⁰³ EPRA i.m. (4. lj.) 4.

¹⁰⁴ Polish Broadcasting Act of December 29, 1992 (consolidated text: *Journal of laws* of 2011, No. 43., item 226), Art. 43–43a.

¹⁰⁵ Rada Pro Rozhlasové a Televizní Vysítání.

¹⁰⁶ Český Telekomunikační Úřad.

¹⁰⁷ Cseh elektronikus hírközlési törvény, 72. cikk.

vezették a *must-carry* szabályokat a médiaszabályozásból. *Belgium* német régiójában, valamint *Svédországban* csak a kábeles műsorterjesztési platform tartozik a szabályozás hatálya alá. *Hollandiában* szintén kizárólag a kábelhálózatok tartoznak a szabályozás hatálya alá.¹⁰⁸ *Finnországban* kizárólag a vezetékes műsorterjesztői hálózatok kötelesek a jogosult médiaszolgáltatások továbbvitelére, ideértve a kábelhálózatokon túlmenően az IPTV hálózatokat is.¹⁰⁹ *Németországban* – bár összességében a szabályozás hatálya minden műsorterjesztőre kiterjed – külön szabályok vonatkoznak az analóg kábelszolgáltatókra, melyek tartományonként eltérnek egymástól.¹¹⁰ *Ausztriában* a szabályozás hatálya alá csak a kábel- és a multiplex szolgáltatók tartoznak,¹¹¹ míg *Portugáliában* a kötelezett műsorterjesztők kijelölése teljes mértékben a médiahatóságra (ERC)¹¹² tartozik, a hírközlési törvény csak felhatalmazó rendelkezést tartalmaz erre vonatkozóan.¹¹³ Az ERC egy 2011-es döntése¹¹⁴ szerint a digitális földfelszíni műsorszóró hálózat, valamint a kábelhálózatok azok a hálózattípusok, amelyeket a végfelhasználók jelentős hányada rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként használják. Tekintettel azonban arra, hogy a földfelszíni platformon a hatósági szerződésnek, a kábeles műsorterjesztési platformon pedig a piaci igényeknek köszönhetően szabályozói beavatkozás nélkül is elérhetőek a közérdek szempontjából fontos tartalmak, így nem szabott ki speciális továbbviteli kötelezettséget az ERC. *Írországb*an a médiatörvény negatív taxációval határozza meg a kötelezett műsorterjesztőket, kizárva a vonatkozó szabályozás hatálya alól a digitális földfelszíni platformot, a mikrohullámú hálózatokat, valamint egyéb, speciális engedéllyel rendelkező műsorterjesztőket.¹¹⁵

Mi minősül „jelentős hányadnak”?

Egy adott műsorterjesztőt terhelő átviteli kötelezettség csak akkor szabható ki, ha az általa használt hálózattípus végfelhasználóinak *jelentős hányada* e hálózatokat használja a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként. Nem ad egyértelmű iránymutatást arra nézve az irányelv, hogy pontosan mely hálózatok tartoznak ebbe a körbe. A legtöbb tagállam egyáltalán nem definiálja, hogy mi minősül „jelentős hányadnak”. Azok a tagállamok pedig, akik definiálják, nem egységesek még abban sem, hogy vajon a kritériumnak az adott műsorterjesztőnek (pl. a Magyar Telekom hálózata), vagy az általa használt hálózattípusnak kell-e általában megfelelnie (pl. magyar joghatóság alá tartozó digitális kábelhálózatok).

Az általános megközelítés szerint az adott hálózattípust kell alapul venni. Erre példát az *Egyesült Királyságban*,¹¹⁶ *Franciaországban*,¹¹⁷ *Portugáliában*,¹¹⁸ *Írországb*an,¹¹⁹ *Lengyelország-*

108 Dutch Media Act, para. 6.12.

109 Art. 134 of the Communications Market Act 393/2003.

110 RStV, Art. 51b.

111 Audiovisual Media Services Act (AMD-G), BGBl. I No. 84/2001, section 20.

112 Regulação dos Media em Portugal.

113 Portugál elektronikus hírközlési törvény, Art. 43.

114 ERC Decision of 5/OUT TV/2011.

115 Broadcasting Act 2009, Sect. 77.

116 OFCOM: *Provision of Managed Transmission Services to Public Service Broadcasters – Proposal to give a Direction setting must-carry obligations on the terrestrial transmission network*, 1.13., 2005. február.

117 Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, Art. L34-2.

118 ERC Decision of 5/OUT TV/2011.

119 Ír médiatörvény, Sect. 77.

*ban*¹²⁰ látunk. *Hollandiában* a Parlament egy *must-carry* szabályozás témájában tartott nyilvános konzultációra adott válaszában kifejtette, hogy jelentős hányadnak az tekinthető, ha az adott hálózat-típust legalább a holland lakosság fele használja.

A hálózat típusát alapul vevő tagállamokkal szemben több tagállam egy adott szolgáltatót vesz alapul. *Belgiumban* mind a flamand,¹²¹ mind a vallon régió¹²² akkor kötelez egy kábelszolgáltatót meghatározott műsoroknak a továbbvitelére, ha az adott kábelszolgáltató piaci részesedése eléri vagy meghaladja a 25%-ot. *Szlovákiában* negatív módon került meghatározásra a kötelezett műsorterjesztő: akkor mentesül egy kábelszolgáltató a kötelezettség alól, ha az előfizetőinek száma „jelentéktelennek tekinthető” az adott területen elérhető más műsorterjesztők előfizetői számához képest.¹²³ *Németországban* szintén szolgáltatókra és nem pedig általában műsorterjesztési, átviteli technológiára szabták a kötelezettség alóli mentesülés lehetőségét.¹²⁴ *Svédországban* egy vezetékes műsorterjesztő akkor köteles a regionális médiaszolgáltatásokat továbbítani, ha legalább száz előfizetője van.¹²⁵

Magyarországon a két modell ötvözetét vezette be a 2010-es médiatörvény, ugyanis a törvény alapvetően hálózattípus alapján határozza meg a szabályozás alanyi körét, azonban az ún. meghatározó műsorterjesztőkre többletkötelezettséget ró, megnövekedett befolyásoló erejük okán.¹²⁶

1.5.3. Jogosult médiaszolgáltatók

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv – a tartalom és átvitel következetes szétválasztásának elve alapján – a továbbítandó tartalmak jellegét nem határozza meg. Mindösszesen annyit ír elő, hogy a szabályozás alapjául egyértelműen definiált közérdekű célnak kell állnia.¹²⁷ Bár az Egyetemes szolgáltatási irányelv kidolgozásakor a Bizottság eredeti javaslata szerint csak a közszolgálati médiaszolgáltatásokat lehetett volna figyelembe venni, végül ezt elvetették. Így elméletileg nincs akadálya kereskedelmi, sőt akár külföldön letelepedett médiaszolgáltatásokat jogosulttá tennie. A kérdéssel az Európai Unió Bírósága a United Pan-Europe ügyben foglalkozott, amikor úgy foglalt állást, hogy jogosultság alapját jelentő kritériumoknak alkalmasnak kell lennie „a pluralizmus biztosítására, lehetővé téve adott esetben a közszolgálati jellegű kötelezettségek révén az érintett területen különösen az országos és a helyi információkhoz való hozzáférést”.¹²⁸

120 Lengyel médiatörvény, Art. 43–43a.

121 VRM n° 2008/007 du 18 janvier 2008.

122 Avis n° 16/2009 du 25 juin 2009.

123 Art. 17 of the Act No. 308/2000 Coll. on broadcasting and retransmission.

124 Az RStV 52. §-a értelmében szabályok minden platformra vonatkoznak, kivéve (i) azokra a szolgáltatókra, akik nyílt platformon nyújtják a szolgáltatásukat (feltéve, hogy az adott piacon nem rendelkeznek gazdasági erőfölénnyel), (ii) azon szolgáltatókra, akiknek a szolgáltatása az egységes kínálat változatlan továbbkövetítésére szorítkozik, a 10.000-nél kevesebb háztartást elérő vezetékes szolgáltatókra, valamint a 20.000-nél kevesebb háztartást elérő vezetékes nélküli szolgáltatókra.

125 EIJK – VAN DER SLOOT i.m. (16. lj.), 18.

126 Mttv., 73. § (4).

127 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services, COM (2000) 392 final, 26. cikk.

128 United Pan-Europe Communications Belgium SA és társai v. Belgium, C-250/06., 46. pont.

A tagállamok gyakorlatában általában közös a Bíróság által említett célok kitűzése, azaz a pluralizmus megerősítése, a közszolgálati, valamint a helyi és regionális tartalmakhoz való hozzáférés biztosítása. Eltérés abban mutatkozik, hogy ezeket a célokat hány és milyen státuszú (kereskedelmi, közszolgálati) médiaszolgáltatás hozzáférési jogosultsággal való felruházása révén érik el.

Az *Egyesült Királyságban* a Communications Act tartalmazza a jogosult digitális médiaszolgáltatások listáját. Ezen a BBC csatornái mellett a Channel 3, Channel 4, Channel 5, a S4C Digital szerepel, kiegészülve a digitális teletext szolgáltatással.¹²⁹ *Németországban* – az analóg kábelhálózatok vonatkozásában – a tartományok gyakorlatáról általában elmondható, hogy a szabályozás célja a földfelszíni médiaszolgáltatásra engedélyt kapott médiaszolgáltatók megjelenésének garantálása, melynél fogva annak hatálya kiterjed nem csak az adott tartományban engedélyezett médiaszolgáltatókra, hanem „a helyben szokásosan fogható”, földfelszíni sugárással terjesztett médiaszolgáltatásokra.¹³⁰ A digitális műsorterjesztési platformok vonatkozásban pedig (i) a közszolgálati televíziók műsorai (ideértve az ún. „Dritte” regionális műsorokat is), (ii) a két – közszolgálati tartalom előállítására is kötelezett – kereskedelmi csatorna (RTL és Sat 1), a műsorterjesztő ellátottsági területén fogható helyi televíziók, valamint az egyes tartományokban engedélyezett „Open Access” televíziók bírnak hozzáféréssel.¹³¹ *Franciaországban* az országos, a regionális, valamint a helyi közszolgálati médiaszolgáltatások jogosultak a kötelezett szolgáltatók hálózatahoz való hozzáféréshez.¹³² Ez alól a helyi televíziók jelentenek kivételt a műholdas szolgáltatók vonatkozásában. Némileg speciális szabályok vonatkoznak a DVB-H platformra (mobil TV) vonatkozóan,¹³³ amihez az országos közszolgálati médiaszolgáltatásokon túl a DVB-T platformon (digitális földfelszíni műsorszóró platform) ingyenesen fogható (FTA) médiaszolgáltatások bírnak hozzáférési jogosultsággal.¹³⁴ *Írországban* külön többletkötelezettség terheli a digitális műsorterjesztőket. Az analóg műsorterjesztőknek továbbítania kell a közszolgálati RTÉ és TG4 médiaszolgáltatásokat, a szintén a földfelszíni platformon terjesztett TV3 kereskedelmi televíziót. A digitális műsorterjesztőknek ezen felül továbbítania kell a közszolgálati Oireachtas Channel, valamint Irish Film Channel médiaszolgáltatásokat.¹³⁵ Dániában a közszolgálati médiaszolgáltatásokon túl (DR1, DR2, DR K, DR Ramasjang) jogosult a TV 2, valamint a Danmark A/S kereskedelmi televíziók is, a TV2 8 regionális csatornája, valamint Folketinget parlamenti televízió is. Fontos azonban megjegyezni, hogy a jogosultak száma és személye jelenleg felülvizsgálat alatt áll. *Magyarországon* legalább hét, legfeljebb tizennyolc médiaszolgáltatást kell a kötelezett műsorterjesztőnek továbbítania. Kötelező az ingyenes továbbítási kötelezettség a négy lineáris audiovizuális médiaszolgáltatást és a három lineáris médiaszolgáltatást illetően. Ezen túlmenően a műsorterjesztőt szerződéskötési kötelezettség köti – műszakilag és gazdaságilag megalapozott ajánlat esetén – legfeljebb (i) három helyi, vagy körzeti médiaszolgáltatás (ii) két helyi körzetű médiaszolgáltató médiaszolgáltatása, (iii) meghatározó műsorterjesztő

129 Communications Act, Art. 64 (3).

130 POLYÁK i.m. (54. lj.) 32.

131 RSzV, 52b (1) 1. a).

132 Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, Art. L34-2.

133 Loi n° 2007-309 du 5 mars 2007 relative à la modernisation de la diffusion audiovisuelle et à la télévision du futur.

134 Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, Art. L 30-2.

135 Ír médiatörvény, Sect. 77.

esetében három közösségi audiovizuális médiaszolgáltatás tekintetében.¹³⁶ Az Mttv. felhatalmazza továbbá a Médiatanácsot további legfeljebb két lineáris közszolgálati médiaszolgáltatás és legfeljebb egy lineáris közösségi médiaszolgáltatás kijelölésére.¹³⁷ A helyi és körzeti tartalmak vonatkozásában nem terheli továbbviteli kötelezettség a műholdas szolgáltatókat.¹³⁸ *Portugáliában*, mint említettük, nincsen hatályban műsorterjesztőket terhelő továbbviteli kötelezettség, azonban a szabályozás elutasításának indoklásában mégis következtetni lehet arra, hogy a szabályozóhatóság a közszolgálati RTP1 és RTP2, a szintén országos lefedettségű kereskedelmi SIC és TVI, valamint az autonóm tartományok televízióit (RTP Madeira, RTP Açores) tekintené olyan médiaszolgáltatásoknak, amelyek érdemesek a jogosulti státuszra.¹³⁹ *Lengyelországban* a kötelezett műsorterjesztőnek a két országos közszolgálati (Telewizja Polska I és Telewizja Polska II), valamint az analóg földfelszíni platformon elérhető négy kereskedelmi médiaszolgáltatáson¹⁴⁰ túl a közszolgálati Telewizja Polska regionális csatornáját is továbbítania kell. Ez utóbbi kötelezettség nem vonatkozik – hasonlóan a francia és magyar szabályozáshoz – a műholdas műsorterjesztőkre. *Csehországban*¹⁴¹ és *Svédországban*¹⁴² csak a közszolgálati médiaszolgáltatások minősülnek jogosultnak. *Finnországban* jogosult médiaszolgáltatások a közszolgálati médiaszolgáltatásokon túl a digitális földfelszíni platformon ingyenesen elérhető televíziók is.¹⁴³ *Ausztriában* a kábelszolgáltatók kötelesek a közszolgálati médiaszolgáltatókon kívül – maximum három médiaszolgáltatás erejéig – olyan csatornáknak is hozzáférést biztosítani diszkriminációmentes alapon, amelyek “jelentős mértékben hozzájárulnak” a vélemények sokszínűségéhez a kábelszolgáltató által lefedett területen. A jogosultság mérlegelésénél figyelembe kell venni a helyi tartalmakat, valamint azt, hogy a kérdéses csatorna enged-e hozzáférést független tartalomalóállítóknak.¹⁴⁴

1.5.4. Ellentételezés

Bár az uniós jogalkotó eredeti elképzelései szerint a jogosult médiaszolgáltatók kötelesek lettek volna ellentételezést fizetni a kötelezett műsorterjesztőknek, az Egyetemes szolgáltatási irányelv végső szövegébe ez csupán, mint lehetőség került be, a tagállamok döntésére bízva a kérdést.¹⁴⁵ Mint azt a Bizottság,¹⁴⁶ valamint a Bíróság is kifejtette,¹⁴⁷ a szabályozás arányosságának egyik biztosítéka lehet az ellentételezés előírása.

Amennyiben a tagállamok gyakorlatát nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy több tagállam nem rendelkezik külön a kérdéstről (pl. *Hollandia, Írország, Dánia*). Az *Egyesült Királyságban* a

136 Mttv., 75.§ (1)–(7).

137 Uo., 75. § (3).

138 Uo., 75. § (2).

139 Deliberação 5/OUT-TV/2011/, május 11.

140 Telewizja Polsat S.A., TVN S.A., Polskie Media S.A., Telewizja Polski Sp. z o.o.

141 Cseh médiatörvény, Sect. 54, parás 2–3.

142 Radio and Television Act (Sw. Radio- och tv lag (2010:696).

143 Finn médiatörvény, Art. 134.

144 Osztrák médiatörvény, Sect. 20.

145 Thomas ROUKENS: What are we carrying across the EU these days? Comments on the interpretation and practical implementation of article 31 of the Universal Service Directive, *Media Law and Policy*, 1/2006., 217–218.

146 COM i.m. (4. lj.) 8.

147 Kabel Deutschland Vertrieb und Service GmbH & Co. KG kontra Niedersächsische Landesmedienanstalt für privaten Rundfunk, 56. pont.

médiáért felelős miniszter (*Secretary of State*) rendeleti úton szabályozhatja a továbbviteli kötelezettségért fizetendő minimum, vagy maximum díjat, illetve a leköthető hálózati kapacitás maximális mértékét.¹⁴⁸ Ilyen szabályok meghozatalánál a miniszternek figyelemmel kell lennie arra a normatív célkitűzésre, mely szerint a továbbviteli jogosultságot élvező médiaszolgáltatásokhoz a lehető legtöbb végfelhasználónak hozzáféréssel kell rendelkeznie, mindazonáltal tiszteletben kell tartania az arányosság elvét is, azaz a műsorterjesztő kapacitás feletti rendelkezése csak a szabályozói célkitűzés eléréséhez szükséges mértékben korlátozható.¹⁴⁹ *Franciaországban* az általános szabály szerint a műsorterjesztőknek kell a továbbítás költségét viselniük,¹⁵⁰ ami alól csak a DVB-H platform és a regionális médiaszolgáltatások jelentenek kivételt. A DVB-H platform üzemeltetőjének ésszerű és diszkriminációmentes feltételekkel kell hozzáférést biztosítania a digitális földfelszíni platformon szórt médiaszolgáltatásoknak.¹⁵¹ Ugyancsak diszkriminációmentes hozzáférést ír elő a francia médiatörvény a regionális médiaszolgáltatók javára, tehát a kötelezett platformok kérhetnek ellenszolgáltatást a továbbítás fejében. *Magyarországon* a műsorterjesztők ingyenesen kötelesek továbbítani a közszolgálati médiaszolgáltatásokat, cserébe ez utóbbiak sem kérhetnek programdíjat műsoraikért.¹⁵² A médiatörvény a szolgáltatás jellege (közösségi médiaszolgáltatás, helyi és körzeti médiaszolgáltatás) alapján meghatározott jogosultsági kategóriák esetében azonban a felekre bízta a megállapodást, azzal, hogy a kötelezett műsorterjesztő nem utasíthatja el a jogosult médiaszolgáltatás gazdaságilag megalapozott ajánlatát.¹⁵³ A kötelezett médiaszolgáltatók *Csehországban*,¹⁵⁴ *Lengyelországban*,¹⁵⁵ *Svédországban*¹⁵⁶ és *Finnországban*¹⁵⁷ sem kérhetnek ellentételezést a jogosult médiaszolgáltatóktól. A különbség, hogy *Lengyelországban* az ingyenes továbbításra jogosultak között kereskedelmi médiaszolgáltatók is vannak. *Németországban* a műsorterjesztők kérhetnek ellenszolgáltatást a jogosult médiaszolgáltatásoktól, azonban a díjat az RStV 52d cikke alapján a műsorterjesztőnek diszkriminációmentesen és objektíve igazolhatóan kell kiszabnia. További garanciális szabály, hogy a felek megállapodását nyilvánosságra kell hozni. *Portugáliában* az elektronikus hírközlésről szóló törvény felhatalmazza a hírközlési hatóságot (ANACOM)¹⁵⁸ ellentételezés megállapítására,¹⁵⁹ azonban eddig erre nem került sor, hiszen nincsen hatályban speciális *must-carry* szabályozás.

1.5.5. Felülvizsgálat

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv részleteinek kidolgozásakor az eredeti elképzelés az volt, hogy a *must-carry* szabályok csak meghatározott ideig lesznek alkalmazhatóak.¹⁶⁰ Ennek

148 Communications Act, Art. 64 (5).

149 Uo., Art 64 (6).

150 Loi du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication, Art. L 34-2.

151 Uo., Art. L 30-2.

152 Mttv., 74. § (1).

153 Uo., 75. § (10).

154 Cseh médiatörvény, Sect. 54, paras. 2–3.

155 Lengyel médiatörvény, Art. 43.

156 Svéd médiatörvény.

157 Finn elektronikus hírközlési törvény.

158 Autoridade Nacional de Comunicações.

159 Portugál elektronikus hírközlési törvény, Art. 43.

160 *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services*, COM (2000) 392 final, 26. cikk (2) bekezdés.

alapját az a vélekedés adta, mely szerint a műsorterjesztési hálózatok digitalizálása nyomán már középtávon jelentősen növekvő tartalomkínálat, valamint a hálózatok közötti verseny élénkülése oka vesztetté tenné a *must-carry* szabályokat.¹⁶¹ A javaslat azonban alaposan módosulva került be az irányelvbe, olyan tartalommal, hogy a tagállamoknak „rendszeresen felül kell vizsgálniuk” a kötelezettséget, ennek gyakoriságára azonban nem került szabály előírásra. Tekintettel azonban a rossz, vagy túlzó implementációk számára, a hírközlési irányelvcsomag 2009-es felülvizsgálata során azzal a rendelkezéssel bővült az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikke,¹⁶² hogy a kötelezettségeket a tagállamoknak legkésőbb 2012. május 25-ig felül kellett vizsgálniuk. Hiányosságként értékelhető – főként, ha figyelembe vesszük a tagállamok erre vonatkozó hiányos szabályozását –, hogy a módosítás csupán egyszeri felülvizsgálati kötelezettséget írt elő, és nem kötelezte a tagállamokat konkrét időszak megjelölésével a felülvizsgálatra.

További értelmezési problémát vet fel véleményem szerint az is, hogy az irányelv a „kötelezettség felülvizsgálatát” rendeli el. Ez a rendelkezés álláspontom szerint nem egyértelmű abból a szempontból, hogy a felülvizsgálatnak csak a kötelezett műsorterjesztőkre vagy a jogosult médiaszolgáltatások körére is ki kell-e terjednie. Amennyiben szűkítő értelmezést alkalmazunk, úgy a kötelezettség csak a műsorterjesztőkre vonatkozik. Amennyiben a szabályt tágan értelmezzük, úgy ennek a jogosult médiaszolgáltatásokra is ki kell(ene) terjednie. Tekintettel arra, hogy a szabályozás eredeti célja azon közérdekű médiaszolgáltatások hozzáférésnek biztosítása a műsorterjesztési hálózatokhoz, melyek piaci alapon nem jutnának el ugyanannyi nézőhöz, véleményem szerint a felülvizsgálatnak minden jogosult médiaszolgáltatásra is ki kellene terjednie.

A tagállamok többségében eltérő és gyakran nem következetes módon került implementálásra a szabály. Az *Egyesült Királyságban* például a jogosult médiaszolgáltatások listájának felülvizsgálatát a médiáért felelős miniszternek „időről-időre” (*time-to-time*) kell elvégeznie.¹⁶³ A kötelezett szolgáltatók listájának meghatározó Ofcomot pedig a törvény nem is kötelezi, csak jogosítja a felülvizsgálatra. *Portugáliában* is csak általános szinten került előírásra, hogy a médiahatóságnak „rendszeres időközönként” kell elvégeznie a felülvizsgálatot.¹⁶⁴ Írországban nincsen meghatározva a felülvizsgálat gyakorisága, sem kötelező jellege, azonban a médiatörvény előírja, hogy a mediaszabályozásért felelős hatóság (BAI)¹⁶⁵ javaslatot tehet – a hírközlés szabályozásért felelős hatóság (ComReg)¹⁶⁶ véleményének kikérését követően – arra, hogy egy meghatározott hálózat-típus már nem felel meg az Egyetemes szolgáltatási irányelvben lefektetett követelménynek és így ki kell vonni a *must-carry* szabályozás hatálya alól.¹⁶⁷

Magyarországon a médiatörvény konkrét időpontot meghatározva írja elő a következőket: „a Médiatanács rendszeresen, de legalább háromévente ellenőrzi azokat az átviteli rendszereket, melyek a vizsgálat időpontjában még nem kötelezett platformok.”¹⁶⁸ A felülvizsgálati kötelezettség azonban következképpen nem terjed ki a jelenleg kötelezett műsorterjesztő

161 ROUKENS i.m. (145. lj.) 204.

162 Unió polgárok jogai irányelv.

163 Communications Act, Art. 64 (7).

164 Law no. 5/2004 of February 10 as amended by the Law no. 10/2013 of January 28, Art. 43.

165 Broadcasting Authority of Ireland.

166 Commission for Communications Regulation.

167 Ír médiatörvény, Art. 77.

168 Mttv., 73. § (4).

platformokra (kábel, műhold, IPTV, DVB-T), továbbá a jogosult médiaszolgáltatásokra sem. Ráadásul a felülvizsgálat „célja” – a Bizottság alapvető célkitűzésével ellentétben – nem a szabályok enyhítése, hanem újabb platformok szabályozás alá vonása. *Németországban* valósult meg talán a legkövetkezetesebben a felülvizsgálati szabály implementálása, ahol az RStV. 53a cikke előírja, hogy a *must-carry* szabályokat háromévente kell felülvizsgálni *expressis verbis* utalva az Egyetemes szolgáltatási irányelv 31. cikkére.

1.6. Kitérő: az Egyesült Államok

Az Egyesült Államokban a kábelszolgáltatók megjelenésével és gyors térnyerésével merült fel annak gondolata, hogy a helyi televíziók védelmében fel kell lépni és kötelezni az előbbieket ez utóbbiak műsorjeleinek továbbítására. Ezt először a szövetségi szabályozó hatóság, a Federal Communications Commission (FCC), majd több alkotmányellenes határozat után a Kongresszus szabályozta, bő esetjogot indukálva. Mint lentebb látni fogjuk, az amerikai szabályozás alapvetően nem tartalmi, hanem gazdasági szabályozásnak fogja fel a *must-carry* szabályokat, mely egyrésztől gyenge alapokra helyezi azt, hiszen a gazdasági körülmények homogének, másrésztől viszont egy alacsonyabb alkotmányossági küszöbnek kell így a *must-carry* szabályoknak megfelelniük.

1.6.1. A kezdetek

A koaxális kábelben történő műsorterjesztés először az 1940-es években jelent meg az Egyesült Államokban, amit az hívott életre, hogy a hegyekben élő emberek gyakran nem tudták megfelelően fogni a földfelszíni műsorszórással továbbított műsorjeleket, mivel azok a hegyeken visszaverődtek. Ezért egy magaslati ponton kihelyezett antennától kábelben vezették le a műsorjelet a környező településekre, létrehozva ezzel az ún. Community Antenna Televisiont (CATV).¹⁶⁹ Mivel ez a megoldás nem a földfelszíni műsorszórással terjesztett médiaszolgáltatóktól vett el nézőt, hanem új – eddig el nem ért – nézőket kötött be a rendszerbe – és így nem jelentett fenyegetést a helyi médiaszolgáltatókra – ezért az FCC nem kívánta szabályozás alá vonni a kábelszolgáltatókat.¹⁷⁰

1.6.2. A kábel TV mint fenyegetés a helyi televíziókra

Ez a hozzáállás 1961-ben kezdett megváltozni, amikor San Diegóban megjelent egy kábelszolgáltató, aki immár 100 mérfölddel távolabbról, Los Angeles-i tartalmakat is eljuttatott a nézőkhöz, ráadásul sokkal jobb minőségben, mint a három helyi médiaszolgáltató földfelszíni műsorszórással. Ezzel közvetlen versenytársává vált a helyi médiaszolgáltatóknak, komoly veszélyt jelentve azok reklámbevételekből származó jövedelmére.¹⁷¹

1962-ben az FCC megtiltotta a Carter Mountain Transmission Corporation kábelszol-

169 Jeremy D. LANSMAN: Advanced Television Systems and Their Impact Upon Existing Television Broadcast Service. *Comments in Responce to the Sixth Further Notice of Proposed Rule Making*, MM Dkt. 87-268 (1996).

170 Inquiry into the Impact of Community Antenna Systems, *Report and Order*, 26 F.C.C. 403 (1959).

171 T. BARTON CARTER et al.: The First Amendment and The Fifth Estate. *The Law Of Mass Media*. 1996. 868.

gáltatónak, hogy nem helyi tartalmakat továbbítson, arra hivatkozva, hogy a kérelmező nem bizonyította, hogy a „távoli” tartalmakkal nem csak a helyi tartalmakat ismétli meg.¹⁷² A washingtoni fellebbviteli bíróság helyben hagyta a döntést.¹⁷³

A helyi médiaszolgáltatók egyre inkább fenyegetve érezvén magukat a kábelszolgáltatóktól, petícióban kérték az FCC-t, hogy az vonja szabályozás alá a konkurenst. A keresetet benyújtók nevében az ABC azzal érvelt, hogy amennyiben a helyi médiatartalmak nem jutnak el a nézőkhöz a kábel népszerűsége miatt, a reklámbevételek csak a kábelszolgáltatók által szállított nagy televíziós társasághoz fognak kerülni, ezzel megfojtva a helyi médiaszolgáltatókat. Az FCC 1966-ban végül megállapította, hogy, mivel az 1934-es Communications Act alapján joghatósága van a rádióhullámon végzett műsorterjesztés felett,¹⁷⁴ ezért a kábelen végzett műsorterjesztésre vonatkozóan is megállapíthat szabályokat.¹⁷⁵ Erre alapozva olyan döntést hozott, ami alapján a kábelszolgáltatóknak továbbítani kellett nem csak az összes helyi médiaszolgáltató műsorát, de a jelentősebb nézettséggel bíró nagyobb kereskedelmi csatornákat is.¹⁷⁶ Az FCC szerint ez nem korlátozta túlzottan a kábelszolgáltatókat, mivel az átviteli kapacitásuk szinte korlátlan, ám a valóságban a kiszabott *must-carry* kötelezettség a szolgáltatók kapacitásának több mint 40%-át lekötötte.¹⁷⁷

1.6.3. *Quincy Cable v. FCC (1985)*

A *must-carry* kötelezettségek alkotmányosságát először a Quincy Cable TV kérdőjelezte meg, mely ügy végül 1985-ben Egyesült Államok Legfelső Bírósága elé került. A felperes arra hivatkozott, hogy az FCC által felállított *must-carry* szabályok ellentétesek az első alkotmány kiegészítéssel, mely a szólás-, sajtó és vallásszabadságot védi a túlzó állami beavatkozástól. Az, hogy mi minősül túlzó állami beavatkozásnak az attól függ, hogy a szabályozás az adott tartalomra fókuszál-e, vagy azt csak közvetve érinti (tartalomsemleges szabályozás).¹⁷⁸ Míg a szólásszabadságot közvetlenül korlátozó szabályozásnak egy szigorú alkotmányossági tesztnek kell megfelelnie, addig ez a „küszöb” alacsonyabb a tartalomsemleges szabályozásnál, melynek feltételeit a Legfelső Bíróság az O'Brien ítéletben dolgozta ki.¹⁷⁹ Eszerint, nem ütközik az alkotmányba az a szabály, (i) mely egy fontos kormányzati célkitűzést valósít meg és (ii) és az esetleges korlátozása az Első Kiegészítésben foglalt jogoknak nem nagyobb, mint az elérni kívánt cél által biztosított előny.¹⁸⁰

172 Application of Carter Mountain Transmission Corp., Decision, 32 F.C.C. 459 (1962), 459.

173 Carter Mountain Transmission Corp. v. FCC, 321 F.2d 359 (D.C. Cir 1963).

174 Communications Act of 1934, ch. 652, § 1, 301, 48 Stat. 1064 (1934).

175 To Adopt Rules and Regulations To Govern The Grant Of Authorizations in the Business Radio Service, Seconf Report and Order, 2 F.C.C.2d 725, 19 (1966). A döntést a Legfelső Bíróság is megerősített: United States v. Southwestern Cable Co., 392 U.S. 157 (1968).

176 Quincy Cable TV, Inc. v. FCC, 768 F.2d 1434, 1440 (D.C. Cir. 1985).

177 Uo., 1439. n. 9.

178 Burt BAVERMAN – Danielle FRAPPIER: Digital Must-Carry and Forced Acces – Government-Mandated Access to Cable Distribution Networks in the US and the EU. *Communications & Strategies*, no. 49, 1st quarter 2003, 56.

179 US v. O'Brien, 391 US 367, 377 (1968).

180 US v. O'Brien, the regulation „furthers an important or substantial governmental interest (other than to simply suppress the expression), and (...) the incidental restriction on alleged First Amendment freedoms is no greater than is essential to the furtherance of that interest.”

A Legfelső Bíróság úgy ítélte meg, hogy a *must-carry* szabályok tartalomsemlegesek, mivel a szabályozás nem arra vonatkozik, hogy „milyen véleményt kell közvetítsen” a kábelszolgáltató, hanem arra, hogy milyen médiaszolgáltatók műsorait kell átvennie, függetlenül azok tartalmáról. Mindezek ellenére az akkori *must-carry* szabályok nem állták ki még az O’Brien-tesztet sem, hiszen egyrészt az FCC nem támasztotta alá adatokkal, hogy a kábelszolgáltatók fenyegetést jelentenek a helyi médiaszolgáltatókra, másrészt pedig a cél nem jelent meg az alkalmazott eszközben, hiszen a „helyi tartalmak” megőrzése nem egyenlő a helyi médiaszolgáltatók védelmével.¹⁸¹

1.6.4. *Century Communications v. FCC (1987)*

A Kongresszus nyomására az FCC módosította a *must-carry* kötelezettségeket és egyrészt arányosabbakká tette azokat, amennyiben egy kábel szolgáltatónak az általa kínált csatorna számhoz arányosan kellett csatornákat kötelezően felvennie a programjába, másrészt pedig öt évben limitálta a *must-carry* kötelezettség hatályát. Ez utóbbinak alapja az A/B kapcsoló elterjedésébe vetett hit volt, mely technológia lehetővé tette, hogy egy televízió készüléken egyszerre foghassunk földfelszíni és kábeljeleket.¹⁸²

A kábelszolgáltatók szerint azonban az új szabályok is alkotmány-, pontosabban annak Elő-kiegészítéssel ellentétesek, így ennek eldöntése ismét a Legfelső Bíróságra várt.¹⁸³ A bíróság újfent az O’Brien-tesztet alkalmazva megállapította, hogy a felülvizsgált *must-carry* szabályok továbbra is alkotmányellenesek, hiszen az FCC nem támasztotta alá kellőképpen adatokkal, hogy a kábelszolgáltatókra kirótt kötelezettségek alkalmasak a kitűzött cél elérésére, valamint, hogy az öt éves hatály fenntartása arányos a szólásszabadság korlátozásával.¹⁸⁴

1.6.5. *A Cable Television Consumer Protection and Competition Act (1992)*

A Kongresszus végül – látva az FCC sikertelen, és főleg alkotmányellenes próbálkozásait – a *must-carry* szabályok megállapítására, saját hatáskörébe vonta a kérdést és alkotta meg az ún. Cable Actet, mely a mai napig tartalmazza a kábelszolgáltatók műsorjel továbbítási kötelezettségeit.¹⁸⁵ A szabályok igazolásaként az alábbi okokat hozza fel a törvény:

- a kábelszolgáltatók erőfölénnyel rendelkeznek a „vélemények piacán”;
- a kormány alapvető célja az médiapluralizmus előmozdítása különböző műsorterjesztési platformokon keresztül;
- a helyi televíziók olyan helyi intézmények, mely fontos szerepet töltenek be az emberek informálásában és az oktatásban;
- a legtöbb fogyasztónak nem rendelkezik A/B kapcsolási technológiával, mely egyébként nem is alternatívája a *must-carry* szabályoknak.¹⁸⁶

181 Quincy Cable TV v FCC, 1460.

182 R. Matthew WARNER: Reassessing Turner and Litigating the Must-Carry Law Beyond the Facial Challenge, *Federal Communications Journal*, 2008. március. 377.

183 Century Comm’ns Corp. v. FCC, 835 F.2d 292, 296 (D.C. Cir. 1987).

184 Uo., 300–304.

185 Cable Television Consumer Protection and Competition Act of 1992, Pub. L. No. 102-385, § 2(a)(2), (5), (13)–(16), 106 Stat. 1460, 1461–62.

186 Uo., §2(a)(6)–(18).

A kötelezettség terjedelme tulajdonképpen megegyezett a korábbiakkal, azonban nem határozták meg a *must-carry* kötelezettségek kivezetésének időpontját, mellyel a helyi televíziók gyakorlatilag (rájuk nézve) még „rosszabb” helyzetbe kerültek, mint az FCC szabályait hatályon kívül helyező LB döntés előtt. A Cable Act szerint:

- 12 vagy annál kevesebb csatorna továbbítására képes szolgáltató: három helyi kereskedelmi és egy közszolgálati televízió műsorát, kivéve, ha 300 előfizetőnél kevesebbel rendelkezik.
- 12–36 csatorna továbbítására képes szolgáltató: a kapacitásának egyharmadát helyi kereskedelmi televízióknak kell átengedni, ráadásul egy-három közszolgálati csatornának is hozzáférést kell biztosítania.
- 36 csatorna felett: az összes nem közszolgálati csatornának hozzáférést kell biztosítani.¹⁸⁷

A műsortovábbításért a műsorterjesztők ellenszolgáltatást nem fizetnek. Ezért különösen fontos az a rendelkezés, mely alapján a jogosult médiaszolgáltató lemondhat a *must-carry* státuszáról,¹⁸⁸ amit az indokolhat, hogy a műsorterjesztővel piaci alapon is meg tud állapodni, mely esetben kaphat ellentételezést.

1.6.6. Turner I. (1994)

A Cable Act 1992-es hatályba lépését követően nem sokkal már ki is kellett állnia az alkotmányossági tesztet, mivel több kábelszolgáltató vitatta a törvény összeegyeztethetőségét az Első Alkotmánykiegészítéssel.¹⁸⁹ A Legfelső Bíróság konzekvensen gazdasági szabályozásnak minősítette a *must-carry* szabályokat, melyeket így az O’Brien teszt alapján elemzett. Az első kritériumot illetően, azaz, hogy a szabályozás célja egy fontos kormányzati célkitűzés megvalósítása, a Bíróság a Kongresszus által meghatározott célokat vizsgálta, mely szerint a *must-carry* szabályozás célja, hogy: (i) megőrizze az ingyenesen fogható helyi televíziók által nyújtott előnyöket, (ii) előmozdítsa a plurális médiarendszer megvalósítását, valamint, hogy (iii) a médiaszolgáltatások piacán fenntartsa az egészséges versenyt.¹⁹⁰ A Bíróság 5 : 4 arányban úgy határozott, hogy a fenti célok megfelelnek az alkotmányossági követelményeknek, hiszen az amerikai televízió nézők 40%-ának egyetlen információforrása a szabadon fogható helyi televíziók, valamint a verseny fenntartása érdekében tett állami intézkedések még akkor is indokoltak, ha a szabályozott tevékenység érinti a szólásszabadságot.¹⁹¹

Az ítélet és az egész szabályozás gyenge pontja, hogy a *must-carry* szabályok létjogosultságát egyedül gazdasági szempontból kerülnek igazolásra, arra alapozva azok alkotmányosságát, hogy a kábelszolgáltatók erőfölényes piaci helyzete szűk keresztmetszetet alkot. Ez az érvelés azonban, ahogy azt Warner is megjegyzi,¹⁹² megbicsaklik, mihelyst egy olyan földrajzi piacról van szó, ahol erős az infrastruktúra alapú verseny.

187 Uo., § 4 (b)–5(b).

188 Uo., § 6(b)(1)(A), 6(b)(1)(A), 6(b)(3)(B), 6(b)(4).

189 Turner Broadcasting System, Inc. v. FCC, 512 US 622 (1994), (Turner I).

190 Uo., 662.

191 Uo., 623.

192 WARNER i.m. (182. l.), 383.

1.6.7. *Turner II. (1997)*

Három évvel később, 1997-ben ismét a Legfelső Bíróság elé került a *must-carry* szabályok alkotmányossági kérdése és a Bíróság – ismét szűk, 5 : 4 arányú többséggel – fenntartotta az *Turner I.* ítéletben kifejtett véleményét, mely szerint alkotmányosak a kábelszolgáltatókat terhelő továbbviteli kötelezettségek.¹⁹³

1.6.8. *Cablevision Systems Corporation v. FCC (2010)*

A hatályos *must-carry* szabályok alapján a 300-nál több előfizetővel rendelkező kábelszolgáltatók kötelesek azon helyi kereskedelmi televíziók műsorait továbbítani, amik a kábelszolgáltató lefedettségi területén találhatók.¹⁹⁴ A jogvita alapját az adta, hogy az FCC kötelezett egy Nong Island-i kábelszolgáltatót az eredetileg kingstoni helyi TV, a WRNN műsorjeleinek továbbítására, mivel ez utóbbinak a digitális átállás után megnőtt vételkörzete miatt immár Long Islanden is foghatóak az adása. A kérelmező a vételkörzet kiterjesztés jogszerűsége mellett – a régi indokok mellett újabb érvekkel bővülve – ismét kifogásolta a *must-carry* szabályok alkotmányosságát. A Legfelső Bíróság azonban ezúttal is elutasította a keresetet és hitet tett a *must-carry* szabályok indokoltsága mellett.

A felperes *Cablevision Systems Corporation* kiemelte, hogy a megváltozott piaci körülmények miatt ma már nem érvényes a *Turner I.* és *II.* ítéletek alapja, nevezetesen, hogy a kábelszolgáltatók erőfölényes pozícióban vannak a televíziós piacokon, ráadásul a helyi televíziók nézettsége jelentősen visszaesett. A Bíróság azonban – eltérve az eddigi szigorú gazdasági szempontú értékeléstől, tartalmi alapokra helyezkedve – elutasította az érveket, azzal, hogy a törvény célja nem csupán a gazdasági verseny élénkítése, hanem a médiapluralizmus előmozdítása is különböző műsorterjesztési platformokon keresztül. Az a tény pedig, hogy a helyi televíziók nézettsége csökken, épphogy ráerősít a *must-carry* szabályok fontosságára.¹⁹⁵ A Bíróság rámutat továbbá, hogy az A/B kapcsolási technológia nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket és nem vált alternatívájává a *must-carry* szabályoknak.¹⁹⁶

Továbbá a felperes szerint a *must-carry* szabályok nem csak az Első Alkotmánykiegészítésbe, hanem az Ötödikbe is ütköznek, mely szerint állami kisajátítás csak megfelelő ellentételezés ellenében történhet. Ezt a Bíróság azzal utasította vissza, hogy *must-carry* kötelezettség által bitfolyam hozzáférés történik egy meghatározott sáv szélességén a koax-kábelnek, mely nem nevezhető fizikai kisajátításnak.

1.6.9. *A digitális átállás és a „viewability” szabály*

Az Egyesült Államokban 2009-ben valósult meg a digitális átállás, azaz az analóg földfelszíni műsorszórásról a digitális földfelszíni műsorszórásra való átállás. Azonban az analóg lekapcsolás előtt két évvel még a háztartások 35%-a (40 millió háztartás) továbbra is analóg kábelszálhálózaton televíziózott, amelyen a kizárólagosan digitális módon terjesztett helyi televíziók

193 *Turner Broadcasting System, Inc v. FCC*, 520 US 180 (1997), (*Turner II*).

194 *Cable Act*, (188. lj.) 47 U.S.C. 534(a) és (h)(1)(A).

195 *Cablevision Systems Corporation No. 07-1425*, 3(c).

196 Erről lásd még: *Carriage of Digital Television Broad Signals*, 22 F.C.C.R. 21,064,21,090 (2007).

nem lettek volna elérhetőek az átállás után. Ezért az FCC elfogadta 2007-ben a Viewability Ordert,¹⁹⁷ amelynek értelmében az analóg kábeles műsorterjesztőknek analóg módon kellett továbbítani a digitális helyi televíziók műsorát is. Az FCC már 2007-ben jelezte, hogy a digitális átállást követően három éven belül felülvizsgálja a szabályt, amire így 2012-ben került sor. A szabály felülvizsgálatának eredményeként az FCC megállapította, hogy a szabály bevezetése óta sokkal olcsóbban érhetőek el a digitális kábelhálózathoz való hozzáférést lehetővé tevő digitális vevődekóderek, így az analógról a digitális kábelszolgáltatásra való migráció elvárható a fogyasztóktól és nem indokolt továbbra is fenntartani a *viewability* szabályt.¹⁹⁸

1.6.10. Az amerikai és európai modell összehasonlítása

Az Egyetemes szolgáltatási irányelv a kötelezettség kiszabásának alapfeltételül egy előre meghatározott közérdekű cél elérést szabja, melyet azonban nem pontosít, a tartalom és átvitel szétválasztásának alapelvét követve, nem ad iránymutatást a továbbítandó tartalomra nézve. Mindazonáltal a Bíróság a United Pan-Europe ügyben kimondta, hogy „a jogosultság megadásának olyan objektív kritériumokon kell alapulnia, amelyek alkalmasak a pluralizmus biztosítására, lehetővé téve adott esetben a közszolgálati jellegű kötelezettségek révén az érintett területen különösen az országos és a helyi információkhoz való hozzáférést”.¹⁹⁹ A Bíróság ezzel az állásfoglalással egyértelművé tette tehát, hogy az Egyetemes szolgáltatási irányelvben meghatározott közérdekű célt a pluralizmus biztosításával, a közszolgálati tartalmak mindenki számára hozzáférhetővé tételével kell azonosítani, tehát a szabályozás célja mindenképpen a társadalmi közjó segítése és nem gazdasági megfontolásokon alapszik. Ezt a képet látszik némileg árnyalni a Bíróság Kabel Deutschland v. NLM ügyben²⁰⁰ hozott ítélete, mely az arányosság kritériumát nem a műsorterjesztők döntési szabadsága korlátozásának fényében, hanem a *must-carry* kötelezettség gazdasági, piactorzító hatásait figyelembe véve kell értékelni.

Az amerikai szabályozást a bíróságok évtizedeken át *expressis verbis* tartalom-semlegesnek ítélték, melynek célja alapvetően gazdasági jellegű. Ennek véleményünk szerint – a fent kifejtettekkel összhangban – az oka abban keresendő, hogy amennyiben műsorterjesztők döntési szabadságát korlátozó *must-carry* szabályozás úgy tekintették volna, mint, aminek célja a szolgáltatók szólásszabadságának korlátozása meghatározott tartalmak javára, akkor egy olyan szigorú alkotmányos tesztnek (Sullivan-teszt) kellett volna alávetni a szabályt, mely nagy valószínűséggel nem állta volna ki az alkotmányosság próbáját. Ezzel szemben, amennyiben a *must-carry* szabályozásra úgy tekintünk, mint egy tartalom-semleges szabályozásra, melynek elsődleges célja a helyi televízió társaságok megmentése és nem pedig a helyi tartalmakhoz való hozzáférés elősegítése, akkor egy sokkal alacsonyabb mércét állító tesztnek (O'Brien-teszt) kell alávetni a szabályokat. Mindazonáltal, az 2010-es Cablevision Systems

197 Carriage of Digital Television Broadcast Signals: Amendment to Part 76 of the Commission's Rules, CS Docket No 98-120, Third Report and Order and Third Further Notice of Proposed Rulemaking, 22 FCC Rcd 21064 (2007).

198 Carriage of Digital Television Broadcast Signals: Amendment to Part 76 of the Commission's Rules, CS Docket No 98-120, Fifth Report and Order, FCC 12-59 (2012).

199 United Pan-Europe Communications Belgium SA és társai kontra Belgium, 47. pont.

200 Kabel Deutschland Vertrieb und Service GmbH & Co. KG kontra Niedersächsische Landesmedienanstalt für privaten Rundfunk.

Corporation v. FCC ítéletben a Bíróság elmozdult erről az állásponttól, utalva arra, hogy a szabályozás célja nem csak a gazdasági verseny élénkítése, hanem a pluralizmus biztosítása is.

További különbség az európai és az amerikai modell között, hogy míg az Európai Unióban a *must-carry* kötelezettség jogosultjai elsősorban a közszolgálati tartalmakat biztosító médiaszolgáltatások, addig az Egyesült Államokban a jogosultak kizárólag a helyi televíziók, illetve az ő általuk nyújtott médiaszolgáltatás.

Míg az Egyesült Államokban a kötelezettek kizárólag a 300-nál több előfizetővel rendelkező kábelszolgáltatók, addig az Unióban a tagállamok többsége immár műsorterjesztési platformtól függetlenül kiterjeszti a kötelezettséget.

1.7. A „*must-be-found*” mint a „*must-carry*” jövője?

Eltérő annak megítélése, hogy vajon a digitális érában, ahol szinte korlátlan az elérhető tartalom mennyisége, szükség van-e még a *must-carry* szabályokra. A szabályozás kritikusai azzal érvelnek, hogy a digitális világban már nincs helye a szűkösséget mint piaci kudarcot orvosolni kívánó szabályozási eszköznek, hiszen a nézők korlátlan mennyiségű információhoz férhetnek hozzá, immár nem csak a „hagyományos” műsorterjesztői csomagokon, hanem az interneten keresztül is.²⁰¹ Egyesek a közszolgálati monopólium helyzetét is megkérdőjelezzik, amikor úgy érvelnek, hogy a tömegesen megjelenő ismeretterjesztő, történelmi, kulturális tematikus csatornák gyakorlatilag kielégítik azt a hiátust, amit az állam igyekezett a közszolgálati csatornákkal pótolni.²⁰² Valcke szerint ráadásul igen valószínűtlen, hogy egy műsorterjesztő visszautasítaná egy olyan csatorna továbbítását, amelyre a nézők oldalán meglenne az igény, márpedig a közszolgálati és helyi televíziókra jellemzően megvan a lakosság részéről az igény.²⁰³ Valcke logikáját követve tehát, a szabályozás vagy értelmetlen, mivel olyan csatornák továbbítását teszi kötelezővé, amiket a műsorterjesztők „üzleti alapon” is felvennének a csomagjukba, vagy olyan tartalmak eljuttatását tartja fontosnak, amelyre nincsen fogadókészség, kereslet a nézők oldalán. Ennél a pontnál pedig eljutunk addig a klasszikus dogmatikai kérdésig, miszerint az állam feladata-e eldönteni azt, hogy mi a fontos a nézőnek. A válasz, hogy mást ne mondjunk, „vérmérséklet” kérdése, jelen tanulmánynak pedig – tartalmi korlátai miatt – nem tartozik céljai közé ennek a megválaszolása.

Ténykérdés azonban, hogy a szabály uniós szintű bevetése óta eltelt több, mint tíz évben – Spanyolország, Olaszország és Portugália példáját leszámítva – változatlanul fontos eleme a *must-carry* kötelezettség a tagállami szabályozásoknak. A finn kormány stratégiai dokumentuma ráadásul már előrevetíti azt is, hogy a *must-carry* szabályozást 2016 után is fenn kell majd tartani.²⁰⁴

201 EIJK – VAN DER SLOOT i.m. (16. lj.), 8.

202 European Audiovisual Observatory: To have or not to have Must-Carry rules. *Iris Special*, 2005, 2.

203 Peggy VALCKE: The Future of Must-Carry – From Must-Carry to a concept of Universal Service in the Info-Communications Sector. In: European Audiovisual Observatory: To have or not to have Must-Carry rules. *Iris Special*, 2005., 31–32.

204 <[http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1985456&name=DLFE-17539.pdf&title=Sähköisen%20median%20viestopoliittinen%20ohjelma,%20valtionuuvoston%20selonteko%20eduskunnalle%2026.9.2012](http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1985456&name=DLFE-17539.pdf&title=S%C3%A4hk%C3%B6is%C3%A9n%20median%20viestopoliittinen%20ohjelma,%20valtionuuvoston%20selonteko%20eduskunnalle%2026.9.2012)>.

Az utóbbi időben megjelent szabályozói állásfoglalások alapján azonban jól látszik, hogy a tagállamok kezdik felismerni, hogy a szabályozás fókuszában jelenleg szereplő műsorterjesztőkről a hangsúly a végberendezéseken elérhető platformüzemeltetőkre,²⁰⁵ illetve az internetes keresőmotorokra terelődik át. Ebben katalizátor szerepet játszanak a terjedőben lévő ún. csatlakoztatott televíziók (Connected TV). Ez utóbbiak lehetővé teszik, hogy az interneten elérhető médiatartalmak megjelenjenek a családok nappalijában, közvetlenül versenyezve a „hagyományos” műsorterjesztési platformon elérhető médiaszolgáltatásokkal. A „passzív” televíziókészülék, mely korlátozott számú csatornához biztosított hozzáférést, az internet hatására egy interaktív kommunikációs eszközzé válik, melyen keresztül szinte végtelen mennyiségű tartalomhoz, alkalmazáshoz, közösségi oldalhoz férhetünk hozzá.²⁰⁶

A konvergencia folyamata által támasztott kihívásokra keresett válaszokból azonban egyelőre az tűnik ki, hogy a *must-carry* szabályokat meg kell tartani, de adaptálni kell őket a megváltozott piaci környezethez. Ebben talán szerepet játszik az is, hogy a csatlakoztatott televíziók platformüzemeltetőjének szerepe nagyban hasonlít a műsorterjesztő szerepére, hiszen közvetítőként meghatározó szerepe van abban, hogy mely tartalmak juthatnak el a nézőkhöz. Németországban már több, mint egy éve a médiaszabályozásról szóló diskurzus egyik eleme az a kérdés, hogy kell-e módosítani az RStV-t a csatlakoztatott televízió által felvetett kérdésekre tekintettel. Egyes tartományi médiahatóságok – a fenti felvetéssel összhangban – javasolják, hogy a csatlakoztatott televíziókészülékek gyártóira terjedjenek ki a műsorterjesztőkre vonatkozó szabályok.²⁰⁷ Hasonló kérdéseket vet fel a belga szabályozóhatóság is.²⁰⁸

Ez az álláspont azonban – értsd: a *must-carry* szabályok átértelmezése, de megtartása – véleményem szerint nem vesz figyelembe egy igen a lényeges különbséget a „régí – jelenlegi” és a formálódó „új” médiavilág között. A jelenlegi „klasszikus” műsorterjesztői piacon, ha a műsorterjesztő nem veszi fel a közérdekű médiaszolgáltatást a programcsomagjába, akkor a néző számára nem lesz hozzáférhető az adott tartalom. Ebben az esetben a szűk keresztmetszet tehát az átviteli hálózat, annak kapacitása, de legalábbis a műsorterjesztési szolgáltató üzleti érdeke. Ezzel szemben az interneten elérhető tartalmak esetében a hozzáférés elvi lehetősége adott a közérdekű tartalmakhoz, hiszen az alapvetően, a médiaszolgáltatótól függ, hogy elérhetővé teszi-e online a tartalmát. Ebben az esetben sokkal inkább a „tengernyi” információ és a néző figyelmének szűkössége jelenti a veszélyt arra, hogy az emberekhez nem jutnak el a közérdekű tartalmak. A verseny tehát egyre kevésbé az átviteli kapacitásokért, mint egyre inkább a felhasználó figyelméért folyik, a médiaszolgáltatások sikerét pedig a jövőben leginkább az fogja eldönteni, hogyszolgáltatásuk mennyire lesz kereshető, milyen lesz a hivatkozása, ajánlása.²⁰⁹

205 A csatlakoztatott televíziók általános üzleti modellje szerint a platformüzemeltető, mely lehet maga a televíziókészülék gyártó (pl. Samsung, LG), vagy egy attól elkülönült szolgáltató (belső egység üzemeltetője, pl. Apple, Google, Roku) kontrollt gyakorol arra vonatkozóan, hogy mely OTT szolgáltatások érhetőek el a TV képernyőjén keresztül, akikkel megállapodást köt. I. Brune Tazzer: *TV Connectée – Un nouveau rôle pour le fabricant et un enjeu pour l'éditeur de contenu « local »*. *CSA Régulation*, vol. 1.

206 BARTÓKI-GÖNCZY Balázs: *Connected TV – átalakuló piaci értéklánc és új szabályozói kihívások a horizon- ton. Infokommunikáció & Jog*, 52–53. szám, 184.

207 CULLEN INTERNATIONAL: *Connected TV/OTT regulation and standardisation*. 2012. szeptember, 2.

208 Geneviève De BUEGER: *La standardisation – un enjeu pour la sauvegarde du pluralisme? Colloque du CSA belge – Nouveaux écrans, nouvelles régulations*. Brüsszel, 2012. 5–6.

209 Az Európai Parlament 2013. július 4-i állásfoglalása a hibrid televíziózásról („Connected TV”), [2012/2300 (INI)], L.

Ami a szabályozás szempontjából beavatkozást igényelhet majd, az sokkal inkább az, hogy a digitális tartalom „tengerében” az olyan közvetítő szolgáltatók, mint a csatlakoztatott televízió platformüzemeltetője, vagy az internetes keresőmotorok preferálhatnak bizonyos tartalmakat, míg – az egyébként elérhető közérdekű tartalmakat is – hátrébb sorolhatják, „elrejtetik” a nézők előtt, kvázi ugyanazt a hatást elérve, mint ha az adott tartalom nem is lenne hozzáférhető. Ahogyan a Bizottság is fogalmaz, a szűrési és személyes beállítási lehetőség nem csak azt határozhatja meg, hogy milyen tartalmak hozzáférhetőek, hanem a fogyasztók választásaira is kihat, például bizonyos tartalmak kiemelt felülethez juttatásával vagy annak megvonásával, a menük módosítási lehetőségeinek korlátozásával vagy bizonyos alkalmazások letiltásával. Mindez befolyásolhatja a fogyasztók számára ténylegesen elérhető, a különböző véleményeknek teret adó médiakínálatot.²¹⁰

Az „elrejtés” és a „kitiltás” között azonban nagy a különbség, eltérő piaci kudarcokról van szó,²¹¹ amit a szabályozásnak is figyelembe kell vennie, amikor a *must-carry* szabályozás talán nem is olyan nagyon távoli jövőjét mérlegeli. A megváltozott online környezetben ugyanis már indokolatlan szűk kapacitásra építő szabályozási modellt alkalmazni, sokkal érdemesebb egy – a *must-carry* szabályokkal egy időben bevezetett – másik szabályozási eszközhez nyúlni. Az elektronikus hírközlési irányelvcsomag fontos elemét képező Hozzáférési irányelv 6. cikk (4) bekezdése alapján ugyanis a tagállamoknak megvan arra a lehetőségük, hogy az elektronikus műsortájékoztatók és hasonló listázási és navigációs lehetőségek megjelenítési szempontja tekintetében kötelezettségeket írjanak elő. Ezáltal biztosítható lenne, hogy a közérdekű tartalmak megfelelően előtérben lehessenek, kvázi hozzáférhetőek legyenek a néző számára.

Fontos azonban hozzátenni, hogy a *must-carry* szabályok legitimitása mindaddig fennáll, amíg a médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférés a társadalom nagy része számára kizárólag a „hagyományos” műsorterjesztőkön (vertikálisan integrált hálózatos szolgáltatókon) keresztül történik, hiszen ebben az esetben továbbra is fennáll a piaci kudarc, ami indokoltá tette a szabály bevezetését. Azonban abban a médiafogyasztási környezetben, ahol a néző már nem csak a hagyományos műsorterjesztő csomagján keresztül fér hozzá a médiaszolgáltatásokhoz, hanem egyéb interaktív platformokon keresztül (Connected TV) az internetről is, érdemes a szabályt kiegészíteni egy „*must-be-found*” szabállyal. Eerre tett javaslatot Kammerevert is,²¹² akinek a jelentése alapján 2013 júliusában elfogadott európai parlamenti állásfoglalás felszólítja a Bizottságot a „hibrid”²¹³ televíziózás platformjainak szabályozására.²¹⁴ Az Európai Parlament álláspontja szerint meg kell vizsgálni, hogy milyen formában lehetséges az ún. *first screen* eszközökön, például az internetkapcsolattal rendelkező televíziókészülékeken a keresetőség tekintetében megfelelő elsőbbséget biztosítani azon tartalomszolgáltatóknak, „amelyeknek a

210 EURÓPAI BIZOTTSÁG: Zöld Könyv – Az egységes audiovizuális világ felé: növekedés, alkotómunka, érték, 2013. április 24., COM (2013) 231 final, 15–16.

211 Piaci kudarcról akkor beszélünk, ha a szabályozatlan, tisztán piaci mechanizmusok által eredményezett erőforrás allokáció eltér a társadalmilag optimálisnak tekintett erőforrás felhasználásától. Háttérben állhatnak strukturális (pl. magas piacra lépési korlátok, frekvenciaszűkösség) és magatartásbeli okok (pl. túlzó árazás): Míg ez utóbbiakkal a versenyjog is megbirkózik, addig a strukturális piaci kudarcok állami beavatkozást igényelnek.

212 European Parliament Committee on Culture and Education, Draft Report on Connected TV, 2013. január 31., 2012/2300 (INI), Explanatory Statement, 2.

213 Hibrid, hiszen egyesíti a klasszikus műsorterjesztési csatornák kínálatát az online tartalomkínálattal.

214 Az Európai Parlament 2013. július 4-i állásfoglalása a hibrid televíziózásról („Connected TV”), 26. pont.

tagállamok közszolgálati feladatot osztanak ki, vagy amelyek hozzájárulnak a közérdekű célok támogatásához, például a médiapluralizmus és a kulturális sokszínűség biztosításához, vagy amelyek kötelezettséget vállalnak arra, hogy a híradások minőségét és függetlenségét, valamint a vélemények sokszínűségének előmozdítását szolgáló feladatokat végezzék.”²¹⁵

Összefoglalva tehát, álláspontom szerint a *must-carry* szabályok nem állják ki az idő próbáját az internet környezetében, a fókuszba ugyanis nem a szűk értelemben vett hozzáférés, hanem a kereshetőség kerül. Az internetre csatlakoztatható televíziók megjelenésével a probléma már kilépett az elméleti kérdések köréből és egy új szabályozási eszközként kezd kirajzolódni a „*must-be-found*” szabály. Ez azonban egyelőre csak kiegészítő jellegű lehet a műsorterjesztőket terhelő *must-carry* szabály mellett, mely azonban igazolhatóságát veszítheti egy olyan – közel sem oly távoli – világban, ahol minden tartalmat online „fogyasztunk”.

2. A médiaszolgáltatókat terhelő *must-offer* kötelezettségek

2.1. A tartalomhoz való hozzáférés általában

A digitális technológia elterjedésének hatására jelentős mértékben megnőtt az átviteli rendszerek kapacitása, valamint olyan új műsorterjesztési platformok is megjelentek, mint például az IPTV, vagy a mobil TV. A tartalomszolgáltatók szempontjából megnövekedett „kínálat” nagyban csökkentette a hálózathoz és végső soron a fogyasztókhoz való hozzáférés korlátait. A megnövekedett átviteli kapacitással párhuzamosan a tartalomszolgáltatások száma is jelentősen növekedett, kiegészülve azzal a tartalomszolgáltatók piacát jellemző – némileg paradox – kettősséggel, miszerint egyre olcsóbban egyre több tartalom küzd a fogyasztók figyelméért, a prémiumtartalmak ára pedig folyamatosan nő.²¹⁶ Ezek azok a tartalmak („*must have*”), melyek nélkül egy műsorterjesztő nem tud versenyképes műsorcsomagot összeállítani, piacra lépni. A kapacitásbőség tehát végső soron a platformüzemeltetők tárgyalási pozícióit gyengítette, a tartalomszolgáltatókét pedig (persze nem mindegyikét) erősítette. A szerzői jog e jelenségre nem tartalmaz megoldást, hiszen a műsorszolgáltatók mint szomszédos jogi jogosultak műsorának nyilvánosságához közvetítése nem tartozik a közös jogkezelés alá, ezért a hozzáférés feltételeit minden esetben a terjesztő és a műsorszolgáltató közötti egyedi megállapodás határozza meg.²¹⁷

A jogalkotó felismerte, hogy egyes nagy nézettséget vonzó, attraktív tartalomszolgáltatók szellemi tulajdonjogához való hozzáférés indokolatlan megtagadása egy olyan új típusú egyensúly-hiányt idéz elő a médiapiacokon, mely szabályozói beavatkozást indokol. A Bizottság először a Magill-ügyben²¹⁸ határozta meg a médiatartalmakat illetően azokat a

²¹⁵ Uo., 20.

²¹⁶ SEABRIGHT – WEEDS: Competition and market power in broadcasting: where are rents? In: SEABRIGHT – VON HAGEN: *The Economic Regulation of Broadcasting Markets. Evolving technology and Challenges for Policy*. Cambridge, Cambridge University Press, 2007. 47–81.

²¹⁷ POLYÁK Gábor: A médiapiac szabályozásának változó eszközei. In: Valentiny – Kiss – Nagy: *Verseny és szabályozás*. Budapest, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2010. 147–179.

²¹⁸ C-241/91 and C-242/91. C-241-91. számú Radio Telefís Eireann (RTE) és Independent Television Publications Ltd (ITP) kontra az Európai Községek Bizottsága ügyben 1995. április 6-án hozott ítélet [EBHT 1995., I-00743].

feltételeket, melyek teljesülése estén a hozzáférés megtagadása erőfölénnyel való visszaélésnek minősülhet. Eszerint az elzárkózás a tartalomtól való hozzáféréstől akkor sérti a versenyjogot, ha (i) olyan terméket érint, amelynek szolgáltatása elengedhetetlenül szükséges a hozzáférést igénylő tevékenységének gyakorlásához, méghozzá olyan értelemben, hogy (ii) e szolgáltatás nélkül a tevékenység végzése az igénylő oldalán lehetetlenné válik, (iii) a hozzáférés megtagadása olyan új termék megjelenését akadályozza meg, amelyre a fogyasztók részéről potenciális kereslet van, (iv) az elzárkózás nem indokolható objektív megfontolásokkal, és (v) kizár minden versenyt a másodlagos piacról.

Az erőfölénnyel való visszaélésen túl azonban más megfontolásokból is lehetőség van meghatározott tartalomra vonatkozó hozzáférési kötelezettség előírására. Az AVMS irányelv²¹⁹ például lehetővé teszi, hogy a tagállamok intézkedéseket hozhassanak az információhoz való jog védelmére és a társadalom számára kiemelten jelentős nemzeti, illetve nem nemzeti események televíziós közvetítéséhez való széleskörű nyilvános hozzáférés biztosítására, mint például az olimpiai játékok, a labdarúgó világbajnokság és az európai labdarúgó bajnokság.²²⁰ Ebből a célból minden tagállam hozhat intézkedést az uniós joggal összhangban annak biztosítására, hogy a joghatósága alá tartozó műsorszolgáltatók kizárólagos alapon ne közvetíthessenek az adott tagállam számára társadalmi szempontból kiemelten jelentős eseményeket oly módon, hogy az adott tagállamban a közönség jelentős részét kizárják az ilyen események előben vagy későbbi közvetítés útján, szabadon hozzáférhető televízióadásban való követésének lehetőségéből.²²¹

A vertikális integrációból fakadó veszélyeken, valamint a kiemelten jelentős társadalmi eseményeken túl a tartalomhoz való hozzáférés (*must-offer*) kötelezettség előírását motiválhatja még a sokszínűség biztosításának célja minden platformon, a platformok közötti verseny élénkítése, mely közvetve hozzájárul a tartalomkínálat sokszínűségének erősítéséhez.²²² Evégből a jogalkotó kötelezhet meghatározott médiaszolgáltatót, hogy biztosítson tartalmához – meghatározott feltételekkel – hozzáférést az arra igényt tartó műsorterjesztőknek.

A *must-offer* szabályozás mintegy a *must-carry* szabályozás kiegészítőjeként jelent meg, reagálva a fent említett egyensúlyi (kereslet/kínálati) eltolódásra a tartalomszolgáltatók és a műsorterjesztők között. Arra azonban nem kell számítani, hogy a *must-offer* szabályozás végül teljesen felváltja majd a műsorterjesztőket terhelő szabályozást, hiszen az uralkodó tudományos nézőpont szerint a két szabályozást egymásra tekintettel kell kialakítani.²²³ A Cullen International az Európai Bizottság számára készített tanulmányában arra a következtetésre jutott, hogy minden *must-carry* jogosult, vagy vertikálisan integrált tartalomszolgáltatót *must-offer* kötelezettség alanyává kellene tenni, ezzel kiegyenlítve a műsorterjesztők hátrányát. Az Európai Unió – szemben a *must-carry* kötelezettségekkel – nem szabályozza külön a *must-offer* szabályokat, mindösszesen az Európa Tanács egy 2007-es

219 Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv), L 95/1-24., 2010. április 15.

220 Uo., (49) preambulumbekezdés.

221 Uo., 14. cikk.

222 POLYÁK i.m. (217. lj.) 180.

223 Recommendation Rec(2007)2 of the Committee of Ministers to member states on media pluralism and diversity of media content, No. II.3.3, és SCHEUER–SCHWEDA: Progress in the Must-Offer Debate. Exclusivity in Media and Communication. *Iris Plus*, 2008, 10., és POLYÁK i.m. (217. lj.) 38.

ajánlása tesz javaslatot a tagállamoknak arra nézve, hogy a legnagyobb kereskedelmi és a közszolgálati médiaszolgáltatók vonatkozásában érdemes megfontolni a kötelezettség törvénybe iktatását.²²⁴

A *must-offer* kötelezettségnek alapvetően három különböző forrása lehet: (i) fúziókontroll keretében tett vállalás, (ii) a médiahatóság döntése, vagy (iii) törvény. Európában mindhárom esetre találunk példát. Az alábbiakban ezek alapján mutatjuk be a legfontosabb európai példákat, kitérve az amerikai és ausztrál szabályozásra is. Előrebocsátjuk, hogy Németországgal azért nem foglalkozunk külön, mert a német szabályozásban nem található releváns példa.

2.2. *Must-offer* kötelezettség előírása a Bizottság által

2.2.1. *Newscorp / Telepiù*

A *Stream* (Newscorp) és *Telepiù* fúziójának kontrollját – a „Fúziós rendelet”²²⁵ 1. cikk (2) bekezdése alapján – a Bizottság végezte el. A *Telepiù* a Vivendi csoport tulajdonában álló meghatározó olaszországi (főként műholdas) műsorterjesztő, míg a *Stream* a Newscorp és a *Telecom Italia* tulajdonában álló, ugyancsak műsorterjesztési profilú vállalkozás. A Newscorp emellett a tartalompiacon is jelen van, ugyanis egyben Sky Italia műsorszolgáltató tulajdonosa is. Miután a fúzióval a műholdas műsorterjesztési platformon gyakorlatilag monopólium jönne létre, és a Newscorp a Sky Italia műsoraihoz való hozzáférés korlátozásával torzíthatja a versenyt mind a műholdas, mind a többi műsorterjesztési platformokon, nehezítve az alternatív műsorterjesztők piacra lépését,²²⁶ ezért az összefonódásra a Bizottság a Newscorp által adott biztosítékok, kötelezettségvállalások fejében adott engedélyt. Ezen kötelezettségek között szerepel az, miszerint a Newscorp minden nem műholdas műsorterjesztőnek hozzáférést biztosít a Sky Italia minden „prémium” tartalmához.²²⁷ A *must-offer* kötelezettség kiterjedt a Sky Italia minden prémium csomagjára és csatornájára, valamint azon „alap” csatornákra, amik tartalmaztak prémium tartalmat.²²⁸ A Newscorp nem kötheti feltételül, hogy a prémium tartalmakat a többi, ún. alap (*basic*) tartalmakkal egy csomagban értékesítse.²²⁹ A tartalmakért fizetendő ellenszolgáltatást a *retail-mínusz* módszer alapján kell számítani. E szerint, alapul a Newscorp által kínált csomag kiskereskedelmi díját kell venni, melyből levonásra kerül (i) az alap tartalmakhoz köthető, (ii) valamint a kiskereskedelmi értékesítéshez fűződő költségek. A kötelezettség bevezetésének célja az volt, hogy csökkentse a piacra lépési korlátozást a műsorterjesztői piacokon, mely meg is valósult, azonban a Newscorp versenytársai arra

224 Recommendation CM/Rec(2007)2 of the Committee of Ministers to member states on media pluralism and diversity of media content, Adopted by the Committee of Ministers on 31 January 2000 at the 985th meeting of the Ministers' Deputies, 3.3.

225 A Tanács 1989. december 21-i 4064/89/EGK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről. A rendeletet a Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről (az EK összefonódás-ellenőrzési rendelete) módosította, HL L 24., 2004. I. 29., (Fúziós rendelet).

226 Kiemelendő, hogy Olaszországban szinte elhanyagolható a kábel penetráció, így a műholdas platform versenytársa az egyelőre – és főként a fúzió elbírálásának idején – gyerekcipőben járó IPTV, valamint a digitális földfelszíni platform (DTT).

227 Európai Unió Bizottsága, Newscorp / Telepiù, Case No COMP/M. 2876.

228 Uo., 248.

229 Uo., 250.

panaszkodtak később, hogy továbbra is jelentős a hátrányuk, mivel a kötelezettség az alap Sky Italia tartalmakra nem terjed ki, és így nem tudtak versenyképes csomagokat összeállítani. Ezért inkább piaci alapon állapodtak meg a Newscorppal, melynek értelmében a Sky Italia viszonteladóivá váltak, azonban így legalább hozzájuthattak az alapsomagokhoz is.²³⁰

2.2.2. SFR / Télé2

A francia Vivendi csoport irányítása áll az elektronikus hírközlési tevékenységet folytató SFR és a pay-TV piacon meghatározó Group Canal + (GCP). A fúzió során az SFR kívánta felvásárolni az IPTV piacon feltörekvő Télé 2-t. Franciaországban a műsorterjesztési piacon legdinamikusabban fejlődő szegmense az DSL technológiát használó IPTV szolgáltatások. Azonban a versenyt korlátozza, hogy az IPTV szolgáltatók nehezen férnek a szolgáltatás nyújtásához nélkülözhetetlen „attraktív” tartalomhoz, hiszen az SFR-t irányító Vivendi meghatározó szereplője a fizetős televíziós tartalmak piacának (Canal +). A Télé 2 felvásárlásához ezért a Vivendinek vállalnia kellett, hogy a saját gyártású, illetve a DSL alapú műsorterjesztésre kizárólagos joggal rendelkező műsorok tekintetében, az SFR-rel szemben alkalmazott nem szigorúbb feltételekkel, hozzáférést biztosít harmadik IPTV szolgáltatóknak.²³¹

2.3. Egyes tagállamok megoldásai

2.3.1. Egyesült Királyság

Törvényi szabályozás

Az Egyesült Királyságban a 2003-as Communications Act 272–276. cikkei rendelkeznek arról, hogy a közszolgálati csatornák, valamint az egyéb *must-carry* jogosultak (Channel 3, Channel 4, Channel 5 és S4C Digital) digitális adásai ingyenesen rendelkezésre álljanak minden „alkalmas” (*appropriate*) hálózat számára az Ofcom által meghatározott feltételek szerint. Alkalmasnak az az elektronikus hírközlési hálózat számít, melyet a végfelhasználók jelentős hányada használ a rádió- és televízióműsorok vételének fő eszközeként.²³² A tartalom átadási kötelezettség tehát – mintegy a *must-carry* szabályok tükörképeként – a továbbviteli jogosultakra terjed ki, ezzel megteremtve az egyensúlyt a műsorterjesztők és tartalomszolgáltatók között.

Médiához való hozzáférési döntés

Sky Sport1 és Sky Sport2

Az Egyesült Királyságban a Sky vezető szereplője a Pay TV piacnak; hosszú évek óta az ő csatornáin érhetőek el a legaktuálisabb hollywoodi filmek, valamint a legnagyobb nézettséggel bíró sportesemények. A Sky mindemellett egy vertikálisan integrált vállalkozás, azaz érdekelt a műsorterjesztésben is. Ezért, ahogy azt az Ofcom megállapította, piaci erejével visszaélve korlátozza a prémium műsorainak, csatornáinak nagykereskedelmi értékesítését más

230 OFCOM: *Wholesale must-offer remedies: international examples*, Annex 11 to pay TV phase three document, 2009. június 26. <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/consultations/third_paytv/annexes/annex11.pdf>.

231 European Commission, Case No COMP/M. 4504 –SFR/Télé 2 France, 2007. július 18.

232 Communications Act, Art. 272 (7).

műsorterjesztőknek. Ezért az Ofcom, a Communications Act 316. cikke alapján, kötelezte 2010-ben, hogy a Sky Sport 1 és Sky Sport 2 csatornáit értékesítse arra érdeklődő harmadik műsorterjesztőknek, az értékesítés módjára részletes szabályokat írva elő.²³³

Míg a *must-offer* kötelezettségekre vonatkozó európai példák azt mutatják, hogy a *must-offer* kötelezett a piaci szabályoknak megfelelően, csupán a diszkriminációmentesség és ésszerűség elvét betartva köteles megállapodni a jogosultakkal, addig az Ofcom egy szigorúbb, retail-mínusz árszabályozásra épülő modellt vezetett be a standard (azaz nem HD) csatornák vonatkozásában. Ennek köszönhetően az akkori nagykereskedelmi árai az Sky-nak 23,4 %-kal csökkentek a külön értékesített csatornák, és 10,5%-kal a csomagban értékesített csatornák körében.²³⁴ A nagy képfelbontású (*high definition*, HD) csatornák esetében nem vezetett be árszabályozást, tekintettel arra, hogy új termékről, feltörekvő piacról van szó, ahol nem akarta visszafogni az innovációt egy túlzó szabályozással. Ez utóbbi esetben a szerződéses ajánlatnak ésszerűnek és diszkriminációmentesnek kell lennie.

Bár a Sky a mozi csatornák terén is piacvezető, a kötelezettség csak a két fenti sport csatornára terjed ki, melynek oka, hogy az Ofcom szerint a lekérhető médiaszolgáltatások által gyakorolt növekvő versenynyomás nem teszi indokolttá a *must-offer* szabályozás kiterjesztését.

Sky-picnic

A Sky köteles – szintén az Ofcom fent említett döntésének értelmében – a digitális földfelszíni platformon terjesztett Picnic-csomagját továbbértékesíteni minden arra igényt tartó alternatív földfelszíni műsorterjesztőnek, beleértve a mozi csatornákat is, ezzel elősegítve a digitális átállás és TNT platform sikerét.²³⁵

A versenyügyekben illetékes Competition Appeal Tribunal 2012. augusztus 8-án hatályon kívül helyezte az Ofcom döntését, az ügy jelenleg a Fellebbviteli Bíróság (Court of Appeal) előtt van.²³⁶

2.3.2. Franciaország

Törvényi szabályozás

Franciaországban a médiatörvény három ponton ír elő *must-offer* kötelezettséget az ingyenesen fogható földfelszíni médiaszolgáltatókra²³⁷ (i) az „antennaszolgáltatást” nyújtó kábel-szolgáltatók, (ii) a műholdas műsorterjesztők, valamint (iii) a helyi önkormányzatok által üzemeltetett műsorterjesztői hálózatok javára.

A társas- és bérházak a földfelszíni műsorszórással szórt csatornákhoz vagy egy kollektív²³⁸ antennán, vagy a háztartások egyedi antennáin keresztül férhetnek hozzá. Franciaország-

233 Ofcom Pay TV Statement, 2010. március 31., <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/consultations/third_paytv/statement/paytv_statement.pdf>.

234 Uo., 513.

235 Uo., 1.

236 <<http://www.catribunal.org.uk/237-6095/1152-8-3-10-IR-British-Sky-Broadcasting-Limited-.html>>.

237 Az ingyenesen fogható országos adók a következők (2012. január): TF1, France 2, France 3, Canal+ (korlátozottan), France 5, M6, Arte, Direct 8, W9, TMC, NT1, NRJ 12, LCP, Public Sénat, France 4, BFM TV, itélé, Virgin 17, Gulli (forrás: <<http://www.tvnt.net/les-chaines-220.html>>).

238 Az épület tetején elhelyezett egyetlen antennán keresztül jut hozzá a műsorjelhez minden lakás.

ban az 1992. szeptember 1-i rendelet²³⁹ lehetőséget teremt azonban arra is, hogy az épületet bekötő kábelszolgáltató külön csomagban, hozzáférést biztosítson a lakóknak a földfelszíni platformon elérhető ingyenesen fogható műsorokhoz, amiért külön díjat – a költségeken felül – nem kérhet, és nem kötheti ezt az ún. antennaszolgáltatást (*service antenne*), más előfizetői díjért elérhető tartalmakra való előfizetésre. A médiatörvény 34-1 paragrafusa előírja, hogy a földfelszíni platformon elérhető összes analóg,²⁴⁰ illetve ingyenesen fogható (*free-to-air*) digitális országos, valamint az adott földrajzi területen fogható helyi médiaszolgáltatók nem zárkozhatnak el az antennaszolgáltatást nyújtó kábelszolgáltatók kérésétől, és a hozzáférésért ellentételezést nem kérhetnek. A rendelkezés célja, hogy azok a háztartások is hozzáférjenek a közszolgálati, valamint egyéb, földfelszínen terjesztett műsorokhoz, akiknek nincs antennája, mivel azt felváltotta a kábel.

A médiatörvény 98-2 paragrafusa értelmében a digitális földfelszíni platformon terjesztett ingyenesen fogható médiaszolgáltatások nem zárkozhatnak el azon műholdszolgáltatók hozzáférési ajánlatától, melyek lefedettségi területe legalább a digitális földfelszíni platform lefedettségére kiterjed. Ennek költségét a hozzáférést igénylő műholdszolgáltató állja. A rendelkezés célja, hogy azokon a területeken is elérhető legyen a digitális földfelszíni platform ingyenesen elérhető kínálata, ahol annak jeleit a digitális átállás után nem lehet fogni (pl. hegyvidék). Erre ugyanis – fizikai jellemzőinél fogva – a műholdas platform a legalkalmasabb.

Végül, a 98-2 paragrafus, ugyancsak a digitális földfelszíni platform FTA médiaszolgáltatásaira vonatkozóan ír elő *must-offer* kötelezettséget a helyi önkormányzatok (*collectivités territoriales*) által üzemeltetett elektronikus hírközlő hálózatok javára.

Médiahatósági döntés

2008-ban az AB Sat vitarendezési eljárást kezdeményezett a francia médiahatóság, a CSA előtt, amiért a Métropole Télévision elzárkózott a tulajdonában álló M6 csatorna értékesítésétől. Az AB Sat érvelése szerint a tény, hogy a Métropole Télévision csak tőle zárkózik el az M6 értékesítésével kapcsolatban diszkriminatív és jogellenes. A másik fél a szerződéskötési szabadságra hivatkozva elutasította, hogy magatartása jogellenes lenne és vitatta, hogy a CSA-nak hatásköre lenne a vita eldöntésére.²⁴¹ A CSA a hatáskörét illetően megállapította, hogy a francia médiatörvény alapján felel a médiaszolgáltatók és műsorterjesztők közötti diszkriminációmentes kapcsolatok létrehozásáért²⁴² és jogosult e cél elérésére intézkedéseket hozni.²⁴³

Az ügy tartalmi kérdését illetően a CSA megállapította, hogy a Métropole Télévision magatartása egyértelműen diszkriminatív jellegű, hiszen csak az AB Sat-tal szemben zárkózik el az M6 értékesítésétől, és ezen magatartása gazdaságilag sem támasztható alá, hiszen az M6

239 Décret n° 92-881 du 1er septembre 1992 pris pour l'application de l'article 34 de la loi du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication et concernant l'autorisation d'exploitation des réseaux distribuant des services de radiodiffusion sonore et de télévision par câble modifié par le décret n° 2002-125 du 31 janvier 2002.

240 Franciaországban 2011. november 29-én befejeződött a lépcsőzetes analóg lekapcsolás, így analóg médiaszolgáltatások valójában már nem érhetőek el, forrás: <<http://www.tousaunumerique.fr/ou-et-quand/>>.

241 Décision du Conseil Supérieur de l'audiovisuel n°2008-523 du 8 juillet 2008 relative à un différend opposant les sociétés AB Sat et Métropole Télévision.

242 Loi du 30 septembre 1986, Article 3-1.

243 Uo., Article 17-1, valamint ezt megerősíti: Décision de la CSA n° 2007-471 du 17 juillet 2007.

szabadon fogható, ún. *Free-to-air* csatorna, mely kizárólag reklámbevételekből él és érdeke, hogy minél több platformon szerepelhessen. Ezért kötelezte a Métropole Télévisiont, hogy tegyen az M6 csatornára vonatkozó ésszerű, diszkriminációmentes szerződéses ajánlatot az AB Satnak.

Versenyhatósági döntés

Canal+ / TPS

2006-ban került sor a Groupe Canal + (GCP) és a TPS fúziójára Franciaországban, melynek nyomán létrejött a Canal + France a Vivendi Universal irányítása alatt. A GCP a Vivendi Universal tulajdonában álló, vertikálisan integrált vállalat, mely – műholdas műsorterjesztési tevékenységen túl – meghatározó szereplője a francia „pay-TV” piacnak. A TPS profiljába tematikus csatornák készítése, valamint programcsomagok összeállítása és értékesítése tartozik. Tekintve, hogy a fúzióval a GCP elveszíti egy versenytársát és növeli piaci részesedését, valamint, hogy erős a vertikális integráció mindkét vállalkozásban, komoly a veszélye annak, hogy a tartalompiacon meglévő piaci erejét „átemeli” (*leveraging*) a műsorterjesztési piacokra azzal, hogy a saját tartalmaihoz (pl. Canal +) nem enged hozzáférést az alternatív kábel, DSL, vagy digitális földfelszíni műsorterjesztőknek.²⁴⁴ Ezen okok miatt a francia gazdasági, pénzügyi és ipari ügyekért felelős miniszter csak a Vivendi által vállalt 59 kötelezettség fejében hagyta jóvá a fúziót.²⁴⁵ A Vivendi – többek között – vállalta, hogy átlátható és diszkriminációmentes módon:

- a digitális földfelszíni platform kivételével minden műsorterjesztési platform számára elérhetővé teszi hét olyan tematikus csatornáját, amelyek nélkül „nem lehet Franciaországban attraktív műsorcsomagot összeállítani”;²⁴⁶
- hozzáférhetővé tesz minden, a jövőben a Canal + France által indítandó sport csatornát;
- minden platform számára elérhetővé teszi a TF1 és M6 csatornákat;
- A Canal + csatornához átlátható, diszkrimináció-mentes módon biztosít hozzáférést, vállalva, hogy azt nem köti egyéb csatornákkal való értékesítéshez (csomagkapcsolás-tilalma).

Az engedély megadásában rendkívül fontos kitétel volt, hogy a fent említett csatornáknak fenn kell tartania a fúzió előtti „tartalmi minőségét”, attraktivitását, melyet a francia médiahatóság, a CSA (Conseil Supérieur de l’audiovisuel) rendkívül részletesen módon írt körbe.

A fúzió engedélyezését követően azonban a Canal + France több kötelezettségének nem tett eleget. Megsértette például az egyenlő elbánás elvét, amikor – a fúzió létrejötté után – úgy kezdte meg új prémium csomagjának értékesítését (Le Nouveau CanalSat), hogy a konkurens műsorterjesztőkkel még nem is közölték a csatornák nagykereskedelmi értékesítésének feltételeit, így azok komoly versenyhátrányba kerültek. Ráadásul a fúzió után azonnali, jelentős és tartós minőségromlás következett be a hét kijelölt csatorna kínálatá-

²⁴⁴ A fúzió következtében a Canal + France egyedüli műholdas műsorterjesztő lett Franciaországban.

²⁴⁵ Lettre du ministre de l’économie, des finances et de l’industrie du 30 août 2006, aux conseils de la société Vivendi Universal, relative à une concentration dans le secteur de la télévision payante, *Bulletin Officiel de la Concurrence, de la Consommation et de la Répression des Fraudes*, No 7 bis 15 septembre 2006. (A továbbiakban: Vivendi / TPS fúzió).

²⁴⁶ TPS Star, Sport +, Télétoon, Piwi, Cinétoile, Cinéstar, Cinéculte.

ban, mely kiüresítette a kötelezettség tartalmát.²⁴⁷ A francia Versenyhatóság (Autorité de la concurrence) vizsgálatot indított az ügyben és miután megállapította a vállalt 59 kötelezettségből 10 megsértését, visszamenőleges hatállyal érvénytelenítette az összefonódást 2011 szeptemberében.²⁴⁸ Négy nappal a hatóság döntését követően a felek ismét bejelentették fúziós szándékukat.²⁴⁹

A Versenyhatóság átfogó vizsgálatot indított, mely 2012. márciusától (a kiegészített kérelem beadásától) 2012. júliusáig tartott. Ennek eredményeként megállapításra került, hogy a 2007-es fúzió óta a GCP csoport kvázi monopol szereplője lett a Pay-TV piacnak, gyakorlatilag kiiktatva a versenyt. Egyedül a France Télécom próbált betörni a piacra az Orange Cinéma Séries szolgáltatásával, de ő sem tudott valós versenyt támasztani, ráadásul együttműködési megállapodást is kötött a GCP-vel, megszüntetve ez utóbbin az egyetlen versenynyomást gyakorló piaci tényezőt. Ma egyedül a sport televíziók piacán van versenytársa a GCP-nek, köszönhetően annak, hogy az Al Jazeera prémium kategóriájú sporteseményeket közvetít Beln Sport csatornáin.²⁵⁰

A fenti piaci körülményeket figyelembe véve a versenyhatóság végül újra engedélyezte a Canal+ és a TPS fúzióját 2012. július 23-án, ám azt több feltételhez kötötte, melyek között *must-offer* kötelezettségek is helyet kaptak.²⁵¹ Ennélfogva a GCP köteles minden alternatív műsorcsomag forgalmazó rendelkezésére bocsátani objektív, diszkriminációmentes és transzparens módon az általa forgalmazott (Canal + csatornákon kívüli) csatornáit. A GCP-nek ajánlatát – akár csak a hírközlési piacokon ismert hozzáférési feltételeket – a döntés közzétételétől számított három hónapon belül közzé kell tennie. A feltétek öt évre szólnak és betartásuk ellenőrzésére a hatóság egy független szakértőt bízott meg.

SFR / Neuf Cegetel

A Vivendi irányítása alatt álló francia SFR és a Neuf Cegetel 2008-as fúziójával szintén két vertikálisan integrált szolgáltató egyesült, melyeknek következtében a Vivendi csoporthoz tartozó Canal + elveszítette egyik legdinamikusabban fejlődő versenytársát az IP alapú műsorterjesztési piacon. Ezért a francia gazdasági, pénzügyi és ipari ügyekért felelős miniszter csak a Vivendi és az SFR által vállalt, a *downstream* piacokon a verseny fenntarthatóságát biztosító kötelezettség vállalása fejében engedélyezte az összefonódást.²⁵² Ennek értelmében a Vivendi vállalta, hogy hozzáférést biztosít *(i)* az IPTV szolgáltatónak az M6 csatornához,²⁵³ valamint *(ii)* az xDSL és FTTx technológiát használó műsorterjesztőknek két tematikus csa-

247 A sport csatornákon csökkent a kínálat és a futballmeccsek „rangja”, a TPS Star „mozi” csatorna, mely a fúzió előtt a legaktuálisabb filmeket tűzte műsorra, addig a fúzió után már csak a ’80-as, ’90-es évek filmjeit vetítette. Mindez a nézettség és az előfizetők számának drasztikus csökkenésében is leképeződött.

248 Décision du 20 septembre 2011 relative au respect des engagements figurant dans la décision autorisant l’acquisition de TPS et CanalSatellite par Vivendi Universal et Groupe Canal Plus.

249 Autorité de la concurrence: <<http://www.autoritedelaconcurrence.fr/pdf/ope/tpscanalsat.pdf>>.

250 Az francia versenyhatóság sajtóközleménye, 2012. július 23., <http://www.autoritedelaconcurrence.fr/user/standard.php?id_rub=417&id_article=1930>.

251 Décision de l’autorité de la concurrence 12-DCC-100 du 23 juillet 2012, a kötelezettségek listáját lásd: <http://www.autoritedelaconcurrence.fr/doc/liste_injonctions_tps.pdf>.

252 C2007-181: Lettre du ministre de l’économie, de l’industrie et de l’emploi du 15 avril 2008, aux conseils de la société française du Radiotéléphone SA, *Bulletin Officiel de la Concurrence, de la Consommation et de la Répression des Fraudes*, N°4 bis du 7 mai 2008.

253 Paris Première, Téva, M6 Music Hits, M6 Music Rock, M6 Music Black, Fun TV.

tornához.²⁵⁴ Az SFR a maga részéről pedig vállalta, hogy hozzáférés biztosít minden multi play szolgáltatást Franciaországban nem kínáló harmadik szolgáltatóknak az által terjesztett lineáris médiaszolgáltatásokhoz.

2.3.3. Spanyolország

Törvényi szabályozás

A 2010-es spanyol médiatörvény 31. cikke előírja, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató a médiapluralizmus fenntartása érdekében köteles rádió és televíziós műsorait ingyenesen rendelkezésre bocsátani az IPTV, kábel- és műholdszolgáltatóknak. Ugyanazon cikke előírja továbbá – igencsak lakonikusan –, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatókon kívüli médiaszolgáltatók kötelesek a „főbb” földfelszínen terjesztett, ingyenesen fogható médiaszolgáltatásokra tekintettel piaci alapon hozzáférést biztosítani az arra igényt tartó műsorterjesztőknek. Végül, az 1/2009 királyi rendelet előírja minden földfelszíni platformon terjesztett médiaszolgáltatónak (ingyenes vagy fizetős), hogy legalább egy műholdas műsorterjesztőnek kötelesek felajánlani a tartalmukat, annak érdekében, hogy a DVB-T platform teljes kínálata elérhető legyen azokon a helyeken is, ahol nincsen megfelelő lefedettsége a digitális földfelszíni platformnak. Az ellentételezésről nem rendelkezik külön a rendelet.

Versenyhatósági döntés

A spanyol elektronikus hírközlési szolgáltató, a Telefónica tulajdonában álló Sogecable 2007-ben fel kívánta vásárolni a sportközvetítési jogokat felvásárló Audiovisual Sport-ot. Az akvizíciót a spanyol versenyhatóság (CNC) ahhoz kötötte, hogy a Sogecable a fúziót követő öt évig az azt igénylő harmadik csatornáknak közvetítési jogot (allicencet) ad a spanyol első osztály, vagy a Királyi Kupa (Copa del Rey) meccseire.²⁵⁵ Az eset annyiban tér el a fenti példától, hogy itt a *must-offer* kötelezettség tárgya nem egy meghatározott csatornára, hanem az értékláncban feljebb található közvetítési jogra terjed ki, valamint – következőképpen – a jogosult nem műsorterjesztő, hanem médiaszolgáltató.

2.3.4. Magyarország

Törvényi szabályozás

A 2010-es új magyar médiatörvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (Mttv.) vezette be a magyar médiaszabályozásba – törvényi szinten – a médiaszolgáltatások felajánlásának kötelezettségét. A 78. § (1)–(2) bekezdései előírják, hogy (i) a *jelentős befolyásoló erejű médiaszolgáltatót*, illetve (ii) azt a médiaszolgáltatót, amelynek tulajdonosában *meghatározó műsorterjesztő*, vagy annak tulajdonosa befolyásoló részesedéssel rendelkezik, valamennyi médiaszolgáltatása tekintetében külön-külön szerződéskötési kötelezettség terheli bármely műsorterjesztő tisztességes és ésszerű szerződéses ajánlatára.

Az Mttv. 69. § (1) bekezdése értelmében jelentős befolyásoló erővel rendelkező médiaszolgáltatónak (JBE) minősül a legalább 15%-os éves átlagos közönségaránnal rendelkező

²⁵⁴ Jimmy és Ciné Cinema Famiz.

²⁵⁵ Miniszter Tanács Határozata, ORDEN EHA/800/2007, de 26 de marzo, por la que se dispone la publicación del Acuerdo de Consejo de Ministros de 23 de marzo de 2007.

lineáris audiovizuális médiaszolgáltató és lineáris rádiós médiaszolgáltató feltéve, hogy legalább egy médiaszolgáltatásnak éves átlagos közönségaránya elérje a 3%-ot. JBE-kategória bevezetésének magyar és európai előzményei is vannak. A 2002-es elektronikus hírközlési irányelv-csomag alapján külön kötelezettségeket kell teljesítenie a jelentős piaci erejű szolgáltatóknak az átláthatóság, az egyenlő elbánás, az ellenőrizhetőség, a hatékony verseny fenntartása érdekében. Ennek analógiájára a Médiatanács által azonosított JBE szolgáltatóknak²⁵⁶ – az Mttv. 32. és 38–39. §-a alapján – a vélemények piacán meglévő jelentősebb erejéből és így nagyobb felelősségből fakadóan többlet kötelezettségeket kell teljesíteniük.²⁵⁷ Ebből fakadóan a JBE szolgáltatók tartalma jobban hozzájárul a médiapolitikai célok eléréséhez, ami indokolta *must-offer* kötelezettként való kijelölését.

A törvény részletesen szabályozza a szerződéskötési kötelezettség részleteit. A kötelezett médiaszolgáltató nem szabhatja feltételül valamely médiaszolgáltatása tekintetében történő szerződéses megállapodás lényeges tartalmi elemének meghatározása során az adott médiaszolgáltatás terjesztéséhez nem nélkülözhetetlen más médiaszolgáltatása vonatkozásában történő szerződés létrehozatalát, illetve egyéb szolgáltatás, termék megvásárlását (árukapcsolás tilalma). A felek a szerződésben FRND alapon meghatározott díjat évente egy alkalommal módosíthatják [78.§ (4)]. A műsorterjesztő szerződéses ajánlata csak abban az esetben utasítható vissza, ha az abban foglaltak teljesítése objektív műszaki, gazdasági okok alapján lehetetlen [78. § (6)]. Az elektronikus hírközlési szabályozásból átvett elemként a törvény kötelezi a kötelezett médiaszolgáltatót, hogy az általános szerződési keretfeltételeket a honlapján tegye közzé [79. § (1)]. A *must-offer* kötelezettség megsértése esetén a vitarendezési eljárásra kompetens hatóságként a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsát jelöli ki.

A magyar (törvényi) szabályozás az amerikai (l. 5.1. pont) és európai modelleket ötvözi, amennyiben a kötelezettség alanya egyrészt a vertikálisan integrált szolgáltatók (amerikai modell), valamint a közszolgálati többletkötelezettséggel terhelt JBE médiaszolgáltatók. Ez utóbbiakra tekintettel azonban megjegyzendő, hogy nem csak a közszolgálati kötelezettségekkel terhelt médiaszolgáltatáshoz köti a jogalkotó az értékesítési kötelezettséget, hanem a médiaszolgáltató összes tartalmához.

Versenyhatósági döntés

A magyarországi vezető kábelszolgáltató UPC-t is tulajdonló Chellomedia Programming B.V a magyar nyelvű sportcsatornák magyarországi piacán magas (50–70%-os) piaci részesedéssel rendelkező Sport1 TV műsorszolgáltatót kívánta felvásárolni. A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) Versenytanácsa szerint a vertikális integráció révén a Chellomediának nem csak lehetősége, de érdekeltsége is teremthető arra, hogy tényleges (és lehetséges) műsorterjesztő versenytársaival szemben elzárkózzon a SportTV terjesztésére vonatkozó szerződéstől, vagy azt csak hátrányos feltételekkel kösse meg. A versenyproblémák kockázatának csökkentése érdekében a Chellomedia vállalta, hogy négy éven keresztül a Sport1 és Sport2 nevű csator-

256 A Médiatanács két kereskedelmi televíziót (RTL Klub és TV2) és két kereskedelmi rádiót (Neo FM és Class FM) azonosított JBE szolgáltatóként.

257 Ezek közé a többlet kötelezettségek közé tartozik, hogy (i) a nézők az idegen nyelvű filmek legalább negyedét eredeti nyelven is megnézhessek, (ii) a hallási fogyatékosokkal élők pedig évről évre több tévéműsort élvezhessenek felirattal vagy jeltolmácsolással, (iii) sugározniuk kell meghatározott időtartamú hírműsort, ahol a bűnügyekről szóló tudósítások legfeljebb a hírek ötödét tehetik ki.

nák harmadik felek részére történő értékesítésétől nem zárkozhat el, amennyiben azok készek a csatornáknak, a piacon szokásos üzleti és műszaki feltételek szerint megállapított, nem diszkriminatív díjat megfizetni és rendelkeznek a fenti műsorterjesztések továbbításához szükséges jogi, műszaki és üzleti feltételrendszerrel.²⁵⁸ A Versenyhatóság a UPC további médiaszolgáltató akvizícióinál már következetesen kiterjesztette a szabályokat az újabb megszerzett médiaszolgáltatásokra is.²⁵⁹

2.3.5. Belgium

2003. november 12-én engedélyezte a belga Versenyhatóság (Raad voor de Mededinging) a műsorterjesztési piacon domináns pozícióval rendelkező Telenet és a Group Canal + belga leányvállalatának. Ez utóbbi – a prémium filmeknél – rendelkezett a belga futballmérkőzések közvetítésének jogával is. Így az összefonódás kockázata elsősorban az volt, hogy az amúgy is nagy piaci részesedéssel bíró Telenet tovább növeli piaci erejét, emelve az alternatív műsorterjesztők előtt a piacralépési korlátokat. Ezért a Versenyhatóság azzal a feltétellel engedélyezte a fúziót, hogy (i) a Telenet FRND²⁶⁰ alapú hozzáférést biztosít harmadik műsorterjesztőknek a Canal + csatornához, valamint (ii) nem köthet kizárólagos megállapodásokat az általa terjesztett – de nem a tulajdonában álló – médiaszolgáltatókkal.²⁶¹ Négy évvel a döntés után a Telenet azzal a kéréssel fordult a Versenyhatósághoz, hogy vonja vissza a *must-offer* kötelezettségeket, mivel azóta jelentősen változott a piaci környezet. A Versenyhatóság mérlegelve, hogy 2003–2007 között jelentősen élenkült a verseny a műsorterjesztési piacon, valamint, hogy egyetlen műsorterjesztő sem élt a *must-offer* kötelezettség által kínált lehetőséggel a piacra lépéshez, visszavonta a Telenet-re kirott kötelezettséget.²⁶²

2.4. Azonosítható modellek

Összességében megállapítható, hogy három forrása lehet a *must-offer* kötelezettségnek: (i) törvényi előírás, (ii) versenyhatósági, vagy (iii) médiahatósági döntés.

2.4.1. Törvényi szabályozás

Megállapítható, hogy a tagállamok többsége nem ír elő a médiaszolgáltatókat terhelő továbbítási kötelezettséget, míg azon tagállamoknál, amelyek hoztak erre vonatkozó szabályokat törvényi szinten, a törvényi kötelezettség előírásának célja és módja általában eltérő a tagállamok között, tekintettel arra is, hogy nincs erre vonatkozó uniós előírás (ellentétben a *must-carry* szabályokkal). A törvényi *szabályozás célja* alapvetően nem a piaci verseny

258 Gazdasági Versenyhivatal, Vj-61/2006/26.

259 L. pl: Vj-123/2007/009. (Filmmúzeum), Vj-61/2008/24 (Spektrum TV), Vj-42/2007/23 (Minimax).

260 „Fair, reasonable, non discriminatory.”

261 Raad voor de Mededinging, Beslissing nr. 2003-C/C-89.

262 Raad voor de Mededinging, Beslissing nr. 2008-C/C-11 van 25 maart 2008 Verzoekschrift strekkende tot herziening van de voorwaarden van beslissing nr. 2003-C/C-89 van 12 november 2003 inzake NV Telenet Bidco en NV Canal +.

stimulálása, hanem meghatározó tartalmak eljutásának biztosítása minden nézőhöz, függetlenül a műsorterjesztési platformtól. Ettől egyedül Magyarország tér el. A szabályozás célja az Egyesült Királyságban a műsorterjesztők és tartalomszolgáltatók közötti egyensúly megteremtése.²⁶³ Franciaországban a szabályozás célja, hogy a nézők hozzáférjenek a digitális földfelszíni platformon terjesztett ingyenesen hozzáférhető tartalmakhoz azokon a helyeken is, ahol (i) a lakóházakban nem antenna, hanem egy kábelszolgáltató hálózatán keresztül érhető el a földfelszíni platform kínálata,²⁶⁴ (ii) ahol nincs megfelelő DVB-T lefedettség,²⁶⁵ illetve ahol (iii) a műsorterjesztési hálózatot helyi önkormányzatok működtetik.²⁶⁶ Csehországban,²⁶⁷ Írországban²⁶⁸ és Spanyolországban²⁶⁹ a szabályozás célja földfelszíni platformon elérhető médiaszolgáltatások elérhetővé tétele minden néző számára, függetlenül attól, hogy milyen platformon televízióznak. A magyar törvényi szabályozás célja eltér a bevett európai modellétől, mely meghatározott tartalmak hozzáférést kívánja elérhetővé tenni minden néző számára: célját tekintve alapvetően a versenyhatósági döntésekben kirótt kötelezettségekhez hasonlít, mivel a meghatározó piaci befolyással bíró médiaszolgáltatók minden médiaszolgáltatásra (függetlenül annak tartalmától, nézettségétől) kiterjeszti a szabályozást.²⁷⁰

A törvényi *szabályozás kötelezettje* az Európai Unió minden tagállamában (ahol létezik erre vonatkozó törvényi szabályozás) meghatározott médiaszolgáltatás, kivéve Magyarországon, ahol a szabályozás személyi hatálya médiaszolgáltatókra terjed ki. Az Egyesült Királyságban²⁷¹ és Lengyelországban²⁷² a *must-carry* jogosult médiaszolgáltatások, Franciaországban, Spanyolországban és Írországban, Csehországban pedig a digitális földfelszíni platformon elérhető ingyenesen fogható médiaszolgáltatások. Magyarországon a Médiatanács által kijelölt azon lineáris médiaszolgáltatók kötelesek hozzáférést biztosítani minden egyes médiaszolgáltatásukhoz tisztességes és ésszerű feltételekkel, amelyek legalább 15%-os éves átlagos közönségaránnal rendelkeznek, feltéve, hogy legalább egy médiaszolgáltatása eléri a 3%-ot.²⁷³

A hozzáférést igényelni *jogosult műsorterjesztési platformok* a legtöbb esetben minden átviteli rendszert magukban foglalnak (Magyarország, Írország, Csehország és Spanyolország). Ettől némiképp eltér az Egyesült Királyság, ahol a törvény kiköti, hogy csak végfelhasználók jelentős hányada által használt műsorterjesztési hálózatok kérhetik a hozzáférést a kijelölt tartalmakhoz.²⁷⁴ Franciaországban pedig – bizonyos esetben – csak az ún. antenna szolgáltatást nyújtó kábelszolgáltatók, a műholdas szolgáltatók, valamint helyi önkormányzatok által működtetett műsorterjesztői hálózatok jogosultak.

263 Communications Act, Arts. 272–276.

264 Loi du 30 septembre 1986, Art. 34-1.

265 Uo., Art. 98-2.

266 Uo., Art. 98-2.

267 SCEUER – SCHWEDA i.m. (223. lj.) 5–6.

268 Broadcasting Act, 77. § (11)–(12).

269 Spanyol médiatörvény, 31. cikk.

270 Mttv., 78. §.

271 Communications Act, Art. 64.

272 Lengyel médiatörvény, Art. 43–43a.

273 Mttv., 69. § (1).

274 Communications Act, Arts. 272–276.

2.4.2. Médiahatóság által előírt kötelezettség

A *must-offer* kötelezettségek másik forrása lehet a médiahatóság döntése. Erre Európában csupán egy francia²⁷⁵ és egy brit²⁷⁶ példa akad. A brit Ofcom Sky-ügyben hozott döntése beleillik az alább említett versenyhatósági döntések sorába, a francia CSA által kirótt kötelezettség pedig az indokoltatlan diszkriminációra tett ellenlépés.

2.4.3. Versenyhatóság által előírt kötelezettség

A fúziókontroll során, a vertikálisan integrált vállalkozások által tett vállalások formájában létező *must-offer* kötelezettségek célja elsősorban a kiskereskedelmi műsorterjesztési piacon a verseny fenntartása. A kötelezettség címzettje minden esetben egy médiaszolgáltató, azonban a médiaszolgáltatás – melyhez hozzáférést kell biztosítani – nem tartalomsemleges módon kerül kijelölésre, hanem az alapján, hogy mely tartalmak nélkülözhetetlenek egy alternatív műsorterjesztőnek a piacon maradáshoz, a piacra lépéshez. Itt azonban a nézettség kerül középpontba és nem a törvényi szabályozásnál döntő közszolgálati jelleg. Bár a *must-offer* kötelezettségeknél tipikusan FRND alapú hozzáférést írnak elő (ideértve a törvényi szabályozásokat és médiahatósági döntéseket), egy brit versenyhatósági (Ofcom)²⁷⁷ és egy bizottsági döntésben²⁷⁸ *retail-minus* díjszabást írtak elő a kötelezett médiaszolgáltatók terhére, mely egy jóval szigorúbb feltétel. A törvény által előírt kötelezettségtől további eltérés, hogy a versenyhatóságok által kiszabott kötelezettségek időben korlátozottak.²⁷⁹

2.5. Kitérő

2.5.1. Egyesült Államok

Az Egyesült Államok televíziós piacát a fizetős televíziós előfizetések rendkívüli magas aránya jellemzi.²⁸⁰ A kábeltelevíziós platform, egészen a műholdas platform 1994-es elindulásáig, monopolhelyzetben volt a műsorterjesztői piacon, és a legnagyobb terjesztők vertikálisan integrált vállalkozásként a részesedéssel rendelkeznek televíziós társaságokban is.²⁸¹

Az FCC az 1990-es kábeltelevíziós piacjelentésében már felhívta a figyelmet arra, hogy néhány vertikálisan integrált kábelszolgáltató piaci erejével visszaélve megtagadta az alternatív kábelszolgáltatóknak az ő érdekeltségébe tartozó tartalmakhoz való hozzáférést, ezzel torzítva a műsorterjesztői piacon a versenyt.²⁸² A veszélyt a Kongresszus is megalapozottnak látta,

275 Décision n°2008-523 du 8 juillet 2008 relative à un différend opposant les sociétés AB Sat et Métropole Télévision.

276 OFCOM i.m. (230. lj.) 31.

277 Uo., 31.

278 Európai Unió Bizottsága, Newscorp / Telepiù (227. lj.).

279 L. Canal Plus / TPS fúzió (3.2.3.1. pont).

280 A Screen Digest 2008-as adatai szerint a háztartások 91%-a Pay TV előfizető.

281 Pl. Comcast (Golf Channel, E!), Time Warner Cable (CNN, TNT, HBO, Cinemax), COX (Discovery Network), Cablevision (ACM, WE, IFC), forrás: Ofcom (2009), 28.

282 FCC Cable Report on the cable industry: Competition, Rate Deregulation and the Commission's Policies Relating to the Provision of Cable TV Service, *Report*, 5 FCC Rcd. 4962, paras. 112–130 (1990).

ezért az 1992-es Cable Television Consumer Protection Act-tel módosította a Communications Actet, megalkotva az ún. Program Access Rules (PAR) intézményét. E szerint, minden televíziós csatorna, melyben egy olyan kábelszolgáltató rendelkezik legalább 5%-os részesedéssel, mely a műsorjelet műholdas terjesztésen keresztül táplálja be a kábelhálózat fejállomásába, diszkriminációmentesen köteles hozzáférést biztosítani a műsorához.²⁸³ A tartalomhoz hozzáférés jogosultja minden *multi-video programming distributors* (MVPD), ideértve tehát a műholdas, kábel- és IPTV műsorterjesztőket. A szabályozást a törvény „sunset” klauzulája tíz évben limitálta, azzal, hogy az FCC azt meghosszabbíthatja, amennyiben úgy véli, hogy az szükséges a hatékony verseny és a pluralizmus érdekében.²⁸⁴ Ezzel a felhatalmazással az FCC két ízben is élt, 2002-ben és 2007-ben öt-öt évre kiterjesztve a *must-offer* szabályok időbeli hatályát.

A törvény explicite lehetővé teszi, hogy a kötelezett médiaszolgáltatók különböző feltételek állapíthassanak meg a hozzáférést kérelmező műsorterjesztő által elért nézők számát figyelembe véve. Ennek hátránya, hogy a kevesebb előfizetői számmal rendelkező műsorterjesztők relatíve magasabb díjat kell, hogy fizessejenek előfizetőre lebontva, mint a nagyobb szolgáltatóknak. A Communications Act meghatározza azokat a szempontokat is, melyek alapján eldönthető, hogy az alkalmazott feltételek diszkriminatívak-e.²⁸⁵

2.5.2. Ausztrália

Ausztráliában – szemben a fent bemutatott Egyesült Államokkal – alacsony a Pay TV előfizetések száma.²⁸⁶ A piacot három szereplő uralja, melyből a kettő legnagyobb, a Foxtel és az Austar jelen van a kábel és műhold platformon is, ami gyengíti a platformok közötti versenyt. További versenygyengítő faktor, hogy e két műsorterjesztő eltérő földrajzi piacokon van jelen elsősorban: a Foxtel a városi, míg az Austar a vidéki területekre koncentrálja ajánlatait.

Az Ausztrál példa érdekessége, hogy 2002-ben két vertikálisan integrált műsorterjesztő kívánt egymással tartalom értékesítésére vonatkozó megállapodást (*Content Supply Agreement*) kötni, mely a két vállalkozás összes médiaszolgáltatására kiterjedt. Az egyik fél a Foxtel, mely a megállapodással kívánta csatornáinak nézettségét növelni és így előnyösebb pozícióra szert tenni a reklámpiacon, valamint a tartalmak jogosultjaival szemben javítani tárgyalási pozícióit. A megállapodás másik fele az Optus, mely egy kisebb kábelszolgáltató, aki a Foxtel népszerű csatornáinak a műsorcsomagjába való beépítésével kívánta növelni előfizetőinek számát.

Az Ausztrál Verseny és Fogyasztóvédelmi Bizottság²⁸⁷ azonban első körben megtiltotta a megállapodást arra hivatkozva, hogy az *(i)* csökkenti a versenyt a Pay TV szolgáltatók között a közvetítési jogokhoz való hozzáférés piacán, *(ii)* megnehezíti a többi műsorterjesztő hozzáférését a Foxtel által ellenőrzött csatornákhöz, valamint *(iii)* csökkenti a Foxtel és az Optus között a versenyt a kiskereskedelmi piacon.²⁸⁸

283 Communications Act, Sect. 628.

284 Uo., Sect. 628 (5).

285 „Costs of creation, costs of sale, costs of delivery, costs of transmission.”

286 A Screen Digest adatai szerint 2008-ban ez az arány 30%-os, szemben Franciaország 55%-os, az Egyesült Királyság 51%-os és az USA 91%-os Pay TV előfizetéseivel szemben.

287 Australian Competition and Consumer Commission – ACCC.

288 ACCC, report to Senator Alston, Minister for Communications, Information Technology and the Arts, on Emerging Market Structures in the Communications Sector dated June 2003 (ACCC Report) (Chapter 4).

Válaszul a Foxtel és az Optus több kötelezettséget vállalt, melyeket az ACCC alkalmasnak talált a fent említett kockázatok elhárítására. Így például a Foxtel vállalta, hogy hozzáférést biztosít minden alternatív műsorterjesztőnek a csatornáikhoz objektív, átlátható és diszkriminációmentes alapon, valamint a kizárólagos jogait az AFL meccsre allicencbe adja az arra igényt tartó műsorterjesztőknek.²⁸⁹ A megállapodás 2010-ben járt le, melyet a felek megújítottak.²⁹⁰

2.5.3. Az európai és egyéb nemzetközi példák összehasonlítása

Az Egyesült Államok törvényi szabályozása alapvetően abban tér el az európai példáktól, hogy a kötelezettség alanyának meghatározásában nem a médiaszolgáltatás tartalmi oldala dominál (pl. közszolgálati jelleg), hanem a médiaszolgáltatás tulajdoni háttere: azok a médiaszolgáltatások kötelezettek, melyekben egy olyan kábelszolgáltató rendelkezik legalább 5%-os tulajdoni részesedéssel, aki a hálózatba táplált jelet műholdról „veszi le”. Hasonlóság, hogy a jogosultak köre technológiasemlegesen került meghatározásra, azaz minden műsorterjesztési platform igényelheti a kötelezett médiaszolgáltatásokhoz a hozzáférést. Az európai példáktól teljesen eltérő a hozzáférés ellenértékének a szabályozása. Míg Európában FRND, vagy retail-mínusz árszabályozás alapján kell hozzáférést biztosítani, addig az Egyesült Államokban figyelembe kell venni a nézők számát is.²⁹¹

Ausztrália példája azért egyedi, mert ott az együttműködést kezdeményező felek indítványozták a kötelezettség vállalását, tekintettel arra, hogy az Ausztrál Verseny és Fogyasztóvédelmi Bizottság első körben megtiltotta a megállapodást.

289 Foxtel, Submission to Government on the report of the Australian Competition and Consumer Commission on Emerging Market Structures in the Communications Sector, 25 July 2003. <http://www.archive.dbcde.gov.au/__data/assets/pdf_file/0009/10989/Foxtel.pdf>.

290 A 2010-es új megállapodásról bővebben: <<http://www.foxtel.com.au/about-foxtel/communications/optus-and-foxtel-sign-new-subscription-agreements-107192.htm>>.

291 Communications Act, Sect. 628.

Kereskedelmi közlemények összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

GELLÉN KLÁRA

1. Bevezető

1.1. Elméleti bevezető

Jelen fejezet célkitűzése az elektronikus médiában közzétett kereskedelmi közlemények szabályozási kérdéseinek és gyakorlati alkalmazásuknak horizontális, összehasonlító elemzése, illetve ahol indokolt, a vertikális, történeti fejlődésük bemutatása Európában. Mindezek során az erre a területre vonatkozó nemzetközi és nemzeti (EU tagállami) médiaszabályozási sajátosságokat, és a szabályozás alapját képező érdekek és értékek sajátos keresztmetszetét kívánjuk ismertetni.

A piaci alapon működő médiaszolgáltatók a kereskedelmi tartalmak közzétételéből meghatározó jelentőségű bevételi forráshoz jutnak. E tartalmak megjelenítése a médiaszolgáltatók, valamint az önmagukat, gazdasági tevékenységüket, terméküket vagy szolgáltatásukat népszerűsíteni kívánó gazdasági szereplők megállapodásának tárgya. A megállapodások tartalmi elemei a hatályos jogi környezet tartalmi és formai korlátaira tekintettel alakulnak ki. Nevezett korlátok alapvetően a jogi szabályozás szintjén rögzítettek, de a részletszabályozást illetően az ön- és társszabályozás is egyre kiemelkedőbb szerepet kap. A továbbiakban a médiában közzétett kereskedelmi közlemények speciális ágazati korlátaait – azok formai és tartalmi aspektusait – vizsgáljuk meg.

1.2. Terminológiai kérdések, elhatárolások

1.2.1. A kereskedelmi közlemény meghatározása

Európában az Európai Emberi Jogi Egyezmény (EJEE)¹ véleménynyilvánítás szabadságát (*freedom of expression*) deklaráló 10. cikkén alapul a kereskedelmi szólásszabadság (*commercial speech*). Kiterjedésének alapvető színtereit a médiaszolgáltatások különböző platformjai biztosítják. A konvergens médiapiacra a gazdasági szereplők népszerűsítő üzenetei a fogyasztók széles köre számára válik elérhetővé. Ezeket az üzeneteket az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13 EU irányelv² összefoglaló elnevezéssel „kereskedelmi

¹ European Convention on Human Rights.

² Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv, AVMS irányelv).

közleményként” aposztrofálja.³ A gyűjtőfogalmat az AVMS irányelv elődje, a határokon kívüli televíziózásról szóló 89/552 EKG⁴ irányelv még nem alkalmazta, hanem egységes kategória alkalmazása nélkül a műsorszolgáltatásban közzétett televíziós reklámot, a televíziós vásárlást, és a szponzorációt (támogatást) szabályozta. Az AVMS irányelv a gyűjtőfogalom alá integrál valamennyi – audiovizuális lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő – kereskedelmi kommunikációt. A kereskedelmi közlemény közös definíciós elemeit az európai nemzeti szabályozásokban az EU szabályozás határozza meg. A kialakított általános definíció mindazon minimum tényállási jegyet tartalmazza, amelyek e médiatartalmakat más szerkesztett tartalomtól együttesen megkülönböztetik. „Az audiovizuális kereskedelmi közlemények olyan hangok vagy néma képek, amelyek célja gazdasági tevékenységet folytató természetes vagy jogi személy árujának, szolgáltatásának vagy arculatának közvetlen vagy közvetett népszerűsítése. Az ilyen képek fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás ellenében, vagy önreklámozás céljából kísérenk egy műsorszámot, vagy szerepelnek abban. Az audiovizuális kereskedelmi közlemény formái közé tartozik többek között a televíziós reklám, a támogatás, a televíziós vásárlás és a termék megjelenítés;”⁵ A fogalomba a fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás ellenében közzétett, közvetett vagy közvetlen népszerűsítő tartalom, és az önreklám tartozik bele.

Összevetve a TVWF irányelv szabályozásával, a területen továbbra is a minimumszabályozás az irányadó, a kereskedelmi szólásszabadság alapvetően a közérdekű területek védelme érdekében korlátozható (pl. kiskorúak védelme, fogyasztók védelme). A tagállamoknak jogában áll ezen értékek mentén szigorúbb és részletesebb szabályozást alkotni.

Az audiovizuális kereskedelmi közlemények a technológiai átvitel módjától függetlenül, a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatások bármely platformján megjelenhetnek⁶, így a rájuk vonatkozó szabályozás is technológia- és platformsemleges.

1.2.2. A kereskedelmi közlemények egyes típusai

Az AVMS irányelv egyes kereskedelmi kommunikációs fajtákat kiemel, és azokat speciálisan szabályozza. Ilyen a TVWF irányelv alapvető kereskedelmi tartalmának számító televíziós reklám, a televíziós vásárlás, a támogatás és az új kommunikációs formaként bevezetett termék megjelenítés.⁷

Az AVMS irányelv meghatározása szerint a televíziós reklám „bármilyen formájú közlemény, amelyet köz- vagy magánvállalkozás vagy természetes személy fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás ellenében vagy önreklámozás céljából egy szakma, üzlet, foglalkozás vagy hivatás tekintetében közvetít annak érdekében, hogy fizetés ellenében előmozdítsa áruk vagy szolgáltatások értékesítését, beleértve az ingatlanokat, a jogokat és a kötelezettségeket is.”⁸ E kommunikációs fajta a népszerűsítésen túl kifejezetten az értékesítés előmozdítását célozza.

3 A szaknyelv „kereskedelmi kommunikációnak” is nevezi, jelen írásban a két fogalmat szinonimaként használjuk.

4 A Tanács irányelve (1989. október 3.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról (TVWF).

5 AVMS irányelv, 1. cikk h) pont.

6 Pl. DTV, VOD, IPTV, DSL, Mobile TV.

7 A szaknyelv „termék elhelyezésként” is ismeri, jelen írásban a két fogalmat szinonimaként használjuk.

8 AVMS irányelv, 1. cikk i) pont.

A TVWF irányelv első definícióját a hatályos meghatározással összevetve megállapíthatjuk, hogy a fogalomban lényegi változás csak annyiban történt, hogy a TVWF irányelv 1997-es módosítása⁹ az önreklámot (*self-promotion*) is beépítette, s ennél fogva a reklám mennyiségi és minőségi előírásai arra is irányadóak lettek.¹⁰

Az AVMS irányelv a televíziós vásárlást a következők szerint definiálja: „[o]lyan közvetlen ajánlatok, amelyeket fizetés ellenében közvetítenek a nyilvánosság felé áruk vagy szolgáltatások értékesítése céljából, beleértve az ingatlanokat, a jogokat és a kötelezettségeket is.”¹¹ Mivel a tartalom közvetlen gazdasági ajánlatot is tartalmaz, ezért ekkor már nem csak az értékesítés előmozdítása a cél, hanem a tényleges ügyletkötés. A TVWF irányelv először a reklámra vonatkozó részletező rendelkezések között, a 18. cikk (3) bekezdésben közvetlen ajánlatként említette, majd a reklámtól leválasztott nevesített kategóriaként (*teleshopping*) az 1997-es módosítás vezette be. A definíció tartalmi jegyei ezt követően, az új irányelvben sem változtak¹² (valójában csak a magyar elnevezése változott meg: távértékesítésről televíziós vásárlásra).

A támogatás kezdetektől a TVWF irányelv tárgyi hatálya alá tartozott. A 2007-es módosítás¹³ eredményeként – tekintve az új médiaszabályozás tárgyi körének kiszélesítését – azonban már nem csak a televíziós műsorszolgáltatásban, hanem audiovizuális médiaszolgáltatások teljes körében nyert értelmezést. Célját tekintve pedig nem a televíziós műsorok, hanem az audiovizuális médiaszolgáltatások, illetve műsorszámok finanszírozását célozza. (A „*television programmes*” kifejezés nem televíziós műsort, hanem televíziós műsorszámokat jelenti az 1989-es és az 1997-es szövegben.) „A támogatás olyan hozzájárulás, amelyet audiovizuális médiaszolgáltatás nyújtásával vagy audiovizuális alkotások készítésével nem foglalkozó köz- vagy magánvállalkozás, vagy természetes személy nyújt audiovizuális médiaszolgáltatások vagy műsorszámok finanszírozására azzal a céllal, hogy népszerűsítse nevét, védjegyét, arculatát, tevékenységét vagy termékeit.”¹⁴ A támogató gazdasági szereplő célja: nevének, védjegyének, arculatának, tevékenységének vagy termékeinek népszerűsítése, és az ennek érdekében közzétett támogatói üzenet tekinthető kereskedelmi közleménynek.

Az uniós médiapolitika teret nyitott a 2007-es módosítás legvitatottabb vívmánya, egy az európai és a tagállami jogalkalmazás számára merőben új gazdasági kommunikációs fajta, a termékmegjelenítés előtt. Tekintve, hogy ez esetben a gazdasági tartalom a műsorszámokban elhelyezve jelenik meg, megítélése ellentmondásos, hiszen nehezebb védeni a szerkesztett tartalmat a gazdasági befolyástól, és a fogyasztók megtévesztésének veszélye is fennáll a szerkesztett tartalom és a gazdasági tartalom összeolvadása miatt. „A termékmegjelenítés az audiovizuális kereskedelmi közlemény bármely olyan formája, amely terméket, szolgáltatást, ezek védjegyét vagy ezekre való utalást tartalmaz oly módon, hogy az – fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás ellenében – egy műsorszámban jelenik meg.”¹⁵

9 Directive 97/36/EC of the European Parliament and of the Council of 30 June 1997 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities.

10 TVWF irányelv, 1. cikk c) pont.

11 AVMS irányelv, 1. cikk l) pont.

12 Uo., 1. cikk f) pont.

13 Az Európai Parlament és a Tanács 2007/65/EK irányelve (2007. december 11.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

14 Uo., 1. cikk k) pont.

15 Uo., 1. cikk m) pont.

2. Nemzetközi jog

2.1. Az EU szabályozás

2.1.1. Az AVMS irányelv

A kereskedelmi közlemények közös szabályai

Az AVMS irányelv kereskedelmi közleményekre kialakított szabályozási rendszerét tekintve, az általános tartalmi és formai korlátok meghatározását követően az egyes kereskedelmi közlemények speciális szabályait tárgyalja. Először a lekérhető, és a lineáris médiaszolgáltatásokban egyaránt megjeleníthető támogatást és a termékmegjelenítést, majd a televíziós reklámot és a televíziós vásárlást mint a lineáris médiaszolgáltatásokban közzétett gazdasági tartalmakat részletezi.

Az AVMS irányelv kereskedelmi közlemények egészével szemben megfogalmazott egységes elvárása a könnyen felismerhetőség követelménye (*readily recognisable*), a burkolt audiovizuális kereskedelmi közlemény (*surreptitious audiovisual commercial communication*),¹⁶ és a tudatosan nem észlelhető technikák (*subliminal techniques*) alkalmazásának tilalma. Ezek az alaptételek a gazdasági tartalomnak a szerkesztett tartalomtól való elhatárolását, felismerhetőségét szolgálják. A TVWF irányelvben a reklámra előírt beazonosíthatósági klauzulához (*principle of identification*) az elkülönítési klauzula (*principle of separation*) társult.¹⁷ A kereskedelmi közlemények esetében ez utóbbival nem találkozunk. Az AVMS irányelv (81) preambulum-bekezdése úgy fogalmaz e kérdésben, hogy „[A]nnak érdekében, hogy a szabályozás arányos maradjon az elérendő közérdekű célokkal, a televíziós műsorszolgáltatás tekintetében bizonyos fokú rugalmasságot kell lehetővé tenni. Az elkülönítés elvét a televíziós reklámra és a televíziós vásárlásra kell korlátozni.”¹⁸

A burkolt kereskedelmi közlemény természetét tekintve félrevezetheti a nyilvánosságot, és a médiaszolgáltató szándéka szerint reklámcélokat szolgál.¹⁹ A fogalom nem azt kívánja meg, hogy a közzététel eredménnyel járjon, a félrevezetés megtörténjen, hanem – figyelemmel az átlagfogyasztó sajátosságaira – a félrevezetés, a megtévesztés lehetősége fennálljon. Különösen akkor kell a médiaszolgáltató részéről a megjelentetést szándékosnak tekinteni, ha az fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás fejében történt. A szándékosság megítélése kapcsán 2011-ben meghatározó döntést hozott az Európai Bíróság.²⁰ Határozata értelmében a TVWF irányelv 1. cikkének d) pontját akként kell értelmezni, hogy az ellenszolgáltatás vagy más fizetés teljesítése nem tekintendő elengedhetetlen fogalmi elemnek ahhoz, hogy a burkolt reklám szándékos jellege megállapítható legyen.

16 AVMS irányelv, 1. cikk (1) bek. j) pont.

17 TVWF irányelv, 10. cikk.

18 Vö. Oliver CASTENDYK – Egber DOMMERING – Alexander SCHEUER: *European Media Law*, Wolters Kluwer, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2008. 892–893.

19 L. ehhez: Jan KABEL: Audiovisual Media Services and the Unfair Commercial Practices Directive. *IRIS Plus* 2008-8. European Audiovisual Observatory. 5.

20 Az Európai Bíróságnak (EuB) az 52/10. sz Eleftheri tileorasi AE „ALTER CHANNEL” és Konstantinos Giannikos v. Ypourgos Typou kai Meson Mazikis Enimerosis és Ethniko Symvoulío Radiotileorasis ügyben, 2011. június 9-én hozott ítélete.

Az AVMS irányelv közös szabályai között találhatóak az alapvető alkotmányos értékek védelmét szolgáló tilalmak (az emberi méltóság védelme, a diszkrimináció, és az egészségre, biztonságra ártalmas és a környezetvédelem szempontjából nagymértékben káros magatartás tilalma).²¹ Jelen vannak továbbá a kiskorúak védelmét szolgáló alapvető követelmények is.²²

A speciális tárgyú kereskedelmi tartalmakkal szemben támasztott korlátok és tilalmak a cigarettára, dohánytermékre, az alkoholtartalmú italokra, a csak vényre kapható gyógyászati termékekre, illetve gyógykezelésekre vonatkoznak.²³ E tilalmak az egyes kereskedelmi műfajoknál speciális értelmezést is nyernek. Az AVMS irányelv új kezdeményezése, hogy az ún. HFSS élelmiszerek²⁴ reklámozási kereteinek kidolgozását önszabályozás körében a tagállamokra bízza.²⁵

A támogatás

A támogatás olyan hozzájárulás, amelyet médiaszolgáltatások vagy műsorszámok finanszírozására nyújtanak a gazdasági szféra képviselői. Mivel a szerkesztett tartalomra komoly befolyást gyakorolhat a támogató, ezért a támogatott műsorszámok szabályozását kiemelt kérdésként kezeli az uniós jogalkotó. Tiltja a médiaszolgáltatásoknak vagy műsorszámoknak tartalmuk és a műsorrendjük oly módon történő befolyásolását, hogy az a médiaszolgáltató felelősségére és szerkesztői függetlenségére hatással legyen.²⁶ Fontos követelmény továbbá a nézők megtevesztésnek kivédését szolgáló, a támogatói megállapodás tényéről szóló tájékoztatási kötelezettség előírása. Az AVMS irányelv ezzel kapcsolatban újdonságként vezette be, hogy támogatói közleményként a támogató neve, és logója mellett (a TVWF irányelvben ezek még együtt és külön is alkalmazhatóak voltak) és/vagy egyéb, a támogatóra utaló jelzés – például egy vagy több termékére vagy szolgáltatására való utalás vagy ezek megkülönböztető jele – is megjelenjen. Ráadásul az üzenet már nem csak a műsorszám elején és/vagy a végén, hanem a támogatott műsorszám folyamán is megjelenhet. Utóbbi esetben különösen fontos, hogy a megjelenítés ne rendelkezzen a reklámra jellemző közvetlen (*directly*) ösztönző, bátorító jelleggel.²⁷

Egyes műsorszámok támogatói befolyástól való védelme csak támogatásuk megtiltásával oldható meg. Az AVMS irányelv fenntartja a hírek és aktuális témákról szóló műsorszámok támogatásának tiltását. Emellett lehetővé teszi, hogy a támogatói logó megjelenítését a gyermekműsorok, a dokumentumfilmek és a vallási műsorok közben a tagállamok megtiltsák.²⁸

A támogatói körből továbbra is kizárt az olyan vállalkozás, amelynek elsődleges tevékenysége cigaretta vagy egyéb dohánytermék gyártása vagy értékesítése, és nem népszerűsíthetőek a vény ellenében hozzáférhető gyógyszerkészítmények vagy gyógykezelések.²⁹

A termékmegjelenítés

E gazdasági tartalom legfontosabb vonása, hogy a termék, a szolgáltatás, ezek védjegye, vagy az ezekre való utalás minden esetben a műsorszámban jelenik meg. Amíg a támogatásnál

21 AVMS irányelv, 9. cikk a)–c) pontok.

22 TVWF irányelv, 14–16. cikkek.

23 AVMS irányelv, 9. cikk d)–f) pontok.

24 Magas zsír-, só- és cukortartalmú (*high in fat, salt and sugar* – HFSS) élelmiszerek.

25 AVMS irányelv, 9. cikk (2) bek.

26 Uo., 10. cikk (1) bek. a) pont.

27 AVMS irányelv, 10. cikk (1) bek. b) pont.

28 Uo., 10. cikk (4) bek.

29 Uo., 10. cikk (2)–(3) bek.

a támogatóra utaló jelzés megjelenhet a műsorszám előtt, utána és a műsorszám folyamán is, addig itt a műsorszámban történő megjelenítés szükségszerű fogalmi elem. Ráadásul az AVMS irányelv a támogatás és a termékmegjelenítés közötti döntő különbségként azt látja, hogy termékmegjelenítés esetén a termékre való utalás beépül a műsorszámba. Ezzel szemben a támogatóra való utalást ugyan meg lehet jeleníteni a műsorszám közben, de ez nem képezi a cselekmény részét.³⁰

Miután a 2007. előtti szabályozás az ilyen tartalmat egyszerűen burkolt reklámnak tekintette, igen nehéz volt az uniós szabályozóknak elfogadniuk a legalizálását. A bevezetése ellen főbb aggályként a szerkesztői döntésekre gyakorolt gazdasági befolyás, ezáltal a műsor kialakításának, a szerkesztői szabadságnak a sebezhetősége, az elkülönítés elvével való szakítás, valamint a fogyasztó megtévesztésének és befolyásolásának lehetőségei fogalmazódtak meg. A számos pro és kontra érv eredményeként – végül igen sajátos szabályozási megoldással – a jogalkotó amellett döntött, hogy általános szabályként a termékmegjelenítés tilos,³¹ de e tételt lerontó jelleggel, ha a tagállamok másként nem rendelkeznek, meghatározott korlátok betartása mellett engedélyezett.³² Ez a megoldás kompromisszumot teremtett a németek által képviselt tiltás, és a bevezetését támogató többségi, kommersziális álláspont között.

A termékmegjelenítés csak a pozitív listában szereplő műsorszámokban alkalmazható (filmszínházban történő bemutatásra szánt filmalkotások, az audiovizuális médiaszolgáltatások céljára készült filmek és sorozatok, a sportműsorok, könnyű szórakoztató műsorszámok),³³ de azokban sem, ha azok gyermekműsorok. A termékmegjelenítés alapja egy kereskedelmi megállapodás, amelynek tartalmát képezi a közzététel fejében nyújtott ellenszolgáltatás meghatározása is. Noha a termékmegjelenítés meghatározó eleme az ellenszolgáltatás fejében megvalósuló közzététel, az irányelv sajátos megoldásként, mintegy lerontó jelleggel, lehetővé teszi a fenti listában nem szereplő műsorszámok esetén az ingyenes termékelhelyezést is. Ennek jellemzője, hogy fizetésre nem kerül sor, hanem bizonyos termékeket vagy szolgáltatásokat (pl. produkciós kellékeket, díjakat) a műsorszámba kerülés céljából ingyenesen bocsájtanak a médiaszolgáltató rendelkezésére. Az AVMS irányelv arra vonatkozóan, hogy milyen további feltételek mellett tekinthető az „ingyenes” elhelyezés termékmegjelenítésnek, fogalmi szinten nem rendelkezik, azonban a (91) preambulum-bekezdés további szűkítő feltételt ad. Eszerint az ingyenes elhelyezés csak akkor termékmegjelenítés, ha az elhelyezett áruk vagy szolgáltatások jelentős értékűek (*significant value*). Arra vonatkozóan, hogy e kitétel mit jelent, további eligazítást az irányelv nem ad, ezzel mintegy a tagállamok hatáskörébe utalva annak tartalommal való megtöltését.

Mivel a termékmegjelenítésnél áll fenn leginkább a szerkesztett tartalom befolyásolásának a veszélye, ezért a támogatásnál lefektetett szerkesztői felelősséget és függetlenséget érintő befolyás tilalma itt is megjelenik.³⁴ Az AVMS irányelv szerint tematikus megjelenítés esetében a médiaszolgáltató felelősségét és szerkesztői függetlenségét érintő módon befolyásolják a

30 AVMS irányelv, (91) preambulum-bekezdése.

31 Uo., 11. cikk (2) bek.

32 A szabályozás – a tagállam termékmegjelenítéshez való viszonyulás alapján – „opt-in” és „opt-out” rendszerként is értelmezhető. Vö. Christian M. BRON: Accompanying the transposition of the Audiovisual Media Services Directive. III.1. Product placement: stricter rules – opt-in or opt-out? In: *Ready, Set...Go? The Audiovisual Media Services Directive*. IRIS Special, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2009. 14–16.

33 AVMS irányelv, 11. cikk (3) bek. a) pont.

34 AVMS irányelv, 11. cikk 3. a) pont.

műsorszámok tartalmát.³⁵ Egyebekben az irányelv a tematikus elhelyezést sem fogalmi, sem szabályozási szinten nem említi.

Mint minden kereskedelmi közleménynek, úgy a termék megjelenítésnek is a népszerűsítés a célja. De a burkolt reklám elkerülése érdekében, ahogy a támogatói közlemény, úgy ez sem lehet reklámjellegű, azaz közvetlenül nem bátoríthat áru vagy szolgáltatás megvásárlására vagy bérlésére,³⁶ illetve a megjelenítés nem lehet indokolatlanul hangsúlyos (*undue prominence*).³⁷

Mindezek mellett a nézőket meghatározott módon és helyen egyértelműen tájékoztatni kell a termék megjelenítés létéről.³⁸ Ez a kötelezettség a kereskedelmi közlemények általános felismerhetőségi követelményén alapul. Amennyiben a műsorszámot nem a médiaszolgáltató vagy vele kapcsolatban álló társaság készítette vagy rendelte meg, az irányelv feljogosítja a tagállamokat arra, hogy ez esetben a termék megjelenítéshez kapcsolódó tájékoztatási kötelezettségtől eltekintsenek.³⁹

A tiltott termékek speciális szabályai itt úgy jelennek meg, hogy a műsorszámok nem tartalmazhatnak dohánytermékekre, cigarettára vagy más, olyan vállalkozástól származó termékekre termék megjelenítést, amelynek elsődleges tevékenysége ilyen termék gyártása vagy értékesítése; továbbá a vényköteles gyógyszerkészítményekre, illetve gyógykezelésekre vonatkozó termék megjelenítés is tilos.⁴⁰

Lényegében a termék megjelenítés szabályozása a korábbi konvencionális elvárásokat vetíti le az új műfajra. Az AVMS irányelv a jogi rendezését a prioritást élvező értékek mentén, a fogyasztóra gyakorolt hatáshoz és a megkülönböztetési klauzulához igazította. Így például a tájékoztatási kötelezettségben realizálódik a megkülönböztetési klauzula, a közvetlen felszólítás tilalma a fogyasztó védelmét célozza (de a tisztességes verseny követelményének is megfelel), de ugyanígy jelen van a szerkesztői függetlenségre és felelősségre gyakorolt befolyás tilalma is.⁴¹

A televíziós reklám és a televíziós vásárlás

Az AVMS irányelv már a kereskedelmi közlemények egyik válfajaként nevesíti a televíziós reklámot (televíziós vásárlást),⁴² és egészen új, lényegesen liberálisabb és rugalmasabb alapokra helyezve alakította ki modernizált szabályozását. A mennyiségi korlátokat, a műsorszámok megszakítására, és a reklámidő számítására vonatkozó rendelkezéseket enyhítette, és lágyított az elkülönítés elvén is. A korábbi megszakító reklámblokkok mellett lehetővé vált, hogy az új reklámtechnikák alkalmazásának támogatásával és ösztönzésével a reklámok a műsorszámokban is elhelyezhetőek legyenek.

35 Uo., (93) preambulum-bekezdés.

36 Uo., 11. cikk 3. b) pont.

37 Uo., 11. cikk 3. c) pont.

38 Uo., 11. cikk 3. d) pont.

39 Uo., 11. cikk (3) bek. d) pont.

40 Uo., 11. cikk (4) bek.

41 CASTENDYK–DOMMERING–SCHEUER i.m. (18. l.) 909–910.

42 Az EuB a *televíziós reklám és a televíziós vásárlás* fogalmi elhatárolását segítette elő az ÖRF osztrák országos közszolgálati műsorszolgáltató által sugárzott telefonos műsor besorolására vonatkozó határozatában. L. az EuB-nak a 195-06 sz. Kommunikationsbehörde Austria (KommAustria) v. Österreichischer Rundfunk (ORF) ügyben 2007. október 18-án hozott ítéletét.

A reklámok felismerhetősége és megkülönböztethetősége

A reklámok közzétételére vonatkozó két alaptétel, a könnyen felismerhetőség és a megkülönböztethetőség (*readily recognisable and distinguishable*). A reklámot (és a televíziós vásárlást) a műsorszám többi részétől képi és/vagy hangszközökkel és/vagy szünetekkel kellően elhatárolva, az új televíziós reklámtechnikák sérelme nélkül kell megkülönböztetni.⁴³ Felmerül az a kérdés, hogy a fogyasztói oldalról mely képességekkel rendelkező befogadóhoz kell igazítani ezeket a paramétereket. Az AVMS irányelv nem ad külön fogyasztó fogalmat, a reklámok elhelyezése során az 2005/29/EK irányelv⁴⁴ által rögzített átlagos fogyasztó kategóriából kell kiindulni⁴⁵ (2.1.2. pont).

A TVWF irányelvben korábban alkalmazott elkülönítési doktrina (*principle of separation*) a gazdasági tartalmak és a szerkesztett tartalom térben is időben történő szigorú elválasztását szolgálta, minek eredményeként a televíziós műsorszámok teljes szerkesztői integritást élveztek. Az elkülönítés elvének fenntartása mellett nyomós érvek szóltak, ugyanakkor a liberalizált, verseny- és piacentrikus reklámjogi környezetben az nem volt tovább fenntartható. A Bacardi ügyben⁴⁶ már némiképp ennek korlátozása is megjelenik. Az EuB a „közvetett reklámmal” kapcsolatosan állapította meg, hogy a TVWF irányelv 2. cikk (2) bekezdésével nem áll ellentétben, hogy egy tagállam tiltja az ezen államban forgalmazott alkoholtartalmú italok olyan közvetett televíziós reklámozását (*indirect advertising*), amely a más tagállamokban rendezett kétoldalú sportesemények közvetítése során a televízióban megjelenő táblák útján valósul meg. Az ilyen közvetett televíziós reklám, nem tekinthető „televíziós reklámnak”. Angelopoulos arra a következtetésre jutott, hogy „az EuB e határozatában az elkülönítés elvének határait is tisztázta. Az ilyen közvetett reklámot lehetetlen a kijelölt reklám időintervallumokban, a műsorszámok között, azok természetes szüneteiben közzétenni. A szerkesztői tartalomban, a műsorszolgáltató által nem befolyásolható módon, elkerülhetetlenül és véletlenszerűen jelenik meg. Mivel a TVWF irányelv értelmében nem tekinthető televíziós reklámnak, ennél fogva az elkülönítés elve sem irányadó rá (...) A jogszerűsége kizárólag a burkolt reklám szabályozási alapján állapítható meg.”⁴⁷ A határozat meghozatalát követően a tagállamok szabadon engedélyezhetik⁴⁸ az ilyen jellegű kereskedelmi üzenetek elhelyezését a műsorban, de csak olyan mértékig, hogy az ne merítse ki a burkolt reklám kategóriáját.⁴⁹

Az AVMS irányelv általános jelleggel hívja fel a figyelmét a tagállamoknak az új reklámtechnikák támogatására, azok megnevezését azonban mellőzi.⁵⁰ Korábban a Bizott-

43 AVMS irányelv, (1) bek. 2. mondat.

44 Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EKG tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, OJEC L 149 of 11 June 2005 (UCP irányelv).

45 L. ehhez: az EuB-nak a 210/96 sz. Gut Springenheide és Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt ügyben, 1998. július 16-án hozott ítéletét.

46 Az EuB-nak a 262/02 sz. Az Európai Közösségek Bizottsága v. Francia Köztársaság ügyben, 2004. július 13-án hozott ítélete; Az EuB-nak a 429/02 sz. Bacardi France SAS v. Télévision française 1 SA (TF1) és társai ügyben, 2004. július 13-án hozott ítélete.

47 CHRISTINA Angelopoulos: Product Placement in European Audiovisual Productions Product Placement. *IRIS Plus* 2010-3.

48 L. Mtv., 27. § (5)–(6) bek.

49 CASTENDYK–DOMMERING–SCHEUER i.m. (18. lj.) 504.

50 AVMS irányelv, 19. cikk 1. pont.

ságnak a „Határok nélküli televíziózásról” szóló irányelv televíziós reklámra vonatkozó rendelkezéseinek egyes kérdéseiről szóló 2004-es értelmező közleménye⁵¹ a televíziós reklám elhelyezésének módja, ideje, a televíziós vásárlás, és a burkolt reklám mellett külön címszó alatt foglalkozott az egyes új reklámtechnikák szabályozási és alkalmazási kérdéseivel. Új reklámtechnikaként részletezte az osztott képernyős reklámot (*split screen*),⁵² az interaktív reklámot (*interactive advertising*)⁵³ és a virtuális szponzorálást (*virtual sponsorship*).⁵⁴

Megjegyezzük, hogy az Európai Bizottság Az egységes audiovizuális világ felé: növekedés, alkotómunka, értékek című zöld könyvében már a konvergenciával összefüggésben veti fel az egyes új technikák (pl. overlay/eltakaró reklám) alkalmazásának aktuális kérdéseit.⁵⁵

A reklámok elhelyezése, reklámidő a műsorszámok megszakíthatósága

A reklámszabályok liberalizálása a reklámidő számításban és a műsorszámok reklámokkal való megszakíthatóságának mennyiségi előírásaiban is megjelenik. A műsorszámok megszakíthatóságának általános elve alapján, figyelembe véve a műsorszámokban a természetes szüneteket, az érintett műsor időtartamát és természetét, a reklám nem sértheti a műsorszám egységét, valamint a jogosultak jogait.⁵⁶ Ezenkívül egyes műsorszámokra levetítve, az AVMS irányelv további korlátozásokat és tiltásokat állít fel (televíziós és mozifilmek, hírműsorok megszakítása, gyermekműsorok, vallási műsorok).⁵⁷

A televíziós reklámbejátszások és a televíziós vásárlási bejátszások aránya bármely egész órától egész óráig tartó időtartamon belül nem haladhatja meg a 20%-ot, vagyis a 12 percet.⁵⁸ A Sky Italia-ügyben⁵⁹ e rendelkezés értelmezése során az EuB arra a megállapításra jutott, hogy nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a reklámra fordítható adásidő vonatkozásában a szabadon fogható csatornák műsorszolgáltatóira irányadónál alacsonyabb időbeli korlátozást ír elő a fizetős csatornák műsorszolgáltatói számára, feltéve, hogy az arányosság elvét tiszteletben tartják.

A reklámidőbe nem számítandóak bele a műsorszolgáltató által saját műsorszámairól vagy a közvetlenül ezekből a műsorszámokból származó termékekről szóló hirdetések, a támogatói

51 Commission interpretative communication on certain aspects of the provisions on televised advertising in the „Television without frontiers” Directive OJ (2004) C102/2 19. (A Bizottságnak a „határok nélküli televíziózásról” szóló irányelv televíziós reklámra vonatkozó rendelkezéseinek egyes kérdéseiről szóló 2004-es értelmező közleménye), <<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=358882:cs&lang=en&list=358882:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktext=checkbox&visu=>>>.

52 Uo., 3.1. pont.

53 Uo., 3.2. pont.

54 Uo., 3.3. pont.

55 *Green Paper Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values* (Zöld Könyv az egységes audiovizuális világ felé: növekedés, alkotómunka, értékek) COM/2013/0231 final, <<http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/public-consultations-media-issues#green-paperpreparing-for-a-fully-converged-audio>>.

56 AVMS irányelv, 20. cikk 1. pont.

57 Uo., 20. cikk 2. pont.

58 Uo., 23. cikk 1. pont.

59 Az EuB-nak a 234/12. sz. Sky Italia srl v. Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni ügyben, 2013. július 18-án hozott ítélete.

közlemények, és a termék megjelenítés.⁶⁰ A C-281/09. sz. ügyben⁶¹ az EuB azt kifogásolta, hogy a Spanyol Királyság rosszul alkalmazta a reklámidő számítására vonatkozó rendelkezéseket, mivel a televíziós reklám új formáit, az úgynevezett reklámcélú riportokat, televíziós promóciókat, szponzorált hirdetéseket, valamint a rövid reklámbejátszásokat az óránkénti tizenkét perces korlátot túllépve sugározták, holott az irányelv értelmében azok „hirdetési műsoroknak” minősülnek.

2.1.2. Egyéb EU-s szabályozás

A kereskedelmi közlemények szabályozásának gyökerei a televíziós reklámokra vonatkozó uniós egységesítési folyamatokra és törekvésekre vezethetőek vissza. Kezdetben – figyelemmel az akkori technikai fejlettségre és a kommunikációs környezetre – az Európai Unió dokumentumai a műsorszolgáltatásokban megjelenített televíziós reklámokra kívántak egységes uniós szabályozási koncepciót kialakítani.

Az Európai Bizottságnak a TVWF irányelvet előkészítő 1984-es zöld könyve⁶² az egyes nemzeti és regionális szabályozások áttekintése eredményeképpen megállapította, hogy a televíziós reklámozás szabályozása eltérő szintű és jellegű a tagállamokban, valamint azt is, hogy előre igen nehéz megjósolni, milyen hatással lesz műsorsugárzó szervezetek és rendszerek reklámbevételeire a televíziós műsorok egész közösségre kiterjedő terjesztése. A kitűzött közösségi szintű jogharmonizáción belül az egyik legfontosabb kérdés volt a kereskedelmi kommunikáció szabályozásának szükségessége. Az 1984-es zöld könyv a reklámokról szóló 6. részében kiemelten foglalkozott az elkülönítés elvével.⁶³

A TVWF irányelv után, 1996-ban adta ki az Európai Bizottság a kereskedelmi kommunikációról szóló zöld könyvét,⁶⁴ amelyben a kereskedelmi kommunikáció meghatározó közvetítőjeként nevesíti a médiát, valamint az infokommunikációs technológiai fejlődés kapcsán kiemeli az internet, mint az új hordozó jelentőségét, és az egységes európai audiovizuális politika fontosságát. Az egységes európai audiovizuális térség kialakításában a TVWF irányelvet a jogi rendezés „sarokkövének” tekintette. A televíziós reklám kapcsán felhívja a figyelmet a korlátozás szintjének tagállami különbözőségére, amelyben a TVWF irányelv teremti meg a minimális minőségi és mennyiségi harmonizációt.

A kereskedelmi kommunikáció egységes fogalmának megalkotásában mérföldkő az E-kereskedelmi irányelv,⁶⁵ melynek tárgyi hatálya alá az információs társadalommal összefüggő

60 AVMS irányelv, 23. cikk (2) bek.

61 Az EuB-nak a 281/09. sz. Európai Bizottság v. Spanyol Királyság ügyben, 2011. november 24-án hozott ítélete.

62 *Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially by Satellite and Cable* (Zöld könyv a közös műsorszórási piac megteremtéséről, különös tekintettel a műholdra és a kábelre) COM (84) 300 final Brussels, <http://ec.europa.eu/green-papers/pdf/tv_without_frontiers_green_paper_table_com_84_300.pdf>.

63 Uo., 6. A III.1. k) pont.

64 Commercial Communications in the Internal Market. Green Paper from the Commission. COM (96) 192 final, 8 April 1996 COM (96)0192 C4-0365/ 96 (Zöld könyv a kereskedelmi kommunikációról a nemzetközi piacon), <http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com96_192_1_en.pdf>.

65 Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv). *Official Journal L 178, 17/07/2000*.

szolgáltatások tartoznak, és melyek a számítógépes hálózatokon keresztül végzett gazdasági tevékenységek széles skáláját ölelik fel.⁶⁶ Amennyiben valamely audiovizuális médiaszolgáltatás (lekérhető médiaszolgáltatás) ilyen szolgáltatásként jelenik meg, arra speciális szabályként az AVMS irányelv szabályai vonatkoznak, míg a nem szabályozott kérdésekben az irányelv mögöttes joganyagot képez. Az E-kereskedelmi irányelv a kereskedelmi kommunikáció alá sorol „bármilyen formában megjelenő közlést, amelynek célja, hogy közvetve vagy közvetlenül népszerűsítse egy vállalkozás, szervezet vagy kereskedelmi, ipari vagy kézműipari tevékenységet folytató vagy szabályozott szakmát gyakorló személy áruit, szolgáltatását vagy arculatát.”⁶⁷ A tárgyi hatálya alá tartozó információk társadalommal összefüggő szolgáltatásokra a kereskedelmi kommunikációk és a reklámozó egyértelmű felismerhetőségének követelményét írja elő.⁶⁸

A TVWF irányelv felülvizsgálatának részeként készült bizottsági konferenciaanyag (Public Consultation 2005)⁶⁹ már a későbbi AVMS irányelvben megjelenő változások igényét vetítette előre. A résztvevők üdvözltek a kereskedelmi kommunikáció egységes fogalmát, és az alapcélkitűzések között a kereskedelmi közleményekre egy teljesen új, liberális szemlélet kialakítását képviselték, melyben a termék megjelenítés engedélyezésének a lehetősége is helyet kapott, és a kereskedelmi kommunikáció definíciójára építve a kereskedelmi tartalmak azonosíthatóságának elve is egységes alaptételként jelent meg.

Végezetül a 2005/29/EK irányelvet⁷⁰ említjük meg, amelynek fő jogpolitikai célkitűzése, a fogyasztók tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattól való megvédése. Az UCP irányelv a valamennyi tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, így az egyik válfajként nevesített tisztességtelen kereskedelmi kommunikációnak is generális joganyagát képezi. A médiaszolgáltatások a kereskedelmi közlemények közzétételével kereskedelmi gyakorlatot folytatnak. Mint ágazati jogforrás, az AVMS irányelv az UCP irányelvhez fűződő viszonyáról úgy fogalmaz, hogy „[az] ezen irányelvben szabályozott kereskedelmi gyakorlat körén kívül az audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő tisztességtelen, például megfélemlítő vagy agresszív kereskedelmi gyakorlatra a belső piacon az [UCP] irányelvet kell alkalmazni.”⁷¹ Az AVMS irányelv kereskedelmi kommunikációra vonatkozó rendelkezései nagyrészt a fogyasztó megfélemlítésének tilalmán, az UCP által meghatározott alapvető szabályozási doktrínán alapulnak. Kabel mindezekről így ír: „Mindkét irányelv célja, hogy a fogyasztókat védje a megfélemlítő gyakorlattól. Ezt a célt szolgálja alapvetően az AVMS irányelv, amikor szétválasztja a kereskedelmi és a szerkesztett tartalmat, és előírja a támogatásra és a termék megjelenítésre vonatkozó tájékoztatási kötelezettséget. Az UCP irányelv is ugyanazt a célt szolgálja, hiszen célja a fogyasztók megvédése a megfélemlítő (agresszív) kereskedelmi gyakorlattal szemben.”⁷²

66 Uo., (8) preambulum-bekezdés.

67 Uo., 2. cikk f) pont.

68 Uo., 6. cikk.

69 European commission, Issues Paper on Commercial Communications, Liverpool Conference, July 2005, 4. (Európai Bizottság, Vitaanyag a kereskedelmi kommunikációról, Liverpooli Audiovizuális Konferencia), <http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/modernisation/issue_papers/ispa_scope_en.pdf>. L. még ehhez: Response to the European Commission Issues Paper on Commercial Communications (Válasz az Európai Bizottság kereskedelmi kommunikációról szóló vitaanyagára), <http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/modernisation/issue_papers/contributions/ip4-cpbf.pdf>.

70 UCP irányelv.

71 AVMS irányelv, (82) preambulum-bekezdés.

72 KABEL i.m. (19. lj.) 8.4.

A kereskedelmi kommunikáció és a szerkesztett tartalom védelmét az UCP irányelv is érinti. Az ún. szerkesztői reklámot (vagy hosszabban: a szerkesztői tartalomnak álcázott reklámot – *advertorials*) a minden körülmények között tisztességtelen magatartások között, az ún. feketelistában nevesíti, és megállapítja, hogy az a TVWF irányelv hasonló rendelkezéseit nem érinti. Szerkesztői reklám „Az írott és elektronikus sajtóban szerkesztői tartalom használata a termék eladás ösztönzésére, amikor a kereskedő fizetett az eladásösztönzésért, ez azonban a fogyasztó számára nem derül ki világosan a tartalomból, a képekből, vagy a hangokból.”⁷³

Az „*advertorials*” és a burkolt reklám közötti különbséget Oliviar Schaar a következőkben jelöli meg: „A szerkesztői reklám nem csak a televíziós műsorszolgáltatásban tilos, hanem általában a »médiában« a tilalom sokkal szélesebb, mint a burkolt reklámé. Ugyanígy a szerkesztői reklám koncepciója nem követeli meg a kereskedelmi kommunikációtól a címzett félrevezetésének veszélyét, azonban annyiban szűkebb, mint a párja, hogy ez csak hirdető által fizetett ellenszolgáltatás fejében valósulhat meg.”⁷⁴

2.2. ET szabályozás

Az ET nem kötelező jellegű ajánlásaival tett meghatározó lépéseket a kereskedelmi kommunikáció közös európai szabályozásának irányába. A Parlamenti Közgyűlés 1981-es ajánlása⁷⁵ több ponton is kitér a reklámokkal kapcsolatos főbb veszélyekre és a velük szemben megfogalmazható elvárásokra. Már ebben is felhívta a figyelmet a reklámnak a műsorszámtól való elválasztásának indokoltására, valamint a megtévesztő reklámmal szembeni védekezés fontosságára. Az 1982-es ajánlásában⁷⁶ pedig – figyelemmel az EJEE 10. cikkében foglalt véleménynyilvánítás szabadságára – a reklámok közzétételében rejlő veszélyekre (pl. a reklámok gyermekekre gyakorolt káros hatása, a reklámtartalmak keveredése a kulturális tartalmakkal, egészségre veszélyes termékek reklámozása, a dohány és az alkoholreklám kontrollálására stb.) hívta fel a figyelmet. Tekintettel arra, hogy a reklámjellegű információk az új technikák következtében nem maradnak a nemzeti határokon belül, javasolta a Miniszteri Bizottságnak a reklámokra vonatkozó ET-s normák egységesítésének, és több területen is a nemzetközi védelmi eszközök alkalmazásának átgondolását. Felvetette továbbá, hogy amilyen gyorsan csak lehet, a Miniszteri Bizottság javasoljon megfelelő nemzetközi intézkedéseket az olyan területeken, mint például a kereskedelmi reklámok kooperációja és koordinációja, a megtévesztő, burkolt és nem érzékelhető reklámok kérdése. Ilyen intézkedéseket javasolt továbbá az olyan kereskedelmi reklámra vonatkozó magatartási kódexek bevezetése

73 UCP irányelv, I. sz. melléklet 11. pont.

74 Oliviar Schaar: Television Advertising, Sponsorship and Teleshopping (4. fejezet). In: CASTENDYK–DOMMERING–SCHEUER i.m. (18. lj.) 495.

75 Recommendation 926 (1981) on questions raised by cable television and by direct satellite broadcasts, (A Parlamenti Közgyűlés ajánlása 926 (1981) a kábeltelevízió és a közvetlen műholdas adások által felvetett kérdésekről), <<http://assembly.coe.int/ASP/XRef/X2H-DW-XSL.asp?fileid=14960&lang=en>>.

76 Recommendation 952 (1982) on international means to protect freedom of expression by regulating commercial advertising (A Parlamenti Közgyűlés ajánlása 952 (1982) a kifejezés szabadságának védelmében a kereskedelmi reklámozás szabályozása által alkalmazható nemzetközi eszközökről), <<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta82/EREC952.htm>>.

terén is, amelyek különös figyelemmel vannak a reklám gyermekekre gyakorolt hatására, nem ellentétesek az emancipáció folyamatával, és elősegítik a reklám elválasztását az egyéb információktól és véleményektől.

Végül a Miniszteri Bizottság 1984-es ajánlásában⁷⁷ egyértelmű megfogalmazást nyertek a televíziós reklám megjelenítésével szemben támasztott általános, tartalmi és formai elvek. A reklámok elkészítésekor általános alapelveként kell érvényesülnie a társadalmi felelősségérzetnek. Ennek során különös figyelmet kell szentelni azon morális értékekre, amelyek minden demokratikus társadalom alapját képezik, és az összes tagállamban azonosan érvényesülnek. Ezek az egyéni szabadság, a tolerancia, az emberi méltóság és egyenlőség elfogadása. Tartalmilag minden reklámmal szemben elvárás például a tisztesség, a becsület, és az őszinteség. A dohányzás, az alkohol, a gyógyszerek és gyógykezelések reklámozásával összefüggésben felvetette lehetőségként az egyes termékek reklámjának esetleges tiltását, korlátozását is. Egyebekben figyelemmel kell lenni a gyermekek fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésére is. Formailag a reklámoknak függetlenül azok formájától, mindig egyértelműen azonosíthatónak kell lenniük. A műsorszámától egyértelműen el kell különíteni, és sem a reklám, sem a hirdető nem lehetnek befolyással annak tartalmára. A reklámokat lehetőleg csoportosítva kell megjeleníteni úgy, hogy azok ne sértsék a műsor integritását, értékét vagy a természetes folyamatát. A reklámozásra szánt idő nem ronthatja le a televízió funkcióját a tájékoztatás, az oktatás, a szociális és kulturális fejlődés és szórakoztatás terén.

A határokat átlépő televíziózásról szóló európai egyezmény⁷⁸ a TVWF irányelvhez hasonló elvi alapokon épült fel. A TVWF irányelv még ugyanabban az évben, 1989. október 3-án lépett hatályba, így az egyezmény több, az irányelvben megjelenő rendelkezést előrevetített. Ilyenek voltak a tartalomra, az adásidő korlátozására lefektetett, a formára és a bemutatásra, valamint az elhelyezésre vonatkozó cikkei.⁷⁹ Tartalmazta a speciális reklámtermékek, a dohányáruk hirdetésének, a vényre kiadható gyógyszerekről vagy gyógykezelésekről szóló hirdetések tiltását.⁸⁰

3. Az egyes országok jogrendszerei

3.1. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban a médiát szabályozó törvények általános előírásokat tartalmaznak valamennyi televíziós és rádiós médiaszolgáltatásra nézve, az egyes kérdéskörök részletesebb szabályozására pedig felhatalmazzák a médiahatóságot, az Ofcomot, amely az általa kiadott kódexekben rendezi ezeket.

77 Recommendation No. R (84) 3 on principles on television advertising (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Ajánlása No. R (84) 3 a televíziós reklámozás szabályairól), <[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1984\)003_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1984)003_EN.asp)>.

78 European Convention on Transfrontier Television, Strasbourg, 5.V.1989 (Határokat átlépő televíziózásról szóló európai egyezmény), <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/132.htm>>.

79 Uo., 11–14. cikk.

80 Uo., 15. cikk; 17–18. cikk.

A kereskedelmi kommunikáció tekintetében a Kommunikációs törvény (Communications Act 2003)⁸¹ határozza meg azokat a célokat, feladatokat, amelyeket az Ofcom ún. Műsorszolgáltatási Kódexe részletez⁸² (pl. hogyan előzhető meg a megtévesztő, a káros és erőszakos reklámok, a nem megfelelően szponzorált műsorok, a hirdetők közötti jogtalan diszkrimináció a televízió szolgáltatásokban, valamint a tudat alatt nem érzékelhető technikák alkalmazása).⁸³ A törvény 321. szakasza kifejezetten a reklámmal és a támogatással kapcsolatosan elvárt további szabályozási feladatokat fogalmazza meg.⁸⁴

Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 9. fejezete⁸⁵ a televíziós kereskedelmi hivatkozásokra, míg a 10. fejezete⁸⁶ a rádiós kereskedelmi közleményekre vonatkozó részletező rendelkezéseket tartalmazza, és a szabályokhoz kapcsolódóan kötelező erővel nem bíró értelmező iránymutatásokat is ad (Guidance Notes).

3.1.1. Kereskedelmi hivatkozások a televíziós műsorokban

A kereskedelmi hivatkozások

A televízióra vonatkozó fejezet az ún. kereskedelmi hivatkozások (*commercial references*) szabályait részletezi, amely a brit szabályozásban a valamennyi kereskedelmi közleményt magában foglaló általános kategóriaként fogható fel. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe szerint minden termékre, szolgáltatásra és védjegyre vonatkozó megjelenítés ezen általános fogalom alá sorolható. Az AVMS irányelv fogalmánál e kategória tágabb, mivel minden termékre, szolgáltatásra és védjegyre vonatkozó megjelenítés kereskedelmi hivatkozásnak minősül akár „kereskedelmi”, akár „nem kereskedelmi” szervezethez kapcsolódik. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex 9.1–9.5 pontjainak általános szabályai (melyek tulajdonképpen az AVMS irányelv főbb elveit veszik át) a műsorban megjelenített valamennyi kereskedelmi hivatkozásra irányadóak. E rendelkezéseket, függetlenül a kereskedelmi kifejezés gazdasági háttérétől vagy szerkesztői indokától, a szerkesztett és a reklámtartalom egyértelmű megkülönböztetése, és a gazdasági tartalom szerkesztett tartalomra gyakorolt hatásának korlátozása érdekében, minden esetben alkalmazni kell.

Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe a szerkesztői függetlenséggel összefüggésben kifejezetten leszögezi, hogy egyes esetekben elkerülhetetlen a médiaszolgáltatón, a műsor készítőjén kívül álló személy bizonyos mértékű beavatkozása a tartalomba. A végső szerkesztői ellenőrzés felelősségét azonban minden esetben a műsorszolgáltató viseli, és az egyéb (pl. támogatói vagy termékmegjelenítésre vonatkozó) megállapodások erre nincsenek kihatással. A szerkesztett tartalom reklámcéllal nem sérülhet, alapvető elvárás, hogy a nézők könnyen

81 Communications Act 2003 (Kommunikációs törvény 2003), <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21>>.

82 The Ofcom Broadcasting Code (Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex), <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/>>.

83 Kommunikációs törvény, 319. § Ofcom's standards code (1)–(2) h-l.

84 Uo., 321. § Objectives for advertisements and sponsorship.

85 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9. rész: Kereskedelmi hivatkozások a televíziós műsorban, <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/commercial-references-television/>>.

86 Uo., 10. rész: Kereskedelmi közlemények a rádióműsorban, <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/commercial-references-radio/>>.

különbséget tegyenek a két tartalom között, megóvva őket a tiltott burkolt reklámtól (*sur-reptitious advertising*).

A termékek, a szolgáltatások és a védjegyek, mint kereskedelmi hivatkozások műsorszámokban történő közzététele alapvetően nem megengedett. Vannak azonban olyan kivételes esetek (anélkül, hogy azok termékmegjelenítésnek, vagy támogatásnak minősüljenek), amikor mégis megjeleníthetők: ilyenek például a fogyasztói tanácsadó műsorszámok (*consumer advice programmes*), versenyek (*competitions*), a *Guests „plugs”*,⁸⁷ és a közösségi oldalakra hivatkozás.⁸⁸

A termékmegjelenítés

Az Egyesült Királyság is az irányelvhez hasonló szabályozási megoldással, az általános tiltás mellett a termékmegjelenítés alkalmazásának lehetséges engedélyezése mellett döntött. A Kulturális, Média és Sport Minisztérium 2008-as, az AVMS irányelv implementációjáról szóló konzultációjának⁸⁹ nagy részét a termékmegjelenítés alkalmazásnak kérdései tették ki. A bevezetése mellett szóló egyik érv az volt, hogy a tilalommal hátrányos helyzetbe hoznák a brit televíziós műsorszolgáltatókat és készítőket az európai és az óceánon túli versenytársaikkal szemben. Végül az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex 2011. február 28-i változatába a termékmegjelenítés is bekerült.⁹⁰ Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének fogalom meghatározása szerint a termékmegjelenítés egy termékre, szolgáltatásra vagy védjegyre való (vizuális vagy audio) hivatkozás egy műsorszámban a műsorszolgáltató, a műsorszám producere vagy más kapcsolódó személy számára történő fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás fejében. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe szabályozza az ingyenes termékmegjelenítést is. Ellentétben az irányelvvel, a jelentős érték alapján különbséget tesz a jelentős értékkel bíró ingyenes termékmegjelenítés és az ingyenes, jelentős értéket meg nem haladó kellékelhelyezés (*prop placement*) között.⁹¹

A szabályozást illetően, a kódex lényegében hűen követi az irányelv rendelkezéseit,⁹² míg a az Egyesült Királyság joghatósága alatt készült műsorszámok tekintetében további tiltott műsorszámokat és termékeket rögzít.⁹³

A támogatás

A támogatást az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe igen részletesen szabályozza. A támogatás meghatározása mellett definiálja a támogatót, a támogatóra hivatkozást, a szponzorált műsor-számot/csatornát is. A kereskedelmi hivatkozások közé tartozó támogatás bármely a támogató termékére, szolgáltatására vagy védjegyre való utalást magában foglal (*sponsor reference*).

87 Olyan show- vagy magazinműsor, amelyben a népszerű személyek a legújabb vállalkozásukról számolnak be. Ez gyakran egy önéletrajzi mű elkészítése, vagy valamilyen művészi törekvés, amely közvetlenül kapcsolódik a vendég szakmájához (pl egy színész beszél a legújabb filmjéről).

88 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.4. pont; Guidance Notes 1.30.

89 The 2008 consultation: <http://www.culture.gov.uk/images/consultations/AVMS_Consultation_Document.pdf>, 3.1.

90 L. még ehhez: Amandine Garde: Towards the liberalisation of product placement on UK television? *Communications Law* Vol. 16, No. 3, 2011, <<http://dro.dur.ac.uk/8826/1/8826.pdf>>; Tom Gibbons – Irini Katsirea: Commercial influences on programme content: the German and UK approaches to transposing EU rules on Product Placement. (2012)4(2) *Journal of media Law*, 159–188, 161–163.

91 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.5 pont.

92 Uo., 9.6–9.11 és a 9.14 pontok.

93 Uo., 9.12–9.13 pontok.

Támogatni műsorszámot és a műsorszolgáltatót lehet. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe az AVMS irányelvnl részletesebben szabályozza a területet, mivel külön nevesíti a műsorszám szegmens, a műsorszám blokkok, valamint műsor/csatorna támogatását is. Amennyiben műsor/csatorna szponzorálása valósul meg, akkor az magában foglalja az előbb említett formák mindegyikét, a műsorszám támogatása pedig egy műsor teljes finanszírozása vagy ahhoz való részleges hozzájárulás lehet a gyártási folyamat bármely részének támogatásával.⁹⁴

Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe a szerkesztői függetlenségre és a befolyásolás tilalmára vonatkozó alaptételt is rögzíti.⁹⁵ Az ehhez kapcsolódó iránymutatások megemlítik, hogy korlátozott esetekben lehetőség van arra, hogy a műsorszolgáltatóval vagy a műsorkészítővel kötött kereskedelmi megállapodás eredményképpen a támogatóra a műsorszám alatt hivatkozni lehet. Ha azonban egy támogatói hivatkozás kimeríti a termék megjelenítés definícióját, akkor annak meg kell felelnie a releváns termék megjelenítési szabályoknak.⁹⁶ Egyebekben a támogatói hivatkozásoknak az Ofcom Műsorszolgáltatási kódex 9.1–9.5 pontjaiban foglalt alapfeltételeknek kell megfelelniük.⁹⁷ Az az eset pedig, amikor a támogató nyereménytárgyat ajándékozik egy műsorszámban, támogatásnak minősül, és a műsorszolgáltatónak figyelembe kell vennie a nyereménytárgy népszerűsítésre vonatkozó tilalmát.⁹⁸

A 9.19. pont az egyértelmű azonosítás követelményét írja elő. E követelménynek akkor felel meg a támogatói közlemény, ha a szponzor nevére vagy védjegyére hivatkozik, és kapcsolat van a szponzor és a szponzorált tartalom között. A támogatói üzenetet a műsorszám előtt és/vagy alatt és/vagy utána kell megjeleníteni.⁹⁹ A támogatói hivatkozásnak különböznie kell a szerkesztett tartalomtól;¹⁰⁰ különösen akkor fontos e tétel tiszteletben tartása, amikor az a műsorszám alatt jelenik meg. Tekintettel arra, hogy a támogatói üzenet célja minden esetben a támogatói megállapodás tényének egyértelmű jelzése, nem lehet összetéveszthető a reklámmal azáltal, hogy a támogató termékére vagy a szolgáltatására fókuszál.¹⁰¹ Így bár megengedett a támogató termékeire, szolgáltatásaira hivatkozni a támogatói üzentekben, az ilyen hivatkozások nem lehetnek reklámüzenetek.¹⁰² Ennek megítéléséhez megalapozott szerkesztői indok szükséges.¹⁰³

A kereskedelmi hivatkozások egészére általános jelleggel deklarált tiltás¹⁰⁴ mellett az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe speciálisan is rögzíti a támogatásra az indoklatlanul hangsúly tilalmát.¹⁰⁵ A megjelenítésnek semleges vizuális vagy verbális eszköznek kell lennie, amely lehet egy egyszerű grafika a névről, logó, vagy a szponzor más szimbóluma. A grafika nem lehet reklámüzenet, nem lehet cselekvésre ösztönző, nem adhat további információt a szponzorról,

94 Uo., Guidance Notes 127–131.

95 Uo., 9.18 pont.

96 Uo., 9.6–9.14 pontok.

97 Uo., Guidance Notes 1.143–1.144. Olyan esetben pedig, amikor a megjelenítés mögött ténylegesen nincs kereskedelmi megállapodás, akkor a 9.1–9.5 pontokban foglalt általános rendelkezéseknek kell megfelelni.

98 Uo., 9.9 pont.

99 Uo., 9.20 pont.

100 Uo., 9.21.

101 Uo., 9.22, Guidance Notes 1.159.

102 Uo., Guidance Notes 1.160 pont.

103 Uo., Guidance Notes 1.161–1.164 pontok.

104 Uo., 9.5.

105 Uo., 9.22. pont, Guidance Notes 1.31–1.40.

a termékről, a szolgáltatásról és a védjegyről.¹⁰⁶ Nem lehet a támogatói hivatkozást megjelentetni a műsorszám alatt a tiltott termék megjelenítés esetén (pl. gyermekműsorok), vagy amikor maga a szponzor nem helyezhet el terméket (pl. alkoholos italt gyárt).¹⁰⁷

A továbbiakban a kódex iránymutatásai kifejezetten a csatornák támogatásának részletező szabályait dolgozza fel.¹⁰⁸ Miután a 9.15 pont tiltja a hírműsorok és az aktuális témákkal foglalkozó műsorszámok támogatását, ez esetben felmerülhet az a kérdés, hogy támogatható-e az a csatorna, amelyen ezek a tartalmak is megjelennek? A támogatás lehetséges, de figyelni kell arra, hogy a megállapodások ne tartalmazzák külön olyan műsorszámok támogatását, amelyek támogatása nem lehetséges. Az Ofcom a következőket veszi figyelembe egy csatorna támogathatóságának megítélésakor: ha a támogatható műsorszámok mennyisége 75% vagy annál több, akkor a csatorna támogatható. Ha jelentős mennyiséget tesznek ki a nem támogatható műsorszámok, ami 25% vagy annál magasabb értéket jelent, akkor a csatorna nem támogatható.¹⁰⁹ Csatorna támogatásakor a támogatói nyilatkozatnak egyértelművé kell tennie, hogy a csatorna, és nem a műsorszám támogatott. A támogatói közlemények elhelyezésére a műsorszámok közötti szünetek a legmegfelelőbbek. Ha a támogató egyes műsorszámokat nem támogathat, akkor a közleményt el kell különíteni ezektől a tartalmaktól: nem közvetíthető közvetlenül előtte, alatta, vagy utána, és nem jelenthet meg a műsorszám előzetese környezetében.¹¹⁰

A televíziós reklám

A televíziós reklámra az irányelv új rendelkezéseit az Ofcom külön kódexe, a COSTA implementálja.¹¹¹ A COSTA a reklám mennyiségi korlátait tartalmazza, így annak elhelyezése mellett a reklámidő számítását és a műsorszámok reklámokkal való megszakítását az irányelv alaptételeiből kiindulva, annál lényegesen részletesebben tartalmazza.¹¹² Az Ofcom az Advertising Standards Authority (ASA) önszabályozó szervezetet jelölte ki a reklámmal kapcsolatos társszabályozói feladatok ellátására, amely 2004 óta külön kódexben rendezi a műsorszolgáltatásban közzétett reklámok részletes szabályait.¹¹³ A BCAP kódex a műsorszolgáltatások reklámjainak a minőségi, és nem a mennyiségi vonatkozásaira fókuszál.

3.1.2. Kereskedelmi kommunikáció a rádiós műsorokban

A BCAP kódex 10. fejezete a Kommunikációs Törvény 319. § (2) bek. (f), (i) és (j) pontjaiban foglalt célkitűzések részletezését tartalmazza deklaráltnan kizárólag a rádiós műsorszolgáltatásokra. A BCAP kódex saját terminológiai rendszerrel és szabályokkal operál. Az eltérések a technológiai sajátosságokon kívül abból is adódnak, hogy a rádiós szolgáltatásokra vonat-

106 Uo.

107 Uo., 9.23. pont.

108 Uo., Guidance Notes 1.174–1.184 pontok.

109 Uo., 1.177 pont.

110 Uo., 1.187 pont.

111 Code on the scheduling of television advertising, (A televíziós reklámok műsorba történő szerkesztéséről szóló Kódex, COSTA), <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/broadcast/other-codes/tacode.pdf>>.

112 COSTA, 4. a)-b); 12–17. pontok.

113 The BCAP Code: The UK Code of Broadcast Advertising, (Kódex a műsorszolgáltatási reklámról), <<http://www.cap.org.uk/Advertising-Codes>>.

kozóan a tagállamokat implementációs kötelezettség nem terheli, miután az AVMS irányelv tárgyi hatálya kizárólag az audiovizuális médiaszolgáltatásokra terjed ki. A kódex alapvető értékei az átláthatóság, a kereskedelmi tartalmak megfelelő jelölése, a reklámszpotok egyértelmű elkülönítése a fogyasztók védelmének szem előtt tartása mellett. A szabályok – a kivételek felsorolásán túl – főképp tiltásokat fogalmaznak meg.

3.1.3. *A lekérhető médiaszolgáltatások és a kereskedelmi közlemények*

Az ATVOD kódex¹¹⁴ foglalkozik az on-demand szolgáltatásokkal. Az ATVOD önszabályozó szervezet és az Ofcommal társzabályozás keretében működnek együtt, ezen belül az Ofcom jelölte ki azokat a részfeladatokat, amelyek az ATVOD-hez tartoznak. Tekintve a lekérhető médiaszolgáltatások hozzáférési jellegére e szolgáltatások esetében a támogatásra és a termékmegjelenítésre vonatkozó közösségi szabályok kerültek be az ATVOD kódexbe a VOD szolgáltatások sajátosságainak figyelembevételével.

A támogatás szabályai alapvetően itt is megegyeznek az AVMS irányelvben foglaltakkal. Az ATVOD kódex az általánosan tiltott termékekre vonatkozó szabályok lefektetése mellett az alkohol tartalmú italokra ad korlátozást.¹¹⁵ A támogatói megállapodás tényéről a felhasználót a műsorszám elején vagy a végén a támogató nevének, logójának vagy más utalásnak a feltüntetésével kell tájékoztatni. Tilos a tudat alatt nem érzékelhető technika, és burkoltan nem lehet a támogatói közleményt megjeleníteni.¹¹⁶ Az ATVOD kódex külön rögzíti a támogatásra az alapértékek védelmében megfogalmazott korlátokat (pl. diszkrimináció tilalma, emberi jogok védelme stb.).¹¹⁷

A termékmegjelenítés esetében az ATVOD kódex két részre osztja a szabályozást a tiltott és a megengedett termékmegjelenítés címszáva alatt. A tiltott termékmegjelenítés cím alatt az általános tiltás helyett csak a gyermekműsorokra vonatkozó tilalmat tárgyalja, valamint az AVMS irányelvnek megfelelően megnevezi a tiltott termékeket. Az alkoholos italok kapcsán a támogatásnál rögzített tétellel egyezően, a tájékoztatás nem szólhat kifejezetten 18 év alattiakhoz és nem ösztönözhet a mértéktelen fogyasztásra. A megengedett termékmegjelenítés címszó alatt az ATVOD kódex gyakorlatilag a termékmegjelenítés minimumszabályait és a kereskedelmi tartalmakkal szemben alapvetően elvárt tartalmi követelményeket ötvözte.

3.2. Németország

Németországban a Telemédiáról szóló törvény¹¹⁸ határozza meg a kereskedelmi kommunikáció fogalmát. (A fogalom alapvetően az e-kereskedelmi irányelv meghatározására épül.)¹¹⁹ A

114 Rules & Guidance Statutory Rules and Non-Binding Guidance for Providers of On-Demand Programme Services (ATVOD kódex), <http://www.atvod.co.uk/uploads/files/ATVOD_Rules_and_Guidance_Ed_2.0_May_2012.pdf>.

115 Uo., 7. pont.

116 Uo., 9–10. pont.

117 Uo., 11. a)–h) pontok.

118 Telemediengesetz (TMG) (Telemédia törvény), <<http://www.gesetze-im-internet.de/tmg/index.html>>.

119 TMG, 2. § 5. pont.

TMG 6. §-a az e-kereskedelemről szóló irányelvben foglalt közzétételi és tájékoztatási követelményeket fogalmazza meg azok egészére vonatkozóan (felismerhetőségi doktrína). A TMG a lekérhető médiaszolgáltatásokra is irányadó.

A lineáris médiaszolgáltatásokra az irányelvet implementáló másik jogforrás a Műsor-szolgáltatásról szóló tartományközi szerződés.¹²⁰ A jogforrás tagolása a duális médiarendszer alapján történik, következésképp a reklámot, a televíziós vásárlást, a támogatást és a termék megjelenítést oly módon tárgyalja, hogy azok általános normáinak lefektetését követően – amelyek betartása a közszolgálati és a kereskedelmi szolgáltatók esetében is kötelezőek –, külön-külön tárgyalja a közszolgálati és kereskedelmi csatornákon felmerülő specialitásokat.

A törvény a kereskedelmi közlemény gyűjtőfogalmat nem alkalmazza, és így az irányelvben a kereskedelmi közlemények egészére kialakított alapvető értékeket védő elveket is a reklámokra fekteti le.¹²¹ Emellett általános jelleggel deklarálja a hirdető szerkesztői befolyásának tilalmát.¹²² Az irányelvhez hasonlóan alkalmazza a felismerhetőségi és megkülönböztethetőség doktrínát. Ez utóbbi eszközzel a televízió esetében csak az optikai megkülönböztetést jelöli meg.¹²³ Általános jelleggel tiltja a gyermekműsorok reklámokkal és televíziós vásárlással való megszakítását.¹²⁴

A termék megjelenítés ellentmondásos szabályozását „*opt-in*” rendszerként kezeli, az RStV tiltja a burkolt reklámot, a termék megjelenítést, a tematikus elhelyezést valamint a hasonló gyakorlatokat.¹²⁵ A termék megjelenítés tilalma alól a kivételeket az RStV 15. és a 44. §-ai tartalmazzák. Ezek alapján a termék megjelenítésnek az irányelvvel megegyező közzétételi kritériumoknak kell megfelelnie. A szerkesztői felelősség és függetlenség sérhetetlenségét a tartalomra és a műsor megszerkesztésére vonatkoztatja; emellett az ösztönzés tiltásának esetkörén belül az áruk vagy szolgáltatások vásárlását, bérletét és a lízingjét is felsorolja. Az az indokolatlan hangsúly tilalmát a kisebb értékű ingyenesen biztosított termékekre is kiterjeszti. Élve az irányelv nyújtotta lehetőséggel, nem kell azonosítani azokat a műsorokat, amelyek nem saját gyártásúak. Különös figyelemmel van a szabályozás a szórakoztató és az információs műsorok kellő elhatárolására. Ezért a könnyű szórakoztató műsorok közül kizárja azokat, amelyek a szórakoztató elemek mellett túlnyomórészt tájékoztató jellegűek (ilyenek pl. a fogyasztói, és a tanácsadó műsorok). A német szabályozás olyannyira szigorú álláspontot képvisel, hogy az ingyenes termék megjelenítés köréből is kizár bizonyos műsorokat. Ezek a hírműsorok, az aktuális témákkal foglalkozó műsorok, a tanácsadói és a fogyasztói, a gyermekeknek szóló vagy vallási műsorok.

A támogatói üzenetet röviden, szerkesztőileg igazoltan, a műsor szám elején vagy a végén kell közzétenni. A támogatói üzenet mozgókép is lehet. Az AVMS irányelvvel egyezően a hírműsor szám, valamint itt a politikai tájékoztató műsor szám nem támogatható, és élve a tiltás lehetőségével, a támogatói logó a gyermek és a vallási műsor számokban nem engedélyezett.¹²⁶

120 Staatsvertrag für Rundfunk und Telemedien (Rundfunkstaatsvertrag – RStV) (A műsor szolgáltatásról szóló tartományközi szerződés), <http://www.die-medienanstalten.de/fileadmin/Download/Rechtsgrundlagen/Gesetze_aktuell/15_RStV_01-01-2013.pdf>.

121 Uo., 7. § (1) bek.

122 Uo., 7. § (2) bek.

123 Uo., 7. § (4) – (6) bek.

124 Uo., 7a. §.

125 Uo., 7. § (7) bek.

126 RStV, 8. §.

A közszolgálati médiára vonatkozóan sajátosan határozza meg a reklám és a támogatás lehetséges időtartamát.¹²⁷ Meghatározott csatornákon¹²⁸ a reklám nem haladhatja meg munkanaponként a 20 percet éves átlagban, valamint az 5 percet munkanaponként. Reklám nem sugározható este 08:00 óra után, vasárnap és nemzeti ünnepnapokon. Tilos reklámozni az ARD és a ZDF más televíziós szolgáltatásaiban, valamint a nemzeti regionális televíziós csatornákon (*Dritte Fernsehprogramme*).¹²⁹ Egyéb közszolgálati műsorszolgáltató esetében az óránkénti 20%-os reklámkorlát az irányadó. Ebbe nem számít bele a műsorszolgáltató saját műsorszámairól és szolgáltatásairól, valamint a kapcsolódó termékekről, amelyek közvetlenül az említett műsorszámokból származnak, a díjmentesen sugárzott közérdekű bejelentésekre, mint például jótékonysági felhívások. A támogatás idejét tekintve, este 20 óra után, vasárnap és nemzeti ünnepnapokon tiltott, következésképp ekkor nem lehet a támogatói közleményt közzé tenni.¹³⁰

Az RStV Finanszírozás címet viselő 43. §-a kifejezetten rögzíti, hogy a kereskedelmi csatornák a reklám és a televíziós vásárlási bevételekből (és egyéb bevételeiből) finanszírozzák a műsorszolgáltatási tevékenységüket, és a kereskedelmi műsorszolgáltatót nem lehet az előfizetői díjakból finanszírozni. A kereskedelmi műsorszolgáltatók esetében a reklámidő számítás alól kivett műsorszámok között egyértelműen felsorolja a közszolgálati közleményeket, és az ingyenes jótékonysági felhívásokat, amelyeket az AVMS irányelv – mivel azok nem kereskedelmi tartalmak – nem szabályoz, és jellegüket tekintve tagállami szabályozás alá tartoznak.

A JMStV külön kitér a gyermekek reklámokkal és a televíziós vásárlással szembeni védelmére.¹³¹ A JMStV a gyermekek védelmében fontos tartalmi kérdésekkel foglalkozik, könnyen kihasználható, befolyásolható helyzetükkel összefüggésben fekteti le az alapvető szabályokat (mint pl. tilos kihasználni a gyermekeknek a szülőkhöz, tanárokhöz vagy más személyekhez vetett különleges bizalmát),¹³² valamint itt található az alkoholtartalmú italokkal kapcsolatos gyermekvédelmi szabályok is.

3.3. Olaszország

Olaszországban a 2010. március 15-i 44. sz. törvényerejű rendelet, mely módosította az audiovizuális és rádiós médiaszolgáltatások egységes szövegéről szóló, 2005. július 31-i 177. sz. törvényerejű rendeletet¹³³ hajtotta végre az AVMS irányelv harmonizációját. Az olasz Médiakódex 4. része Kereskedelmi közlemények cím alatt foglalkozik a kereskedelmi tartalmakkal. A fogalmi meghatározások és a szabályozási megoldások hűen követik az AVMS irányelvet.

Az olasz Médiakódex 36a. cikkének 1. pontja – a rádiós és az audiovizuális kereskedelmi közlemények egészére lefektetett általános szabályok között – gyakorlatilag szó szerint átveszi

¹²⁷ Uo., 16. §.

¹²⁸ „Das Erste”, „Zweites Deutsches Fernsehen” (ZDF).

¹²⁹ RStV, 17. § (2) bek.

¹³⁰ Uo., 17. § (3) bek.

¹³¹ Staatsvertrag über den Schutz der Menschenwürde und den Jugendschutz in Rundfunk und Telemedien (Jugendmedienschutz-Staatsvertrag – JMStV) (A kiskorúak védelméről szóló tartományközi szerződés) <http://www.diemedienanstalten.de/fileadmin/Download/Rechtsgrundlagen/Gesetze_aktuell/JMStV_Stand_13.RStV_deutsch.pdf>.

¹³² Uo., 2. § (3) bek.

¹³³ Decreto Legislativo 31 luglio 2005, n. 177, Testo unico dei servizi di media audiovisivi e radiofonici (Az audiovizuális és rádió médiaszolgáltatókról szóló törvényerejű rendelet, olasz médiakódex), <<http://www.medialaw.it/radiotv/2005177.htm#sthash.x1OJtOCY.dpuf>>.

az AVMS irányelv kereskedelmi közleményekre lefektetett valamennyi általános és speciális tilalmát és korlátját.

A reklámok minimum mennyiségi szabályait átülteti, és – élve a szigorúbb és részletesebb szabályok alkotásának jogával – egyes műsorszolgáltatók vonatkozásában igen részletesen tárgyalja.¹³⁴ Az AVMS irányelv megoldásával ellentétben az olasz Médiakódex leválasztja a televíziós vásárlást a televíziós reklámról, és külön szabályozza. Sajátos módon a televíziós vásárlásra külön elvárásként is rögzíti az emberi méltóság és a hátrányos megkülönböztetés, az egészségre, biztonságra, a környezetre káros magatartás, valamint a dohánytermék televíziós vásárlására vonatkozó, és a kiskorúak védelmében megfogalmazott alapvető elvárásokat is.¹³⁵

Az olasz Médiakódexen felül, a televíziós vásárlásra vonatkozó részletszabályok AGCOM ajánlás keretében nyernek kifejtést.¹³⁶ Egyes speciális szolgáltatások és termékek (pl. asztrológiai, kártyajósló termékek és szolgáltatások) esetében pedig külön önszabályozói kódex ismerteti a televíziós vásárlás speciális szabályait.¹³⁷ E szabályok kiemelt helyen kezelik a fogyasztók megtévesztésének tilalmát, különös figyelmet szentelnek a nézők hiszékenységének, befolyásolhatóságának, a televíziós vásárlások félelemkeltő jellegének, a nézők pszichológiai befolyásolásának. A kódex alkalmazása egy 12 tagú, a Hírközlési Miniszter által kinevezett ellenőrző bizottságra van bízva, amely 6 tagja a televíziós műsorszolgáltatókat képviseli.

A televízió és a kiskorúak kapcsolatáról szóló Önszabályozó kódex¹³⁸ 4. fejezete szerint a televíziós vállalatok többek között kötelezettséget vállanak arra, hogy folyamatosan ellenőrzik a reklámok, műsортámogatások és az előzetesek tartalmát, és nem közvetítenek olyan reklámot, és önreklámot, amely károsíthatja a kiskorúak személyiségnek harmonikus fejlődését, illetve fizikai vagy morális veszélyforrást jelentenek a kiskorúakra, különösen figyelemmel a védett sávra. A védelemnek három szintjét állította fel: az általános védelmi szint (*protezione generale*), mely valamennyi órasávban irányadó. A megerősített védelem (*protezione rafforzata*) szintje, amikor a kiskorúak feltételezhetően a televízió előtt vannak, de vélhetően felnőtt társaságában, és a speciális védelmi (*protezione specifica*) szint, mely azon időszámban alkalmazandó intézkedéseket tárgyalja, amikor feltételezhetően a kiskorú szülő jelenléte nélkül találkozhat a reklámtartalommal.¹³⁹

A támogatás kapcsán az olasz Médiakódex az AVMS irányelv fogalmát és minimumelvárásait rögzítette. A termék és szolgáltatás megvételére és igénybevételére ösztönzés kapcsán ugyanakkor nem alkalmazza az AVMS irányelv „közvetlen” (*directly*) kitételét. A támogató nevét és a logóját a műsorszám elején vagy a végén kell közzétenni.

134 Uo., 37–38. cikkek.

135 Uo., 14. cikk.

136 Regolamento in materia di pubblicità radiotelevisiva e teleshopping; Allegato a: Delibera n. 538/01/CSP, alla delibera n. 538/01/CSP del 27 luglio 2001 (Ajánlás a rádiós, a televíziós reklámok és a televíziós vásárlás szabályozásához), <http://www2.agcom.it/provv/d_538_01_csp_Reg_coordinato.htm>.

137 Codice di autoregolamentazione in materia di teleshopping spot di vendita di beni e servizi di astrologia, di cartomanzia ed assimilabili, di servizi relativi ai pronostici concernenti il gioco del lotto, enalotto, supenalotto, totocalcio, totogol, totip, lotterie e giochi similari (Önszabályozási Kódex a televíziós vásárlási spotról, az asztrológiai áru és szolgáltatások, tarot kártya és hasonló játékok televíziós vásárlásáról), <http://www.ispcomcalabria.it/normativa_6.html>.

138 Il Codice di autoregolamentazione Tv e minori (A televízió és a kiskorúak kapcsolatáról szóló önszabályozó kódex).

139 Salvatore SICA – Vincenzo ZENO-ZENOVICH: *Manuale di diritto dell'informazione e della comunicazione*. Milano, Cedam-Casa Editrice Dott. Antonio Milani, 2011. 249–251.

A termék megjelenítés esetében nem követi az AVMS irányelv ellentmondásos szabályozási technikáját. A tilalom beépítésére nem kerül sor, a rendelkezés úgy kezdődik, hogy „A termék megjelenítés megengedett...” (L’inserimento di prodotti è consentito...) A továbbiakban az AVMS irányelvnek megfelelően sorolja fel azokat a műsorszámokat, amelyekben alkalmazható a termék megjelenítés, valamint a kapcsolódó közzétételi korlátokat. A műsorszámok közül kifejezetten kiemeli a gyermekműsorokat, amelyekben a termék megjelenítés nem engedélyezett még abban az esetben sem, ha termékeket és szolgáltatást ingyenesen bocsátanak rendelkezésre. Az olasz szabályozás is él azzal a lehetőséggel, hogy kizárólag a saját készítésű műsorszámok esetére írja elő a műsorszám előtt, után, illetve reklámmegszakítást követő tájékoztatást. A termék megjelenítéssel foglalkozó szakasz utolsó pontja szerint, ha az érdekeltek (műsorszolgáltatók, gyártók, reklámozók) önszabályozási eljárást alakítanak ki a területen, akkor erről értesíteniük kell az AGCOM-ot, amely monitorozza az önszabályozási eljárásnak való megfelelést.¹⁴⁰

3.4. Magyarország

Magyarország a 2010-es törvények (Smtv., Mttv.) megalkotásával tett eleget az AVMS irányelv implementálásának. Az Smtv.-ben nyernek megfogalmazást a valamennyi médiatartalommal, így a kereskedelmi közleményekkel szemben is lefektetett általános tilalmak és korlátok.¹⁴¹ Az Smtv. 20. § bekezdései már kifejezetten a kereskedelmi közleményekre vonatkoznak, a kereskedelmi közlemények egészére rögzíti a könnyen felismerhetőség klauzuláját, a reklám megkülönböztethetőségének követelményét, valamint a burkolt kereskedelmi közlemény tilalmát. A formai előírások után a továbbiakban a speciális termékekre vonatkozó kereskedelmi kommunikációs tilalmakat sorolja fel. E korlátozás nem terjed ki a gazdasági reklámtevékenységről szóló törvényben, illetve más jogszabályban foglalt kivételekre.¹⁴²

Az Mttv. a médiaszolgáltatásokban közzétett kereskedelmi kommunikáció szabályait részletezi.¹⁴³ Az általános tartalmi követelmények (az emberi méltóság, a kiskorúak védelmének szabályait) lefektetése után az alkoholtartalmú italok kereskedelmi kommunikációjának korlátozó tételeit, valamint a speciális termékekre vonatkozó tilalmakat rögzíti.¹⁴⁴ A kereskedelmi közlemények teljes körére felállítja az általános védelmi szabályt, miszerint a közzététel megrendelője, továbbá az, akinek ezek közzétételéhez érdeke fűződik, nem gyakorolhat szerkesztői befolyást – a közzététel időpontja kivételével – a médiaszolgáltatásra.¹⁴⁵ Miután a gazdasági szereplő számára meghatározó jelentőségű a közzétett gazdasági tartalom várható „nézettsége”, ezért a kereskedelmi közlemény közzétételének időpontja az egyetlen, amelyet meghatározhat.

Az Smtv. az egyes kereskedelmi tartalmak tárgyalását a támogatással kezdi. A támogató megnevezése az irányelvnek megfelelően történhet.¹⁴⁶ A támogatói közlemény tartalmát részletesebben jelöli meg, miután annak megnevezése történhet a támogató vagy az általa meg-

140 Olasz Médiakódex, 40b. cikk.

141 Smtv., 14–19. §.

142 Uo., 20. § (7) bek.

143 A magyar szabályozás médiaszolgáltatások alatt a rádiós és a televíziós, lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokat érti.

144 Mttv., 24. § (8–9) bek.

145 Mttv., 25. §.

146 Smtv., 20. § (8) bek.

jelölt más vállalkozás neve, védjegye és egyéb, a támogatóra vagy az általa megjelölt más vállalkozásra utaló jelzés, termékére, tevékenységére vagy szolgáltatására való utalás vagy ezek megkülönböztető jele, logója közzétételével, illetve feltüntetésével.¹⁴⁷ A támogató megnevezésében vagy feltüntetett nevében párt vagy politikai mozgalom neve, jelszava, emblémája nem szerepelhet.¹⁴⁸ A támogatói körből kizárja még a pártot, a politikai mozgalmat, az állami adóhatóság engedélye nélkül szerencsejáték-szervezői tevékenységet végző vállalkozást.¹⁴⁹ Megnevezi azokat a műsorszám típusokat, amelyeket nem lehet támogatni. Kifejezetten az audiovizuális médiaszolgáltatásban tiltja a hírműsorszám, politikai tájékoztató, és mind az audiovizuális, mind a rádiós médiaszolgáltatásokban a nemzeti ünnepek hivatalos eseményeiről tudósító műsorszámok támogatását.¹⁵⁰

A termék megjelenítés szabályozása Magyarországon az irányelv mintájára történik. Eltérés a a tiltott műsorszámok részletezése kapcsán figyelhető meg. Nem tehető közzé termék megjelenítés a hírműsorszámokban és a politikai tájékoztató műsorszámokban, és az ingyenes termék megjelenítés esetének kivételével a kifejezetten tizennégy év alatti kiskorúaknak szóló műsorszámokban.¹⁵¹ Ez azt jelenti, hogy a 14 éven felüliek számára a pozitív listába sorolt műsorszámokban a visszerthes termék megjelenítés elhelyezhető, míg a 14 év alattiaknak szóló a pozitív listába nem tartozó műsorszámok esetében az ingyenes megjelenítésre van lehetőség. A tiltott műsorszámok körét kibővíti a nemzeti ünnepek hivatalos eseményeiről tudósító, és a vallási, illetve egyházi tartalmú műsorszámokkal. A tiltott termékek listáját az állami adóhatóság engedélye nélkül nyújtott szerencsejáték-szolgáltatással egészíti ki.¹⁵²

A termék megjelenítésre vonatkozó tájékoztatási szabályok egyezők az AVMS irányelvvel, azokat tovább nem részletezi. Az Mttv. felhatalmazta a Médiatanácsot ajánlás kidolgozására, amely ezzel a lehetőséggel 2011. júliusában élt.¹⁵³ Az Ajánlás tartalmazza a termék megjelenítésre vonatkozó tájékoztatás további részletszabályait.¹⁵⁴

Élve az AVMS irányelv adta választási lehetőséggel, a tájékoztatási kötelezettség nem terjed ki azon műsorszámokra, amelyeket nem maga a médiaszolgáltató vagy tulajdonosának befolyásoló részesedése mellett működő más médiaszolgáltató vagy műsorkészítő vállalkozás készített vagy rendelt meg.

A lineáris médiaszolgáltatásokban megjelenő reklám és a televíziós vásárlás rendezése során sem esett a magyar szabályozás a túlszabályozása csapdájába. Ahol az AVMS irányelvhez mér-

147 Mttv., 26. § (2) bek.

148 Uo., 27. § (4) bek.

149 Uo., 27. §.

150 Uo., 28. §.

151 Uo., 28.§ (3) bek.

152 Uo., 28.§ (4) bek.

153 A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának ajánlása a termék megjelenítés szabályainak alkalmazásáról (Elfogadta a Médiatanács 1048/2011. (VII. 19.) számú határozatával, módosítva 2011. szeptember 1-jén a Médiatanács 1151/2011. (IX. 1.) számú határozatával) Budapest, 2011. július 19., <http://mediatanacs.hu/dokumentum/1797/1311166762mediatanacs_ajanlas_termekmegjelenites_2011.pdf>.

„E»soft law« típusú szakigazgatási normatív aktusok tekintetében a jogirodalom, illetve a hazai alkotmánybírósági gyakorlat is egyértelműen leszögezi (a 60/1992. AB határozat alapján), hogy azok nem minősülnek jogszabálynak, kötelező érvénnyel nem rendelkeznek, ugyanakkor a hatóság jogalkalmazása során az ajánlásban foglaltakat figyelembe veszi, illetve alkalmazza anélkül, hogy döntését kifejezetten az ajánlásra alapítaná. Kiemelendő továbbá, hogy az ajánlás a hatóságot sem köti hatósági eljárásaiban, de a hatósági jogalkalmazás, az önkéntes jogkövetés tekintetében nyilvánvalóan orientáló szerepet tölt be.” (Ajánlás 1.)

154 Uo., 7. pont.

ten részletesebb normaalkotásra került sor, az az áttekinthetőség és a könnyebb követhetőség szolgálatában áll (pl. a reklámidőbe be nem számítható műsorszámok köre) vagy a gyakorlatban felmerülő problémákra reagál (pl. hangos reklámok). A magyar szabályozás a reklámok megkülönböztetésének módja esetében, az eszközök tekintetében a szolgáltatások típusai alapján differenciál.¹⁵⁵ A reklámidő számításra vonatkozóan deklarálja az óránkénti 20%-os korlátot, és pontosan megnevezi, mely tartalmak tartoznak alá, és melyek azok, amelyeket nem kell beleszámítani. A közszolgálati médiaszolgáltatásában az ún. *clock hour* (egész órától egész óráig tartó időszak) rendszert követi a szabályozás.¹⁵⁶ Az Mttv. a műsorszámok megszakítása tárgyában követi az AVMS irányelv tiltó listáját annyi korrekcióval, hogy hírműsorok helyett a politikai híreket vagy politikai tájékoztatást közlétező műsorszámot nevesíti, valamint a 14 év alattiaknak szóló műsorszámokra és a nemzeti ünnepek hivatalos eseményeiről tudósító műsorszámokra állít fel tilalmat.¹⁵⁷ Különleges szabályozási megoldás a reklámok hangerejének korlátozása. A lineáris médiaszolgáltatásban közzétett reklám, televíziós vásárlás és a műsorelőzetes, valamint azokat jelző akusztikus figyelemfelhívás átlagos vagy a néző és hallgató által érzékelt hangereje nem lehet nagyobb, mint a környező műsorszámoké.¹⁵⁸ A közszolgálati és a közösségi médiaszolgáltatásra vonatkozó rendelkezések a fent említett reklámidő korlátozás mellett sajátságos annyiban, hogy a műsorszámok közben reklám nem jeleníthető meg (megmaradt az elkülönítés tétele), és így azokban osztott képernyős reklám és virtuális reklám is csak sportműsorszámok közvetítéséhez kapcsolódóan tehető közzé.¹⁵⁹

4. Egyes kérdések összehasonlító áttekintése

4.1. Az intézményt szabályozó jogforrás jellege

Az AVMS irányelv kereskedelmi kommunikáció minimumszabályait a tagállamok többnyire egy, az elektronikus médiát egységesen kezelő jogforrásba építették be (l. Ausztria, Csehország, Hollandia, Lengyelország, Magyarország, Olaszország, Franciaország, Finnország, Dánia).¹⁶⁰ Léteznek azonban eltérő tagállami megoldások. Csehországban például külön tör-

155 Mttv., 33. § (1) bek.

156 Uo., 36. § (1) bek.

157 Uo., 33. § (3) bek.

158 Uo., 33. § (4) bek.

159 Uo., 33. § (4)–(5) bek.

160 Ausztria: Bundesgesetz über audiovisuelle Mediendienste (Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz – AMD-G) 84/2001. (Audiovizuális médiáról szóló törvény); Csehország: 231/2001 Sb. ZÁKON ze dne 17. května 2001 o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů (Médiatörvény); Hollandia: Wet van 29 december 2008 tot vaststelling van een nieuwe Mediawet (Médiatörvény); Lengyelország: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 o radiofonii i telewizji (Médiatörvény); Franciaország: Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (Médiatörvény); Finnország: N:o 305 valtioneuvostosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta Annettu Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2010. (Médiatörvény); Spanyolország: Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual (Az audiovizuális kommunikációról szóló törvény); Dánia: Bekendtgørelse af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed Herved bekendtgøres lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, jf. lovbekendtgørelse nr. 477 af 6. maj 2010 med de ændringer, der følger af lov nr. 1360 af 8. december 2010 og § 20 i lov nr. 1531 af 21. december 2010. (Médiatörvény).

vény van a lekérhető médiaszolgáltatásokra,¹⁶¹ és a brit szabályozás is külön kódexben rendezi a lekérhető médiaszolgáltatásokat.¹⁶² A német TMG az E-kereskedelmi irányelv fogalmi meghatározására épülő definícióján kívül a RStV már csak kifejezetten az egyes kereskedelmi közlemény fajták fogalmát határozza meg, és csak azok speciális szabályozásával foglalkozik.

Összességében elmondható, hogy az AVMS normatív rendelkezései minden tagállamnál megjelennek törvényi szinten, és az egyes intézmények kibontásában van oly módon különbség köztük, hogy annak részletezést továbbra is törvényi szinten rögzítik, vagy esetleg hatósági ajánlásban, vagy az érdekelt szakmai szereplők által, önszabályozó kódexek sorai között kerülnek kifejtésre.

4.2. A kereskedelmi közlemények meghatározása

A kereskedelmi közlemény egységes fogalmát többnyire egy az egyben átültették a tagállamok az uniós szabályozásból, míg mások abban kisebb jelentőséggel bíró módosításokat tettek, de vannak, amelyek sajátos megoldást alkalmaznak.

Lényegileg az AVMS irányelv szó szerinti definícióját ültette át például a cseh, a lengyel, és spanyol törvény.¹⁶³ Kisebb eltérés található az osztrák és magyar definícióban. Sajátos a magyar meghatározás annyiban, hogy a fogalom megegyezik az AVMS irányelvben foglaltakkal, de a jogalkotó a definícióba még beépíti a „médiatartalom” kitételt. Ez szűkítést ad a kereskedelmi kommunikáció általános kategóriájához képest, hiszen a médiajogforrásoknak kizárólag a médiatartalomként megjelenő kereskedelmi kommunikációra terjed ki a hatálya. Az osztrák audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló törvény¹⁶⁴ mind fogalmi meghatározásaiban, mind a rendszerezésben hűen követi az AVMS irányelvet. A kereskedelmi közlemények meghatározását azonban két alponthoz tárgyalja: az egyik az AVMS irányelv definícióját követi, míg a másik szerint audiovizuális kereskedelmi közlemény a hanggal vagy hang nélkül történő képi megjelenítés valamely cél támogatására.¹⁶⁵

Kivételes megoldást alkalmaz a brit szabályozás, az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe, amely a kereskedelmi hivatkozások kifejezés alatt az AVMS irányelv általános fogalmánál tágabb tartalommal operál. Más okból kivételes a német RStV, amely az egységes „kereskedelmi közlemény” gyűjtőfogalmat egyáltalán nem alkalmazza.

Az AVMS irányelv négy kommunikációs műfajt nevesít. Ezeket minden tagállam átvette, de míg többnyire nem bővítik az esetkör (pl. lengyel, cseh szabályozás), addig egyes tagállamok további – az irányelv rendelkezéseiből egyébként kikövetkeztethető – közleményfajtákat külön nevesítenek. Így például az osztrák audiovizuális médiáról szóló törvényben a jelentős

161 132/2010 Sb. Zákon ze dne 13. dubna 2010 o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání) ve znění zákonů č. 302/2011 Sb. a č. 142/2012 Sb. Část První Audiovizuální mediální služby na vyžádání (A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló törvény) <<http://www.rtrv.cz/cz/static/cim-se-ridime/stavajici-pravni-predpisy/pdf/132-2010.pdf>>.

162 ATVOD kódex.

163 Cseh médiatörvény, 2. § (2) a) pont; lengyel médiatörvény, 4. cikk 16) pont; spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 2. cikk 24. pont.

164 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 2 § 2. pont, <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_2001_1_84/ERV_2001_1_84.pdf>.

165 Uo., 2. § 2. b) pont; valójában ez a visszatérően közzétett társadalmi célú reklámokat takarja.

értékkel nem rendelkező kellékelhelyezés is nevesítve van,¹⁶⁶ és hasonló megoldást láthatunk a portugál törvényben is, amely a produkciós kellékeket, és az önreklámozást is külön kategóriaként említi meg.¹⁶⁷ A spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény nem általában a reklámot, hanem a reklám szpotot nevesíti.¹⁶⁸ Mivel ténylegesen a támogatói üzenet az, amely kereskedelmi kommunikációnak minősül, ezért a magyar kereskedelmi közlemény definiálásában, a nevesített esetek között a támogatást nyújtó nevének, védjegyének, arculatának vagy termékének megjelenítése szerepel.

4.3. A burkolt kereskedelmi közlemény tilalma

A tiltás minden tagállamban megtalálható, de míg többségük az irányelvhez hasonlóan a burkolt kereskedelmi közleményeket tiltja (ide tartozik Csehország, Lengyelország, Olaszország és Magyarország szabályozása is) addig, ahol nem alkalmazzák a kereskedelmi közlemények egységes fogalmát, ott továbbra is a burkolt reklám tilalma van életben (Németország, Egyesült Királyság). Az utóbbi esetekben az látható, hogy a burkolt reklám ugyanazon lényegi tényállási jegyekkel rendelkezik, mint a burkolt kereskedelmi közlemény. Belgiumban a Flamand Közösség a burkolt reklám mellett a megtévesztő kereskedelmi közleményt is definiálja.¹⁶⁹

Vannak olyan államok, ahol sajátos fogalomalkotással találkozunk. Ilyen például a magyar megoldás, miszerint az olyan kereskedelmi közlemény burkolt, amelynek közzététele természetét tekintve megtéveszti a közönséget. Láthatóan a magyar fogalomból kimaradt az a kitétel miszerint a médiaszolgáltató szándéka szerint reklámcélokat szolgál, így objektív alapokon, annak bizonyossága nélkül is megállapítható a burkolt kereskedelmi közlemény közzététele, hogy a médiaszolgáltatót a reklámozási szándék vezette volna. A Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.445/2006/5. számú döntése értelmében a burkolt reklámozás megvalósulása szempontjából „nem releváns az érintett műsorblokk célja, nem szükséges a törvény tudatos megsértése sem.” A Médiatanács is utal arra határozataiban, hogy a burkolt reklámozás a Médiaszolgáltató szándékától függetlenül is megvalósulhat, melyet a bírói gyakorlat is alátámaszt.¹⁷⁰ Az Ofcom Műsorszolgáltatási kódexének 9.3 pontja a burkolt reklámot tiltja, amely termékre, szolgáltatásra vagy egy védjegyre történő hivatkozás egy műsorszámban oly módon, hogy az elhelyezésével a műsorszolgáltató reklámcélokat szolgál és ezt nem hozta a közönség tudomására. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe tehát megkívánja a műsorszolgáltató részéről a „szándékos” megjelenítést. Egy műsorszám valószínűleg burkolt reklámot tartalmaz, ha a hivatkozás kereskedelmi megállapodás eredménye, a műsorszolgáltató szándéka reklámozásra irányul; és a természetét illetően megtévesztheti a közönséget.¹⁷¹

166 Uo., 2. § 2. pont.

167 Lei n.º 8/2011 alteração à Lei da Televisão, aprovada pela Lei n.º 27/2007 2. cikk 1 e) pont (televíziós törvény), <http://www.erc.pt/documentos/legislacaosite/Lei_8-2011.pdf>.

168 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 2. cikk 29.

169 Decreet Betreffende De Radio-Omroep En De Televisie (A rádióról és a televízióról szóló törvény) (60. § 2. bek.), <http://www.vlaamseregulatormedia.be/media/19422/mediadecreet_27augustus2012.pdf#sthash.oxtY8RW3.dpuf>.

170 L. ehhez pl. a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának 763/2013. (IV.30.); 672/2013. (IV.17.); 1259/2013. (VII. 24.); 307/2013. (II. 20.) számú határozatait.

171 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.3; Guidance Notes 1.23.

4.4. A burkolt kereskedelmi közlemény és termék megjelenítés elhatárolása

Az AVMS irányelv előtt a termék megjelenítés kimerítette a burkolt reklám kategóriáját. Az AVMS irányelv a termék megjelenítés és a burkolt kereskedelmi közlemény összevetése kapcsán a (90) preambulum-bekezdésében kifejezésre juttatja: „[a] burkolt audiovizuális kereskedelmi közlemény tilalma ezen irányelv keretében nem vonatkozik a jogszerű termék megjelenítésre, amennyiben a nézőt megfelelő módon tájékoztatják a termék megjelenítés létéről. Erre úgy kerülhet sor, hogy jelzik – például egy semleges logóval – hogy egy adott műsorszámban termék megjelenítés történik.” Egyebekben az AVMS irányelv a fogalomalkotás szintjén már nem tér ki e megkülönböztető kitételekre. Ezt a megoldást alkalmazzák a tagállamok is, azaz az „azonosítás” követelményét nem építik bele a fogalomba. Ez jellemzi a brit szabályozást is. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe szerint „[a]mennyiben fizetés vagy más ellenszolgáltatás fejében történik a megjelenítés, akkor átfedés lehetséges a termék megjelenítés és a burkolt reklám szabályai között, [így] a burkolt reklám és a termék megjelenítés feltételei ugyanabban az időben teljesülhetnek.”¹⁷² Csak a kapcsolódó iránymutatás tér ki arra, hogy a termék megjelenítés hivatkozások valószínűleg a tilalomba ütköznek, kivéve, ha a műsorszolgáltató eleget tesz az előírt jelzéssel megvalósuló tájékoztatási kötelezettségének.¹⁷³ A német jog az „azonosított” kitétel termék megjelenítés fogalmába építésével határozott különbséget tesz a termék megjelenítés és a burkolt reklám között. Így jogtalan termék megjelenítés¹⁷⁴ miatt kerül sor szankció alkalmazására, ha nem valósulnak meg a közzétételre előírt feltételek, például nem megfelelő a tájékoztatás.¹⁷⁵

A spanyol szabályozás megoldása is sajátos, mivel a burkolt kereskedelmi közlemény fogalmába eleve beépíti, hogy az nem azonos a termék megjelenítéssel.¹⁷⁶

4.5. A támogatás

Általában a támogatás AVMS irányelvben lefektetett fogalmával találkozunk a tagállami szabályozásokban is. Az AVMS irányelv alapján az audiovizuális médiaszolgáltatások és műsorszámok támogathatóak. Ezt a megoldást fogalmi szinten rögzítő országok közé tartozik például Ausztria, Lengyelország, Finnország, Belgium Flamand Közössége.¹⁷⁷ Vannak olyan országok, ahol e ponton a fogalom eltérést mutat. Például a finn médiatörvény a műsorszámok közvetítésének, a cseh törvény a műsorszám és műsorszám részének támogatását említi.¹⁷⁸ Kivételes a német szabályozás, amely a műsorszámok közvetlen vagy közvetett támogatását szerepelteti.

Megállapítható, hogy általában nem fektetnek az államok hangsúlyt magának a médiaszolgáltatás támogatásának kidolgozására. Kivételes ebben a brit (3.1.1. pont) és a cseh sza-

172 Vö. Christina ANGELOPOULOS: Product Placement in European audiovisual Productions. *IRIS Plus* 2010-3; GIBBONS–KATSIREA i.m. (90. lj.) 173.

173 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidences Notes 1.26 pontja.

174 RStV, 49. § (1) 9. pont.

175 GIBBONS–KATSIREA i.m. (90. lj.) 159–188., 173–174.

176 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 2. cikk 32. pont.

177 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 2. § 32. pont; lengyel médiatörvény, 4. cikk 18.) pont; finn médiatörvény, 26. §; belgiumi flamand médiatörvény, 2. cikk 41. pont.

178 Finn médiatörvény, 2. § 13) bek.; cseh médiatörvény, 2. § (1 s) bek.

bályozás. A cseh médiatörvény abban az esetben tiltja meg a „műsor” – azaz nem az egyes műsorszám, hanem a műsorfolyam – támogatását, ha a megjelenő műsorszámoknak több mint a fele nem támogatható.¹⁷⁹

Egyes államok a támogatói befolyás kivédése érdekében a lehetséges támogatói kört tovább szűkítették, kizárják a politikai szereplőket, egyes gazdasági vállalkozásokat, szervezeteket. Az olasz szabályozás például felvette a kizárt támogatók közé a magas alkoholtartalmú italok előállítóját és forgalmazóját.¹⁸⁰ Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe, a magyar szabályozás,¹⁸¹ és a lengyel törvény¹⁸² is szűkítette a lehetséges alanyi kört.

A támogatói megállapodás tényének megjelenítésére az államok egyik része az AVMS irányelvvel azonos követelményeket alkalmaz (Belgium Flamand közösség, Horvátország, Anglia),¹⁸³ míg mások inkább az irányelv adta keretek között alakították ki egyedi szabályaikat a támogatói közlemény megjelenítésének módjára, tárgyára és helyére. A megjelenítés sajátosságát illetően a brit szabályozás például kiegészíti az AVMS irányelv rendelkezését azzal, hogy rövid semleges vizuális vagy verbális azonosítással lehet csak jelezni a támogatói megállapodást.¹⁸⁴ Hasonló a német szabályozás, miszerint a támogató megjelenítésnek indokoltan rövidnek kell lennie, és a hivatkozás mozgó képpel is megjeleníthető.¹⁸⁵ A megjelenítés tárgyát illetően általában azonos a tagállamokban az AVMS irányelvvel (osztrák, spanyol, horvát),¹⁸⁶ de pl. Olaszországban, Finnországban¹⁸⁷ a szponzor nevét vagy a logóját is nevesíti a törvény.

Az elhelyezését illetően a szabályozás igen színes képet mutat. A műsorszám elején vagy végén engedi a közlemény közzétételét például a német, az osztrák¹⁸⁸ a műsorszám elején és a végén az olasz,¹⁸⁹ elején, vagy végén, vagy mindkét helyen a dán¹⁹⁰ szabályozás. Sajátos a lengyel és a spanyol megoldás, mivel a közlemény elhelyezésére az AVMS irányelv termék megjelenítésre vonatkozó tájékoztatási követelményét fektetik le.¹⁹¹

Az AVMS tiltja a hírek és az aktuális témákról szóló műsorszámok támogatást, de a támogatói logó megjelenítést a tagállamok megtilthatták a gyermekműsorok, dokumentumfilmek, és a vallási műsorok közben. Kérdés, hogy miként éltek ezzel a lehetőséggel a tagállamok. Egyes államok nem éltek vele, hanem maradtak az AVMS

179 Cseh médiatörvény, 53. § (6)–(7) bek.

180 AVMS irányelv, 39 cikk 2. bek.

181 Mttv., 27. § bek.

182 Lengyel médiatörvény, 17. cikk 5. pont.

183 Belgiumi flamand médiatörvény, 90. cikk 3. pont; Narodne novine, broj 153/09 – stupa na snagu 29. prosinca 2009. godine zakon o elektroničkim medijima (horvát médiatörvény), 2. cikk (1) bek. 14.; Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.9. pont.

184 Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex 1.22 pontja szerint ez lehet csak egy grafika a támogató nevééről, logójáról vagy a szponzor más megkülönböztető jelzéséről, és állandó legyen, nem tartalmazhat reklámüzenetet, cselekvésre felhívást, vagy más információt a támogatóról, a termékéről, a szolgáltatásáról és a védjegyről).

185 RStV, 8. §.

186 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 37. § (1) 2. pont; spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 16. cikk 1–2. pontok; horvát médiatörvény, 17. cikk (1) bek.

187 Olasz médiakódex, 39. cikk b) pont; finn médiatörvény, 26. §.

188 RStV, 8. § (1). bek.; osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 37. § (1) bek. 2. pont.

189 Olasz médiakódex, 39. cikk b) pont.

190 Dán médiatörvény, 11. rész 79. pont.

191 Lengyel médiatörvény, 8. cikk (1) bek.; spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 17. cikk.

irányelv által tilalmazott körnél (pl. Csehország, Ausztria, Finnország).¹⁹² Vannak államok, amelyek részben éltek a lehetőséggel. Pl. A Belgium Flamand közösség kódexe a gyermekműsorokban tiltotta meg a támogatást, a német és a horvát szabályozás a gyermekműsorok és a vallási műsorok alatt, de pl. az olasz szabályozás mindhárom műsorszám alatt tiltja a logo megjelenítését.¹⁹³

Az olasz Médiakódex az irányelv által tiltott kategórián belül nem aktuális témák, hanem aktuális politikai műsorszámokat nevesít, míg a magyar szabályozás szerint a hírműsorszám és politikai tájékoztató és a nemzeti ünnepek hivatalos eseményeiről tudósító műsorszám sem támogatható.¹⁹⁴

4.6. A termék megjelenítés

4.6.1. A jogharmonizáció formája

Miután az AVMS irányelv ellentmondásos megoldását lehet „*opt-in*” és „*opt-out*” rendszerként is értelmezni, a tagállamok termék megjelenítéshez való viszonyulásától függ, hogy főszabályként rögzítik-e a tilalmat. A tagállamok többnyire átvették a tiltás és engedés kettősét (pl. Ausztria, Belgium Francia Közösség, Egyesült Királyság, Belgium német közösség, Dánia, Luxemburg, Málta, Lengyelország, Finnország, Hollandia, Ausztria), de például az olasz, spanyol, portugál, francia, cseh szabályozás nem deklarálja a tiltást, hanem pusztán az engedélyezés feltételeit rögzíti.

Dánia megoldása sajátos, mivel a termék megjelenítés általános tiltását rögzíti a törvény, azzal, hogy a kulturális miniszter állapíthat meg részletes szabályokat a termékelhelyezésről, ideértve a termékelhelyezés alóli kivételek meghatározását, valamint a törvény által engedett jelentős értéket meg nem haladó terméktámogatás (*product sponsorship*) közzétételét.¹⁹⁵

4.6.2. A termék megjelenítés fogalma

Az AVMS irányelv fogalmát többnyire átvették az államok (pl. Lengyelország,¹⁹⁶ Spanyolország¹⁹⁷), azonban egyes országok a fogalomba olyan tényállási jegyeket is beépítettek, amelyek az irányelvben, a termék megjelenítés sajátosságaiaként, csak a preambulum-bekezdések között nyernek említést. A német és az angol fogalomban is megjelenik a jelentős érték, mint az ingyenes termék megjelenítésen¹⁹⁸ belül differenciáló kitétel. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kó-

192 Cseh médiatörvény, 53. § (6)–(7); osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 37. § (4) bek.; finn média-törvény, 23. §.

193 Belgiumi flamand médiatörvény, 50. cikk; RStV, 8. § (6) bek.; horvát médiatörvény, 17. cikk; olasz média-kódex, 39. cikk.

194 Mttv., 28. §.

195 Dán médiatörvény, 11. rész 85a (1) bek.

196 Lengyel médiatörvény, 4. cikk 21) pont.

197 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 2. cikk 31. pont.

198 A Médiatanács részletesen foglalkozik ajánlásában az ellenszolgáltatás és az „ingyenesség” kérdésével. A gyakorlatban a termék/szolgáltatás rendelkezésre bocsátását szokás „ingyenes” termék megjelenítésnek nevezni, de valódi ingyenességről itt sincsen szó. A termék/szolgáltatás megjelenítése ugyanis vagyoni értéket képvisel, a termék/szolgáltatás ennek fejében történő átadása szintén. „Ingyenességről” tehát csak abban az értelemben beszélhetünk, hogy ez esetben pénzmozgás nincsen.” Ajánlás (2).

dexének definíciója szerint a termék elhelyezése akkor termékmegjelenítés, ha nem minősül kellékelhelyezésnek. Az osztrák fogalom szerint az ingyenes megjelenítés nem termékmegjelenítés, ha a kellék, vagy díj nem jelentős értékű.¹⁹⁹ Hasonlóan a német szabályozásban: az ingyenes közzététel termékmegjelenítés, kivéve, ha az áruk vagy szolgáltatások nem jelentős értékűek. A német törvényben lefektetett definíció fogalmi szinten, direkt jelleggel is nevesíti a „jelentős érték” kitételt.²⁰⁰ A fogalom további eleme még a már említett „azonosítható” megjelenítés (4.4. pont).

A tematikus elhelyezéssel egy-két tagállam szabályozásában találkozhatunk (pl. német, lengyel).²⁰¹ Mindkét törvény kifejezetten felsorolja a tiltott tartalmak között, a burkolt reklám, és a termékmegjelenítés mellett.

4.6.3. *Mely műsorszámokban megengedett a termékmegjelenítés?*

Alapvetően a tagállamok ugyanazokban a műsorszámokban engedik meg a termékmegjelenítést, mint az AVMS irányelv (mozifilmekben, televízió számára készült sorozatokban, sport műsorszámokban, valamint a könnyű szórakoztató műsorszámokban). Kivételesek azok az országok, ahol ettől eltérő műsorszámokat is nevesítenek. Így pl. Franciaországban a filmszínházi alkotásokban, az audiovizuális fikciós műsorszámokban, és a zenei videókban megengedett. Dániában pedig a dokumentumfilmek is nevesítettek.

Egyes országok e pozitív listába tartozó műsorszámokat külön pontosítják, értelmezik. Különösen igaz ez a nehezen megfogható „könnyű szórakoztató műsor” kategóriára. Németországban például a törvény maga határozza meg, hogy mely műfajokat tekint különösen, tehát nem taxatív jelleggel a „szórakoztató” kategóriába tartozónak: kabaré, komédia, film, sorozat, showműsor, talkshow, játékok, zene.²⁰² Tilos továbbá a termékmegjelenítést azon műsorszámokban alkalmazni, amelyek a szórakoztató elemek mellett dominánsan tájékoztató természetűek, amelyek fogyasztói vagy tanácsadói műsorok elemeit tartalmazzák.²⁰³ Portugáliában szintén törvényi szinten rögzített a könnyű szórakoztató műsorok felsorolása: a talk-show, valóságshow, zenei showműsorok, szórakoztató és televíziós versenyek tekintett. A magyar ajánlás azon nem fikciós programokat, műsorszámokat tekinti szórakoztató műsorszámnak, amelyek elsődleges célja a közönség szórakoztatása. E körbe sorolható többek között a talkshow, zenei showműsor, valóságműsor, kabaré, bohózat, rádiókabaré, vetélkedőműsor, magazinműsor (életmód, hobbi, utazás, bulvár, főzés) és a sportközvetítésnek nem minősülő, sporttal foglalkozó műsorszámok, a sporthírek kivételével.²⁰⁴

A tiltott műsorszámokat illetően egyes országok a gyermekműsorokon belül az életkor meghatározásával további szűkítést adnak. Portugáliában, hasonlóan a magyar szabályozáshoz, csak a 14 évnél fiatalabbaknak szánt műsorszámokban nem engedélyezett a termékmegjelenítés. Szlovákiában a 12 év alatti kiskorúaknak szóló műsorszámokban tilos. Portugália a

199 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 2. § 27. pont.

200 RStV, 2. § 11. pont.

201 Uo., 7. §; 4. cikk 22) pont; lengyel médiatörvény, 4. cikk 22) pont, 16c. cikk. A lengyel fogalom szerint ez olyan kereskedelmi kommunikáció, amikor a termékre, szolgáltatásra vagy védjegyre való utalást fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás fejében a műsorszám forgatókönyvében vagy szöveggönyvében helyezik el.

202 RStV, 2. § (2) 18. pont.

203 Uo., 15. § (2).

204 Ajánlás, 2–3.

gyermeknek szóló műsorszámokban tiltja. Ezek kifejezetten 9 éven aluliaknak szólnak, de az ingyenes „gyártási segítség” ezekben a műsorszámokban is engedélyezett. A gyermekműsorokban történő ingyenes közzététel az AVMS irányelvnél szigorúbb tiltását több állam is bevezette [pl. Olaszország (3.3. pont), Egyesült Királyság (3.1.1. pont), Lengyelország, Spanyolország, Belgium Flamand Közösség].²⁰⁵

A gyermekműsorokra vonatkozó általános tilalom mellett egyes államok további tilalmakat állítanak fel. A brit szabályozás a joghatósága alatt gyártott műsorszámok közül külön nevesíti azokat, amelyekben a termék megjelenítés nem engedélyezett, így: a vallási, a fogyasztói tanácsadói és az időszaki eseményekkel foglalkozó műsorszámokban.²⁰⁶ Csehországban a termék megjelenítés olyan filmekben, televíziós sorozatokban, ünnepségekről közvetítő, valamint sportműsorszámokban megengedett, amelyeket nem gyermekeknek szánnak, illetve nyermény formájában megjelenhet a televíziós versenyekben.²⁰⁷

Az AVMS irányelv alapján az ingyenes termék megjelenítés nem tehető közzé azon műsorszámokban, amelyekben a visszterhes termék megjelenítés közzétehető. A német szabályozás átlagosnál szigorúbb mivelta itt is tetten érhető, mivel olyan további műsorszámokat sorol fel, amelyekben ingyenes termék megjelenítés nem tehető közzé.²⁰⁸ (A nem jelentős értékű kel-lékelhelyezést megengedi a német szabályozás az összes műsorban, de természetesen az nem lehet indokolatlanul hangsúlyos.)²⁰⁹ Portugáliában a jelentős értéket meg nem haladó produk-ciók kellékeit ugyanazokban a műsorszámokban lehet közzétenni, mint a termék megjelenítést.)²¹⁰ Az Egyesült Királyság megoldása éppen ellenkező okból sajátos, mivel a jelentős értékű kellék (azaz a termék megjelenítés) ugyanott helyezhető el, ahol a termék megjelenítés.

4.6.4. A közzététel feltételei

A tagállamok átültették az AVMS irányelvből a megendett termék megjelenítés négy felté-telét. Egyes országok e sajátosságokat a minimumszabályokon felül tovább részletezik. Az Ofcom példákat hoz arra, hogy milyen körülményeket indokolt vizsgálni az ösztönző jelleg megállapítására.²¹¹ A termék, szolgáltatás, és védjegy indoklatlanul hangsúlyos megjelenítésé-nek tilalmával kapcsolatban azt rögzíti, hogy ez akkor valósul meg, amikor a megjelenítés szerkesztőileg nem indokolt vagy maga a közzététel módja valósítja ezt meg. Kifejti továbbá, hogy a szerkesztői indoknak világosnak, és megfelelőnek kell lennie, így a műsorszolgáltató-nak mindig szem előtt kell tartania a termék megjelenítés alkalmazásakor annak szerkesztői igazolhatóságát.²¹² Azon felül, hogy általános jelleggel deklarálja az indokolatlan hangsúly

205 Lengyel médiatörvény, 17a. cikk 1. §; spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 17. cikk 4. pont; belgiumi flamand közösség médiatörvénye, 50. cikk.

206 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.12; Guidance Notes 1.109.

207 Cseh médiatörvény, 53a §.

208 RStV, 15. § (1)–(2) bek.

209 Uo., 7. § (7) bek. 3. mondat.

210 Portugál televíziós törvény, 49. § (1) a) pont.

211 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.9, Guidances Notes 1.86. Pl. vásárlásra való közvetlen vagy közvetett felhívás, reklámközlemények, árról vagy elérhetőségről közzétett információk, a pozitív előnyökre való kifejezett hivatkozás, a kapcsolódó szlogenek, népszerűsítések (akár explicit vagy implicit).

212 L. Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.10, Guidance Notes 1.97–1.104.

tilalmát, a portugál szabályozás tovább részletezi, hogy milyen megjelenítést tekint az annak.²¹³ A finn megoldás, rendhagyó módon nem az „indokolatlan” hangsúly, hanem a „szükségtelen” hangsúly kifejezést használja.²¹⁴ A magyar termék megjelenítéséről szóló ajánlás is meghatározza, hogy mikor indokolatlanul hangsúlyos a termék megjelenítés.²¹⁵

A termék megjelenítés azonosítása a közzététel egyik kiemelt feltétele, hiszen ezen keresztül valósul meg a fogyasztó megtévesztésének a kivédése. Éppen ezért valamennyi termék megjelenítést engedő tagállam szabályozása szerint – az AVMS irányelvvel egyezően – a műsor szám elején, végén, illetve a reklámblokkot követő újrakezdésnél kell megjelenennie a termék megjelenítés tényéről való tájékoztatásnak. Egyes országok azonban még arra is kitérnek, hogy ekkor mennyi ideig jelenjen meg a semleges tájékoztatás. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe szerint a megjelenítés időtartama nem lehet kevesebb, mint három másodperc.²¹⁶ A német hatóság iránymutatása szerint három másodpercig kell megjeleníteni a piktogramot és a szövegezést,²¹⁷ a francia szabályozás pedig egy percet ír elő.²¹⁸

Kivételes megoldást alkalmaz a tájékoztatásra Lengyelország, ahol még a szóban forgó termék gyártójáról, vagy szolgáltatójáról, vagy eladójáról szóló információt is meg kell jeleníteni a műsor végén.²¹⁹ Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe is lehetővé teszi a műsorszolgáltató számára, hogy a konkrét megjelenített termékek, szolgáltatások, és védjegyek listáját a műsor végén lévő közleményekben közzé tegyék (vagy más eszközökkel pl. csatorna, műsorszám web oldalán). Az ilyen listákon is be kell tartani a közzététel követelményeit.²²⁰

4.6.5. *Tiltott termékek*

Az AVMS irányelv 11. cikk (4) bekezdése tiltja azoknak a termékeknek a megjelenítését, amelyeket reklámozni is tilos. Ugyanezt a tiltott tárgyi kört jelölik meg a tagállami szabályozások is, de vannak olyan országok, amelyek azt további elemekkel bővítik. Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe szerint az alkoholos italok (az alkoholos ital 0,5% feletti alkohol tartalommal bír), a magas zsír, só vagy cukor tartalmú italok és élelmiszerek (HFSS),²²¹ a szerencsejátékok,²²² a babatápszer, tápszer, minden orvosi termék, az elektronikus vagy füstmentes cigaretta, öngyújtó, cigarettapapír nem helyezhetőek el.²²³ Franciaországban az alkoholtartalmú italok, fegyverek, lőszer, valamint a csecsemőtápszer elhelyezése is tiltott. A máltai műsorszolgáltatási törvény nem engedi az 12.2 százaléknál nagyobb alkoholtartalmú italok megjelenítését reggel 6:00 és este 9:00 óra között, a szerencsejáték termékeket pedig reggel 6:00 és este 7:00 óra között, valamint tiltott itt is a tápszer, fegyver, lőszer termék meg-

213 Portugál televíziós törvény, 41A cikk 5. pont.

214 Finn médiatörvény, 28. §.

215 Ajánlás, 7.

216 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidance Notes, Annex 1.

217 ARD/ZDF Advertising Guidelines 9.4.

218 A zenei videók esetében pedig a video sugárzása alatt.

219 Lengyel médiatörvény, 17a. cikk 3. §.

220 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidance Notes 1.119–1.126.

221 L. ehhez részletesen: Guide to using the nutrient profiling model, <<http://www.food.gov.uk/healthierating/advertisingtochildren/nutlab/nutprofmod>>.

222 L. ehhez: Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidance Notes 1.111–118.

223 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 9.13.

jelenítése.²²⁴ Lengyelországban több tiltott termék is felsorolásra kerül, pl. az alkoholos italok, egészségügyi ellátások, kártyajáték, kockajáték, fogadás, játékgép. Hollandia nem engedi az alkoholos italok reklámját reggel 6:00 és este 9:00 óra között.²²⁵

4.6.6. Az ingyenes termék megjelenítés és a kellékelhelyezés

Általában a tagállamok nem foglalkoznak az ingyenes termék megjelenítés kapcsán a „jelentős érték” kitételrel. Ezek közé tartozik pl. Magyarország, Horvátország, Olaszország is.

Más államok már utalnak arra, hogy a jelentős értékkel bíró ingyenes megjelenítés a termék megjelenítés. Ilyen a német szabályozás, ahol a rendelkezések kidolgozásakor vitatott volt, hogy a jelentős érték fogalmát abszolút vagy relatív értelemben kell-e definiálni, azaz konkrét érték vagy százalékos meghatározás legyen. Az abszolút meghatározás előnye, hogy a szabályozók számára egyszerűbb, másfelől ez igazságtalan értékekhez vezethet, ha az abszolút érték elhanyagolható a gyártási költségvetéshez mérten.²²⁶ A jelentős érték meghatározására egy egzakt megoldást választott a német szabályozás, amely mindkét elvet képviseli: a részlet-szabályokat feldolgozó kódex iránymutatásai alapján a kellék akkor jelentős értékű, amikor az értéke meghaladja az 1%-át a műsorszám költségvetésének, és az ezer eurót,²²⁷ és hasonló megoldást alkalmaz az osztrák szabályozás is. De például a finn törvény megoldása szerint a kellékek és díjak ingyenes rendelkezésre bocsátását támogatásként kell figyelembe venni, ha azok jelentős értékűek.²²⁸

A harmadik csoportba azok az államok tartoznak, amelyek nem csak a jelentős érték kitételrel, hanem az ezen értékehatár alatti ingyenes kellékelhelyezéssel fogalmi szinten is foglalkoznak. Az Egyesült Királyság például külön definíciót alkot a két kategóriára „*product placement*” és „*prop placement*” elnevezések alatt. A két kategória között az elhatárolás eleme a „jelentős érték”, amelynek definíciója a kódexben meghatározásra kerül.²²⁹ Amennyiben nem jelentős értékű a kellékelhelyezés, nem irányadóak rá a termék megjelenítés szabályai, de ekkor is meg kell felelnie a kereskedelmi hivatkozásokkal szemben az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 9.1–9.5. pontjaiban megfogalmazott általános elvárásoknak.²³⁰ Hasonlóan az előző tagállami megoldáshoz, a portugál törvény ún. produkciós kellékként nevesíti a nem jelentős értékű az ingyenes termék elhelyezést.²³¹ A produkciós kellék megjelentetésekor is be kell tartani a kereskedelmi közleményekre vonatkozó általános közzétételi szabályokat.²³² Dániában a törvény szerint csak az ún. terméktámogatás jelenhet meg a műsorszámokban, azaz amikor nem jelentős értékű a termék/szolgáltatás és nincs fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás.²³³

224 Máltai műsorszolgáltatási törvény, 16m. cikk.

225 Holland médiatörvény, 3.19b. cikk.

226 GIBBONS–KATSIREA i.m. (90. lj.) 178.

227 ARD/ZDF Advertising Guidelines 9.1.

228 Finn médiatörvény, 28. §.

229 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidance Notes 1.46–1.47.

230 L. még Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Guidance Notes Annex 2: Q&As-product and prop placement.

231 Portugál televíziós törvény, 2. cikk 1. b). pont.

232 Uo., 41A cikk; A „jelentős kereskedelmi értéket” a televíziós vagy a lekérhető audiovizuális szolgáltatók közötti megállapodás határozza meg és az ERC (Entidade Reguladora para a Comunicação Social (Regulatory Authority for the Media) jóváhagyása alá tartozik. A megállapodás hiányában a jelentős kereskedelmi értéket az ERC határozza meg az ipari szolgáltatókkal folytatott konzultáció után.

233 Dán médiatörvény, 11. rész 85a (3).

4.7. A reklám

4.7.1. *A reklám fogalma*

A tagállamok a reklám és a televíziós vásárlás meghatározásában követik az AVMS irányelvet (pl. Csehország, Lengyelország,²³⁴ Magyarország [3.4. pont]). Kivételesen találkozunk egy-két tagállamban egyedi megoldással. Ausztria például az AVMS irányelvnek megfelelő fogalom kialakítását követően sajátos megoldást alkalmaz, amikor ahhoz hozzászolja a valamely társadalmi cél érdekében, ellenszolgáltatás fejében történő közzétételt is.²³⁵ A finn törvény érdekessége, hogy úgy közelít a meghatározáshoz, hogy azok az ellenszolgáltatás fejében közzétett közlemények termék, szolgáltatás eladását elősegítő, vagy nevük ismertségét növelő közlemények a reklámok, amelyek nem minősülnek támogatásnak vagy termékmegjelenítésnek.²³⁶

Az önreklámozás fogalmát is többen beemelték AVMS irányelvből. Belgiumban a francia közösség Conseil Supérieur d l'Audiovisuelle (CSA) 2011. december 22-én kiadott egy, az önreklámozásra vonatkozó javaslatot, amely a saját szolgáltatások és műsorszámok promóciójának a kereskedelmi technikáit tárgyalja.²³⁷ A CSA megállapította, hogy ellentétben az európai szabályozástól, az önreklámozást eltérően kell kezelni a reklám normál formáitól. A javaslatban hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a közönségnek kifejezetten jelezni kell, hogy bizonyos információk a reklámban valójában a szolgáltató önreklámozását célozzák.

4.7.2. *A reklám elhelyezése*

Az AVMS irányelv a reklám megkülönböztetésének eszközét (képi és/vagy hangszerekkel és/vagy szünetekkel) úgy határozta meg, hogy azzal széles mozgásteret hagyott a tagállamoknak. Egyes államok, a választást a műsorszolgáltatóra bízva, ugyanezt a vagylagos megoldást alkalmazzák (pl. olasz, osztrák, holland, lengyel).²³⁸ Vannak olyan országok, amelyekben egyedi a megkülönböztetés módja: pl. vizuális és audio eszközök együttesen (pl. spanyol),²³⁹ a képi megkülönböztetés kötelező, és lehet emellett hang is (angol),²⁴⁰ vagy csak képi megkülönböztetés megengedett (német).²⁴¹ A magyar és spanyol törvények a reklámok hangszintjére is előírást adnak.

Az AVMS irányelv kifejezetten előírja, hogy a megkülönböztethetőségi klauzula alkalmazására az új reklámtechnikák alkalmazása és támogatása mellett kerüljön sor. Az általános

234 Cseh médiatörvény, 2. § (1) n) pont; lengyel médiatörvény, 4. cikk 17) pont.

235 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 2. § 40. pont.

236 Finn médiatörvény, 2. § 14.) pont.

237 Collège d'autorisation et de contrôle – Recommandation relative à l'autopromotion, <http://csa.be/system/documents_files/1674/original/CAC_20111222_recommandation_autopromotion.pdf?1325495020>.

238 Olasz médiakódex, 37. cikk; osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 43. §; holland médiatörvény, 2.94. cikk; lengyel médiatörvény, 16. cikk (2).

239 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 14. cikk 2. pont.

240 COST, 11. De a Közzétételi kódex rádiós kereskedelmi kommunikációra vonatkozó fejezetének 10.2 pontja szerint a reklámszpotnak a műsorszámától tisztán el kell különülnie.

241 RStV, 7. § (3) bek.

reklámszabályokat ennek megfelelően a tagállamoknak úgy kellett kialakítaniuk, hogy azokon keresztül az új technikák alkalmazása ne sérülhessen. A kérdés a továbbiakban az, hogy a tagállamok miként éltek ezzel a lehetőséggel, nevesítették-e ezen technikákat, és adtak-e külön szabályozást az új technikákra vonatkozóan.

A tagállamok többsége az AVMS irányelvhez hasonlóan, anélkül, hogy azokat megneveznék illetve rájuk külön rendelkezéseket adnának, a reklám elhelyezése kapcsán általános jelleggel deklarálják az új reklámtechnikák alkalmazásának ösztönzését. Így például Belgiumban a Flamand közösség,²⁴² a Német Község,²⁴³ valamint a spanyol²⁴⁴ szabályozásban az új reklámtechnikák alkalmazása általánosan deklarált, feltéve azonban, hogy a médiaszolgáltatók megfelelő különbséget tesznek a kereskedelmi és az egyéb tartalom között.

Általában elmondható, hogy csak néhány állam nevesíti konkrétan az új megoldásokat. Ezek közé tartoznak Németország, Belgium Flamand Község, Német Község, Francia község, Magyarország, Portugália, Csehország. Németország,²⁴⁵ és Magyarország²⁴⁶ Portugália,²⁴⁷ az osztott képernyős reklámot, valamint a virtuális reklámot is nevesítik, külön megadva az engedélyezésük feltételül szabott elkülönítésük, azonosításuk szabályait, valamint azokat a műsorszámokat, amelyekben az osztott képernyős reklám (magyar, német, portugál, cseh szabályozás) vagy a virtuális reklám (magyar, portugál szabályozás) közzététele tiltott. Emellett a portugál szabályozás még az interaktív reklámmal is foglalkozik, külön kiemelve azon műsorszámokat, amelyben az nem tehető közzé.²⁴⁸

Kivételes megoldás a Belgium Francia Községének szabályozása, miszerint a virtuális reklám tilos, kivéve a sprotosemények közvetlen továbbközvetítését, feltéve, hogy az a törvényben foglalt részletes feltételeknek eleget tesz. Ismeri és részletezi a törvény az osztott képernyős reklámot is.²⁴⁹

Olaszországban nincs speciális szabályozás, ugyanakkor a Bizottság 2004-es Értelmező Közleményét követően az AGCOM elfogadta a 211/08/CSP sz. döntését, amely előírja, hogy az osztott képernyős reklám és az egymásra helyezett reklám megengedett a Bizottság értelmező közleményének 44–56. pragrafusaiban felsorolt korlátokon belül.

4.7.3. *A reklámok mennyiségi szabályai*

A műsorszámok megszakíthatóságát illetően a tagállamokra két szabályozási megoldás a jellemző. Kevesebben vannak azok az országok, amelyek az irányelv szövegezését nem részletezik tovább (pl. Spanyolország).²⁵⁰ Inkább az a jellemző, hogy a megszakíthatóság tekintetében szigorúbb, illetve részletesebb rendelkezéseket adnak, illetve a speciális műsorszámok

242 Belgiumi flamand médiatörvény, 79. § 1.) bek.

243 27. juni 2005 – Dekret über [Die Audiovisuellen Mediendienste] und die Kinovorstellungen (Az audiovizuális médiáról szóló törvény), <<http://www.medienrat.be/files/Dekret-neu.pdf#sthash.LcmBxMLe.dpuf>, 13.2>. cikk (belgiumi német médiatörvény).

244 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 14. cikk 3. pont.

245 RStV, 7. szakasz 3. bek.

246 Mttv., 33. § (5)–(7) bek.

247 Portugál médiatörvény, 41B cikke.

248 Uo., 41D. cikk.

249 Decret Coordonne Sur Les Services De Medias Audiovisuels, 29. cikk, 30. cikk, 40B cikk, <<http://www.csa.be/documents/1440#sthash.BoBxHsl3.dpf>> (belgiumi francia médiatörvény).

250 Spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 14. cikk.

körét tovább bővítik (angol, lengyel olasz magyar szabályozások).²⁵¹

Vannak olyan országok, amelyek a tiltott műsorszámok kijelölése terén csak az AVMS irányelv vallási műsorokra vonatkozó tiltását alkalmazzák (Ausztria, Csehország, Finnország),²⁵² míg mások az irányelvnél szigorúbb megoldással, a vallási mellett a gyermekműsorok megszakítását általában tiltják meg (Németország, Lengyelország).²⁵³

A reklámidő számításában a tagállamok is átvették a minimumszabályt, vannak azonban akik azt a továbbiakban nem részletezték (Magyarország), és vannak amelyek egyes műsorszolgáltatókra nézve, éltek a szigorúbb és részletesebb szabályozás adta lehetőséggel (angol, olasz, cseh szabályozás).²⁵⁴ A közszolgálati média és a reklámtartalom sajátos viszonya miatt ezen műsorszolgáltatókra nézve több államban is külön időkorlátozás található (pl. Egyesült Királyság, Olaszország, Magyarország, Lengyelország). Miután nem tartozik az AVMS irányelv hatálya alá a rádiós médiaszolgáltatás, ezért az egyes államok tetszés szerint határozták meg a reklámlimitet (pl. Finnország, Csehország, Spanyolország).²⁵⁵

A reklám fogalmát és a reklámidő számítása alól kivett közlemények AVMS irányelvben felsorolt eseteit egyes tagállamok sajátosan értelmezték, és igyekeztek minél több tartalmat a számítás alól kiemelni. Alapvetően azonban az a jellemző, hogy vagy az AVMS irányelvben található kivételeket rögzítették (pl. Lengyelország),²⁵⁶ vagy azokat további, az irányelv hatálya alá nem tartozó, formákra alkalmazták (pl. jótékonyági felhívás, meghatározott cél elérésére irányuló reklám). Ezzel találkozhatunk a német (3.2. pont), a magyar (3.4. pont), az osztrák,²⁵⁷ és a cseh²⁵⁸ szabályozásban.

5. Következtetések

A) Az AVMS irányelv lényegesen rugalmasabb és liberálisabb normarendszert alakított ki a kereskedelmi közleményekre, mint amelyet a televíziós műsorszolgáltatásokban megjelenő kereskedelmi tartalmakra a TVWF irányelv a korábbiakban adott. Ennek indoka a reklám-alapú finanszírozás digitalizáció által generált válsága, ezzel együtt a fogyasztói reklámkerülés veszélye.

B) Az AVMS irányelv megteremtette a megújult technológiai környezethez, és a konvergens médiapiachoz igazított minimális szabályokat. A tagállami implementálással egy egységes,

251 A COSTA 16. pontja szerint a gyermekműsorokra (a gyermekműsor 16 éven aluliaknak szól) is, de ott különbséget tesz a gyermek és az iskolai műsorszámok között. Nem szakíthatóak meg a vallási műsorszámok, a királyi ceremóniák tudósításai, a parlamenti élő közvetítések, ha időtartamuk kevesebb, mint 30 perc. Az élő eseményekről szóló közvetítések megszakítása a Kódex táblázata szerint történhet; lengyel médiatörvény, 16. cikk (3) bek.; olasz médiakódex, 37. cikk 6. pont; Mrtv. 33. § (3) bek.

252 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 44. § (4) bek.; cseh médiatörvény, 49. § (5) bek.; finn médiatörvény, 23. §.

253 RStV, 7a §; lengyel médiatörvény, 16a cikk 6.4.

254 COSTA; olasz médiakódex, 38. cikk; cseh médiatörvény, 50. § (1) bek.

255 Finn médiatörvény, 21. §, 22. §; cseh médiatörvény, 51. §; spanyol audiovizuális kommunikációról szóló törvény, 14. cikk.

256 Lengyel médiatörvény, 16. cikk 3–4. bek.

257 Osztrák audiovizuális médiáról szóló törvény, 45. § (2) bek.

258 Cseh médiatörvény, 50. § (4) bek.

modernizált európai jogi környezet jellemzi a gazdasági üzenetek médiában történő közzétételét.

C) A tagállamok a kereskedelmi közlemények irányelvben foglalt normatív rendelkezéseit törvényi szinten rögzítették, és egyes esetekben a részletszabályok kidolgozását hatósági jogkörbe (pl. Magyarország, Egyesült Királyság, Olaszország, Németország), valamint társ- és önszabályozás alá utalták (pl. Magyarország, Egyesült Királyság, Olaszország).

D) Az irányelv minimumszabályait átvéve, általában a tagállamok sem gördítettek szigorúbb korlátokat és tilalmakat a kereskedelmi gyakorlat elé, és inkább az a jellemző, hogy az egyes tagállamok csak kivételesen, egy-két intézménynél adnak részletesebb, olykor szigorúbb szabályozást.

E) A támogatásnál a támogatói kör megjelölése, valamint a támogatható műsorszámok meghatározása, a reklámszabályozásban a mennyiségi korlátok (műsorszám megszakítására vonatkozó tilalmak, a reklámidő számítása), esetlegesen az új reklámtechnikák alkalmazása, és a termékmegjelenítés alkalmazási körében jellemző a tagállamok részletesebb és szigorúbb nemzeti szabályozása.

F) A tagállamok az AVMS irányelv kereskedelmi közlemények egészére lefektetett általános és speciális tartalmi tilalmait és korlátait (alkotmányos értékek védelme, tiltott termékek meghatározása, kiskorúak védelme) átültették. A kiskorúak védelmének klasszikus elve az új szabályozási környezetre, az új formákra és technikákra is alkalmazásra került (pl. termékmegjelenítés).

G) A gazdasági tartalmak felismerhetősége, a burkolt megjelenítés, a tudat alatt nem érzékelhető technikák alkalmazásának tilalmai az új szabályozásban is zsinórmértéket jelentenek, így azok valamennyi tagállam szabályozásában alaptételként jelennek meg. E követelményeket a tagállamok az új formákra az AVMS irányelv törekvéseinek megfelelően alkalmazzák (pl. termékmegjelenítés megkülönböztetése a burkolt reklámtól).

H) Az olyan klasszikus tételek, mint a gazdasági tartalom felismerhetősége, a termékmegjelenítésre, valamint az új reklámtechnikákra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség előírásában, míg a fogyasztó műsorszámában történő közvetlen felszólításának tilalma a modernizált támogatás és a termékmegjelenítés szabályaiban is megjelennek. A szerkesztői függetlenségre és felelősségre gyakorolt befolyás tilalma alapvető követelmény az új formák alkalmazásakor is.

I) Az AVMS irányelv – preferált figyelemmel az új infokommunikációs reklámtechnológiák alkalmazására is – utat nyitott a gazdasági tartalmak műsorszámokban való elhelyezése előtt. A tagállamok általában egy általános tétellel deklarálták az új technikák alkalmazásának lehetőségét, de néhány kivételtől eltekintve azokat nem nevesítik, nem részletezik.

J) Miután a saját médiaszolgáltatásaikat nem akarták az egyéb tagállamok és Európán kívüli államok szolgáltatóival szemben versenyhátrányba hozni, a tagállamok, az irányelvi szabályozás kettős értelmezhetőségéből kiindulva, hol a tiltás, hol az engedés főszabályának deklarálása mellett bevezették a termékmegjelenítést. A tagállami szabályozásban az irányelv rendelkezéseire képest egyedi megoldásokkal kivételesen találkozunk (pl. gyermekműsorok termékmegjelenítéshez való viszonya, a jelentős értéket meg nem haladó elhelyezés).

K) Várhatóan a terület technológiai- és platformsemleges szabályozásából is az következik, hogy a digitális felületeken megjelenített újabb kereskedelmi üzenetekre a klasszikus elhelyezési korlátok folyamatos levetítést és esetlegesen újraértelmezést igényelnek.

Az újságírói forrásvédelemhez való jog összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

MAYER ANNAMÁRIA

1. Bevezető

Jelen tanulmány célja a forrásvédelem európai médiajogi gondolkodásban elfoglalt helyének, szerepének azonosítása. Előzetes hipotézisünk szerint a forrásvédelem a véleménynyilvánítás szabadságának egyik alapköve. A titoktartási jog – illetve annak kötelezettsége – jelentősen hozzájárul a média alapvető szerepének betöltéséhez, ahhoz, hogy egy újságíró információkat gyűjthessen, és azokat nyilvánosságra hozhassa. A tanulmányt a forrásvédelem szabályozásának és korlátozásának kihívásai inspirálták, de nem tér ki etikai kérdések megválaszolására, továbbá nem célja az intézményt körüllegő „mítoszok” létjogosultságának bizonyítása.¹ Választ keresünk arra a kérdésre, hogy a forrásvédelem a hatékony büntetőeljárás esetleges korlátjaként vagy a véleményszabadság gyakorlásának egyik eszközeként értelmezendő-e, valamint megkíséreljük azonosítani a forrásvédelem szabályozásának közös alapjait, Európában általánosan, vagy legalábbis gyakran érvényesülő megoldásait.

2. Nemzetközi jog

Az újságírói források védelmét az összes nagy nemzetközi emberi jogi szervezet elismeri, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Parlament és az Európa Tanács is. Az általuk aláírt dokumentumok mindegyike hangsúlyozza, hogy a forrásvédelem nélkülözhetetlen és lényeges eleme, sőt alapfeltétele a sajtószabadságnak. A források személyazonosságát meg kell őrizni a legtöbb esetben, ez alól csak súlyos helyzetek jelenthetnek kivételt, amelyekben meg kell találni az egyensúlyt az érintett fél érdeke és az információ szabad áramlása között.²

2.1. Az Európai Unió szabályozása

Az Európai Unió szerepe az újságírói források védelme tekintetében egy dokumentumban érhető tetten. Az Európai Parlament 1993-ban fogadta el a források titokban tartásáról szóló nyilatkozatot.³ Az állásfoglalás elismerte, hogy az információ titokban tartásához való jog fontos tényező a nyilvánosság tájékoztatásában, a gyakorlatban növeli a döntéshozatali eljárás

1 Például nem vizsgálja azt a felvetést, hogy minél szélesebbre nyílik a forrás felfedésére való kötelezés joga, annál jobban szűkül az információszerzés lehetősége és csökken az nyilatkozattételbe vetett bizalom.

2 David BANISAR: *Silencing sources: An international survey of protections and threats to journalist's sources*, Privacy International Global Survey Series, Available at SSRN: <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1706688>, 2007. 12>.

3 The Resolution of the European Parliament on Confidentiality of Journalists' Sources, adopted in 1993, A3-0434/93, *The Official Journal of the European Communities*, no. C44/34, para 1.

átláthatóságát, hozzájárul a közösségi és kormányzati szervek demokratikus működéséhez a tagállamokban, és tágabb értelemben a véleménynyilvánítás szabadságát is erősíti.

A dokumentum az újságírók titoktartási jogát ért támadások miatti aggodalmat is megfogalmazott, és felszólította a tagállamokat a szükséges jogszabályok megalkotására.⁴

2.2. Az Európa Tanács dokumentumai

Az Európa Tanács e tárgyban született első dokumentuma egy 1994-es határozat,⁵ amelyet a 4. Európai Miniszteri Konferencián, Prágában fogadtak el. A határozat megállapítja, hogy a valódi demokrácia fenntartásának és fejlesztésének elengedhetetlen feltétele az újságírói források titokban tartásához fűződő jog.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2000-ben ajánlást⁶ bocsátott ki az újságírókat megillető, a forrásaikra vonatkozó titoktartási jogról. A kötelező erővel nem bíró ajánlás alapján a tagállamoknak kifejezett és egyértelmű védelmet kell nyújtaniuk a média számára, annak érdekében, hogy információforrásaik névtelenek maradhassanak. Az újságíró az ajánlásban található fogalom-meghatározások szerint „olyan természetes vagy jogi személy, aki rendszeresen vagy hivatásszerűen gyűjt és terjeszt információt a nyilvánosság számára bármely tömegkommunikációs eszközön keresztül.” Információnak minősül „bármely ténymegállapítás, vélemény vagy gondolat, amely szöveg, kép vagy hang formájában jelenik meg.” A forrás „bármely személy lehet, aki információt szolgáltat az újságírónak.” A forrás azonosítása jelentheti „a forrás nevének és személyes adatainak, illetve hangjának és képmásának felfedését, a tényszerű körülmények és nyilvánosságra nem hozott információk átadását a hatóságoknak, valamint az újságíró és munkáltatója személyes és munkájához kapcsolódó adatainak szolgáltatását.”⁷

Az újságírói forrásokra vonatkozó védelem azonban nem lehet korlátlan, a sajtószabadság legitim korlátai e jog érvényesülésére is vonatkozhatnak. A forrás felfedésére akkor lehet kötelezni a sajtót, ha az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE)⁸ 10. cikk (2) bek.-ben foglalt követelmények teljesülnek, és rendkívül nyomós közérdek, illetve az eset körülményei ezt kellőképpen indokolják.

Nem tekinthető szükségesnek a felfedésre kötelezés, ha (1) a bíróság általi kötelezésen kívül más mód is alkalmas lehet a forrás azonosítására, (2) a titokban maradáshoz fűződő közérdek erősebb a felfedéshez fűződőnél, vagy (3) nyomós társadalmi érdek azt nem indokolja. A tagállamok rendelkeznek bizonyos diszkrecionális jogkörrel annak meghatározására, mikor helyénvaló az EJEE-ben foglalt véleménynyilvánítás szabadságához való jog korlátozása; e döntésük ugyanakkor az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) felülvizsgálatának tárgya lesz.⁹

4 Uo., para. 2.3. L. még: BANISAR i.m. (2. lj.) 71.

5 Resolution no.2. on Journalistic Freedoms and Human Rights 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy – Prague, 7–8. December 1994. The media in a democratic society.

6 Recommendation no. R (2000) 7 Principles concerning the right of journalists not to disclose their sources of information.

7 Uo. Appendix to Recommendation no. R (2000) 7 Principles concerning the right of journalists not to disclose their sources of information. Definitions.

8 Az ENSZ Közgyűlésének 1948. december 10-én elfogadott 217 A (III) számú határozata alapján elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

9 L. 6. lj. Appendix to Recommendation no. R (2000) 7 Principles concerning the right of journalists not to disclose their sources of information. Principle 3 b).

A Parlamenti Közgyűlés 2011-es ajánlása¹⁰ a technológiai fejlődésre és az újságírók megváltozott szakmai profiljára hivatkozva megerősítette a bizalmas források védelmét a mobil távközlés és az internetes média világában. A titoktartási jog kiterjed a levéltitokra, valamint a házkutatás és a lefoglalás alóli mentességre is. Az ajánlás hangsúlyozza, hogy az internetes szolgáltatók és a távközlési cégek nem kötelesek nyilvánosságra hozni olyan adatokat, amelyekkel azonosíthatóvá válhatna az újságírók forrása. A Közgyűlés üdvözli azt a tényt, hogy az újságírók szakmai-etikai kódexekben is érvényt szereznek titoktartási joguknak, és fel is kéri őket a forrásvédelem önszabályozás útján történő biztosítására.

A Miniszteri Bizottság 2011-es ajánlása¹¹ is azért született, hogy hangsúlyozza az újságírók nyomozáshoz való jogát a megváltozott médiakörnyezetben. Ennek keretében kívánatosnak tartja a szabad mozgáshoz és információszerzéshez való jog minél szélesebb körben történő érvényesülését¹² és a források védelmének internetes közösségi térre való kiterjesztését az interaktív tömegtájékoztatás biztosítása érdekében. Ehhez szükséges lehet az álnevek használatának engedélyezése, főként a közösségi oldalakon, amennyiben fennáll annak lehetősége, hogy e nélkül a közérdekű információ közzététele megtorlással járhat.¹³

Az Európa Tanács elismeri az újságírók forrásvédelemhez való jogát konfliktus- és más veszélyhelyzetekben történő munkavégzés során, és ennek biztosítása érdekében a Miniszteri Bizottság 1996-ban ajánlást bocsátott ki.¹⁴ Szintén a Miniszteri Bizottság 2007-ben iránymutatásában szólította fel a tagállamokat, hogy ne kényszerítsék az újságírókat forrásaik felfedésére, még krízishelyzetben sem.¹⁵

2.3. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata

A sajtó az EJEB lehető legszélesebb körű védelmét élvezve az ítélezés során, így a forrásvédelem is kitüntetett figyelmet kap. Az EJEB gyakorlatában többször hangsúlyozta, hogy az EJEE 10. cikke nemcsak az információ tartalmát és megjelenését, hanem annak közvetítését is védi. Az EJEB a forrásvédelem korlátozása ellen erélyesen és következetesen lép fel, és annak vizsgálata során a lehető leggondosabb mérlegelést alkalmazza.¹⁶

Először a Goodwin v. the United Kingdom ügyben¹⁷ hozott döntésében, majd a későbbi ítéletek¹⁸ indokolásában is kiemelte, hogy „e védelem nélkül a források tartózkodnának a média

10 Recommendation (Parliamentary Assembly of the Council of Europe) no. R (2011) 1950 The protection of journalists' sources.

11 Recommendation no. RCM/Rec (2011)7 of the Committee of Ministers to memberstates on a new notion of media, adopted on 21 September 2011.

12 Uo., 70.

13 Uo., 73.

14 Committee of Ministers Recommendation No. R (96) 4 on the Protection of Journalists in Situations of Conflict and Tension, 3 May 1996.

15 Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on protecting freedom of expression and information in times of crisis. Adopted by the Committee of Ministers on 26 September 2007 at the 1005th meeting of the Ministers' Deputies.

16 Michael VERPEAUX: *Freedom of expression in constitutional and international case law*. Council of Europe, 2010. 201.

17 Goodwin v. the United Kingdom, application No. 16/1994/463/544, 1996. február 22-i ítélet.

18 Roemen and Schmit v. Luxembourg, application no. 51772/99, 2003. február 25-i ítélet; Voskuil v. the Netherlands, application no. 64752/01, 2007. november 22-i ítélet; Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands, application no., 38224/03, 2010. szeptember 14-i ítélet.

közérdekű ügyekben történő tájékoztatásától, ami alááshatja a sajtó „nyilvánosság őrzőkutya” (public watchdog) szerepét, és hátrányosan befolyásolhatja azt a képességét, hogy pontos és megbízható információkat nyújtson. Tekintettel az újságírói forrásvédelem fontosságára a demokratikus társadalomban, és a forrás közzétételének e szabadságra gyakorolt dermesztő hatására (chilling effect), egy ilyen intézkedés nem egyeztethető össze az EJEE 10. cikkével, kivéve, ha azt a közérdek indokolja.”

Az EJEB *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben hozott ítélete alapján az is kijelenthető, hogy az újságírók forrásvédelme nem abszolút jog. Az alapvető jogok korlátozásának általános mércéje az EJEB joggyakorlata szerint az, hogy az adott beavatkozást törvény írja elő, legitim célból történjék, valamint szükséges, és az okozott sérelemmel arányos legyen.¹⁹

Az újságíró forrásvédelemhez való joga mint a véleménynyilvánítás szabadságának része az EJEE 10. cikkének (2) bekezdése értelmében olyan „korlátozásoknak vagy szankcióknak vetethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.” A forrásvédelem tekintetében a véleménynyilvánítás szabadságával szemben versengő érdekek jellemzően a bűnözés megelőzése, visszaszorítása, mások jó hírneve vagy jogai védelme; az EJEB-nek ezen érdekek között kell megtalálnia az egyensúlyt.²⁰

Az újságírói titoktartási jogosultság tárgyában hozott ítéleteket az EJEB által kiadott, az újságírói forrásvédelemre vonatkozó tájékoztató alapján²¹ két csoportra érdemes osztani: a forrás felfedésére kötelezést tartalmazó, valamint a házkutatások és lefoglalások ügyében hozott döntésekre. Az alábbiakban az ügyek bemutatására a fenti osztályozás alapján kerül sor.

2.3.1. A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések

Az EJEB első fontosabb döntése e tárgyban a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben született. Egy újságíró gyakornok egy világcég pénzügyi válsághelyzetével kapcsolatban jutott bizalmas információkhoz, amelyeket szándékában állt megjelentetni, amikor azonban az érintett vállalat erről tudomást szerzett, kérte a bíróságot, hogy kötelezze az újságírót a forrás adatainak kiszolgáltatására. Mivel a kérelmező ezt megtagadta, a bíróság öt ezer angol font pénzbírsággal sújtotta. Az EJEB itt úgy döntött, hogy a Fellebbviteli Bíróság megsértette az EJEE 10. cikkét, mert a bizalmas üzleti információkat kiszivárogtató forrás felelősségre vonása, illetve a jövőbeni jogsérelem megelőzése érdekében kötelezte a sajtót a forrás felfedésére. Amennyiben a tényfeltáró tevékenységet folytató médium nem tudja garantálni a lehetséges forrásoknak az anonimitást, a média nem tud megfelelően eleget tenni a „nyilvánosság őrzőkutya” szerepének.²² A média e joga persze nem lehet korlátlan, de az adott körülmények nem indokolták a forrás felfedésére kötelezést.

19 Dirk VOORHOOF: The Protection of Journalistic sources Under Fire? In: Dirk VOORHOOF: *European Media Law. Collection of Materials 2011–2012*. Herentals, Knops Publishing, 2011. 3.

20 L. 17. lj.

21 Factsheet – Protection of journalistic sources, <http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Journalistic_sources_ENG.pdf>, letöltve 2013. július 15.

22 L. 18. lj. 39.

A *Goodwin v. the United Kingdom* ügy több szempontból is jelentős, egyrészt mert elsőként ismerte el az újságírói forrásvédelmet a sajtószabadság részeként, másrészt, mert mintaként szolgál a tagállamok számára, harmadrészt pedig Európa határain túl is hatással bírt.²³

Nem fogadta be a kérelmet az EJEB a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben,²⁴ amelyben az újságíró pedofilként álcázva magát vett részt a Pedofil Egyesület nyilvános és zárt ülésein, és készített rejtett kamerás felvételeket. A tényfeltáró riport közvetítése után az egyik egyesületi tagot szexuális bűncselekmények miatt őrizetbe vette a rendőrség, és az újságírótól a vágtalan felvétel bemutatását kérte. A dokumentum átadását bírósági határozat hiányában visszautasította a gyártó cég illetékes részlege. A Legfelső Bíróság kötelezte a céget, hogy a felvétel és a jegyzetek bizonyos részleteit bocsássa rendelkezésére. Az újságíró arra hivatkozott, hogy az interjúalanyok nem tudták, hogy róluk felvétel készül, és ennek tudatában szolgáltattak neki információkat. A pedofília és a szexuális bűncselekmények üldözése azonban nyomós közérdek, és erősebbnek bizonyult, mint az információforrás védelme, így az EJEB elutasította a kérelmet.

Az EJEB a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben elmarasztalta a bepanaszolt államot, mert a holland bíróság harmincnapos szabadságvesztésre ítelt egy újságírót, aki nem volt hajlandó felfedni információforrását. Az inkriminált újságcikket egy rendőrségi forrás által kiszivárogtatott adatokra hivatkozva írta meg – felfedve a hatóság megkérdőjelezhető eljárását egy nyomozás során –, ami a bíróságok szerint veszélyeztette a folyamatban lévő bírósági eljárást. Ezt az érvelést az EJEB elutasította, a kormánynak a személy azonosításához való érdekét nem tartotta fontosabbnak a forrás titokban tartásához való jognál, és így a büntetést nem ítélte szükségesnek egy demokratikus társadalomban.

A *Financial Times and Others v. the United Kingdom* ügy²⁵ bizalmas üzleti információk kiszivárogtatásával – egy tervezett vállalatfelvásárlással – függött össze. Az angol bíróságok kötelezték az információkat közzétevő lapokat a forrás megnevezésére, mondván, hogy a részben bizalmas, részben hamis információk hátráltatták a tőzsde megfelelő működését, így az szükséges az azonosítás, az igazságszolgáltatás, valamint a bűnmegelőzés érdekében. Az EJEB ezzel szemben úgy ítélte meg, hogy a forrás rosszhiszeműsége, ártó szándéka, illetve a kiszivárogtatott dokumentumok valódisága körüli kétségek nem lényeges szempontok az ügy eldöntéséhez. Tekintettel arra, hogy a sérelmet szenvedett vállalat nem kezdeményezte az információk közzétételének előzetes megtiltását – ami az angol jog szerint lehetséges –, illetve nem élt minden, egyébként rendelkezésére álló eszközzel az azonosítás érdekében, valamint figyelembe véve, hogy mennyire nyomós közérdek fűződik a források titokban tartásához, az EJEB elmarasztalta a bepanaszolt államot.

A *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben az EJEB kimondta, hogy az újságíró információforrásának felfedésére csak bíróság, vagy más, a büntetőeljárásban részt nem vevő, független szerv kötelezheti, mivel így biztosítható, hogy megfelelően mérlegeljék az információforrás titokban tartásához és a bűnüldözéshez fűződő érdek elsőbbségét. Szigorúan kell vizsgálni azt, hogy van-e a forrásfelfedésre kényszerítésnek ésszerű alternatívája, és hogy ezen lehetőségeket kimerítette-e a nyomozó hatóság. Ha ez a feltétel nem teljesül, az információforrás felfedésére való kötelezés önmagában, tartalmi vizsgálat nélkül az EJEB-be ütközik minősül.

23 Briefing Paper on Protection of Journalists' Sources, Freedom of expression litigation project. Article 19, 1998 3–4. <<http://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/right-to-protect-sources.pdf>> letöltve 2013. július 15.

24 Application no. 40485/02., 2005. december 8-i ítélet.

25 Application no. 821/03, 2009. december 15-i ítélet.

Az eljárás egyébként 2009 májusában kezdődött, annak kapcsán, hogy korábban a holland rendőrség megfelelő indokolás és felhatalmazás nélkül egy fotókkal teli CD átadására akarta kényszeríteni a holland magazin kiadóját. A rendőrség komoly nyomást gyakorolt a kiadóra, többek között letartóztatták a főszerkesztőt is egy időre. A fotók egy illegális autóversenyen készültek, és egy gépkocsi fényképére lett volna szüksége a rendőrségnek. Az EJB ezt az elérendő célt nem tartotta annyira fontosnak, hogy emiatt a forrásvédelem joga korlátozásra kerüljön, és kimondta, hogy e korlátozásnak az elérni kívánt célhoz képest arányosnak kell lennie.

A titoktartáshoz fűződő jogra vonatkozó szabályozás hiányát kifogásolta az EJB,²⁶ és felhívta a figyelmet ennek a jogintézménynek a demokratikus társadalomban elfoglalt kiemelkedő szerepére. 2006 novemberében egy államtitkokat „árusító” férfi ügyében a bíróság tanúként hallgatta ki a Telegraaf c. lap újságíróit, ők ugyanis azokat az államtitkokat tartalmazó dokumentumokat szerezték meg, amelyeket a férfi kínált megvételre, de miután az újság alkalmazottai, Bart Mos és Joost de Haas forrásukat nem voltak hajlandók felfedni, a holland bíróság elrendelte letartóztatásukat. Az EJB döntése értelmében a lehallgatással az EJE-ben szereplő magánélet tiszteletben tartásához való jogot (8. cikk), a dokumentumok kiadásával pedig a véleménynyilvánítás szabadságát (10. cikk) sértette a bepanaszolt állam eljárása, ezért hatvanezer eurót kellett kifizetnie a felperesek költségeinek megtérítésére.

Az EJB a legutóbbi, forrásvédelem tárgyában hozott ítéletében az EJE 10. cikkének sérelmét állapította meg, és hangsúlyozta, hogy ez a privilégium nem múlhat a forrás jogszerűségén. A Nagla v. Latvia ügyben²⁷ Ilze Nagla, egy oknyomozó heti magazin műsorvezetője a tanúkihallgatás során élt e jogával és nem kívánta felfedni, hogy kitől és milyen módon jutottak birtokába az adóhatóság gondatlan adatkezelésére vonatkozó információk. Otthonában azonban házkutatást végzett a nyomozó hatóság, melynek során laptopját valamint számos adathordozóját lefoglalták.

2.3.2. Házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntések

A Roemen and Schmit v. Luxembourg ügyben hozott döntés szerint az újságíró irodájában és otthonában, valamint ügyvédjénél végzett házkutatás azzal a céllal, hogy kiderüljön, hogy a földhivatal munkatársai közül ki szolgáltatott információt a miniszter adócsalására vonatkozóan, az EJE 10. cikkébe ütközik. Az EJB kimondta, hogy a luxembourgi hatóságoknak túl nagy mozgásteret adott a házkutatási parancs, az újságíró minden személyes iratához hozzáférhettek, így az intézkedés nem állt arányban az elérni kívánt céllal, ezzel megsértették Roemen véleménynyilvánítási szabadsághoz való jogát, valamint az ügyvéd és ügyfele közti kommunikáció bizalmasságát, ezért az EJE 8. cikkét.

Az Ernst and Others v. Belgium ügyben²⁸ az EJB megállapította, hogy a házkutatások és a munkahelyen talált dokumentumok lefoglalása azzal az egyébként releváns céllal, hogy azonosítsák a köztisztviselőket, akik az újságíróknak a bizalmas információt szolgáltatták, nem minősültek arányos intézkedésnek egy demokratikus társadalomban, és így a 10. cikk (1) bekezdésébe ütköztek.

26 Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and Others v. the Netherlands, application no. 39315/06, 2012. november 22-i ítélet.

27 Application no. 73469/10, 2013. július 16-i ítélet.

28 Application no. 33400/96, 2003. július 15-i ítélet.

A Tillack v. Belgium ügyben²⁹ nemcsak az újságíró munkahelyén, hanem otthonában is végeztek házkutatásokat, melynek során dokumentumait és munkaeszközeit foglalták le (tizenhat rekesznyi papír, kétdoboznyi akta, két számítógép, négy mobiltelefon és egy iratszekrény), mivel felmerült a gyanú, hogy nyolcezer euróval megvesztegetett egy köztisztviselőt a belső nyomozással kapcsolatos bizalmas információkért cserébe. Az ítéletben az állt, hogy a nyomozás célja egyértelműen a forrás azonosítása volt, és ez megvalósítja az újságíró 10. cikkben foglalt alapvető jogának sérelmét.

A tagállami hatóság eljárása a Martin and Others v. France ügyben³⁰ hozott döntés szerint nem felelt meg annak az előírásnak, hogy a forrás felfedésére akkor kötelezhető az újságíró, ha a szükséges információ más módon nem szerezhető be. A nyomozás során az újságírók irodájában házkutatást végeztek, dokumentumokat foglaltak le, és a számítógépek merevlemezein található adatokat másolták le annak kiderítése érdekében, hogy az érintett újságírók által írt cikkben hivatkozott bizalmas jelentés nyilvánosságra hozatalával sor került-e hivatali titoktartási kötelezettség megszegésére. A döntés szerint a francia kormány nem tudta igazolni, hogy más módszerekkel nem tudott volna bizonyítékokat beszerezni, illetve elsődlegesen azt, hogy egyáltalán történt-e hivatali titokkal való visszaélés. Ebből kifolyólag nem tudott megfelelő egyensúlyt teremteni a két védendő érték, a forrásvédelem és a bűnüldözés között. Az intézkedések nem voltak arányban az elérni kívánt céllal, így megsértették az EJEE 10. cikkét.

A Bíróság a Ressiot and Others v. France ügyben³¹ a Tillack v. Belgium ügyben kifejtett álláspontjához hasonlóan azt hangsúlyozta, hogy a forrás jogszerű vagy jogszerűtlen magatartása nem befolyásolja az újságíró alapvető jogának gyakorlását. A Le Point és a L'Equipe című lapokban megjelent, doppingbotrányt feltáró cikkekben ugyanis feltehetően az eljáró hatóságoktól származó információkat közöltek az újságírók. A foganatosított intézkedések – az újságírók ingóságainak lefoglalása és telefonbeszélgetéseik lehallgatása – nem állt arányban az elérni kívánt céllal, tehát megállapítható az EJEE 10. cikkének megsértése.

A nem megfelelően megfogalmazott házkutatási parancs, amely széles körben hatalmazta fel a rendőrtisztet az újságíró forrásának felderítésére, az Egyezmény 10. cikkébe ütközik. A Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg ügyben³² a kérelmező által kiadott sajtótermékekben felügyeleti jogok gyakorlásától megfosztott szülőkről szóló cikk jelent meg. Ebben egy szociális munkás nyilatkozott két tinédzserről, akikről jelenleg gondoskodik, és az interjúban panaszkodott a központi szociális osztály vezetőjére, aki becsületsértés miatt keresetet nyújtott be az újságíró ellen a tagállami bíróságon. A vizsgálóbíró által kiadott házkutatási és lefoglalási parancs végrehajtása érdekében a rendőrök megjelentek a szerkesztőségben, az újságíró együttműködött velük, a rendőrök szerint önkéntesen átadta a laptopját és különböző anyagokat, amelyeket kértek, így az eljárást nyomásgyakorlás nélkül, barátságos légkörben folytatták tovább. Később azonban a kérelmező a parancs hatályon kívül helyezését és az intézkedések semmisnek nyilvánítását kérte a tagállami bíróságon, de azt elutasították, így az EJEB-hez fordult a 10. cikk megsértése miatt, a forrásvédelemhez való jogra és az eljárás sajtószabadságra gyakorolt dermesztő hatására hivatkozva.³³

29 Application no. 20477/05, 2007. november 21-i ítélet.

30 Application no. 30002/08, 2012. április 12-i ítélet.

31 Application no. 15054/07, 15066/07, 2012. június 28-i ítélet.

32 Application no: 26419/10, 2013. április 18-i ítélet.

33 119.18.04.2013. Press release issued by the Registrar Chamber judgement of the case Saint Paul-Luxembourg SA v. Luxembourg.

2.3.3. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottság gyakorlata, és egyéb nemzetközi egyezmények

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága a véleménynyilvánításról szóló 2005/38-as számú éves állásfoglalásában elismerte a forrásvédelemhez való jogot és hangsúlyozta, hogy égető szükség van annak minél szélesebb körű biztosítására a médiaszakemberek számára.

3. Az egyes országok jogi szabályozása

3.1. Anglia

Angliában külön jogszabályban foglalt rendelkezés védi az újságírói forrásokat. A bíróság tekintélyét védő törvény³⁴ 10. cikke kimondja, hogy „egyetlen bíróság sem kötelezhet senkit, illetve egyetlen, sajtótermékben megjelent vagy médiaszolgáltatás során nyújtott médiatartalomért felelős személy sem kötelezhető arra, hogy információforrását felfedje, kivéve, ha arra bírósági eljárásban az igazságszolgáltatás, a nemzetbiztonság vagy a közrend védelme, vagy valamely bűncselekmény megelőzése érdekében van szükség.”

Az angol szabályozás nem definiálja a védett tárgyat, vagyis nem találunk arra utaló rendelkezést, hogy mi minősül újságírói forrásnak.

A védett személyeket széles körben jelöli ki a bíróság tekintélyét védő törvény, azzal, hogy „személyt” (person) és nem újságírót nevez meg. Így a szabályozás hatálya alá tartozik bárki, aki információkat közöl nyilvánosságra hozatal céljából. Ehhez kapcsolódóan kevés bírói döntés született még, de akár arra is következtethetünk, hogy ez a tág fogalom, az internetes újságírókat és bloggereket is magában foglalja.³⁵

A forrás felfedését a hatályos brit szabályozás szerint akkor lehet elrendelni, ha a rendőrségi és bűnügyi bizonyításról szóló törvény második részében³⁶ foglalt feltételek teljesülnek. A védelem szintje attól függ, hogy az információ a nyilvánosság számára hozzáférhető-e vagy sem. Ha nem hozzáférhető, és bizalmasnak minősül, csak abban az esetben lehet lefoglalni, ha az 1. jegyzékben foglalt feltételek teljesülnek. Ha nem minősül bizalmas információnak, akkor a 14.§ értelmében lefoglalható, amennyiben az közérdekből vagy valamely súlyos bűncselekmény felderítéséhez szükséges. Ez a törvény tehát lehetővé teszi, hogy a nyomozás során akár válogatás nélkül foglaljanak le anyagokat, és így sérülhet az újságírói források védelme, hiszen előfordulhat, hogy szükségtelenül kerülnek információk a rendőrség birtokába.³⁷

A nemzetbiztonság védelme és bűncselekmény megelőzése érdekében megfogalmazott kivételt a terrorizmusról szóló törvény³⁸ részletezi, amely szerint nincs joga az újságírónak forrása titokban tartására, amennyiben az valamely terrorcselekmény elhárításához elengedhetetlen. A terrorizmusról szóló törvény 19. §-a kimondja, hogy aki nem hozza a rendőrség tudomására az általa birtokolt, terrorcselekmény elkövetésével összefüggésbe hozható információt, bűncselekményt követ el.

34 Contempt of Court Act 1981, Ch. 49.

35 Louisa DONNELLY: Protection of journalistic sources report. <http://www.psw.ugent.be/Cms_global/.../POJSUK.II.doc>, letöltve 2013. augusztus 29.

36 Part II of the Police and Criminal Evidence Act 1984, Ch. 60.

37 DONNELLY i.m. (35. l.) 4–5.

38 Terrorism Act 2000, Ch. 11.

A törvény nem nevesíti az újságírói foglalkozást külön, de az egyértelműen a jogszabály hatálya alá tartozik.³⁹

A forrásvédelem megerősítéseként is számon tartják az emberi jogokról szóló törvény⁴⁰ bevezető rendelkezését, amely a bíróságokat felhívja, hogy az EJEB döntéseinek tükrében ítélkezzenek.

Az angol adatvédelmi törvény⁴¹ is tartalmaz az újságírókat érintő rendelkezéseket. Az információhoz való hozzáférés tekintetében kivételként nevesíti az újságírói forrásokat.⁴²

A forrásvédelem az újságírók morális kötelezettsége is az önszabályozó magatartási kódex⁴³ értelmében, amelynek betartását a Sajtópanaszokat Vizsgáló Bizottság⁴⁴ felügyeli.⁴⁵ A Szerkesztők Magatartási Kódexének 14. §-a alapvető etikai elvárásként nevesíti azt.

A bíróság tekintélyét védő törvénybe foglalt szabályozás megszületése előtt a common law tekintetében legjelentősebb ítéletnek a Norwich Pharmacal Co v. Customs and Excise Commissioners ügyben⁴⁶ hozott döntés számított, amely még a közérdek előmozdítása érdekében az igazságszolgáltatást minden más konkuráló érdek elé helyezte. Az ítélet értelmében, aki önhibáján kívül keveredett törvénysértésbe, köteles a jogsértő személyazonosságát felfedni.

Az SOS for Defence v. Guardian Newspaper ügyben⁴⁷ Lord Diplock elemzése szerint az igazságszolgáltatás tág értelemben, de nem az igazságtalanság ellentétéként képezhet kivételt a forrás felfedésének tilalma alól. Véleménye szerint a justice szó a bírósági eljárásra vagy a bíróság fogalmát kiterjesztően alkalmazva, azon szervek előtti intézkedésre vonatkozik, amelyek az állam bírói hatalmát gyakorolják. Az ítélet alapján a védelem magában foglalja a dokumentumok átadásának megtagadását is, amennyiben azok a forrás azonosítását eredményeznék.

A legtöbbször idézett döntés az angol bírósági gyakorlatból az X Ltd v. Morgan-Grampian (Publishers) Ltd,⁴⁸ az EJEB elé Goodwin v. the United Kingdom néven került ügy, amelyben a bíróság az igazságszolgáltatás érdekében tehető kivételek körét határozta meg, és arra utalt, hogy a bírónak az eset összes körülményét mérlegelve kell egyensúlyozni az igazságszolgáltatáshoz és az újságírói források védelméhez fűződő érdek között.

Bár a szabályozás felülírta a Norwich Pharmacal Co v. Customs and Excise Commissioners ügyben⁴⁹ alkalmazott megközelítést, az angol bíróságok gyakorlatában nem ritka, hogy elsőbbséget kap a közérdek a forrásvédelemhez való joggal szemben. Az Interbrew v. Financial Times and Others ügyben⁵⁰ a Legfelső Bíróság megállapította, hogy a Norwich Pharmacal-formula értelmében a lap részese volt a jogellenes cselekménynek, mert tudta, hogy a nyil-

39 Uo.

40 The Human Rights Act 1998, Ch. 42.

41 Data Protection Act 1998, Ch. 29.

42 Uo., IV. rész, 32. szakasz (1) bek.

43 Editor's Code of Practice.

44 Press Complaints Commission.

45 „The Press Complaints Commission is charged with enforcing the following Code of Practice which was framed by the newspaper and periodical industry and was ratified by the PCC in December 2011 to include changes taking effect from 1 January 2012.” <<http://www.pcc.org.uk/cop/practice.html>>. Letöltve 2013. június 13.

46 Norwich Pharmacal Company & Ors v Customs And Excise [1973] UKHL 6 (26 June 1973).

47 [1984] 3 All ER 601, 349.

48 [1991] 1 AC 1.

49 L. 53.lj.

50 [2002] EWCA Civ 274; [2002] EMLR 446; [2002] 2 Lloyd's Rep 229.

vánosságra hozatal jogsértő, és az újságíró tudomására hozott információ bizalmas. Ezért a bíróság szerint kötelezhető a forrása felfedésére.

A forrásvédelem lényegét jelentő bizalmi viszonyt a *John and Others v. Express Newspapers Ltd. and Others* ügyben⁵¹ hozott döntés ragadta meg leginkább, a nemzeti bíróság szintjén, amely kimondta, hogy ahhoz, hogy a sajtó a „nyilvánosság őrzőkutyája” szerepét be tudja tölteni, elengedhetetlenül fontos, hogy a közérdekű információ birtokában lévő személynek ne kelljen tartania attól, hogy közlésének rá nézve hátrányos következményei lehetnek.⁵²

Bár egy nyitottabb hozzáállás figyelhető meg a forrásvédelem javára az *Ashworth Hospital v. MGN Ltd.* ügyben,⁵³ a végeredmény nem sokban különbözik az *Interbrew v. Financial Times and Others* ügyben⁵⁴ megállapítottaktól: a bíróság tág teret kívánt hagyni a forrás felfedésére való kötelezés lehetőségének.

3.2. Franciaország

Franciaországban az információforrások védelme abszolút jog keretében garantált. A Büntető Törvénykönyv⁵⁵ 1993-as módosítása⁵⁶ vezette be a források titokban tartására vonatkozó jogosultságot, a 109. §-a szerint „minden újságíró, akit tanúként hallgatnak ki, jogosult titokban tartani a munkája során szerzett információ forrását.” A forrásvédelem elsődleges jogforrása azonban a 2010. január 4-én módosított sajtótörvény,⁵⁷ amelynek 2. §-a elismeri a források titokban tartásához fűződő jogot, amennyiben az az információk terjesztését és a nyilvánosság tájékoztatását szolgálja. A francia sajtótörvény tiltja a titoktartási jog bármely közvetlen vagy közvetett megsértését, kivéve, ha azt túlnyomóan közérdek indokolja és a vizsgált intézkedések feltétlenül szükségesek és arányosak a törvényes cél eléréséhez. A jogszabály ugyanakkor hozzáteszi, hogy a jogsértés egyetlen esetben sem kötelezi az újságíró forrása felfedésére, az őt megillető jog abszolút, minden helyzetben visszautasíthatja az erre irányuló kérelmet.

Amennyiben egy újságíró tanúként hallgatnak ki egy büntetőeljárás során, jogosult mérlegelni, hogy felfedi forrását vagy titokban tartja.

A titoktartási jog jogosultja az újságíró, amelynek fogalma a francia sajtótörvény 2. §-a szerint a következő: „bárki, aki egy vagy több sajtótermékek kiadásával foglalkozó, vagy a nyilvánosságot online tájékoztató társaságnál vagy médiaszolgáltatónál, sajtóügynökségnél hivatásszerűen dolgozik, rendszeresen és díjazás ellenében információkat gyűjt, és azokat nyilvánosságra hozza.”

A büntetőeljárásról szóló törvény⁵⁸ 56. § (2) bekezdése rendelkezik a házkutatások során biztosított előjogokról; ez garantálja, hogy az újságírók otthonában, illetve a médiaszolgál-

51 [2000] 1 WLR 1931.

52 A *Goodwin*-ügyben az EJEB mondta ki, hogy az újságírói források védelme a sajtószabadság alapvető feltétele: „the protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom.”

53 [2002] UKHL 29.

54 L. 50. lj.

55 Code pénal impérial (état lors de sa promulgation en 1810).

56 Dernière modification: 1 mars 1994.

57 Loi sur la liberté de la presse du 29 juillet 1881.

58 Code de procédure pénale 7 août 2013.

tatók és sajtótermékek kiadóinál történő házkutatásokat kizárólag bírói döntésre lehet elvégezni, és annak során biztosítani kell az újságírói források védelmét is. Ha az újságíró azt érzi, hogy a dokumentumok átadása veszélyeztetné a forrása titokban tartását, a 60. § (1) bekezdése szerint megtagadhatja azt.

A büntetőeljárásról szóló törvény a tanúkihallgatás során is biztosítja a forrásvédelmet. A 109. §, 326. § és 437. § értelmében a büntetőbíróságok⁵⁹ előtt folyó eljárások során az újságíró hivatkozhat a forrásai titokban tartásához való jogra. A tanúknak, és így az újságíróknak azonban a polgári eljárások során nincs joga a vallomástétel megtagadásához.

Az egyik legjelentősebbnek minősülő ítélet a Fressoz and Roire-ügyben született, amelyben néhány újságíró egy, a differenciált béremelésekről szóló cikkében másolatot tett közzé a Peugeot vezetőjének jövedelemadó kimutatásáról a *Le Canard Enchaîné* c. kiadványban. Mielőtt az eset az EJEB-ig eljutott,⁶⁰ a Semmítőszék Büntetőjogi Kamarája kimondta, hogy nincs jogalapja egy újságíró bűnössé nyilvánításának abból az okból, hogy egy folyamatban lévő nyomozás iratait az eljárás titkosságát megsértve nyilvánosságra hozta.

A Fellebbviteli Bíróság hatályon kívül helyezte a Semmítőszék ítéletét és megállapította, hogy a nyomozás titkossága egy demokratikus társadalomban a véleménynyilvánítás szabadságának szükséges korlátja lehet, az igazságszolgáltatás tekintélye és pártatlansága és mások jogai védelme érdekében történő beavatkozásra az EJEE 10. cikkének 2. bekezdése is lehetőséget ad.

Az EJEB az információ nyilvánosságára és elérhetőségére hivatkozva állapította meg a véleménynyilvánítás szabadságához való jog aránytalan korlátozását.

Az újságírókkal szemben alkalmazott bizalmas források felderítéséhez szükséges házkutatások miatt két eljárás is indult Franciaország ellen az EJEB előtt.

A *Midi Libre* c. napilap újságírói 2005-ben megjelent írásaikban többször is hivatkoztak egy, a Languedoc-Roussillon Regionális Ellenőrzési Hivatal által készített jelentésre. A cikkben említett egyik magas rangú vezető a francia bírósághoz fordult hivatali titoktartási kötelezettség megsértésére hivatkozva. A nyomozás során az újságírók irodájában házkutatást végeztek, dokumentumokat foglaltak le és lemásolták a számítógépek merevlemezein található adatokat. A vizsgálat nem vezetett eredményre, az újságírók forrásuk titokban tartásához fűződő jogukra hivatkozva nem fedték fel azokat, és kérték a további nyomozati cselekmények felfüggesztését. A Montpellier-i Fellebbviteli Bíróság elutasította kérelmüket arra utalva, hogy a forrásvédelemhez való jog nem akadályozhatja az igazság kiderítéséhez fűződő érdeket büntetőeljárások során, és utóbbi szerkesztőségek átkutatásával, bizonyítékok lefoglalásával is járhat. A Semmítőszékhez benyújtott fellebbezés során a felperesek azzal érveltek, hogy a házkutatás nem volt arányos és szükséges a törvényes cél eléréséhez, ezt azonban a bíróság elutasította. Időközben viszont kiderült, hogy az információt kiszivárogtató személyt nem kötötte szakmai titoktartási kötelezettség, így nem valósult meg bűncselekmény. Az újságírók az EJEB-hez fordultak azzal, hogy a már lefolytatott nyomozati cselekmények megvalósították az EJEE 10. cikkének megsértését, amelyet az EJEB is megállapított,⁶¹ az információk megszerzéséhez ugyanis nem voltak feltétlenül szükségesek a felperesekkel szemben alkalmazott intézkedések.

59 Cour d'Assises (a legsúlyosabb bűncselekményekkel foglalkozó büntetőbíróság) és a Tribunal Correctionnel (kisebb súlyú bűncselekményekkel foglalkozó büntetőbíróság).

60 Fressoz and Roire v. France, application no. 29183/95, 1999. január 21-i ítélet.

61 Martin and Others v. France, application no. 30002/08, 2012. április 12-i ítélet.

Szintén több újságíróval szemben alkalmazott házkutatás és lefoglalás miatt került az EJEB elé Franciaország, ugyanis a *Ressiot and Others v. France* ügyben⁶² doppingbotrány tárgyában a *Le Point* és a *L'Equipe* c. lapokban megjelentetett cikkek bizalmas információkat hordoztak, amelyek csak a kerékpárosokkal szemben eljáró hatóságoktól szivároghattak ki. A Versailles-i Fellebbviteli Bíróság megállapította, hogy a bizalmas információk közzététele veszélyezteti a vizsgálatot és sértheti az ártatlanság vélelmét, valamint a telefonbeszélgetések nyilvánosságra hozatala sérti a magánszféra védelméhez fűződő jogot, ezért a szerkesztőség kapcsolószekrényében és az újságírók telefonvonalaiiban végzett nyomozati cselekményeket semmisnek nyilvánította, a lefoglalások tekintetében azonban úgy határozott, hogy a beavatkozás szükséges volt és összhangban állt a törvényi céllal, és tekintettel volt arra, hogy az újságírók forrásait titokban tarthassák. Az újságírók fellebbezését elutasították, majd a Nantarre-i Bíróság vizsgálóbírója úgy látta, hogy az érintett személyek nem követtek el jogsértést a nyomozás titkosságát illetően, csak az információk felhasználásával kapcsolatban. A Legfelső Bíróság⁶³ viszont kimondta, hogy a vádban foglalt, jogtalanul szerzett információk felhasználása nem valósult meg. Az újságírók ingóságainak lefoglalása és telefonbeszélgetéseik lehallgatása az EJEB döntése szerint nem állt arányban az elérni kívánt céllal, tehát megállapítható az EJEE 10. szakaszának megsértése.

3.3. Németország

Németországban az újságírók korlátozott védelemben részesülnek, vagyis forrásaik titokban tartására való joguk néhány kivétellel érvényesül.

A forrásvédelemre vonatkozó szabályok 1975. január 1-je óta az eljárásjogi törvényekben vannak lefektetve. A büntetőeljárásról szóló törvény⁶⁴ 53. § (1) bekezdése értelmében a tanúvallomástételi kötelezettség alól mentesülnek az információs és kommunikációs szolgáltatásokkal foglalkozó személyek. A jogosultak körét⁶⁵ és a védelem tárgyát⁶⁶ is széles körben határozza meg a törvény. Az ún. saját készítésű anyagokat, úgy, mint fényképeket vagy feljegyzéseket sem kötelesek az újságírók átadni. 2002 óta szigorították a büntetőeljárásról szóló törvény szabályait, ezzel bővült a tanúvallomástétel alóli mentességre vonatkozó kivételek köre és egyben szűkült a forrásvédelem.

Amíg a forrásvédelem terjed, addig tart a lefoglalás alóli mentesség is. A büntetőeljárásról szóló törvény biztosítja az újságíróknak a dokumentumok, kép-, hang- és adathordozók átadásának megtagadását is.⁶⁷

A büntetőeljárásról szóló törvény 98. §-a rendelkezik arról is, hogy szerkesztőségben, kiadónál, médiaszolgáltatónál és akár nyomdában történő lefoglalást kizárólag bíró rendelhet el. A médiahatóság nem minősül a törvény értelmében bűnüldöző hatóságnak, a fent leírt kivételes esetekben tehát csak bíróság, illetve ügyészség járhat el.

62 *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and Others v. France*, application no: 15054/07, 15066/07, 2012. június 28-i ítélet.

63 Tribunal de Grande Instance.

64 Strafprozeßordnung (StPO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel des Gesetzes vom 21. Januar 2013 (BGBl. I S. 89) geändert worden ist.

65 Uo., 53. § (1) bek.

66 Uo., 53. § (2) bek.

67 Uo., 97. § (5) bek.

A hivatali vagy más titoktartási kötelezettség megsértése esetén, amennyiben a titok jogtalanul kerül nyilvánosságra, és ezáltal fontos közérdeket veszélyeztet, a kötelezett öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntethető.⁶⁸ A kivételként meghatározott súlyos bűncselekményektől eltekintve az újságíró szabadon határozhat arról, hogy él-e az öt megillető jogosultsággal, azt teljesen vagy csak részben gyakorolja. Az informátornak csak akkor van ebbe beleszólási lehetősége, ha ő maga is tanúskodik, vagy nyilatkozni szeretne.

A német Büntető Törvénykönyvben foglaltakkal szó szerint megegyező rendelkezéseket tartalmaz a Polgári perrendtartásról szóló törvény⁶⁹ is. A tartományi szinten folyó eljárásokra a tartományi sajtótörvények előírásai irányadók. A német Sajtótanács Kódexének⁷⁰ az 5. sz. alapelve és az ahhoz kapcsolódó iránymutatás nevesíti a vallomástétel alóli mentesüléshez való jogot mint morális követelményt. Kivételként jelöli meg azonban azt a helyzetet, ha a titoktartás állami érdekeket, vagy az alkotmányos rendet veszélyezteti.⁷¹

Az első és leghíresebb döntés Németországban szerkesztőségek átkutatása ügyében, 1966-ban született, ez az ún. Spiegel-ítélet,⁷² amelyben a Szövetségi Alkotmánybíróság kimondta, hogy a forrásvédelem az Alaptörvény⁷³ által biztosított sajtószabadság része.⁷⁴ Az ítélet továbbá a sajtó kötelező feladatait határozta meg, és szabad, demokratikus működésének jelentőségét hangsúlyozta, továbbá megállapította, hogy az újságírókkal szembeni házkutatás és lefoglalás alkotmányellenes, amennyiben az a célja, hogy a forrás személyazonosságát felfedje.⁷⁵

A *Spiegel* kiadójának házkutatás és lefoglalás elleni panaszát azonban elutasította a Szövetségi Alkotmánybíróság. A Németország katonai helyzetét egy magas rangú katonatiszt által kiszivárogtatott információk alapján bemutató cikk miatt a kiadó képviselőjét, a felelős szerkesztőt és más szerkesztőket letartóztatták, a bonni és a hamburgi szerkesztőségeket pedig átkutatták. Az Alkotmánybíróság amellett, hogy megerősítette a sajtó szabadságát, kijelölte annak korlátait. Bár a közvélemény tájékoztatása közügyekről rendkívül fontos, az államérdek és a közbiztonság védelme érdekében korlátozható. A szerkesztőségekben tartott házkutatások és a német sajtószabadság tekintetében mérőöldkönek számított a Cicero-ügyben hozott alkotmánybírósági döntés.⁷⁶ 2005-ben a *Cicero* c. folyóirat „A világ legveszélyesebb férfija” címmel jelentetett meg egy cikket Abu Musab az-Zarqawi terroristáról. Az írás a szövetségi bünyügyi hivatal titkosított irataiból idézett részleteket. A bünyügyi hatóság házkutatást tartott a folyóirat szerkesztőségében, írásos dokumentumokat foglaltak le, és fél napra

68 Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 21. Januar 2013 (BGBl. I S. 95) geändert worden ist (StGB) § 353b.

69 Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die durch Artikel 3 des Gesetzes vom 15. Juli 2013 (BGBl. I S. 2379) geändert worden ist.

70 Pressekodex. Vom Deutschen Presserat in Zusammenarbeit mit den Presseverbänden beschlossen und Bundespräsident Gustav W. Heinemann am 12. Dezember 1973 in Bonn überreicht. In der Fassung vom 13. März 2013.

71 A német Sajtótanács Kódexe 5. sz. alapelve és az ahhoz kapcsolódó iránymutatáshoz l. <<http://www.presserat.info/inhalt/der-pressekodex/pressekodex/richtlinien-zu-ziffer-5.html>>.

72 BVerfGE 20, 162/176. sz. ítélet (BVerfG 1 BvR 512/64 1 BvR 610/63; 1 BvR 512/64 vom 05.08.1966).

73 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zuletzt geändert durch das Gesetz vom 11. Juli 2012 (BGBl. I S. 1478).

74 BVerfGE 20, 162/176. (40).

75 BVerfGE 20, 162, 191 f., 217.

76 BVerfGE, 1 BvR 538/06 vom 27.2.2007.

megakadályozták az újságírók munkavégzését. A lefoglalás elrendelésének alapja szolgálati titoktartási kötelezettség megsértése volt. A sértett fél panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, amely 2007-ben kimondta, hogy a *Cicero* irodáiban végrehajtott razzia alkotmányba ütköző intézkedés volt.⁷⁷

A bíróság kimondta továbbá azt is, hogy egy szolgálati titok – újságíró által történő – pusztán közzététele nem szolgáltat elegendő okot a házkutatás elrendeléséhez.

3.4. Olaszország

Az olasz médiaszabályozásban 1963 óta létezik az újságírók forrásaira vonatkozó titoktartási kötelezettség, amelyet az ágazati törvény teremtett meg. Az újságírók jogairól szóló törvény⁷⁸ 2. §-a kimondja, hogy: „az újságíróknak és a kiadóknak minden esetben eleget kell tenniük titoktartási kötelezettségüknek; amikor a forrásaik felfedésére irányuló igény merül fel, kötelesek az információt átadó személy kiletét titokban tartani”.

A forrásvédelemre vonatkozó különös rendelkezéseket tartalmaz a Büntető Törvénykönyv,⁷⁹ a büntetőeljárásról szóló törvény,⁸⁰ az adatvédelemről szóló törvényerejű rendelet⁸¹ és a személyes adatok kezeléséről szóló törvény⁸² is. A Büntető Törvénykönyv 622. §-a szerint, aki munkavégzése során titkos információról szerez tudomást, és anélkül, hogy igaz ügyet szolgálna, ezt harmadik személyek számára feltárja, vagy haszonszerzés céljából felhasználja, abban az esetben, ha ez károkozással járhat egy évig terjedő szabadságvesztésre vagy 30 ezer eurótól 516 ezer euróig terjedő pénzbüntetésre ítéltető.

Az újságírás jogi értelemben a fent nevezett foglalkozás kategóriájába tartozik, így érvényesek rá az említett büntető jogi előírások.

A magánélet védelméről szóló törvény értelmében az újságírás azon hivatások körébe tartozik, ahol törvényi szabályozás követeli meg a titoktartást. A törvény 13. §-a kimondja, hogy az újságírók szakmai titoktartására vonatkozó normák leginkább a források védelmére vonatkoznak. Az újságíró az előírt szabályok megszegése esetén felelősséggel tartozik.⁸³

A büntetőeljárásról szóló törvény 200. §-ának (3) bekezdése biztosítja a regisztrált újságírók számára a forrásvédelmet és a lefoglalás alóli mentességet. A rendelkezés értelmében nem kötelezhetőek bizalmas forrásaik felfedésére, továbbá a 256. § (1) bekezdése szerint megtagadhatják a bizalmas információt tartalmazó dokumentumok hatóságnak történő átadását is. A büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott védelem azonban nem korlátlan. A bíró kötelezheti az újságírót forrása felfedésére, ha egyrészt az információ elengedhetetlenül szükséges a bűncselekmény felderítéséhez, és ahhoz más módon nem lehet hozzájutni, másrészt, ha a hír valóságtartalmának megállapításához nélkülözhetetlen a forrás megjelölése. Az Albai Bíróság kifejezetten erre a rendelkezésre hivatkozott egy forrásvédelem tárgyában

⁷⁷ BVerfGE 20, 162 <191 f., 217>.

⁷⁸ Legge n. 69/1963.

⁷⁹ Codice Penale, Regio Decreto 19 ottobre 1930, n. 1398.

⁸⁰ Codice di procedura penale decreto del presidente della Repubblica, 22 settembre 1988, n. 447. Art. 200.

⁸¹ Codice in Materia di Protezione dei Dati Personali, Decreto legislativo 30 giugno 2003, n. 196.

⁸² Tutela delle persone e di altri soggetti rispetto al trattamento dei dati personali, Legge 31 dicembre 1996, n. 675, Art. 13.

⁸³ Az újságírók jogairól szóló olasz törvény, 48.

hozott ítéletében, amelyben kimondta, hogy kizárólag bírói engedéllyel lehet felfedni a forrást és csak abban az esetben, ha a) a bizalmas információ felfedése elengedhetetlen a bűncselekmény bizonyításához, és b) a valóság felderítése csak az információ forrásának felfedésével lehetséges.⁸⁴

Néhány jogtudós azt állítja, hogy a büntetőeljárás analógiájára ugyanez a korlátozás a polgári bíróság előtt nem alkalmazható.⁸⁵

Bár a büntetőeljárásban biztosított védelem nem korlátlan, tág értelmezésre ad lehetőséget. A Legfelső Bíróság kimondta ugyanis, hogy minden felfedett információ, amely arra szolgálhat, hogy azonosítsa azt, akitől származik, a forrásvédelem hatálya alá vonható.⁸⁶ A védelem nemcsak az informátor nevére, de bármilyen, azonosításra alkalmas információ-ra⁸⁷ is kiterjed, például a telefonszámra.⁸⁸

A privilégium azonban a bírói gyakorlat szerint kizárólag a regisztrált újságírókat illeti meg, tehát a gyakornokok, és azok, akik alkalmanként publikálnak, nem élhetnek e joggal.

A jogszabályi szinten is biztosított forrásvédelem alapelveként az önszabályozó kódexben is megjelenik. Az újságírók kötelezettségeit tartalmazó charta⁸⁹ bevezető rendelkezése is említi a szakmai titoktartási kötelezettséget.

3.5. Magyarország

A magyar médiaszabályozás általános titoktartási jogot teremt az újságírói források tekintetében, amely néhány kivétellel érvényesülő, korlátozott védelmet jelent. Az újságírói információforrások védelmére vonatkozó szabály tekintetében a 165/2011. (XII. 20.) AB határozat a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.) eredeti 6. §-ának vizsgálata során az érintett rendelkezésre, valamint ezen túlmenően a jogrend egészére nézve állapított meg a forrásvédelemmel kapcsolatos szabályozási hiányságokat, és így mulasztásos alkotmányértékelést, mert a hatósági és a bírósági eljárásokban hiányoztak a forrásvédelem megfelelő garanciái.

Az Smtv. 6. § (2) bekezdésének eredeti szövege a forrásvédelem alanyi jogának bírósági vagy hatósági eljárásban történő gyakorlását bizonyítási feltételhez kötötte, az Alkotmánybíróság szerint a bizonyítási teherrel tágra nyílt volna a korlátozás lehetősége, és nem volt megállapítható olyan alkotmányos cél, amely indokoltta tette volna a forrásvédelem bizonyítási teherhez kötését, ezért az Smtv. 6. § (2) bekezdésének utolsó fordulatát megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság határozata nyomán 2012 júniusában elfogadott törvénymódosítás megteremtette a szükséges eljárási garanciákat és a valamennyi esetben érvényesülő bírói jogorvoslat lehetőségét. Az Smtv. 6. § új szövege így szól:

84 Tribunale di Alba, sentenza 25 gennaio 2001, n. 601/2000 Reg. gen.

85 Roberto MASTROIANNI – Amadeo ARENA: *Media Law in Italy*, 48.

86 La sentenza n. 85 del 21 gennaio 2004 (depositata l'11 maggio), la Corte suprema.

87 L. a Semmitőszék 2004. január 21-i, 22397. sz. ítéletét (See Court of Cassation, Judgement of 21 Jan. 2004. no. 22397.).

88 MASTROIANNI–ARENA i.m. (85. lj.) 48.

89 Carta Dei Doveri Del Giornalista Documento CNOG-FNSI dell'8 luglio 1993.

„6. § (1) A médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy törvényben meghatározottak szerint jogosult a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy (a továbbiakban: információforrás) kilétét a bírósági és hatósági eljárások során titokban tartani, továbbá bármely, az információforrás azonosítására esetlegesen alkalmas dokumentum, irat, tárgy vagy adathordozó átadását megtagadni.

(2) A bíróság – bűncselekmény elkövetésének felderítése érdekében – törvényben meghatározott, kivételesen indokolt esetben az információforrás felfedésére, valamint az információforrás azonosítására esetlegesen alkalmas dokumentum, irat, tárgy vagy adathordozó átadására kötelezheti a médiatartalom-szolgáltatót, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyt.”

Ebből következően a forrásvédelem alóli kivételek köre nem az Smtv.-ben, hanem a büntetőeljárásról szóló törvényben⁹⁰ szabályozott, amelynek 82. § (6) bekezdése szerint:

„(6) A bíróság akkor kötelezheti a médiatartalom-szolgáltatót, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyt a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétének felfedésére, ha három évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az információt átadó személy kilétének ismerete nélkülözhetetlen, és az ettől várható bizonyíték mással nem pótolható.”

A módosítás következtében az eljárási törvények tartalmazzák az információt átadó személy kilétének titokban tartására vonatkozó eljárási jellegű rendelkezéseket. A polgári perrendtartásról szóló törvény,⁹¹ a Be.,⁹² a közigazgatási eljárásról szóló törvény,⁹³ valamint a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény [60. § c) pont] vonatkozó előírásai a tanúvallomás jogszerű megtagadására okot adó körülményként rögzítik azt az esetet, ha a médiatartalom-szolgáltató, vagy a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy a tanúvallomásával felfedné a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét.

A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény,⁹⁴ a Ket.⁹⁵ és a szabálysértési eljárásról szóló törvény⁹⁶ esetében a kötelező adatszolgáltatás, a lefoglalás, valamint az irat, eszköz, dokumentum átadása, a szemletárgy felmutatása alóli mentességre is joga van az ügyfélnek (újságírónak), ha az – akár közvetve, erre irányuló szándék nélkül is – a forrás felfedésére

90 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.).

91 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.), 170. § (1) bek. f) pont.

92 Be., 82. § (1) bek. d) pont.

93 A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.), 53. § (4) bek.

94 A 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (Mttv.), 155. § (5) bek. b) pont.

95 Ket. (102. lj.) 50/A. § (2) bek.

96 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 76. § (1a) bek.

vezetne. Kizárólag büntető bíróság kötelezheti az újságíró forrása felfedésére. A Be. a nyomozási bíró kezébe helyezi a döntést [207. § (2) bek. f) pont], akinek döntésével szemben további jogorvoslatra nyílik lehetőség. Az új szabályozásnak még nincs számottevő bírói gyakorlata.

4. A forrásvédelemmel kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése

4.1. A szabályozást tartalmazó jogforrás jellege

A jog tartalmát, terjedelmét közvetlenül nem befolyásoló, ennek ellenére fontos kérdés, hogy egy adott állam melyik és milyen típusú jogforrásban szabályozza az újságírók forrásvédelméhez való jogát. Azon országok, amelyek az állami szabályozás eszközeivel kezelik a kérdést, jellemzően törvényekben (legtöbbször a médiával foglalkozó speciális ágazati és a büntető-eljárásról szóló törvényben) szerepeltetik ezt a rendelkezést, de néhány jogrendszerben az újságírói források alkotmányos szintű védelmet kaptak.

A világ húsz országában emelték alkotmányos szintre a forrásvédelmet, Latin-Amerikában az államok fele, Ázsiában és Afrikában csupán néhány ország rendelkezik e jogról alaptörvényében,⁹⁷ Európában a svéd,⁹⁸ a portugál és a spanyol alkotmány nevesíti a források titokban tartására vonatkozó jogot, míg máshol az alkotmánybíróság mondta ki, hogy a forrásvédelemhez való jog a sajtószabadság elengedhetetlenül fontos része.

A portugál alkotmány 38. § (2) b) pontja⁹⁹ szerint a sajtószabadság magában foglalja „a törvénynek megfelelő módon történő információhoz való hozzáférés jogát, valamint a szakmai függetlenséget és a titoktartás védelmét.”

A spanyol alaptörvény 20. § (1) bekezdés d) pontja pedig azt mondja ki, hogy mindenkit megillet a „valós információ szabad közlése és megszerzése bármilyen terjesztési eszköz útján. E szabadságjog gyakorlása kapcsán törvény szabályozza a lelkiismereti szabadság fenntartásának kérdését és a szakmai titok védelmét.”¹⁰⁰

Az Unió kívüli európai államok közül Macedónia és Andorra emelte az alapjogok közé a forrásvédelemre vonatkozó jogot.¹⁰¹ A macedón alkotmány¹⁰² 16. §-a szerint „az információ-forrás védelméhez való jog a tömegkommunikációban garantált.”

Ennek elsősorban szimbolikus jelentősége van, hiszen az alkotmányban történő elismerés nem vezet feltétlenül ténylegesen megvalósuló védelemhez. Spanyolországban és Andorrában

97 Andorra, Argentina, Bolivia, Brazil, Cape Verde, Colombia, Ecuador, Haiti, Honduras, Macedonia, Mozambique, Palau, Paraguay, Peru, Portugal, Spain, Sweden, Timor Leste, Venezuela. L. *Model Brief on the Protection of Journalists' Sources* (Model Brief) 13.

98 A Svéd Királyság Alkotmánya, 3. cikk. In: TRÓCSÁNYI László – BADÓ Attila (szerk.): *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005. 967.

99 A Portugál Köztársaság Alkotmánya, 37. cikk. Uo., 830.

100 Spanyolország Alkotmánya, 20. cikk. Uo., 924.

101 Model Brief, 13.

102 The Constitution of the Republic of Macedonia adopted by the Assembly of the Republic of Macedonia on 17 November 1991.

például az alkotmány írja elő, hogy a forrásvédelemhez való jogot törvényben kell védeni, ennek ellenére egyik államban sem fogadtak el ezt szabályozó törvényt, pedig több esetben is szükség lett volna rá.¹⁰³

Számos országban a bíróság mondta ki, hogy a forrásvédelem a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alkotmányos jog részét képezi. A német szövetségi alkotmánybíróság már 1966-ban megállapította, hogy a sajtószabadság magában foglalja a sajtó és az annak információkat szolgáltató források közötti bizalmas viszony meghatározott szintű védelmét is, hiszen az újságíró csak akkor számíthat arra, hogy forrása megbízható és használható információkkal szolgál, ha vele szemben az ún. szerkesztői titoktartás biztosított.

Az európai államok többsége ágazati jogszabályokban szabályozza a kérdést, jellemzően a médiáról, sajtóról, illetve az eljárásról szóló törvényekben. Mindkét jogforrásban találunk a forrásvédelemre vonatkozó rendelkezést Ausztriában,¹⁰⁴ Franciaországban (vö. 3.3), Csehországban,¹⁰⁵ Olaszországban (vö. 3.5), Lengyelországban,¹⁰⁶ Portugáliában¹⁰⁷ és Magyarországon (vö. 3.6). Kizárólag médiaszabályozás keretében rendezi a kérdést Ciprus¹⁰⁸ és kizárólag az eljárásról szóló törvények¹⁰⁹ határozzák meg a feltételeket Németországban. Nem csak ez a két lehetőség fordul elő; Dániában az igazságszolgáltatásról szóló törvény,¹¹⁰ Angliában a bíróság tekintélyét védő törvény¹¹¹ tartalmazza a vonatkozó szabályokat, és kiegészítő előírások találhatóak egyéb jogszabályokban is, Máltán például az adatvédelmi törvény¹¹² is rendelkezik a kérdéssel.

Az Európai Unión belül csak igen kevés olyan állam található, amely nem határoz meg törvényben előírt forrásvédelemhez való jogot. Az egyik ilyen Hollandia, ahol a törvénytervezet a parlament előtt van, a másik Görögország. Utóbbi államban nem részesül a forrásvédelem sem alkotmányi, sem törvényi szintű védelemben.

Az EU-n belül népszerű tagállami megoldás a jogosultság önszabályozás keretében történő megerősítése. Ciprus, Lengyelország, Németország, Olaszország, az Egyesült Királyság és Portugália járulékos megoldásként alkalmazza, Spanyolországban törvény hiányában a FAPE Code elnevezésű magatartási kódex¹¹³ van érvényben.

103 BANISAR i.m. (2. lj.) 23.

104 Bundesgesetz vom 12. Juni 1981 über die Presse und andere Publizistische Medien (Mediengesetz) BGBl. Nr. 314/1981 idF BGBl. I Nr. 8/2009 (osztrák médiatörvény).

105 Sect. 16 para. 3 of the Act. no 46/2000 Coll., on rights and duties connected to the publishing of periodic press (cseh Sajtótörvény), Sect. 41 para. 3 of the Act no. 231/2001 Coll., on the operation of radio and television broadcasting RTBO Act (cseh rádiózárról és televíziózárról szóló törvény), Act no. 40/2009 Coll. (cseh Büntető Törvénykönyv).

106 A lengyel büntetőeljárásról szóló törvény: Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.o Kodeks postępowania karnego. A lengyel sajtótörvény: Press Act of 26 June 1984, Journal of laws of 1984, No 5, item 24 as amended.

107 A portugál Büntető Törvénykönyv: Código Penal Português, Law no. 1/99, of 13 January, as amended by the Law No 64/2007, of 6 November (a portugál újságírókról szóló törvény).

108 Printed Press Law No. 145/89.

109 A német büntetőeljárásról szóló törvény 53. § és a német polgári perrendtartásról szóló törvény.

110 Lov om Rättsens Pleje – Retsplejeloven, 1916. 172. §, 804–805.§.

111 L. a bíróság tekintélyét védő törvény, 10. cikk.

112 The Data Protection Act (Chapter 440 of the Laws of Malta), enacted by Act XXVI of 2001.

113 Federación de Asociaciones de la Prensa de España (Spanyol Újságíró Egyesületek Szövetsége).

4.2. Ki számít újságírónak?

Az újságíró korábban elsősorban egy kiadóval munkaviszonyban, vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy volt, aki hivatásszerűen dolgozott egy kiadónál. A technika fejlődésével az újságíró megjelent a televízióknál, rádióknál is. Az 'újságíró' kategóriája a modern médiakörnyezetben némiképp bizonytalanná és állandóan változó, bővülő fogalommal vált. Formális kritériumok alapján – pl. kamarai tagság, hivatásszerűen végzett tevékenység – nehéz azonosítani az újságírót, így lényegében bárki annak tekinthető, aki a nyilvánosság valamely fóruma előtt tájékoztató tevékenységet végez, akár információk gyűjtésével, akár a már meglévők értékelésével teszi is ezt. Néhány európai ország azonban kísérletet tesz az újságíró fogalmának törvényben való meghatározására.

Az egyik legmodernebb fogalmat és legátfogóbb védelmet a forrásvédelemről szóló belga szövetségi törvény¹¹⁴ nyújtja, amely szerint „bármely önállóan vagy nem önállóan foglalkoztatott személy és bármely természetes személy, aki a köz érdekében rendszeresen és közvetlenül foglalkozik információk beszerzésével, szerkesztésével, feldolgozásával és terjesztésével valamilyen médiumon keresztül, újságírónak minősül.” A belga Alkotmánybíróság 2006. június 7-i döntésében¹¹⁵ kiterjesztette a forrásvédelemről szóló belga szövetségi törvény személyi hatályát a nem hivatásos újságírókra is (például bloggerek, vagy bárki, aki rendszeresen vesz részt közvéleménynek szánt információk beszerzésében, szerkesztésében vagy terjesztésében).

A belga megoldástól eltérően az európai uniós tagállamokban általában a professzionális újságírói tevékenységet helyezik védelem alá a törvények, kivéve a cseh szabályozást,¹¹⁶ amely hangsúlyozza, hogy nemcsak alkalmazásban álló újságírókat illet meg.

A német büntető-¹¹⁷ és polgári eljárásról szóló¹¹⁸ törvények értelmében újságírónak minősül bárki, aki professzionális módon vesz részt nyomtatott publikációk, műsorszámok, filmrportok közzétételében vagy más információs és kommunikációs szervek munkájában, melyek oktatási vagy véleményformáló szereppel bírnak.

A luxemburgi véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény¹¹⁹ is a professzionális újságírót nevezi meg a védelem jogosultjaként. A francia sajtótörvény¹²⁰ ennél is szűkebb fogalmat határoz meg, és kizárólag a médiavállalkozással munkaviszonyban álló személyt minősíti újságírónak:

Ehhez hasonlóan jelöli ki a magyar szabályozás¹²¹ is a védett személyek körét: „A média-tartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy törvényben meghatározottak szerint jogosult a számára a média-tartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy (a továbbiakban: információforrás) kilétét a bírósági és hatósági eljárások során titokban tartani”.

114 Loi du 7 avril 2005 relative á la protection des sources journalistiques, 2. §.

115 Constitutional Court 7 June 2006, nr. 91/2006, I. még: Dirk VOORHOOF: Arbitragehof verruimt toepassing journalistiek bronnengeheim. *De Juristenkrant* 2006/132, 17.

116 Section 16 of the Act. No. 46/2000 Coll., on rights and duties connected to the publishing of periodic press and on amendment of other acts.

117 A német büntetőeljárásról szóló törvény, 53. § (1) bek.

118 A német polgári eljárásról szóló törvény, 383. § (1) bek. 5. pont

119 Art. 7 of the Act of 8 June 2004 on the freedom of expression in the media.

120 A francia sajtótörvény, 2. §.

121 Smtv., 6. § (1).

Az osztrák médiatörvény 31. §-a a médiatulajdonosok és a szerkesztők mellett a médiavállalkozás és a médiaszolgáltató alkalmazottait részesíti védelemben.

A jogosultság általában bármely platformon tevékenykedő újságírókat megillet. Kivételt jelent ez alól a bolgár megoldás, ahol a médiatörvény¹²² szabályozza a kérdést, annak hatálya viszont a nyomtatott sajtóra, és így annak munkatársaira sem terjed ki.

4.3. A védett információ jellege

A forrásvédelem nem csak kifejezetten az információt szolgáltató személy védelmére korlátozódik, hanem kiterjed az ő azonosítására alkalmas iratok, dokumentumok, nyilvánosságra nem hozott kép- és hangfelvételek átadására kötelezés tilalmára is.¹²³ A források titokban tartásához való jog így nem csak a tanúvallomástétel megtagadásához kötődik, hanem szorosan kapcsolódik a házkutatások alóli mentességhez is.

4.4. A védelem mértéke

A világ húsz országában alakítottak ki az újságírói források titokban tartására vonatkozó abszolút védelmet. Ezen jogszabályok értelmében a források alapjogi szintű védelmet kapnak, más érdekek sem előzhetik meg azokat.

Ilyen abszolút jogosultságot az európai államokban a francia, a litván a török és az izlandi újságíróknak biztosít az ottani szabályozás.

A francia büntetőeljárásról szóló törvény értelmében minden újságírókat megillet az a jog, hogy tanúvallomás keretében a tevékenysége során tudomására jutott információ eredetét ne tárja fel.¹²⁴

Lettországbán az Alkotmánybíróság 2002. október 23-ai döntésében¹²⁵ kimondta, hogy életbevágóan fontos ügyekben a források nem élvezhetnek abszolút védelmet, például egy személy alkotmányos jogainak védelme esetén, mert akkor a kár nagyobb lehet, mint az abszolút joggal elérni kívánt előny.

Néhány országban az abszolút védelmet csak bizonyos ügyekben írja elő a szabályozás. Izlandon például csak polgári jogi vonatkozásban teljes körű a titoktartási jog.¹²⁶

Jellemzőbb megoldás az ún. korlátozott védelem. Ebben az esetben a jogszabályok bizonyos kivételekkel biztosítják a források titokban tartásához való jogot. Ennek korlátozására meghatározott feltételekkel, speciális eljárásban kerülhet sor. A védelem szintje országonként változik.

Az egyik legátfogóbb szabályozást a 2005-ös forrásvédelemről szóló belga szövetségi törvény tartalmazza, amely szerint forrás felfedésére csak bíró kötelezheti az újságírókat terrorizmus vagy valamely személy testi épségének súlyos megsértése esetén, ha az információ döntő fontosságú és másként nem szerezhető meg.

122 Article 15 of Radio and Television Law (Published in STATE GAZETTE, issue 138, 1998).

123 L. pl. a német büntetőeljárásról szóló tv. 97. § (5), az olasz büntetőeljárásról szóló törvény 256. § (1).

124 A francia büntetőeljárásról szóló törvény, 109. §.

125 BANISAR, i.m. (2. l.) 25.

126 Code of Procedure in Private Litigation, no. 91/1991.

Egyik tipikus megoldásnak tekinthető a titoktartási jog bűncselekmény-típusok alapján történő korlátozása. A luxemburgi szabályozás a kábítószer-kereskedelmet, a pénzmosást és a terrorizmust,¹²⁷ a szlovén szabályozás a szexuális és a kiskorúak ellen irányuló bűncselekményeket és az emberkereskedelmet nevesíti.¹²⁸ Cipruson a halált okozó bűncselekmény felkutatása során¹²⁹ lehet a forrás felfedésére kötelezni az újságírókat. A német büntetőeljárásról szóló törvény az állam és a közrend elleni, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, továbbá a pénzmosás és a jogtalan haszonszerzés esetén enged kivételt.¹³⁰ Csehországban hosszas felsorolást tartalmaz a törvény, amelyben többek között benne foglaltatik a gyilkosság, rablás, terrortámadás, de még az adóbűncselekmények is.¹³¹

A feltárni kívánt bűncselekmény súlyától teszi függővé több tagállami szabályozás is a titoktartási jog korlátozását. Ausztriában¹³² a tíz év, Finnországban¹³³ a hat év, Dániában¹³⁴ a négy év, Magyarországon¹³⁵ a három év, Németországban¹³⁶ az egy év vagy annál súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény alapozza meg a forrás azonosítására kötelezést.

A legtöbb európai forrásvédelmi szabályozás tartalmazza azt az ajánlásban meghatározott feltételt, hogy a közzétételt csak akkor lehet elrendelni, ha nyomós közérdek és kellően fontos, illetve súlyos körülmények indokolják, és a felderítésnek más lehetséges és ésszerű alternatívája nincs, vagy azokat a hatóság már kimerítette.

A források titokban tartása egyes országokban nem csupán jog, hanem kötelezettség is. A svéd sajtótörvény egyenesen bűncselekménnyé nyilvánítja a bizalmas források közzétételét.¹³⁷ A legrészletesebb szabályrendszert az említett svéd jogalkotó állította fel, azzal, hogy az az alkotmány részét képezi. Annak Második fejezetének 1. cikk (2) bekezdése szerint a sajtószabadságra, és ezzel kapcsolatosan a rádió, televízió keresztül megvalósuló kifejezés – mint közvetítés és film, kép- és hangfelvétel, valamint más technikai felvétel – szabadságára vonatkozóan a sajtószabadságról szóló törvény és a véleménynyilvánítás szabadságáról szóló alaptörvény¹³⁸ rendelkezéseit kell alkalmazni. Az előbbi törvény értelmében minden forrást megillet az anonimitás joga, és az újságíró bűncselekményt követ el, ha megszegi titoktartási kötelezettségét. A forrás felfedésére való kötelezésre csak az érintett hozzájárulásával, egyes jogsértések esetén és akkor kerülhet sor, ha a bíróság úgy találja, hogy valamely magán- vagy közérdekre való tekintettel fontos, hogy az eljárás során eskü alatt meghallgassa valamelyik felet az információkkal kapcsolatosan.¹³⁹ A svéd véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény ezt a jogot a rádiós és televíziós médiaszolgáltatásokra is kiterjeszti.

127 Loi du 8 juin 2004 sur la liberté d'expression dans les médias, Art. 8.

128 Art. 7 of the Act of 8 June 2004 on the freedom of expression in the media. (A szlovén véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény).

129 A ciprusi nyomtatott sajtóról szóló törvény, 8. § (2).

130 A német büntetőeljárásról szóló törvény, 53. § (2).

131 A cseh Büntető Törvénykönyv, 366–368. §.

132 A német büntetőeljárásról szóló törvény.

133 A finn véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény: Laki sananvapauden käytämissestä joukkoviestinnässä 460/2003, 13.06.2003.

134 A dán igazságszolgáltatásról szóló törvény, 172. §, 804–805. §.

135 Be. 82. § (6).

136 A német büntetőeljárásról szóló törvény, 53. §.

137 Tryckfrihetsförordningen (1949:105), 3. fej. 3. bek.

138 Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469).

139 A svéd sajtószabadságról szóló törvény, 3. fej. 3. 4. bek.

4.5. A forrásvédelem kötelezettségének megszegése esetén alkalmazható szankciók

Azokban az országokban, ahol a szabályozás a forrás titokban tartására vonatkozó kötelezettséget fogalmaz meg, általában szigorú szankciókat is előír annak megszegése esetére. Jellemző a pénzbüntetés, de nem ritka a szabadságvesztés kiszabása sem.

Lettországban pénzbüntetés (250 lat) megfizetésére kötelezhető az újságíró forrásának engedély nélkül történő azonosításáért.¹⁴⁰ Az olasz újságírókról szóló szabályozás megtiltja a forrás nevének nyilvánosságra hozatalát, és szintén általános titoktartási kötelezettséget ír elő.¹⁴¹ Aki ezt megszegi, akár egy évig terjedő szabadságvesztéssel és 30–516 euróig terjedő pénzbírsággal sújtható.¹⁴² Portugáliában szintén titoktartási kötelezettséget ír elő a szabályozás, a büntető törvénykönyv szerint,¹⁴³ aki a forrás hozzájárulása nélkül felfedi annak kilétét, egy évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy pénzbírsággal sújtható. Szlovákiában is tilalmat fogalmaz meg a sajtótörvény,¹⁴⁴ a kiadók és hírügynökségek nem hozhatják nyilvánosságra a bizalmas forrást, ha erre nem kaptak kifejezett felhatalmazást. Ha mégis megteszik, akár két évig tartó szabadságvesztéssel is büntethetőek.¹⁴⁵ A spanyol előírások – ugyan csak az önszabályozás szintjén, de – szintén kötelezettséget fogalmaznak meg. A FAPE kódex értelmében addig terjed a felfedésre vonatkozó tilalom, ameddig azt a megállapodásban kikötötték, illetve, amíg ez nem fenyegeti a társadalmat súlyos és közvetlen veszéllyel.

4.6. Ki kötelezheti az újságírót forrása felfedésére?

Általánosságban megállapítható, hogy médiahatóság nem járhat el egyik országban sem, jellemzően bíróság, néhány országban más hatóság is kötelezheti az újságírót forrása felfedésére.

Ausztriában,¹⁴⁶ Belgiumban,¹⁴⁷ Cipruson,¹⁴⁸ Dániában,¹⁴⁹ Németországban,¹⁵⁰ Olaszországban,¹⁵¹ Lengyelországban,¹⁵² Magyarországon¹⁵³ csak bíróság rendelheti el a forrás felfedését. Szlovákiában¹⁵⁴ bárki kérheti a forrás felfedését, ha nincs annak titokban tartására vonatkozó megállapodás, ellenkező esetben csak büntetőeljárás keretében kerülhet erre sor.

140 Response of Government of Latvia to OSCE Survey, May 2007. in: BANISAR, i.m. (2. lj.). 24.

141 Az olasz újságírók jogairól szóló törvény, 2. szakasz.

142 Az olasz Büntető Törvénykönyv, 622. szakasz.

143 A portugál Büntető Törvénykönyv, 195.§.

144 Art. 4 (1) of the Act No. 167/2008 Coll. of 9th April 2008, on periodicals and agency news service and the amendment and supplementing of certain acts (szlovák sajtótörvény).

145 Szlovák Büntető Törvénykönyv, Art. 374 of the Act No. 300/2005 Coll., of 20th May 2005.

146 Az osztrák médiatörvény.

147 A forrásvédelemről szóló belga szövetségi törvény.

148 A ciprusi nyomtatott sajtóról szóló törvény.

149 A dán igazságszolgáltatásról szóló törvény.

150 A német büntetőeljárásról szóló törvény.

151 Az olasz Büntető Törvénykönyv.

152 A lengyel büntetőeljárásról szóló törvény.

153 Smtv., 6. § (2). bek.

154 A szlovák Büntető Törvénykönyv.

Finnországban¹⁵⁵ erre irányuló előzetes vizsgálatot a rendőrségi és a bírósági eljárásban lehet elrendelni. Luxemburgban¹⁵⁶ az igazságügyi szervek mellett a rendőrség és közigazgatási hatóságok rendelkeznek a forrás felfedését, súlyos bűncselekmények felderítése érdekében.

5. Következtetések

A fenti összehasonlító áttekintés lehetőséget ad arra, hogy bizonyos, általános következtetéseket levonjunk az Európában (pontosabban a vizsgálat elsődleges tárgyát képező európai uniós tagállamokban) érvényesülő forrásvédelem természetével, szabályozásával kapcsolatban. Ezek a megállapítások azonban nem minden állam tekintetében bizonyulnak igaznak, és nem érvényesülnek mindenhol, mégis körülhatárolják a titoktartási jog egyfajta sajátos európai minimumát, a szabályozás fő szempontjait és fejlődési irányait.

A) Az újságírói forrásvédelemhez való jog a sajtószabadság részét képező újságírói titoktartási jog, valamint az állam bűnüldözésre vonatkozó és közérdeket szolgáló kötelezettsége között feszül.

B) A világ nagyságrendileg száz országában védik jogi eszközökkel az újságírók forrásait. Közel húsz állam alkotmányában biztosítja a titoktartási jogot, és több mint kilencven ország fogadott el a forrásvédelemre vonatkozó ágazati jogszabályt. Az így biztosított védelem terjedelme jogszabályonként eltérő.¹⁵⁷ A forrásvédelem csak néhány államban alkotmányos (alapvető) jog, általában a hierarchia ennél alacsonyabb fokán álló ágazati törvényekben szabályozott. Ugyanakkor az alkotmányban történő elismerés nem garancia a jog védelmének magasabb szintjére, sőt, akár önszabályozási megoldás is vezethet a jog megfelelő érvényesüléséhez. Két uniós tagállam azonban egyáltalán nem ismeri el a forrásvédelemhez való jogot.

C) A jogintézmény funkciója az információ szabad áramlásának biztosítása. Megállapítható, hogy nem az informátort, hanem az újságíró és forrása közötti bizalmi viszonyt védi annak érdekében, hogy az így nyert közérdekű információk eljuthassanak a közönséghez.

D) A jogosultak körét formális kritériumok alapján a technológiai változások miatt nehéz meghatározni. Az európai országok egy része – talán éppen ezért – nem határozza meg az újságíró fogalmát. Azokban a szabályrendszerekben, ahol megjelenik ez a definíció, általában a professzionális, munkaviszony keretében végzett tevékenységet végzőket jelöli ki. Amennyiben a fogalom túlzottan ragaszkodik a hagyományos értelemben vett újságíráshoz, úgy kiszorulhatnak a védelem hatálya alól például az internetes újságírók. A védett személyek körének túl általános és túl tág kijelölése azonban magában hordozhatja a bírósági eljárások sikerességének kockáztatását.

E) A védett tárgy nem csak a személy azonosítására közvetlenül alkalmas adat, pl. név, hanem a közvetett felismerésre vezető adat, irat, tárgy, kép- és hangfelvétel is lehet. Ez utóbbi lehetőséghez kapcsolódik szorosan az oknyomozó újságírók védelmét szolgáló házkutatás, és lefoglalás alóli mentesség is.

F) A forrásvédelem kétféleképpen jelenhet meg a tagállami szabályozásban: titoktartási jog vagy kötelezettség formájában. Az ún. abszolút védelem kevés országban garantált, helyette a jogosultság inkább korlátozottan jelenik meg. Gyakori megoldásnak tűnik a titoktartási kötelezettség előírása is.

155 11.7.1997/689 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa.

156 A luxemburgi véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény, 7. §.

157 BANISAR i.m. (2. lj.) 21.

G) Általánosságban megállapítható, hogy a forrásvédelem hatálya alól van kivétel. A kivételt képező bűncselekményeket az egyes jogszabályok vagy tételesen felsorolják, vagy az ahhoz fűződő szankció mértéke alapján tekintik a jog korlátozására alkalmasnak. Ez utóbbi megoldásban a szabadságvesztés mértékének meghatározása országonként változó, egytől akár tíz évig is terjedhet. A korlátozás alapja általában – az ajánlás mintájára – valamely bűncselekmény felderítése, amelyhez nyomós közérdek fűződik, és amely más ésszerű módon egyáltalán nem lehetséges, vagy a rendelkezésre álló lehetőségeket a hatóság már kimerítette. A kivételek pontos meghatározása nagyban elősegíti az újságírók következetes joggyakorlását. Minél tágabb teret kap a bíróság a jogértelmezésre, annál nagyobb mértékben hivatkoznak a forrásvédelem alanyai az ún. chilling effectre.

H) Az a tény, hogy egyetlen tagállamban sem kötelezheti a médiahatóság az újságírót forrásának felfedésére, jelzi a forrásvédelem korlátozásának lehető legszűkebb értelemben vett és eljárási garanciákkal körülbástyázott érvényesülését.

A kiskorúak védelmének összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

NYAKAS LEVENTE

1. Bevezető

1.1. Elméleti bevezető

Jelen fejezet a kiskorúak védelme (*protection of minors*) európai szabályozásának közös jegyeit kutatja, azok felvázolására tesz kísérletet. A tanulmány ezen témakörön belül is leginkább az audiovizuális média területére koncentrál. A vizsgált terület sajátossága, hogy noha közös európai normák léteznek ebben a tárgyban – gondolunk itt az AVMS irányelv,¹ illetőleg tágabb körben, a Határokat Átlépő Televíziózásról szóló ET egyezmény vonatkozó rendelkezéseire – azok csak minimumszabályozásra szorítkoznak.

A minimumszabályozás indoka, hogy bár a gyermekek egészséges, zavartalan fejlődésének biztosítása kiemelkedően fontos, közös európai érték/érdek, a tagállamok közötti kulturális és közmorál felfogása közti különbségek² ezen a szabályozási területen heterogén szabályozást eredményeznek. Ez a kulturális kötöttség legjobban a médiatartalmak besorolásában manifesztálódik, mely az életkor, és ahhoz kapcsolódó érettség eltérő megítélésének következménye. Ez egyben a jelen fejezet kiinduló hipotézise is, mely alapján az EU tagállamokban honos közös modellekre vagy ezektől éppen hogy jelentősen eltérő megoldásokra próbálunk rámutatni a kiskorúak védelmének területén, azaz nem kívánjuk a terület minden részletre kiterjedő elemzését elvégezni.

1.2. Terminológiai kérdések, elhatárolások

A „kiskorúak védelme” kifejezés alatt a médiaszabályozásnak azt a területét értjük, mely a nem felnőttkorú személyek (gyermekek, kiskorúak) egészséges, zavartalan fejlődését kívánja azáltal biztosítani, hogy meghatározott médiatartalmakhoz a tartalom jellegére és az életkorra tekintettel korlátozza a törvényesen közzétehető (nem mindenki számára tiltott) tartalmakhoz való hozzáférést. A jelen fejezet tehát kifejezetten a kiskorúval mint a médiatartalom fogyasztójának védelmével, és nem pedig a médiában szereplő kiskorú emberi méltóságát sértő megjelenítés problémájával foglalkozik.

1 Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv – AVMS, kodifikált változat, EGT-vonatkozású szöveg).

2 *Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services*. Brussels, 16.10.1996 COM(96)483 final, Annex III. 36.

A vizsgálat szempontjából a kiskorúak védelmét mindenképpen el kell határolni az erkölcsvédelemtől (*protection of public morals*). Az előbbi tágabb kategória, azaz a két terület egész rész viszonyban áll egymással. Ugyanis a jogalkotó az erkölcsvédelmen belül egy speciális személyi körre tekintettel³ külön védelmi szabályokat állapít meg.

A jelen fejezet másrészt nem foglalkozik a *kereskedelmi kommunikáción* belül a kiskorúak védelmére vonatkozó külön szabályozással, mivel a szólás sajátossága (kereskedelmi szólás – *commercial speech*) miatt ezt a kérdést a kötet másik tanulmánya tárgyalja.

2. Nemzetközi jog

2.1. ENSZ

A kiskorúak védelmének legátfogóbb nemzetközi dokumentuma az ENSZ égisze alatt született, Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény (NYE),⁴ melynek valamennyi EU tagállam részese.⁵ Az NYE már preambulumban rögzíti, hogy a legkülönbözőbb nemzetközi dokumentumok elismerték a gyermeknek nyújtandó különleges védelem szükségességét. Itt említi azt is, hogy a gyermeknek azért van szüksége különös jogi védelemre és gondozásra, mivel hiányzik a megfelelő fizikai és szellemi érettsége.

Az NYE preambulumban megjelenik az az általános elv, amely a kiskorúak védelme indokának egyik alapját képezi: a jogalkotó az életkorhoz értékképletet fűz, azaz azt vélelmezi, hogy meghatározott életkort be nem töltött személyek (kiskorúak) sokkal kiszolgáltatottabbak, sérülékenyebbek, befolyásolhatóbbak, megfelelő ismeretekkel nem rendelkeznek, ebből következően – megfelelő fejlődésük és védelmük érdekében – egyrészt korlátozza jogaikat, másrészt többletjogokat biztosít számukra. Sőt az NYE preambulumban azt is tényként kezeli, hogy valamennyi nemzetben hasonló konstrukció létezik, azaz egy univerzáliát hoz létre a kiskorúak védelmének területén: „a gyermek védelmében és harmonikus fejlődésében minden egyes nép hagyományai és kulturális értékei jelentősek.”

Az NYE 13. cikkében lefekteti a gyermekeknek a véleménynyilvánításhoz való jogát, mely „magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határookra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát (...) [bármilyen] a gyermek választásának megfelelő formában.”

Az NYE 17. cikke a gyermekek tájékozódáshoz való jogát, illetve a tömegmédia-műveknek az ebben betöltött fontos szerepét rögzíti, másrészt ebből következően a részes államok kötelezettségeként fogalmazza meg, hogy biztosítsák a gyermekek részére az egészséges fejlődéshez megfelelő környezetet. A részes államok kötelezettségeinek részletezése során a NYE 17. cikke a kiskorúak védelmével kapcsolatban kettős kötelezettséget rögzít a tagállamok irányában:

3 Értsd: az életkorhoz kapcsolt egy vélelmet, mely szerint a média hatásaival szemben kiszolgáltatottabb helyzetben vannak a gyermekek.

4 Convention on the Rights of the Child Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 Entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49 (Article 13, 17); <<http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>>.

5 Az NYE ratifikációs státusza: <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&cmdtsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en>

Mód: <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&cmdtsg_no=IV-11-a&chapter=4&lang=en>.

egyrészt a kifejezetten gyermekeknek szánt tartalmakhoz való hozzáférést,⁶ másrészt „a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok” elleni védelmet kell biztosítaniuk.⁷

Fontos megjegyezni, hogy az NYE 17. cikk e) pontja a 18. cikkre való hivatkozással egyértelművé teszi, hogy a kiskorúak védelme nem csupán az állam felelőssége, hanem leginkább a szülőké, illetve a gyermek felett törvényes felügyeletet gyakorló személyé.

2.2. Európai Unió

A kiskorúak védelmének alapvető minimumszabályait a műsorszolgáltatás területén az EU-ban a TVWF irányelv⁸ 22. cikke fektette le. A TVWF irányelv 1997-es módosítása⁹ – többek között – pontosította az irányelv által kialakított védelmi rendszert, és kiegészítette azt egy új védelmi eszközzel, a figyelemfelhívással.

A jogalkotó nem kötelező jogi norma, ajánlás¹⁰ formájában reagált 1998-ban az egyre nagyobb jelentőségre szert tevő új, az interneten nyújtott információs társadalmi szolgáltatásokra¹¹ és a velük járó kihívásokra, és ebben a konvergens audiovizuális környezetben értelmezte újra a kiskorúak védelmét. Az ajánlás legfontosabb javaslatai két oldalról próbálták elősegíteni a védekezést az online környezetben: egyrészt egy rugalmasabb szabályozási forma (önszabályozás),¹² másrészt a tudatos médiafogyasztás (médiaműveltség) erősítésével; az ezzel kapcsolatos irányelveket az ajánlás melléklete tartalmazza.

A 98/560/EK ajánlást egészítette ki egy újabb ajánlás 2006-ban,¹³ mely figyelembe vette az időközben lejártszódó technológiai változásokat és ennek következtében átalakuló média-környezetet.¹⁴ A 2006/952/EK ajánlás a médiaműveltség (*media literacy*) erősítése terén kér további erőfeszítéseket a tagállamoktól, különösen a kiskorúak felügyeletét ellátó személyek (szülők, tanárok stb.) médiaismeretei bővítésének szükségességét hangsúlyozza.¹⁵ Az iparági és egyéb szereplőktől (pl. médiaszabályozó-hatóságok) az ajánlás leginkább a hagyományos televíziózásból ismert, a kiskorúak védelmét szolgáló megoldások (minősítés és szűrés) online

6 NYE, 17. cikk a)–d) pont.

7 NYE, 17. cikk e) pont.

8 A Tanács irányelve (1989. október 3.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról (89/552/EGK).

9 Az Európai Parlament és a Tanács 97/36/EK irányelve (1997. június 30.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

10 A kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható, hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek ösztönzése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló, 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás, HL L 270, 1998.10.7, 48–55.

11 A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, HL L 178., 2000.7.17., 1.

12 L. 98/560/EK ajánlás (13) preambulumbekzdését és I. pont (1) és (4) bek.-ét.

13 Az Európai Parlament és a Tanács 2006/952/EK ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választadás jogáról az európai audiovizuális és online információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben HL L 378., 2006.12.27., 72–77.

14 L. 2006/952/EK ajánlás (19) preambulumbekzdését.

15 Uo., I. 2. (a) pont.

környezetbe történő átültetését várja.¹⁶ A Bizottság feladatai között konkrét új javaslatok is megjelennek a korábbi ajánláshoz képest: így egy európai ingyenes bejelentésre való telefonszám bevezetése, illetve biztonságos – „kiskorúakat és jogaikat tiszteletben tartó” – internetes környezet a létrehozása.¹⁷

A kiskorúak védelmére vonatkozó eddig említett uniós jogalkotást a 2007-ben elfogadott, majd 2013-ban egységes szerkezetbe foglalt AVMS irányelv teljesítette ki. Az AVMS irányelv ilyen tárgyú rendelkezései ugyanis egyrészt a TVWF irányelv korábbi televíziós műsorszolgáltatásra vonatkozó szabályai átvételének tekinthetők,¹⁸ másrészt ugyanakkor az ajánlásokban megfogalmazott elvek mentén új típusú, ún. lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra¹⁹ vonatkozó szabályok jöttek létre.²⁰

A korábbi és a jelenlegi uniós szabályozás viszonyáról a következő mondható el. Továbbra is minimumszabályozás maradt a területen, mivel alapvetően kulturális kérdés annak megítélése, hogy mely normák sértők a különböző életkorú kiskorúak számára.²¹ Az AVMS irányelv a kiskorúak védelmében kétszeresen is *fokozatos szabályozást* vall a magáénak (*double graduation*).²² Ez egyik oldalról abban mutatkozik meg, hogy a tartalom által okozható kár/sérülés mértéke szerint differenciál. Azaz súlyosan károsító²³ és kevésbé károsító tartalmakról beszél a szabályozás. Másik oldalról a szabályozás differenciál a szabályozás tárgya szerint is, azaz, eltérő szabályok vonatkoznak a különböző szolgáltatásokra azok jellemzőitől függően. A két tényező együttesen befolyásolja a védelem módszerét/szintjét, az arra vonatkozó szabályozás szigorúságát/részletességét.

A szabályozás a tartalmak közzététele tekintetében így egyrészt egy relatív korlátot állít fel, másrészt pedig abszolút tilalmat rendel el, mely a következőképpen működik. Minél károsabb egy tartalom, annál szigorúbb követelmények fogalmazódnak meg a hozzáférés tekintetében, így súlyosan károsító tartalmak nem képezhetik a televíziós médiaszolgáltatás kínálatát, míg kevésbé káros tartalmak közzélése feltételes korlátozás/tilalom alá esik a televíziós médiaszolgáltatásban, azaz megfelelő védelmi eszközök (technikai védelem, műsorszervezeti eszközök, akusztikus figyelmeztetés, piktogramok) alkalmazása esetén közzétehetők. A médiatartalom károsságán túl a védelem szintjét befolyásolja az is, hogy az adott audiovizuális szolgáltatással a kiskorú miként találkozik: a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások esetében, ahol a fogyasztó határozza meg a tartalom fogyasztásának helyét és idejét, kevésbé igaz az, hogy kényszerűen találkozik a számára nem megfelelő tartalommal. Ennek megfelelően a szabályozás a *video-on-demand*²⁴ szolgáltatások keretében közzétett súlyosan káros tartalmak esetében a

16 Uo., II. 1. pont.

17 Uo., II. 2. pont.

18 Uo., 27. cikk.

19 A tanulmányban az AVMS irányelv 1. cikk (1) bek. g) pontjában meghatározott „lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás” fogalmával párhuzamosan használjuk a *video-on-demand* (VOD) kifejezést is, mely kifejezéseket az AVMS irányelv (27) preambulumbekkezdésében megfigyelhet egymásnak.

20 Uo., 12. cikk.

21 Jörk UKROW: Protection of Minors and Public Order. In: Oliver CASTENDYK – Egbert DOMMERING – Alexander SCHEUER (szerk.): *European Media Law*. The Hague, Kluwer Law International, 2008. 699–731., 703.

22 Oliver C. FÜG: The Challenge of Double Graduation: The Protection of Minors against Developmentally Harmful Content in the Legal Orders of Denmark, Gemnay and Greece. (2012) 4(2) *Journal of Media Law* 253–273, 255.

23 AVMS irányelv, 27. cikk (1) bek.

24 L. 19. lj.

televíziós műsorszolgáltatásnál alkalmazott alacsonyabb szintű védelem biztosítását írja elő a tagállamoknak, azaz olyan megoldást vár a tagállamoktól, mely esetében a kiskorú rendes körülmények között nem férhet hozzá az ilyen tartalmakhoz.²⁵ Ebből az is következik egyben, hogy a közös EU szabályozás (AVMS irányelv) a kevésbé károsító tartalmak esetében nem ír elő kötelezettséget a tagállamok számára, azaz terjesztésük nem esik korlátozás alá.²⁶

2.3. Az EFTA Bíróság gyakorlata

A TVWF és az AVMS irányelv vonatkozó rendelkezései sem hoztak létre egy egységes életkori kategóriát. Azt sem határozták meg, hogy melyek minősülnek olyan tartalomnak, amelyek „súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését”. Ezek, valamint a pornográfia vagy az öncélú erőszak meghatározását a tagállamokra hagyta, hogy azok jogalkotásuk és morális normáiknak megfelelően definiálják ezeket a kategóriákat.

Erre mutatott rá az EFTA bírósága a TV 1000 Sverige AB v. The Norwegian Government ügyben²⁷ adott tanácsadó véleményében (*advisory opinion*), amikor is határon átnyúló pornográf tartalmú televíziós műsorszolgáltatás miatt²⁸ a vétel és a továbbközvetítés szabadságának korlátozhatósága merült fel kérdésként.²⁹ Az EFTA bírósága – hivatkozva az Emberi Jogok Európai Bírósága és Európai Unió Bírósága vonatkozó döntéseire³⁰ – külön kiemelte, hogy a kiskorúak mentális és morális fejlődésének védelme legitim célnak tekinthető az európai államokban, mely a közérkölcnek (*public morality*) fontos részét képezi, és amely egy olyan területnek tekintendő, melyben nem lehet egységes európai koncepciót meghatározni, tekintettel arra, hogy a közérkölc feltételei tértől és helytől függően változnak.³¹

A Bizottság ezt az értelmezést magáévá tette, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a tagállam ezzel a jogával nem élhet vissza, azaz egy műsorszám kiskorúak védelme szempontjából történő megítélése során tényeket és jogi szempontokat kell figyelembe vennie, valamint a tagállam nem teheti meg, hogy a műsorszolgáltatás származási országától függően eltérő (diszkriminatív) erkölcsi kritériumokat alkalmaz.³²

Annak ellenére, hogy nincs közös európai definíciója a fent említett fogalomnak, mégis az adott fogalomnak van egy-egy közös európai tartalmi eleme. Az irányelv pornográfia-fogalmába – tekintettel az EU és a tagállami jogok nemzetközi joggal való összhangjára – biztos, hogy beleértendő az illegális gyermek- és az erőszakot tartalmazó

25 AVMS irányelv, 12. cikk.

26 UKROW i.m. (21. lj.) 920.

27 L. Advisory Opinion of the Court of 12 June 1998 in Case E-8/97 (Request for an advisory opinion from Oslo byrett): TV 1000 Sverige AB v. The Norwegian Government, represented by the Royal Ministry of Cultural Affairs (Council Directive 89/552/EEC – Transfrontier television broadcasting – Pornography) (Pursuant to Article 27(5) of the Rules of Procedure, only the English and Norwegian texts are authentic) OJ C 275, 3.9.1998, 6–6.

28 Értsd: TVWF irányelv 22. cikkének megsértése.

29 L. TVWF irányelv, 2. cikk (2) bek.

30 L. Handyside v. the United Kingdom, application No. 5493/72. 1976. december 7-i ítélet; és 121/85. sz. Conegate v HM Customs and Excise 1986. március 11-én hozott ítélet [EBHT 1986., 1007].

31 L. TV 1000 Sverige AB ügy (24) és (26) bek.

32 L. Fourth report from the Commission on the application of Directive 89/552/EEC „Television without Frontiers” COM(2002) 778 final Brussels, 6.1.2003. 15–16.

pornográfia (*child and violent pornography*).³³ A fejlődést súlyosan károsító (*serious impairment of development*) tartalmak körébe sorolhatóak azok a televíziós műsorok, melyek sértik az emberi méltóságot, tekintettel az emberi méltóságnak az EU alapértékei között elfoglalt helyére.³⁴

2.4. Az Európa Tanács dokumentumai

2.4.1. Határokat Átlépő Televíziózásról szóló Egyezmény

A televíziózás közös normáit az ET keretrendszerén belül a Határokat Átlépő Televíziózásról szóló Egyezmény³⁵ foglalja össze. Az EU – korábban hasonló nevű és tárgyú – irányelvéhez³⁶ képest az Egyezmény csak lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásokra irányadó szabályokat határoz meg, ezen belül is szűkebb körben: nem állapít meg részletes, speciális szabályt sem a műsor károsági foka (fokozatos szabályozás), sem pedig a védelmi megoldások tekintetében.³⁷

Arra, hogy a szabályozása miért maradt ilyen egyszerű az Egyezmény 1998-as módosítását követően a TVWF irányelv hasonló tárgyú rendelkezéseihez (vö. 2.2.) képest, jól mutat rá az Egyezményt módosító jegyzőkönyvhöz fűzött magyarázó jelentés. A jelentés arról tanúskodik, hogy az ET óvatosságból nem fogadott el részletesebb szabályokat, illetve a gyakorlattól tette függővé azok elfogadását.³⁸

2.4.2. Miniszteri Bizottság és az Parlamenti Közgyűlés nem kötelező „jellegű” normái

Az ET jog- és normaalkotó szervei közül a Miniszteri Bizottság és a Parlamenti Közgyűlés is több, nem kötelező „jellegű” normát alkotott. A média tárgyában hozott, a tagállamokat nem kötő normák közös jegye, hogy kettős jelleget mutatnak: egyrészt jelzik a normatív *status quót*, azaz az egységes európai követelményrendszert az adott részterületen, vagy ennek hiányában éppen azt az irányt próbálják kijelölni, amely felé szeretné az azt elfogadó szerv, hogy a médiapolitika vagy médiajog fejlődjön. A kiskorúak védelmének tárgykörében számos ilyen nem kötelező jellegű normát alkotott mindkét szerv, lenyomatát adva a technológia adott szintjén generálódott problémáknak, melyek közül néhány fontosabbat megemlítnék.

Az Egyezménnyel egy időben kiadott ajánlás³⁹ ösztönözni próbálta az ET tagállamokat a kiskorúak védelmének területén. Az időben ezt követő ajánlás⁴⁰ jelentősége abban áll, hogy

33 UKROW i.m. (21. lj.) 710.

34 Uo., 714.

35 European Convention on Transfrontier Television (European Treaty Series, No. 132) (1998. évi XLIX. törvény) Határokat Átlépő Televíziózásról szóló Egyezmény).

36 Értsd: TVWF irányelv.

37 L. Egyezmény 7. cikkét.

38 Explanatory Report as amended by the provisions of the Protocol (ETS No. 171) which entered into force on 1 March 2002. IV.b. Main features of the amending Protocol, j. Protection of minors 70–71. pont.

39 Recommendation No. R (89) 7 of the Committee of Ministers to member states concerning principles on the distribution of videograms having a violent, brutal or pornographic content.

40 Recommendation No. R (90) 10 of the Committee of Ministers to member states on cinema for children and adolescents.

a káros tartalmakkal szembeni védekezés mellett megjelenik annak igénye, hogy megfelelő tartalmak álljanak a kiskorú médiafogyasztók rendelkezésére.⁴¹

Az 1990-es évek második felétől az audiovizuális környezet jelentős megváltozása, az internet jelentőségének megnövekedése miatt az ET munkájában is az új kommunikációs környezettel kapcsolatos problémák kerültek előtérbe. Ezen belül is az ajánlások leginkább – az új technológiáknak tulajdonított pozitív, demokratikus kommunikációs potenciál kiaknázása miatt – a véleménynyilvánítás szabadságának minél szélesebb körű megóvása és a kiskorúak védelme érdeke között próbálnak egyensúlyozni.

Egy 2001-ben kibocsátott dokumentum⁴² a védelem módszereiben fogalmazott meg ajánlásokat. Megpróbálta az új környezethez igazítani a besorolási rendszereket és önszabályozás erősítését javasolta a területen, egyben ehhez kapcsolódóan a védelem területén a személyes felelősséget, aktivitást hangsúlyozta (*enabling users to exercise their own judgment*). Javaslatként fogalmazódik meg továbbá az eszközök között a technikai védelem (*szűrés*), illetve a feltételes hozzáférési rendszerek (*conditional access tools*) alkalmazása. Egy 2006-os ajánlás⁴³ az említett személyes felelősséget, az önvédelmet a kiskorúak tekintetében vizsgálja, és a médiaműveltségük megteremtésére helyezi a hangsúlyt. Hasonló, összefoglaló tárgyú ajánlások születtek 2009-ben is mind a Parlamenti Közgyűlés,⁴⁴ mind a Miniszteri Bizottság⁴⁵ jóvoltából, az új kommunikációs környezet kihívásairól, utóbbi ajánlás pán-európai egységes minősítési rendszerek kifejlesztésére helyezi a hangsúlyt. Az ajánlásokon túl mindenképpen meg kell említeni még a Miniszterek Tanácsának nyilatkozatát,⁴⁶ mely a hagyományostól jelentősen eltérő veszélyre hívja fel a figyelmet az egyre népszerűbb *közösségi oldalak* kapcsolatban, nevezetesen a kiskorúak személyes adatainak biztonsági kockázatára.

3. Az egyes országok jogrendszerei

3.1. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban a Kommunikációs törvény⁴⁷ az Ofcom (Office of Communications) általános kötelezettségei között szabja a hatóság feladatául, hogy tekintettel kell lennie a gyermekek, illetve mások „sérülékenységére”, és ezeket a csoportokat körülményeikre tekintettel

41 Uo., 15. pont.

42 Recommendation Rec(2001)8 of the Committee of Ministers to member states on selfregulation concerning cyber content (self-regulation and user protection against illegal or harmful content on new communications and information services).

43 Rec. (2006)12 on empowering children in the new information and communications environment. Declaration on freedom of communication on the Internet, adopted by the Committee of Ministers on 28 May 2003 at the 840th meeting of the Ministers' Deputies.

44 Rec. 1882 (2009) The promotion of Internet and online media services appropriate for minors.

45 CM/Rec (2009) 5 on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment.

46 Declaration Decl-20.02.2008/1 of the Committee of Ministers on protecting the dignity, security and privacy of children on the Internet.

47 Communications Act (2003); <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21/contents>>.

megfelelő, speciális védelemben kell részesítenie.⁴⁸ A Kommunikációs törvény előírja azt is az Ofcom részére, hogy hozzon létre a rádiós és televíziós műsorszámok tartalmával szembeni alapvető normákat tartalmazó kódexeket (standard code).⁴⁹ Az alapvető normák között első helyen jelöli meg a Kommunikációs törvény a kiskorúak, azaz a 18 év alatti személyek védelmét.⁵⁰

A médiaszolgáltatás területén az Ofcom létrehozta az ún. Műsorszolgáltatási Kódexet,⁵¹ mely a műsortartalommal szemben egy általános – a Kommunikációs törvényből szó szerint átvett⁵² – elvárást állít fel: azok ne legyenek károsak és sértőek (*harmful and offensive*) a közönség bármely tagjával szemben,⁵³ és az ilyen tartalmaknak egyben megadja konkrét eseteit is.⁵⁴ Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének kiskorúak védelmére vonatkozó szabályozása az említett általános normához képest speciális, azt az általános normákkal együtt kell olvasni/értelmezni.⁵⁵ Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex a kiskorúak védelmének esetében is konkrétan megjelöli a potenciálisan ártalmas tartalmak eseteit. Ezek részben átfedésben vannak az általános normák esetén említettekkel, ugyanakkor más, kiegészítő tartalommal itt is szerepelnek, és – éppen a védett személyek életkorára tekintettel – további speciális esetkörök is léteznek.⁵⁶

A műsorszolgáltatásban alkalmazott általánosan elfogadott védelmi eszközök (a műsor szerkezeti követelmények, a figyelemfelhívás, az életkorhoz kapcsolódó klasszifikáció) kérdése nincs részletesen szabályozva az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexében. Általánosan mondja ki, hogy a műsorszolgáltató kötelezettsége, hogy minden ésszerű lépést tegyen a kiskorúak védelmében, illetve televíziózás esetében utal az AVMS irányelv 27. cikkében foglalt eszközökre,⁵⁷ emellett az egyes eszközök alkalmazásának általános elveit fekteti le (például a gyermekeket megfelelő műsorszerkesztéssel meg kell védeni a számukra nem megfelelő tartalmaktól).⁵⁸

Az általános normák mellett találhatunk persze részletszabályokat is, de általában nem ez jellemzi a Műsorszolgáltatási Kódexet. Így például alapvetően két életkori kategória jelenik meg a szabályozásban: kiskorúak és a gyermekek (tizenöt év alatti személyek⁵⁹). A védelmi rendszer központi eleme a vízválasztó (*watershed*)⁶⁰ a televíziózás esetében, mely szerint 21:00 órát megelőzően és 5:30-at követően nem lehet közzétenni gyermekeknek ártalmas tartalmat.

48 Uo., 3. § (4) bek. (h) pont.

49 Uo., 319 § (1) és (3) bek.

50 Uo., 319 § (2) bek. (a) pont.

51 The Ofcom Broadcasting Code (Incorporating the Cross-promotion Code) February 2011. <<http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/>>.

52 Kommunikációs törvény 319. § (2) bek. (f) pont.

53 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, Section Two: Harm and Offence.

54 Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 2.4.–2.12. pontjai szerint ezek a következők: erőszak, veszélyes viselkedés, öngyilkosság, ördögűzés, hipnózis és más hasonló technikák, álhírek és fényérzékeny epilepszia.

55 Uo., Section One: Protecting the Under-Eighteens.

56 Az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 1.8.–1.10., 1.14.–1.18., 1.21.–1.26. pontjai szerint ezek: a kiskorúakat érintő szexuális és más bűncselekmények bemutatása, drog, dohány, kábító hatású anyagok és alkohol fogyasztása, megjelenítése, durva nyelvhasználat, szexuális tartalmak, meztelenség, előfizetési prémium filmes és *pay-per-view* szolgáltatások.

57 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 1.2. pontja.

58 Uo., 1.3. pont.

59 L. Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex 1.3. pontjához fűzött magyarázatot.

60 L. Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex 1.4. pontjához fűzött magyarázatot.

Röviden ki kell térni a mozi-, video- és DVD-filmek besorolási rendszerére, melyet 1912 óta a British Board of Film Classification (BBFC) önszabályozó szervezet végez. A BBFC részletes életkori besorolási rendszert működtet,⁶¹ mely noha nem vonatkozik televíziós műsorszámokra, ugyanakkor egyes esetekben (szexuális tartalmak, prémium filmek, *pay-per-view* szolgáltatások)⁶² az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexe mögöttes szabályként hívja fel a BBFC minősítésre vonatkozó iránymutatásainak⁶³ egyes rendelkezéseit.

A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások (*on-demand programme service*) esetében a kiskorúak védelmére vonatkozó normák érvényesítését társszabályozás keretében 2009 óta az Authority of Television on Demand (ATVOD) végzi,⁶⁴ hatósági szankciót (*statutory sanction*) azonban csak az Ofcom szabhat ki.⁶⁵ A kiskorúak védelmére vonatkozó szabály az ATVOD Kódex 11. szakaszában található,⁶⁶ mely az AVMS irányelv 12. cikkének (súlyosan károsító tartalmak) végrehajtását valósítja meg. Az ATVOD Kódex vonatkozó szabálya konvergens szabályozásnak tekinthető, hiszen a 11. szakaszhoz fűzött magyarázatból egyértelműen kiderül: nem tartoznak a szabályozás hatálya alá azok a VOD tartalmak, melyek megfelelnek az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex szabályainak, illetve a BBCF bármely klasszifikációs kategóriájának, kivéve ez alól az R18-as kategóriát.⁶⁷ Másként fogalmazva tehát az az R18-asként besorolt, illetve az ezzel egy kategóriába sorolható tartalmak esnek az 11. szakasz hatálya alá. Az ATVOD Kódex tehát a Műsorszolgáltatási Kódex és a BBCF klasszifikációs normarendszerét hívja segítségül a VOD szolgáltatások esetében a kiskorúak védelmének biztosításához. Az ATVOD Kódex annak elveit is rögzíti, hogy mi minősül a hozzáférést megfelelő/hatékony módon korlátozó megoldásnak⁶⁸ (rendes körülmények között nem láthatják vagy hallhatják; *will not normally see or hear*) a VOD szolgáltatások esetében.

Az Ofcom például azért szabott ki 100 ezer font büntetést a Playboy TV/Benelux Limited szolgáltatóra,⁶⁹ mert a hozzá tartozó két lekérhető szolgáltatásához való hozzáférés nem volt megfelelő védelemmel ellátva (*inadequate protection*). Az ATVOD ugyanis nem találta elegendőnek, hogy a fizetés betéti kártyával (*debit card*) történik, mivel ilyen kártya birtokosa lehet 18 éven aluli személy, helyette például a hitelkártya (*credit card*) lett volna a megfelelő.

61 BBFC Classification Guidelines 2009. (BBFC klasszifikációs iránymutatások), <http://www.bbfc.co.uk/sites/default/files/attachments/BBFC%20Classification%20Guidelines%202009_5.pdf>.

62 L. Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 1.17., 1.22., 1.23., 1.25., 1.26. pontjait.

63 Értsd: BBFC klasszifikációs iránymutatások (61 lj.)

64 A társszabályozói okirat (Designation pursuant to section 368B of the Communications Act 2003 of functions to the Association for Television On-Demand in relation to the regulation of on-demand programme services.) megtalálható: <<http://www.atvod.co.uk/uploads/files/amended-designation140912.pdf>>.

65 L. ATVOD Rules & Guidance – Statutory Rules and Non-Binding Guidance for Providers of On-Demand Programme Services (ODPS) – Edition 2.0 Published 3 May 2012. (ATVOD Kódex). <http://www.atvod.co.uk/uploads/files/ATVOD_Rules_and_Guidance_Ed_2.0_May_2012.pdf>.

66 Uo., Rule 11 Harmful Material: Protection of Under Eighteens.

67 A BBFC klasszifikációs iránymutatásai szerint az R18-ba olyan tartalmak tartoznak, melyeket speciális engedéllyel rendelkező filmszínházakban mutathatók be, vagy engedéllyel rendelkező szex-shopokban terjeszthetők 18. életévüket betöltötték számára.

68 Hatékony tartalom-hozzáférési felügyeleti rendszert kell működtetni, mely regisztráció vagy technikai eszköz segítségével ellenőrzi, hogy a felhasználó betöltötte-e a 18. életévét, és jelszó vagy PIN-kód biztosítja a szolgáltatáshoz való visszatérést, amennyiben a szolgáltatás igénybevétele megszakításra került.

69 Playboy TV Decision: <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/enforcement/vod-services/Playboy_TV_Sanction.pdf>. Demand Adult Decision <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/enforcement/vod-services/Demand_Adult.pdf>.

3.2. Franciaország

Franciaországban a kiskorúak (gyermekek és fiatalkorúak, *l'enfance et de l'adolescence*) audiovizuális médiában történő védelmét alapvetően a kommunikáció szabadságáról szóló, többször módosított 1986-os törvény⁷⁰ biztosítja, amely már az 1. cikkében rögzíti, hogy a nyilvános kommunikáció korlátozható a kiskorúak védelme érdekében. A törvény, mely eredetileg csak a műsorszolgáltatás (lineáris médiaszolgáltatás) terén biztosította a védelmet, az AVMS irányelv rendelkezéseinek harmonizálása miatt módosításra került 2009-ben,⁷¹ és hatálya alá vonta a lekérhető médiaszolgáltatásokat is.

Az említett jogszabályokon túl a francia médiaszabályozó-hatóságnak (Conseil Supérieur de l'audiovisuel – CSA), a francia Médiatörvény 15. §-a alapján van felhatalmazása és így központi szerepe még abban, hogy a kiskorúak védelmében – az egyes médiatípusoknak megfelelően – további részletszabályokat alkosson, valamint a szabályokat betartassa.⁷² Szintén a francia Médiatörvény 15. cikkében kerültek az AVMS irányelvben foglalt minimumszabályok rögzítésre.

A kiskorúak védelmének terén a CSA aktív szerepet játszik a részletszabályok megalkotásában. A CSA felállította a korhatárjelzést 1996-ban,⁷³ kiterjesztette valamennyi csatornára és műsorra 2000-ben,⁷⁴ majd egy új korcsoport-besorolási, a közönség számára a különféle geometriai formájú és színű piktogramoknál könnyebben olvasható jelzőrendszert fogadott el 2002-ben.⁷⁵ A hatóság határozatában rögzítette a műsorok besorolásának szabályait 2005-ben, különböző feltételekhez, elsősorban időszávokhoz kötve a bevezetett öt műsorkategóriát.

A CSA technikai intézkedéseket is foganatosított 2004-ben a televíziós műsorszolgáltatásra annak érdekében, hogy megakadályozza az V. kategóriás (pornográf illetve különösen erőszakos, 18 éven aluliak számára nem ajánlott) műsorokhoz a kiskorúak hozzáférését egy olyan eszköz révén, amely közvetlenül a műsorterjesztőket érinti,⁷⁶ majd 2011-ben a lekérhető szolgáltatásokra⁷⁷ vonatkozóan.⁷⁸

A CSA zárt felhasználó csoportokra vonatkozó rendelkezései a Médiatörvény 15. cikkében foglaltakat hajtják végre. A rendelkezések közül a 2004-es ajánlás létrehozta az ún. kettős zár rendszert a lineáris audiovizuális médiaszolgáltatások (televíziózás) esetében. Ennek lényege, hogy eleve csak minden más szolgáltatástól elkülönítetten lehet előfizetni az ilyen műsorokat tartalmazó szolgáltatásokra, az előfizető nagykorúsága ellenőrzött (hozzáférés

70 1986; Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (Loi Léotard).

<<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068930&dateTexte=20110921>>.

71 Modifié par LOI n° 2009-258 du 5 mars 2009. <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068930#LEGIARTI000022469879>> Law no. 2009-258 of March 5 2009 (DLA 27.).

72 CSA: *The protection of children and adolescents on French television*. CSA brochures, May 2005 30.

73 Uo., 11.

74 Uo., 12.

75 Uo., 13.

76 Recommandation du 15 décembre 2004 aux éditeurs et distributeurs de services diffusant des programmes de catégorie V.

77 L. II/D. pontját a Délibération n° 2011-64 du 20 décembre 2011 relative à la protection du jeune public, à la déontologie et à l'accessibilité des programmes sur les services de médias audiovisuels à la demande (A kiskorúak védelméről, a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférésükről szóló határozat) <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000025062182>>. A továbbiakban: Délibération.

78 CSA: *La protection des mineurs à l'heure de la convergence des médias audiovisuels et d'internet - Document de réflexion*. 21 mars 2012. 14.

ellenőrzése), és ezen túl egy személyes PIN-kód használatán alapuló, szigorú hozzáférésgátló rendszer kiépítését is megköveteli a szolgáltatóktól. Az érintett műsorszerkesztőknek és műsorelosztóknak évente jelentést kell küldeniük a CSA-nak az ajánlás végrehajtásáról.

A CSA fentebb említett 2011-es határozata a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások esetkörét szabályozza. A határozat ugyanazt a besorolási rendszert alkalmazza, mint a lineáris médiaszolgáltatások esetében, ugyanakkor a mozifilmek lekérhető szolgáltatásként való vetítésére annak eredeti besorolása az irányadó. „Mindazonáltal a műsorszerkesztő felelőssége annak megállapítása, hogy a film ilyen felhasználása esetén megfelel-e az eredeti besorolás, vagy adott esetben azt szigorítani kell-e.”⁷⁹ A határozat a figyelemfelhívást és a jelzés (piktogram) használatát is megköveteli, azonban erre alternatív megoldásokat kínál. A piktogramot „műsorszám valamennyi említésekor a közönség tudomására kell hozni.” (Értsd: katalógus képein és leírásaiban is, akárcsak az ajánlóknak, a filmrészleteken vagy reklámfilmekben.) A hozzáférés tekintetében a határozat előírja, hogy a katalógusban el kell különíteni az I–IV. kategóriába sorolt műsorokat.⁸⁰

A határozat érdekessége, hogy lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások esetében is alkalmazza a vízválasztót. Így például arról rendelkezik, hogy ha a IV. kategóriába sorolt műsorok ellenszolgáltatás nélkül hozzáférhetőek, kizárólag 22:30 és reggel 05:00 között vetíthetők. Az V. kategóriás műsorok tekintetében pedig kimondja, hogy azok csak fizetős szolgáltatás keretében, és csak 22:30 és 05:00 között tehetők közzé.

3.3. Németország

Németországban a kiskorúak védelme mélyen az alaptörvénybe⁸¹ van ágyazva. A Német Alkotmánybíróság Németország Alaptörvényének 2. cikk (1) bekezdéséből származtatja a gyermekek és a fiatalkorúak zavartalan személyiségfejlődéséhez fűződő jogát, melyet az alaptörvény emberi méltóságra vonatkozó rendelkezésével⁸² együtt kell olvasni.⁸³ Amint azt az Alkotmánybíróság kimondta, az államnak kötelessége, hogy biztosítsa a kiskorúak számára a zavartalan mentális és szellemi fejlődés feltételeit.⁸⁴ Németország Alaptörvényének 5. cikk (2) bekezdése lehetővé teszi a fiatalok védelme érdekében a véleménynyilvánítás szabadságának, és a sajtószabadságnak a korlátozását.

A jogalkotók az Alaptörvényben a kiskorúak védelmének tárgyában támasztott feltételeket a média területén a fiatalok védelmére vonatkozó szövetségi törvénnyel (*Jugendschutzgesetz* – JuSchG),⁸⁵ valamint egy tartományközi egyezményvel⁸⁶ kívánták teljesíteni.

Az állam és a tartományok között megoszlik a hatáskör a kiskorúak védelmének területén, attól függően, hogy milyen a médiatartalom megjelenése, terjesztési formája. Míg a JuSchG

79 L. Délibération, II/A. pont.

80 L. Délibération, II/C. pont.

81 Grundgesetz, 23 May 1949.

82 Uo., 1. cikk (1) bek.

83 Thorsten RICKE: Regulated Self-Regulation: The German Approach to Youth Protection on the Internet. (2012) 4(2) *Journal of Media Law* 237–252.; 237.

84 BVerwGE 77, 75 (82). Hivatkozva RICKE i.m. (83. lj.) 237.

85 Jugendschutzgesetz vom 23. Juli 2002 (BGBl. I S. 2730), das zuletzt durch Artikel 3 Absatz 1 des Gesetzes vom 31. Oktober 2008 (BGBl. I S. 2149) geändert worden ist.

86 Staatsvertrag über den Schutz der Menschenwürde und den Jugendschutz in Rundfunk und Telemedien (JMStV).

egy általános gyermekvédelmi törvény, amelyen belül a médiával kapcsolatosan valamilyen fizikai hordozón (*Trägermedien*)⁸⁷ megjelenő médiatartalom (pl. nyomtatott termékek, nyomtatványok, beleértve a poszterek, mozifilmek, DVD-k, CD-k és egyéb hanghordozók)⁸⁸ esetében tartalmaz kiskorúakat védő szabályokat, addig a JMStV egy speciális egyezmény, amely integrált szabályozási keretet biztosít az új, telemédia⁸⁹ fogalommal valamennyi elektronikus információs és kommunikációs médianak, azaz a hatálya a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra⁹⁰ és hagyományos műsorszolgáltatási tartalmakra is kiterjed.⁹¹

A JMStV a tartalom veszélyességi fokától függően három kategóriát különít el egymástól. A teljesen tiltott tartalmakat,⁹² a súlyosan károsító tartalmakat⁹³ és a fejlődésre káros tartalmakat⁹⁴ különbözteti meg.⁹⁵ A három kategória közül sorrendben az első kettő kategóriába tartozó tartalmakat a fiatalokat veszélyeztető tartalmakként/szolgáltatásokként is összefoglalhatjuk,⁹⁶ sorrendben az utolsó két kategória pedig az AVMS irányelv által felállított tartalmi kategorizálásnak felel meg. A JMStV két életkori fogalommal dolgozik: gyermekek azok a személyek, akik a 14. életévüket még nem töltötték be, illetve a serdülők/fiatalkorúak, akik a 14. életévüket már betöltötték, de a 18-at még nem. A JMStV egyébként a JuSchG életkori és besorolási rendszerét alkalmazza, azt hívja fel háttérjogszabályként, amennyiben az szükséges.⁹⁷

A német szabályozás mind a fenti kategóriába tartozó tartalmak, mind pedig a védelmi eszközök tekintetében konvergensenk tekinthető és részletes eligazodást ad. Az egyes kategóriákba tartozó tartalmak esetében a JMStV vagy kifejezetten megjelöli, hogy milyen tartalmakról van szó,⁹⁸ vagy a JuSchG minősítési rendelkezéseit hívja fel azonosításukhoz.⁹⁹

A védelmi eszközök típusait a JMStV az adott tartalmi kategóriákhoz rendelve sorolja föl, így például a súlyosan káros tartalmak csak telemédia szolgáltatásban, és csak a zárt felhasználói csoportok alkalmazásával tehetők közzé.¹⁰⁰ Az egyéb eszközök alkalmazását (műszaki megoldás, vízvázlatzó/műsorszerkezet, elkülönített kínálat) pedig a kevésbé káros tartalmak esetéhez rendeli.¹⁰¹ Az egyes védelmi eszközökre vonatkozó közös szabályok mellett a JMStV szolgáltatás-típusonként (műsorszolgáltatás,¹⁰² telemédia-szolgáltatás¹⁰³) speciális szabályokat is megállapít. Ezek közül kiemelendő a telemédia-szolgáltatás, mely esetében egyrészt a technikai védelem megfele-

87 Vö. RICKE i.m. (83. lj.) 241; Marc LIESCHING – Christoph J.M. SAFFERLING: Protection of Juveniles in Germany. A Report on the New Legislation. *German Law Journal* Vol. 04 No. 06 2003. 541–557: 546., JuSchG 1. § (2) bek., Abschnitt 3 - Jugendschutz im Bereich der Medien.

88 LIESCHING–SAFFERLING i.m. (87. lj.) 546.

89 L. Telemediengesetz (TMG) vom 26. Februar 2007 (BGBl. I S. 179), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 31. Mai 2010 (BGBl. I S. 692) geändert worden ist. TMG, 1. § (1) bek.

90 Uo., 2. § 6. pont

91 FÜG i.m. (22. lj.) 261., JMStV, 2. § (1) bek.

92 JMStV, 4. § (1) bek.

93 Uo., 4. § (2) bek.

94 Uo., 5. § (1) bek.

95 RICKE i.m. (83. lj.) 242.

96 FÜG i.m. (22. lj.) 262.

97 Pl. JMStV, 5. § (2) és (4) bek.

98 Uo., 4. § (1) bek. 1–10. pont

99 Uo., 4. § (1) bek. 11. pont, 4. § (2) bek. 2. pont, 5. §(2) bek.

100 Uo., 4. § (2) utolsó mondat.

101 Uo., 5. § (3)–(5) bek.

102 Uo., II. rész.

103 Uo., III. rész.

lőségének feltételeit részletezi, másrészt előírja a kötelező címkézést az olyan tartalmak esetében, mely azonos vagy nagy részben azonos más platformon megjelent és besorolt művekkel.

A JMStV szabályozza a kiskorúak védelmének intézményi oldalát is, melyben központi szerepe van a KJM-nek (Kommission für Jugendmedienschutz),¹⁰⁴ melynek feladata a JMStV-ben foglaltak végrehajtása, azok szolgáltatókkal való betartatása. A KJM JMStV-t sértő cselekmények esetében hozott határozata köti az adott (szolgáltató fölött hatáskörrel rendelkező) tartományi szabályozóhatóságot, akinek a KJM határozatát végre kell hajtania.¹⁰⁵

A KJM hatáskörei¹⁰⁶ közül kiemelkedik a kiskorúak védelmének terén a társszabályozói rendszer létrehozásában betöltött szerepe. A JMStV lehetőséget biztosít ugyanis olyan önkéntes önszabályozói szervezetek létrehozására, melyek felügyeleti feladatokat látnak el a kiskorúak védelmének területén, mind a műsorszolgáltatás, mind pedig telemédia szolgáltatások esetében.¹⁰⁷ A KJM joga, hogy a JMStV (állam) által elismert önszabályozó szervezetekké minősítsen négy év időtartamra az ebbe a körbe jelentkező szervezeteket. (Tulajdonképpen a kiskorúak védelmének területén olyan társszabályozói rendszer jött létre, amelyben önszabályozó szervezetek működése felett a hatóság törvényességi felügyelet gyakorol.) Így – nem megfelelő működés esetén – a KJM-nek joga van az engedélyt visszavonni.

Jelenleg négy területen működik társszabályozás attól függően, hogy milyen médiatartalomról van szó. Az FSF (Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen) a televíziós műsorszolgáltatás területe (értsd: televízió- és hasonló internetes műsorok, mozifilmek, showk, sorozatok stb.), valamint az ahhoz hasonló internetes tartalmak¹⁰⁸ felett gyakorol felügyeletet. Az FSM (Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter) az online tartalmak esetében védi a kiskorúakat, az FSM egy saját életkorminősítési rendszert dolgozott ki azon szolgáltatóknak, akik kiskorúaknak nem megfelelő tartalmat kínálnak.¹⁰⁹ Az FSK (Freiwillige Selbstkontrolle Filmwirtschaft) a mozifilmek, DVD-k (Blu-ray) és videók gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálatával és a besorolással foglalkozik; besorolási rendszere a JuSchG-n alapul. Az USK (Freiwillige Selbstkontrolle Unterhaltungssoftware) computer játékok besorolásával foglalkozik, rendszere szintén a JuSchG alapján áll.

3.4. Olaszország

Az audiovizuális médiára és a rádiózásra vonatkozó szabályokat, így a kiskorúak védelmére vonatkozó normákat is egy 2005-ös törvényerejű rendelet, a Médiakódex¹¹⁰ tartalmazza, mely

104 Uo., 14. §.

105 Uo., 17. § (1) bek. L. <http://www.kjm-online.de/en/pub/the_kjm/tasks.cfm>.

106 Uo., 16. §.

107 Uo., 19. § (1) bek.

108 2012 májusától az FSF ellát a televíziós műsorszolgáltatáshoz hasonló interneten terjesztett szolgáltatások fölött felügyeleti feladatokat, <<http://en.fsf.de/the-fsf/history/>>. L. Mehr Selbstkontrolle für fernsehnliche Inhalte im Netz: KJM beschließt Erweiterung der FSF-Anerkennung, <http://www.kjm-online.de/de/pub/aktuelles/pressemitteilungen/pressemitteilungen_2012/pm_042012.cfm>.

109 Altersklassifizierung.de <<https://www.altersklassifizierung.de/en>>.

110 Testo unico dei servizi di media audiovisivi e radiofonici, Decreto legislativo 31 luglio 2005, n. 177.

szabályait 2010-ben hozták összhangba az AVMS irányelvvel.¹¹¹ Az olasz konvergencia szabályozhatóság, az AGCOM (Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni) 607/10/CONS számú határozata¹¹² egyértelművé teszi, hogy a hatóságnál regisztrációköteles lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra is vonatkoznak a Médiakódex szabályai, így a kiskorúak védelmére vonatkozó normák is.

A Médiakódex az AVMS irányelv tartalmak károsító hatása szerinti fokozatos szabályozását, valamint a védelmi eszközök rendszerét a 34. cikk (1) és (2) bekezdésében rögzíti. A súlyosan káros tartalmak közzétételének tilalma alól a feltételes hozzáférési rendszerek alkalmazása ad felmentést. Ebben a tekintetben az AGCOM részletszabályokat fogadhat el társszabályozás keretében olyan megfelelő technikai megoldások vonatkozásában, melyek biztosítják „a kiskorúaktól elzárt teret” (beleértve a személyes azonosító szám használatát és a szűrő vagy azonosító rendszereket).¹¹³ A feltételes hozzáférési rendszerekkel elérhető súlyosan káros (18+) tartalmak esetében az ezeket azonosító/leválogató besorolási rendszert kell elfogadni, melynek egy önszabályozó szervezet által kidolgozott, és miniszteri rendelettel megerősített kritériumokon kell alapulnia.¹¹⁴ Az AGCOM a Médiakódex hivatkozott rendelkezéseinek végrehajtására két ajánlást is elfogadott, az egyik az említett technikai megoldások részletezését tartalmazza,¹¹⁵ a másik pedig egy testület felállítását rendelte el, melynek a technikai megoldásokra vonatkozó végrehajtási szabályok elfogadása a feladata.¹¹⁶

A Médiakódex két vízvonalat is ismer. Azok a lineáris és nem lineáris sugárzású filmek, melyek filmszínházi bemutatását megtiltották vagy +18-as minősítést kaptak, illetve a kifejezetten felnőtteknek szánt filmek csak 23:00 és 7:00 óra között tehetők közzé.¹¹⁷ Azokat a lineáris és nem lineáris sugárzású filmeket, melyek +14-es minősítést kaptak, tilos közzétenni 7:00 és 22:30 óra között.¹¹⁸ Az AGCOM 2011. július 22-i értelmező közleménye¹¹⁹ szerint ugyanakkor utóbbi minősítésű filmek közzétehetők a mondott időszakban, feltéve ha az audiovizuális médiaszolgáltató a műsoridő megválasztásával vagy szülői felügyeleti rendszerrel biztosítja vételkörzetében, hogy a kiskorúak szokásos módon ne hallhassák vagy láthassák az ilyen adásokat. Emellett akusztikus vagy vizuális figyelemfelhívás is szükséges.

111 Decreto legislativo 15 marzo 2010, n. 44, Attuazione della direttiva 2007/65/CE relativa al coordinamento di determinate disposizioni legislative, regolamentari e amministrative degli Stati membri concernenti l'esercizio delle attività televisive.

112 Delibera n. 607/10/cons Regolamento in materia di fornitura di servizi di media audiovisivi a richiesta ai sensi dell'articolo 22-bis del testo unico dei servizi di media audiovisivi e radiofonici.

113 Médiakódex, 34. cikk (5) bek.

114 Uo., 34. cikk (1) bek.

115 Deliberation no 220/11/CSP – Regolamento in materia di accorgimenti tecnici da adottare per l'esclusione della visione e dell'ascolto da parte dei minori di film ai quali sia stato negato il nulla osta per la proiezione o la rappresentazione in pubblico, di film vietati ai minori di diciotto anni e di programmi classificabili a visione per soli adulti ai sensi dell'articolo 34, commi 5 e 11, del Testo unico dei servizi di media audiovisivi e radiofonici, <<http://www.agcom.it/Default.aspx?DocID=6866>>.

116 Deliberation no. 88/10/CSP – Costituzione del tavolo tecnico per l'adozione della disciplina di dettaglio sugli accorgimenti tecnici da adottare per l'esclusione della visione e dell'ascolto da parte di minori di contenuti audiovisivi classificabili a visione per soli adulti ai sensi dell'articolo 9 del decreto legislativo 15 marzo 2010, n. 44, <<http://www.agcom.it/default.aspx?DocID=4258>>.

117 Médiakódex, 34. cikk (3) bek.

118 Uo., 34. cikk (4) bek.

119 AGCOM: Chiarimenti interpretativi sulla normativa in materia di diffusione sui servizi di media audiovisivi di film vietati ai minori di anni 18 e 14, <<http://www.agcom.it/default.aspx?DocID=6869>>.

Szintén az ön- és társszabályozás kérdéskörébe tartozik a Médiakódex azon előírása,¹²⁰ amely szerint a televíziós médiaszolgáltatóknak (bármilyen platformon is továbbítsák) meg kell felelni az Önszabályozó Kódexnek.¹²¹ Az Önszabályozó Kódex bármely módosítását, illetve egy új önszabályozó kódexet gazdasági miniszteri rendelet kell, hogy jóváhagyja.

Az Önszabályozó kódexet a meghatározó olasz műsorszolgáltatók fejlesztették ki a műsorok színvonalának növelése érdekében. A Médiakódex 34. §-ának rendelkezése az önszabályozó kódex alkalmazását kötelezővé tette valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatóra, függetlenül attól, hogy azt elfogadták-e vagy sem.¹²² Az Önszabályozó kódex az általa meghatározott műsorsávokhoz különböző, a kiskorúak védelmét szolgáló szabályokat állít fel. Így például kifejezetten előírja, hogy 07:00 és 22:00 óra között azoknak a lineáris médiaszolgáltatóknak, amelyek egynél több csatornával rendelkeznek mindenképpen kell olyan műsorszámot is sugározniuk a főműsoridőben, mely együtt nézhet kiskorú és felnőtt is, illetve azt is előírja, hogy az említett időpontok között kifejezetten kiskorúaknak szánt műsorszámokat is közzé kell tenniük.

Az Önszabályozó Kódex rendelkezéseinek betartását egy miniszteri rendelet által kinevezett bizottság,¹²³ illetve az AGCOM felügyeli. A bizottság utasíthatja a médiaszolgáltatót, hogy módosítsa vagy függessze fel a jogsértő műsorszám sugárzását, megjelölve a végrehajtás módját; utasíthatja a médiaszolgáltatót, hogy igazítsa magatartását az önszabályozó kódex rendelkezéseihez, illetve tegye közzé az adott csatornáján a bizottság döntését.¹²⁴ A bizottság továbbá kezdeményezheti (10 ezer és 250 ezer euró között) bírság kiszabását az AGCOM-nál, súlyosabb esetben a műsorszolgáltató engedélyének visszavonását.¹²⁵

Ami a bizottság és az AGCOM viszonyát illeti, a bizottságnak az általa hozott határozatokat, döntéseket meg kell küldenie a hatóságnak. Ha a bizottság megállapítja az Önszabályozó Kódex rendelkezéseinek megsértését, akkor az AGCOM-hoz kell fordulnia és meg kell jelölnie a jogsértő cselekményt, a jogsértés módját, az Önszabályozó Kódex megsértett rendelkezéseit, emellett szakértői megállapításokat tehet.¹²⁶

120 Médiakódex, 34. cikk (6).

121 Codice di autoregolamentazione TV e Minori (A televízió és a kiskorúak kapcsolatáról szóló önszabályozó kódex), forrás: <http://www.corecomlazio.it/corecom/dettaglio_wordpress.php?id=cod_autoreg_TV_min>.

122 Roberto MASTROIANNI – Amadeo ARENA: *Media Law in Italy*. Wolters Kluwer, 2011. 75–77, 76.

123 Comitato di applicazione del Codice di autoregolamentazione Tv e minori, <<http://www.comitatotvminori.it/>>.

124 Önszabályozó Kódex, 6.2. pont.

125 Uo., 6.3. pont.

126 Uo.

4. A kiskorúak védelmével kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése

4.1. Az intézményt szabályozó jogforrás jellege

4.1.1. Alkotmány

A gyermekek jogainak általános védelme a legtöbb EU tagállamban az állam alkotmányos kötelességeként jelenik meg, azonban egyes országok alkotmányában nem található kifejezetten ilyen rendelkezés;¹²⁷ az utóbbi csoportba tartozik például Ausztria, Ciprus, Franciaország, Luxemburg, Málta és Svédország.

Az egyes európai alkotmányok gyermekek védelmével foglalkozó rendelkezései vagy egy más fontos joghoz, alkotmányos értékhez, intézményhez kapcsolódva jelennek meg, vagy önmagukban állnak. Az utóbbi csoportba tartozik például Magyarország, az Alaptörvény ugyanis generális jelleggel biztosítja a gyermeknek jogát a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez,¹²⁸ de hasonlóan általános megoldás található a Belga Királyság Alkotmányában,¹²⁹ a spanyol,¹³⁰ illetve a lengyel alkotmányban.¹³¹

A gyermekek jogai a legtöbb esetben a családdal és az oktatással kapcsolatban kerülnek elismerésre, mindkettő ugyanis olyan alapintézmény, mely elsődlegesen biztosítja a megfelelő fejlődéshez szükséges feltételeket, környezetet a gyermek számára. Ilyen a német alaptörvény,¹³² a cseh alapvető jogokat összefoglaló dokumentumának,¹³³ valamint a dán,¹³⁴ az ír¹³⁵ és az olasz¹³⁶ alkotmány vonatkozó rendelkezései.

Emellett ugyanakkor találhatunk számos példát arra is Európában, hogy a sajtó- vagy véleménynyilvánítás szabadságának esetleges mérlegelendő korlátjaként jelenik meg a gyermek-, illetve az ifjúságvédelem az alkotmányban. Így a spanyol alkotmány,¹³⁷ mely a kifejezés szabadságának (a felsorolt kommunikációs jogok) korlátjaként említi a gyermekek és a fiatalkorúak védelmét, de a német alaptörvény¹³⁸ is hasonlóan rendelkezik, csakúgy, mint a holland alkotmány.¹³⁹

Külön meg kell említeni azoknak az európai államoknak az alkotmányát, melyekben a kiskorúak védelme közvetlenül a médiával összefüggésben jelenik meg. A görög alkotmány¹⁴⁰

127 A témához l. TRÓCSÁNYI László – BADÓ Attila (szerk.): *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2005.

128 Alaptörvény XVI. cikk.

129 Belga Királyság Alkotmánya, 22bis cikk. TRÓCSÁNYI–BADÓ i.m. (127. lj.) 115–150.

130 Spanyol Királyság Alkotmánya, 39. cikk. Uo., 921–960.

131 Lengyel Köztársaság Alkotmánya, 72. cikk. Uo. 523–562.

132 Németország Alaptörvénye, 6. szakasz. Uo., 725–780.

133 Cseh Köztársaság Alkotmánya (Értsd: Alapvető Jogok és Szabadságok Chartája) 32. cikk (1) bek. Uo., 219–244.

134 Dán Királyság Alkotmánya, 76. cikk. Uo., 249–260.

135 Írország Alkotmánya, 42. cikk. Uo., 489–518.

136 Olasz Köztársaság Alkotmánya, 31. cikk. Uo., 785–812.

137 Spanyol Királyság Alkotmánya, 20. cikk (4) bek.

138 Németország Alaptörvénye, 5. cikk (2) bek.

139 Holland Királyság Alkotmánya, 7. cikk (3) bek. TRÓCSÁNYI–BADÓ i.m. (127. lj.) 463–482.

140 Görögország Alkotmánya, 15. cikk (2) bek. Uo., 407–458.

rendelkezik a médiaszabályozó-hatóságról, illetve az államnak a rádiózással és televíziózással kapcsolatos feladatairól, illetve magának az említett médiumoknak a kötelezettségeiről. Az utóbbiak között említi a görög alkotmány a gyermekek és az ifjúság védelmének biztosítását. A finn alkotmány a véleménynyilvánítás szabadságához kapcsolódóan, annak korlátjaként rendelkezik a gyermekek védelméről, ugyanakkor emellett kifejezetten a képi megjelenítések törvényben való korlátozhatóságáról is beszél, amely egyértelműen utal a képek közzétételén alapuló médiumokra.

4.1.2. Törvény és egyéb jogforrások

A kiskorúaknak az audiovizuális média káros hatásaival szembeni védelmére vonatkozó alapvető normák, így az AVMS irányelv vonatkozó rendelkezései az európai tagállami szabályozásokban törvényi szinten, és a legtöbb esetben egy, az elektronikus médiát átfogóan szabályozó törvényekben kerülnek rögzítésre.¹⁴¹ A törvényi szabályozás részletességében, módszerében azonban jelentős eltérések mutatkoznak. A következőkben felsorolt megoldások nem tiszta formák, ezek vegyülnek egymással, a bemutatott szabályozási módszerek aszerint kerülnek szétválasztásra, hogy annak mi adja a fő karakterét.

Nem létezik Európában olyan szabályozás, ahol egyetlen törvény tartalmazná a kiskorúakra ártalmas valamennyi médiatartalommal szembeni védelem összes normáját, azaz: vagy több törvényi szintű jogszabály rendezi a területet, vagy a törvényi szabályozás mellett léteznek más alacsonyabb szintű jogszabályok vagy egyéb államilag elismert (ön- és társszabályozás keretében létrejött) normák.

Olyan megoldás viszont található, ahol a harmonizált normák, illetve azok egy részének részletesebb kifejtése, így például a minősítési rendszer vagy a vízválasztó időtartama, a kiskorúak védelmének speciális intézményrendszere is törvényi szinten került meghatározásra, ilyen például a finn,¹⁴² a német,¹⁴³ illetve a magyar¹⁴⁴ szabályozás, ám ezekben az esetekben sem beszélhetünk mindent felölelő törvényi szabályozásról.

Az említett megoldások közül unikális esetnek tekinthető a finn és a német megoldás. Közös vonásuk, hogy a szabályozás a védett jogi tárgyat (kiskorúak) helyezi a központba, és nem az általános médiatörvény keretei között rendezi a kérdést, hanem speciális, a kiskorúak védelmének szentelt törvényekben. Németországban a föderális szintű, a fiatalok védelmére vonatkozó általános érvényű törvényi szabályozás mellett (vö. JuSchG) kifejezetten a kiskorúak médiabeli védelmére alkotott, a föderális törvénnyel egyenrangúnak minősülő speciális jogszabály, ún. tartományközi megállapodás született (vö. JMStV). Finnországban külön törvény

141 Ausztria: Bundesgesetz über audiovisuelle Mediendienste (Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz – AMD-G) 84/2001. (Audiovizuális médiáról szóló törvény) 39. § (1) bek, 42. §; Hollandia: Wet van 29 december 2008 tot vaststelling van een nieuwe Mediawet (Médiatörvény) 4.1. §, 4.6. § (2) bek; Lengyelország: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 o radiofonii i telewizji (Médiatörvény) 18. § (4), (5), (5a), (5b), (6) bek.; Franciaország: francia Médiatörvény, 15. cikk; Olaszország: Médiakódex, 34. cikk (1) és (2) bek.; Csehország: 231/2001 Sb. Zákon ze dne 17. května 2001 o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů (cseh médiatörvény), 32. § (1) bek. e), g), h), j) pontok.

142 Laki Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta 17.6.2011/711; Kuvaohjelmaki 17.6.2011/710.

143 JMStV (92. Ij.), JuSchG (91. Ij.), Abschnitt 3 Jugendschutz im Bereich der Medien.

144 A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 19. §-a (Smtv.), a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 9–11. §-ai (Mttv.).

foglalkozik a gyermekvédelemmel az audiovizuális médiában, egy másik pedig ennek speciális intézményrendszerét, a klasszifikáció intézményi- és eljárási kérdéseinek kereteit adja meg.¹⁴⁵

A legátfogóbb esetkörnek az tekinthető, hogy az alapvető normák (legtöbb esetben az AVMS szabályai) kerülnek törvényi szinten rögzítésre, míg egyes, a törvényben nem rögzített részletszabályokat vagy egy alacsonyabb szintű jogszabály állapítja meg¹⁴⁶ más esetben törvényi felhatalmazás alapján a szabályozóhatóság maga¹⁴⁷ vagy pedig más szervezet¹⁴⁸ (ön- vagy társszabályozás keretében) alkotja meg.

4.2. Az intézményrendszer – társszabályozás

4.2.1. A felügyelt szolgáltatások köre

A kiskorúak védelmére vonatkozó normáknak, csakúgy, mint más médiaszabályozásbeli tartalmi előírásoknak általában a médiaszabályozó-hatóságok szereznek érvényt. Ugyanakkor a kiskorúak védelmének terén több tagállamban a jogalkotó lehetőséget biztosít arra, hogy bizonyos hatósági feladatok ellátását társszabályozás¹⁴⁹ keretében önszabályozó szervezetek vegyék át. A társszabályozás megoldásaiban, így az annak hatálya alá tartozó szolgáltatások, az önszabályozó szervezetnek átadott feladatok, az általa alkalmazható szankciók körében, valamint az önszabályozó szervezet és a hatóság viszonyában azonban jelentős eltérések mutatkoznak.

A tagállamok társszabályozási rendszerei között vannak olyanok, amelyek viszonylag konvergensenek tekinthetők abban a tekintetben, hogy több fajta audiovizuális szolgáltatás/tartalom felett gyakorol felügyeletet egy vagy több önszabályozó szervezet. Hollandiában a NICAM¹⁵⁰ a KIJKWIJZER klasszifikációs rendszert televíziós, mozi és DVD filmekre al-

145 Vö. 142. lj.

146 Belgium, Vallon rész: Arrêté du Gouvernement de la Communauté française relatif à la protection des mineurs contre les programmes de télévision susceptibles de nuire à leur épanouissement physique, mental ou moral (Kormányrendelet a kiskorúak védelméről); Görögország: Presidential Decree 109/2010 (Government Gazette A/190/05.11.2010) és Ministerial Decision 6138/E/17.03.2000 „Rating, Classification and Labeling of television programs” (Elnöki rendelet a televíziós műsorok besorolásáról).

147 Egyesült Királyság: Kommunikációs törvény 3. § (4) bek. h) pont és az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex; Írország: Broadcasting Act (2009) 42. § (1) bek. és BCI Code of Programme Standards; Franciaország: francia Médiatörvény, 15. cikk; CSA korhatár határozatai, például Recommandation du 15 décembre 2004 aux éditeurs et distributeurs de services diffusant des programmes de catégorie V.; Lengyelország: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 o radiofonii i telewizji, 18. § (6); Magyarország: Mttv. 9.§ (8) bek., 183. § (1) bek., illetve a Médiatanács 1037/2011. (VII. 19.) számú határozata: A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai.

148 Hollandia: Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM); Spanyolország: Comité de Autorregulación; Olaszország: Önszabályozó Kódexet Felügyelő Bizottság.

149 A társszabályozás fogalmához l. HANS BREDOW INSTITUTE – EMR: *Study on Co-Regulation Measures in the Media Sector* - Final Report - Study for the European Commission, Directorate Information Society and Media Unit A1 Audiovisual and Media Policies Tender DG EAC 03/04 Contract No.: 2004-5091/001-001 DAVBST, 2006.; <http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/coregul/final_rep_en.pdf>.

150 Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media, <<http://www.kijkwijzer.nl/index.php?id=8>>.

kalmazza,¹⁵¹ és a mobiltartalmakra is kiterjesztették a NICAM-nak a szolgáltatókkal kötött megállapodása alapján.¹⁵²

Németországban nem egy, hanem különböző önszabályozó szervezetek felügyelik a kiskorúak védelme szempontjából a különböző típusú audiovizuális tartalmakat. Az FSF a televíziós műsorszolgáltatás (értsd: televízió- és hasonló internetes műsorok, mozifilmek, showk, sorozatok stb.), valamint az ahhoz hasonló internetes tartalmak¹⁵³ felett gyakorol felügyeletet, míg az FSM az online tartalmak esetében védi a kiskorúakat. Az FSK, mozifilmek, DVD-k (értsd: Blue-ray is) és videófilmek gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálatával, és besorolással, míg az USK computeres játékok besorolásával foglalkozik. A magyarországi önszabályozó szervezetek között vegyesen oszlik meg az egyes szolgáltatások felügyelete: míg a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) és a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) a lekérhető médiaszolgáltatások és internetes sajtótermékek, addig a Magyar Lapkiadók Egyesülete (MLE) – az előbbi kettőn túl – a nyomtatott sajtótermékek tekintetében is ellátja a felügyeletet, a lineáris szolgáltatás felügyelete tehát kizárólag a média-szabályozóhatóság hatásköre.

Más tagállamokban egy-egy fajta szolgáltatás fölött létezik társszabályozói felügyelet a kiskorúak védelmének területén. Így az Egyesült Királyságban az ATVOD a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások (*on-demand programme service*) esetében látja el társszabályozás keretében a kiskorúak védelmére vonatkozó normák érvényesítését, míg Írországban az On-Demand Audiovisual Services Group (ODAS) teszi ezt. A televíziózás terén Olaszországban¹⁵⁴ és Spanyolországban¹⁵⁵ is külön testület létezik az önszabályozói kódex vonatkozó normáinak betartására.

4.2.2. Az önszabályozó szervezetek felhatalmazása

Valamennyi társszabályozói rendszer állami (törvényi, hatósági) jóváhagyáson vagy felhatalmazáson nyugszik. A televíziózás és internetes szolgáltatások terén tevékenykedő német önszabályozó szervezeteket¹⁵⁶ a kifejezetten csak a kiskorúak védelmét szolgáló médiaszabályozó-hatóság, a KJM hitelesítheti.¹⁵⁷ A médiaszabályozó-hatóság az Egyesült Királyságban kijelöléssel,¹⁵⁸ Magyarországon¹⁵⁹ közigazgatási szerződés keretében, Írországban¹⁶⁰ pedig a kódex megerősítésével hatalmazza fel az önszabályozó szervezeteket a törvényi feladatok ellátására. Hollandiában a kormány akkreditálta a NICAM-ot 2001-ben.¹⁶¹ Olaszországban¹⁶²

151 A különböző filmtartalmak eltérő életkori kategóriák vonatkoznak, de például közös 12-es és 16-os jelzés.

152 HANS BREDOW – EMR i.m. (149. lj.) 76.

153 2012 májusától az FSF ellát a televíziós műsorszolgáltatáshoz hasonló interneten terjesztett szolgáltatások fölött felügyeleti feladatokat, <<http://en.fsf.de/the-fsf/history/>>.

154 L. 123. lj.

155 L. 148. lj.

156 Értsd: FSF és FSM.

157 L. HANS BREDOW – EMR i.m. (149. lj.) 48. és 51.

158 Kommunikációs törvény, 368B. §.

159 Mttv., 190–191.

160 Statutory Instrument no 258 of 2010 13 § (3) bek.

161 L. HANS BREDOW – EMR i.m. (149. lj.) 77.

162 Médiakódex, 34. § (6) bek.

és Spanyolországban¹⁶³ a médiatörvény közvetve a kódex kötelező alkalmazásának kimondásával hatalmazza fel az azt végrehajtó szervezetet a felügyelet ellátására, ugyanakkor Olaszországban miniszteri rendelet állítja fel az önszabályozó kódex rendelkezéseit végrehajtó bizottságot.

4.2.3. *Hatáskörök, feladatok*

A társszabályozás keretében átadott feladatok terén jelentős különbségek vannak az egyes társszabályozói rendszerek között. Általában a következő feladat- és hatáskörök tartozhatnak az önszabályozó szervezetekhez: besorolási/minősítési rendszer kidolgozása, fejlesztése,¹⁶⁴ vízválasztó rendszer kialakítása¹⁶⁵ és fejlesztése, adatbázis üzemeltetése, az audiovizuális tartalmak minősítését végző szakemberek képzése, audiovizuális tartalmak előminősítése, a szabályok betartásának felügyelete (panaszkezelés), és különféle szankciók alkalmazása.

Van olyan önszabályozó szervezet, amely a felsorolt feladatok többségét ellátja, de a társszabályozásban résztvevő önszabályozó szervezetek általában sokkal szűkebb feladat- és hatáskörrel bírnak. Az előbbi kategóriába tartozik a NICAM, és hasonlóan széles feladat- és hatáskörrel rendelkezik a német televíziós önszabályozó szervezet, az FSF is. Az olasz önszabályozó szervezet¹⁶⁶ is viszonylag széles körben rendelkezik önálló hatáskörökkel, a súlyosabb jogkövetkezményekkel járó hatáskörök (bírság kiszabása, engedély visszavonása) ugyanakkor az AGCOM-nál maradtak. A vizsgált szervezetek közül talán a legszűkebbel az ír ODAS bír, mely olyan szervezetként jellemezhető, amely a kiskorúak védelmének területén egyfajta közvetítő szereppel rendelkezik. A kiskorúak védelmével kapcsolatos panaszokat ugyanis nem az ODAS kezeli, hanem azokat az érintett *on-demand* tartalomszolgáltatónál kell benyújtani, akinek a kódex kötelezettségévé teszi a panaszkezelést. Amennyiben az általa lefolytatott eljárás eredményével nem elégedett a panaszos, akkor az ír médiaszabályozó-hatóság (Broadcasting Authority of Ireland – BAI) illetékes bizottsághoz lehet fordulni,¹⁶⁷ amely dönt vagy ajánlást fogalmaz meg az ügyben. Az ODAS ugyanakkor a szabályozóhatóság említett döntéseitől függetlenül hozhat szankciót az ügyben.¹⁶⁸

Jelentős különbség tehető az önszabályozó szervezetek között aszerint, hogy van-e lehetőségük vagyoni jellegű szankció kiszabására. A holland NICAM¹⁶⁹ és a német FSF rendelkezik ilyen hatáskörrel. Spanyolországban egy bizottság¹⁷⁰ kezdeményezhet ilyet, amennyiben a televíziós tartalom hatályos jogot sért. Hasonlóképpen Olaszországban az illetékes bizottság pénzbeli szankciót kezdeményezhet az AGCOM-nál, sőt súlyosabb esetben a műsorszolgál-

163 Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual (spanyol audiovizuális törvény). 7. § (6) bek.

164 Pl. NICAM, FSF.

165 Pl. Spanyolország: Código de Autorregulación de Contenidos Televisivos e Infancia (a továbbiakban: Televíziós és gyermekeknek szánt tartalmak önszabályozó kódexe), 2. Franjas de protección reforzada; Olaszország: Önszabályozó Kódex, 2. La televisione per tutti (7:00 – 22:30), 3. La televisione per minori (16:00 – 19:00).

166 L. 135. lj.

167 Compliance Committee of BAI.

168 Code of Conduct On-Demand Audiovisual Media Services, PART 3 Compliance and Complaints, 8.

169 L. Complaint Statutes (Adopted by the General Board of NICAM on 24 November 2011) Article 13: sanctions 13.1 c) a penalty of no more than 135,000 euros, in accordance with the sanctions guideline;

170 L. Televíziós és gyermekeknek szánt tartalmak önszabályozó kódexe (189. lj.), V. – Control y seguimiento de la aplicación del código, 2. – La Comisión Mixta de Seguimiento.

tató engedélyének visszavonását.¹⁷¹ Az ATVOD súlyos jogsértés esetén kezdeményezheti az Ofcomnál bírság (*financial penalty*) kiszabását.¹⁷² A magyar önszabályozó szervezetek (MLE, MEME, MTE), illetve az ír ODAS nem is szabhat ki bírságot, és nem is kezdeményezhet annak kiszabását.

4.3. Minősítési rendszerek

Az uniós tagállami szabályozások nagy részében van olyan minősítési rendszer, mely alapján a televíziós tartalmakat kiskorúaknak való alkalmasságuk szerint be kell sorolni. Vannak olyan tagállamok ugyanakkor, ahol nem jött létre ilyen rendszer, mint például Ausztria, Csehország, Dánia vagy Szlovákia.

Egységes besorolási rendszer a televíziós tartalmakra Írországból sincs, viszont a vonatkozó szabályozás választható védelmi eszközként írja elő a műsorszolgáltatók számára annak alkalmazását,¹⁷³ illetve a közszolgálati televízió, az RTÉ kidolgozott egy maga által alkalmazott rendszert.¹⁷⁴ Az Egyesült Királyságban sincs kifejezetten a televíziózásra alkotott tartalom-minősítési rendszer, ehelyett a televíziós szabályozás¹⁷⁵ mögöttes szabályként hívja fel a brit mozifilm klasszifikációs rendszer¹⁷⁶ egyes rendelkezéseit.

A minősítési rendszert vagy jogszabály határozza meg,¹⁷⁷ vagy szabályozóhatóság jogszabályi felhatalmazás alapján alkotja meg,¹⁷⁸ illetve társszabályozás keretében működő önszabályozó szervezet hozza létre.

Az alkalmazott minősítési rendszerek általában életkorhoz kapcsolódnak, azaz azt jelzik, hogy egy adott műsorszám mely korosztálynak ajánlott vagy éppen hogy nem ajánlott (ún. értékelő rendszer). Vannak azonban olyan megoldások is, melyek kidolgoznak tartalmi kategóriákat is, melyekkel a műsor/film besorolását követően leírható annak tartalma (ún. leíró rendszer). A leíró és értékelő rendszer együttalkalmazásával több információhoz jut a kiskorú felett felügyeletet gyakorló személy. Ilyen például a holland KIJKWIJZER rendszer, melyben piktogramok jelzik, hogy az erőszakot, szexualitást, diszkriminációt, túlzott drog- és alkoholfogyasztást vagy durva beszédet tartalmaz, illetve félelmet kelthet. A német FSF is átvette¹⁷⁹ és alkalmazza a holland leíró rendszert.

A különböző típusú médiatartalmakra vonatkozó besorolási rendszerek van, hogy meg-egyeznek egymással, de nem mondható, hogy teljes konvergenciát mutatnának a tagállamokban. A teljes megfeleltetésre példa Franciaország, ahol a televíziós tartalmakra vonatkozó

171 L. Önszabályozó Kódex, 6.2.–6.3. pontok.

172 L. ATVOD kódex.

173 BCI Code of Programme Standards (BCI Műsornorma Kódex), 2.2.1 Audience Information and Guidance: The implementation of an evaluative or descriptive classification system for programme material.

174 RTÉ On Screen Classification, <http://www.rte.ie/tv/onscreen_classification.html>.

175 Műsorszolgáltatói Kódex.

176 BBFC klasszifikációs iránymutatások.

177 Pl. Magyarország: Mttv., 9. §; Görögország: Elnöki rendelet a televíziós műsorok besorolásáról (16. lj.); Belgium, Vallon rész: Kormányrendelet a kiskorúak védelméről; Finnország: a finn audiovizuális műsorokról szóló törvény, 6. §.

178 Lengyelország: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 o radiofonii i telewizji (Médiatörvény), 18. § (6) bek.

179 Prüfentscheidungen, <<http://fsf.de/programmpruefung/entscheidungen/>>.

besorolási rendszer került alkalmazásra a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra,¹⁸⁰ ugyanakkor mozifilm lekérhető sugárzása esetére a mozifilmekre vonatkozó besorolás az irányadó, feltéve hogy annak lekérhető formában történő sugárzása nem kíván szigorúbb besorolást, melynek megítélése a szerkesztő felelőssége. Németországban az önszabályozó szervezetek közül az FSF besorolási rendszere vonatkozik a lineáris televíziós tartalmakra, és a hatáskörbővülésnek köszönhetően a lekérhető tartalmakra is, míg az FSK rendszere a mozifilmekre, DVD-kre (Blu-ray) és videofilmekre. A JMStV egyébként általánosan is megfogalmazza azt az elvet, hogy amennyiben az új telemédia (lekérhető) szolgáltatások keretében olyan audiovizuális tartalmat tesznek közzé, mely részben vagy egészben megegyezik egy már korábban más platformon közzétett tartalommal, akkor a szolgáltatóknak egyértelműen fel kell tüntetni az aszerinti besorolást.¹⁸¹ A holland NICAM által alkalmazott KIJKWIJZER klasszifikációs rendszer részlegesen konvergens, mert noha televíziós-, mozi- és DVD-filmekre vonatkozik, mindössze két kategória mondható teljesen közösnek.

A példákban viszont jól látható, hogy van „átjárás” a különböző típusú médiatartalmak besorolási rendszerei között, azaz nagymértékben építenek a korábban elfogadott rendszerekre. Így például német audiovizuális médiaszabályozás a JuSchG-ben foglalt, fizikai hordozón terjesztett médiatartalmak besorolási rendszerét vagy például a brit lineáris televíziós szabályozás a BBFC mozifilm (DVD, videó) besorolási rendszerét veszi alapul.

A minősítési rendszerekhez kapcsolódó vízválasztó a lineáris műsorszolgáltatással kapcsolatban alakult ki, és lett része a médiaszabályozásoknak, kijelölve azt, hogy egy meghatározott kategóriába besorolt mű mikor, milyen műsorsávban tehető közzé. A lekérhető szolgáltatások esetében nincs műsoridő, mégis a francia szabályozás lekérhető szolgáltatások esetében is alkalmazza ezt az eszközt, kimondva, hogy az ingyenesen közzétett IV. kategóriás műsor-számokat csak 22:30 és reggel 05:00 óra között lehet elérhetővé tenni.¹⁸² Az olasz szabályozás pedig +14-es minősítést kapott lineáris és lekérhető audiovizuális tartalmak estén írja elő a 22:30 és 07:00 óra közötti műsorsávban való közzétételt.

5. Következtetések

A) A kiskorúak megfelelő fejlődésére és – ebből következően – védelmére az ártalmas médiatartalmakkal szemben Európában kiemelten fontos közérdekként tekintenek, az európai szabályozások ezt képezik le, illeszkedve a tágabb nemzetközi jogi (ENSZ) környezetbe.

B) Mind az EU, mind pedig az ET közös szabályokat fogadott el a tárgyban, illetve további nem kötelező jellegű normákkal kívánja fejleszteni a területet, próbálva választ adni az audiovizuális környezet kihívásaira. A területtel kapcsolatban létrejött EU-s jogharmonizáció csupán minimumszabályok elfogadására tud szorítkozni, mivel a szabályozás tárgya alapvetően kulturálisan kötött.

C) A tagállami alkotmányok nagyobb része, illetve az azzal egyenrangú jogszabályok általánosan ismerik el a gyermekek megfelelő erkölcsi, fizikai, szellemi fejlődéshez való jogát, de

180 L. Délibération, II. Protection de l'enfance et de l'adolescence.

181 JMStV, 12. § Kennzeichnungspflicht.

182 L. Délibération, C. Conditions de mise à disposition des programmes de catégorie I à IV.

vannak olyan tagállamok is, ahol az alkotmányban külön rendelkeznek a kiskorúak védelméről mint a véleménynyilvánítás szabadságának legális korlátjáról, mely megint csak a védett érték (kiskorúak megfelelő fejlődése) jelentőségét mutatja.

D) Az intézmény szabályozási formájában elmozdulás érzékelhető, mely az állami keretek közül a társszabályozás irányába mutat. Ez az elmozdulás nagymértékben köszönhető az EU és ET ezt ösztönző, nem kötelező jellegű normáinak. A tendencia ugyanakkor nem mondható Európában teljesen általánosnak, illetve a társszabályozás modelljéből az is következik, hogy abban az állam továbbra is folyamatosan jelen van mint a kiskorúak védelmének végső garanciája.

E) A társszabályozás keretében átadott állami feladatok és hatáskörök igen széles palettán mozognak, melyek a minősítési rendszer kialakításához, a felügyelethez (panaszkezelés) és a szankcióalkalmazáshoz kapcsolódnak, ugyanakkor ritka, hogy egy szervezet rendelkezzen mindegyikkel, és még ritkább, hogy közben hatásköre kiterjedne szinte valamennyi audiovizuális szolgáltatásra. A holland NICAM mutatja leginkább ennek a teljesen integrált intézményrendszernek a jegyeit. A hatáskörök közül a vagyoni szankció kiszabásának joga az, amelyet a tagállami szabályozások leginkább fenntartanak illetékes média-szabályozóhatóságuk számára.

F) A tagállami szabályozásokban a különböző médiatartalmakkal kapcsolatban korábban kialakított minősítési, besorolási rendszerek teljes vagy részleges alkalmazásra kerülnek az új típusú tartalmak esetében. Ez azt jelenti, hogy a mozifilmek besorolási rendszere leginkább a fizikai hordozókon megjelenő audiovizuális művek, a televíziós pedig inkább a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások besorolásának alapjául szolgál. Teljesen konvergencia, azaz valamennyi audiovizuális médiatartalmon átívelő minősítési rendszer nincs a tagállami szabályozásokban Európában, noha a finn és a német rendszer erre törekszik.

A magánszféra védelméhez való jog összehasonlító elemzése az egyes európai államokban

SZEGHALMI VERONIKA

1. Bevezető

A magánélethez való jog védelmét nemcsak nemzetközi egyezmények, hanem az egyes államok jogrendszerében számos más jogszabályi rendelkezés is biztosítja. Ugyanakkor a felgyorsult technológiai fejlődés folyamatosan új lehetőségeket teremt az egyén magánéletének megsértésére, ezért nehéz jogszabályok által pontosan, mindenre kiterjedően meghatározni az egyén védendő magánszférájának határait, és az esetlegesen ellentétes érdekek szembenállása esetén megadni azt a mércét, amely egyensúlyt teremt két, vagy akár több szembenálló jogosultság között, ha az egyén privátszféráját támadás éri. Így például nem könnyű feladat a magánszférához való jog és a szólásszabadság esetleges konfliktusa esetén eldönteni, hogy e két jogosultság közül melyik élvez elsőbbséget. A gyakorlat szerint azonban a szabad szólás bizonyos terjedelemben még akkor is védelmet élvez, ha magántermészetű ügyeket érint, mert vannak olyan közre tartozó ügyek, amelyek esetében a magánszféra védett terjedelme szűkebbnek bizonyul. Mindemellett a közérdek fogalma korlátok között értelmezendő, ugyanis nem minden témát tekinthetünk közérdekűnek, amely iránt a közösség érdeklődést tanúsít. A magánszféra tehát még a politikusok, a közhatalom képviselői, vagy a közszereplést egyéb módon magára vállaló személyek esetében is védett, persze az már vitatható, hogy mely események, információk érintik az adott személy közfeladatának ellátását, és válnak ezáltal a nyilvánosság előtt megismerhetővé.

A magánszféra tartalmának meghatározása függ az adott társadalom gazdasági fejlettségétől, a társadalom kulturális hátterétől és politikai berendezkedésétől is. Másként értelmezik a magánszférát, és annak egyes részjogosultságait az európai jogrendszerekben és máshogyan határozzák meg fogalmát az amerikai vagy a *common law* rendszerekben, ahol a bírói jogfejlésztés által kimunkált „iránymutatások” jelentik a kiindulópontot. Jelen fejezet célja, hogy az egyes államokban a különböző jogterületek által szabályozott magánszféra védelmének rendszerét áttekinthesse és összehasonlítsa, ezáltal általános képet adjon az európai államok magánszférát védő szabályainak, bírói esetjogának hasonlóságáról, vagy különbözőségéről.

Az adatvédelmi jogszabályok az adatkezeléssel, valamint az adatokkal való visszaéléssel kapcsolatban fogalmaznak meg szabályokat. Az adatvédelem a magánszféra védelem eszköze, jelen fejezet azonban a média szempontjából releváns polgári jogi, büntetőjogi és médiaszabályozásbeli kérdéseket vizsgálja elsősorban. A tanulmány továbbá a magánélet megsértésének különböző területeit, valamint a szólásszabadsággal való konfliktusainak lehetséges eseteit érinti, és arra keresi a választ, hogy hol húzódik a határ a véleménynyilvánítás szabadsága és a magánélet védelme között.

2. Nemzetközi jog

2.1. Az Európai Unió Szabályozása

Az alapvető jogok védelmi rendszere több elemből áll az Európai Unióban: védelmezik egyrészt az általános elvek, amelyek az Európa Tanács által elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményéből (EJEE) és a tagállamok alkotmányos hagyományaiból fakadnak, ugyanakkor az alapjogokat védi az Európai Unió Alapjogi Chartája és az EJEE kifejezetten is. A Charta (amely az egyes tagállamokra nézve kötelező erővel bír) főbb újdonsága a magánélethez való jog elismerése,¹ és a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályok kifejezése.² 7. cikke mindenkinek biztosítja a magán- és családi élet, valamint az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartását. Az Európai Unióról szóló szerződés (EUMSZ)³ hatályba lépésével a Charta előírásai minden tagállamban kötelező erejűvé váltak.

Megjegyezendő, hogy az Alapjogi Charta a benne foglalt jogok értelmezését – amelyek az EJEE-ben is szerepelnek – az EJEE-hez, illetve az Emberi Jogok Európa Bíróságának joggyakorlatához köti. A Charta magánélet védelmét szolgáló rendelkezéseit az EJEE 8. cikke és a hozzá kapcsolódó strasbourgi esetjog figyelembevételével kell értelmezni. Így bár maga a Charta nem tartalmaz korlátozást, voltaképpen „megörökli” az Egyezmény 8. cikkének korlátozó klauzuláját, és azzal együtt értelmezendő.⁴ A 8. cikkben foglalt rendelkezést a következő pontban ezért azzal tárgyaljuk.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog érvényesítéséhez kapcsolódóan számos másodlagos uniós jogforrás is tartalmaz rendelkezéseket. Ide tartozik többek között az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló irányelv,⁵ az úgynevezett Schengeni határ-ellenőrzési kódex⁶ és a Vízumkódex.⁷ Az uniós jog, és ezáltal a tagállamok szabályozásának sajátossága, hogy kiterjedtebb védelmet biztosít a szabad mozgás jogával rendelkező uniós polgároknak és családtagjaiknak, mint a harmadik országbeli állampolgároknak és családtagjaiknak. Ez a különbségtétel azonban semmilyen módon nem gyengítheti a tagállamok azon kötelezettségét, hogy minden joghatóságuk alatt álló személy számára biztosítsák a családi- és magánélet tiszteletben tartásához való jogot, melyet az EJEE és az EJEB joggyakorlata is rögzít.

Az Európai Unió jogforrásai az adatvédelem szabályairól is rendelkeznek, amelyek említése nélkülözhetetlen a magánélet védelmével kapcsolatos elemzéshez. A 46/1995/EK Adatvé-

1 Uo., 7. cikk.

2 Uo., 8. cikk.

3 Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés, HL. 2010/C 83/01., 2010. március 30.

4 GYULAI Gábor – MINK Júlia – IVÁN Júlia: *Kiutasítás és emberi jogok. A legfontosabb emberi jogi kötelezettségek gyakorlati alkalmazása a kiutasítás bírói elrendelése vagy felülvizsgálata során*. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2012. 21.

5 Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról.

6 Az Európai Parlament és a Tanács 562/2006/EK rendelete (2006. március 15.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének létrehozásáról.

7 Az Európai Parlament és a Tanács 810/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a Közös Vízumkódex létrehozásáról.

delmi Irányelv⁸ az adatvédelem azon alapvető elveit határozza meg, amelyeket a tagállamoknak a nemzeti jogba át kell ültetniük. Az EU a hírközlés területén is biztosította a magántitok és a személyes adatok védelmét. A 66/1997/EK Távközlési Adatvédelmi Irányelv,⁹ majd ezt követően 58/2002/EK Elektronikus Hírközlési Adatvédelmi Irányelv¹⁰ és ez utóbbi 2006-os, majd 2009-es módosítása rendelkezett a magántitok és a személyes adatok védelméről. A 45/2001 EK rendelet¹¹ létrehozta az Európai Adatvédelmi Biztos tisztségét, és az Adatvédelmi Irányelv alkalmazhatóságáról. A Lisszaboni Szerződés életbe lépése óta az EUMSZ 16. cikke határozza meg, hogyan kell kezelni az adatokat, történjen az a magán- vagy az állami szférában, illetve esetleg a rendőri munka keretében.

2.2. Európa Tanács dokumentumai

Az ET Parlamenti Közgyűlése által 1950-ben aláírt EJEE 8. cikke a magánélet védelmének körében mindenkinek jogot biztosít arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. A cikk szerint „e jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott esetekben avatkozhat be, amikor egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

Az EJEE alapján a családi- és magánélet tiszteletben tartásához való jog nem korlátozható alapjog. Az említett 8. cikke egyfajta „gyűjtőszerepet” tölt be, amelynek hatálya alá tartozik: a jog a házasságkötéshez, családalapításhoz, a házastársi egyenjogúság, gyámsági, láthatási, tartási ügyek, örökbefogadás, öröklés, bevándorlás, az egyén integritásához való joga (azon belül az iskolai fegyelmezés, a gyógykezelés egyes kérdései), a homoszexualitással, transzexualitással összefüggő jogsértések, a fogvatartottak jogai, a lakhatáshoz való jog, környezetvédelmi jogok, adatvédelmi jogok, adatnyilvánossághoz fűződő jogok és természetesen a magánszféra védelme a sajtóval, illetve a szólásszabadsággal szemben.¹²

Az EJEE legfőbb értelmező fóruma az EJEB, amely az évek során egyre világosabbá tette a 8. cikk szerepét. A kialakult bírósági gyakorlat szerint a 8. cikk azon szakasza, amely biztosítja a magánélet tiszteletben tartásához való jogot, bizonyos aktív kötelezettségeket is ró a tagállamokra, amelyek egyben magukban foglalhatják magánszférát védelmező jogszabályok elfogadását is.

Az ET Parlamenti Közgyűlésének határozata szerint a magánszférába tartozik továbbá „az erkölcsi integritás, a becsület és a jó hírnév védelme, a jog arra, hogy ne kerüljünk hamis

8 Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.

9 Az Európai Parlamenti és Tanács 97/66/EK irányelve (1997. december 15.) a személyes adatok kezeléséről és a magánélethez fűződő jogok védelméről a távközlési ágazatban.

10 Az Európai Parlament és a Tanács 2002/58/EK irányelve (2002. július 12.) az elektronikus hírközlési ágazatban a személyes adatok kezeléséről, feldolgozásáról és a magánélet védelméről.

11 Az Európai Parlament és a Tanács 45/2001/EK rendelete (2000. december 18.) a személyes adatok közönségi intézmények és szervek által történő feldolgozása tekintetében az egyének védelméről, valamint az ilyen adatok szabad áramlásáról.

12 Ovey CLARE – Robin C. A. WHITE: *The European Convention on Human Rights*. Oxford University Press, 2006. 241–299.

megvilágításba, valamint arra, hogy velünk kapcsolatban irreleváns vagy zavaró tényeket ne fedjenek fel.”¹³

Az informatika fejlődése okán az ET 1981. január 28-án Strasbourgban elfogadott egy új, különálló egyezményt,¹⁴ amely az egyének védelméről szól a személyes adatok gépi feldolgozása során. 2001-ben született meg a felügyeleti hatóságokról és az egyes országok közötti adatközlésről szóló kiegészítő jegyzőkönyv, amely 2004-ben lépett hatályba.¹⁵ Az említett egyezményhez tartozik a személyes adatok rendőri ágazatban való felhasználását szabályozó ajánlás is.¹⁶

2.3. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata

A magánélethez való jog az EJEB gyakorlatában általában véve biztosítja a személy „identitáshoz” és „személyiség-fejlődéshez” való jogát, amelybe beletartozik az is, hogy a személy szabadon létesíthessen és ápolhasson társadalmi kapcsolatokat.¹⁷ Az EJEB a magánélet és a szólásszabadság konfliktusa esetén az EJEE 8. cikkében szereplő jogok (a magánélet és a családi élet tiszteletben tartásához való jog, amely manapság magában foglalja a jó hírnévhez való jogot is) és a 10. cikkben foglalt jog (a szólás szabadságához fűződő jog) között keresi az egyensúlyt. Az EJEB az elé kerülő esetekben a „megfelelő egyensúly” (*fair balance*) tesztet alkalmazza, amelynek értelmében az állami bíróságoknak meg kell határozniuk az EJEE-ben szereplő jogok megfelelő egyensúlyi állapotát.¹⁸ Ugyanakkor kifejlesztette a „tagállami mozgástér” (*margin of appreciation*) doktrínáját is, amely alapján a részes államoknak marad bizonyos diszkrecionális jogkörük annak eldöntésére, mikor helyénvaló az EJEE-ben foglalt jogok korlátozása. Az EJEB az elé kerülő ügyekben ellenőrzi a kérdéses törvény (jogszabály) megfelelően hozzáférhető, egyértelmű, jogkorlátozásra alkalmas voltát, majd megvizsgálja az adott cél és az alkalmazott intézkedés viszonyát. Ennek megfelelően az alkalmazott intézkedésnek a cél eléréséhez mérten (például bűncselekmények megelőzése, közrend, közbiztonság, vagy mások jogainak védelme) mindenképpen szükségesnek és azzal arányosnak kell lennie.¹⁹

A szólásszabadság és a magánélet védelméhez való jog ütközése esetén a mérlegelés számos elvét a Bíróság a Von Hannover ügyben²⁰ határozta meg. Az ügyben Caroline monacói hercegnő az EJEB-hez fordult, mert a német bíróságok megsértették a magánélethez való jogát, azáltal, hogy nem akadályozták meg, hogy a sajtó a hercegnő hozzájárulása nélkül ké-

13 Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 428/1970. sz. határozata.

14 Az Európa Tanács személyes adatok gépi felhasználása során az egyének védelméről szóló 1981. január 28-i egyezménye.

15 Az Európa Tanács személyes adatok gépi felhasználása során az egyének védelméről szóló 1981. január 28-i Egyezményének Kiegészítő Jegyzőkönyve.

16 Az Európa Tanács R (87) 15. sz. ajánlása (1987. szeptember 17.) a személyes adatok rendőri ágazatban való felhasználásának szabályozásáról.

17 Berrehab v. Hollandia, application no. 10730/84, 1988. június 21-i ítélet.

18 Eric BARENDT: A kifejezés szabadságának és a magánszféra védelmének egyensúlya a strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlatában. *Iustum Aequum Salutare*, VI. 2010/3. 48.

19 Helen FENWICK – Gavin PHILLIPSON: *Media Freedom under the Human Rights Act*. Oxford, Oxford University Press, 2006, 666–71.

20 Von Hannover v. Germany, application no. 59320/00, 2004. június 24-i ítélet.

szült fényképeket nyilvánosságra hozza. Az EJEB a döntésben rámutatott arra, hogy az EJEE 8. cikke szerint a tagállamoknak kötelessége a magánszféra tiszteletben tartását biztosítani, másrészt pedig garantálni kell, hogy „megfelelő egyensúly” jöjjön létre az egyén és a közösség érdekei között. Az EJEB e döntésében hangsúlyozta, hogy az államoknak pozitív jellegű intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy a média tiszteletben tartsa a személyiségi jogokat, beleértve a hírességek jogait is. E döntésében az EJEB az EJEE 8. cikkében garantált magánszférához való jog egyik aspektusaként értelmezi a jó hírnévhez való jogot, amelynek az a következménye, hogy nemcsak a becsületében megsértett egyén, hanem a média is az EJEB-hez fordulhat, ha úgy véli az állami bíróság ítélete kedvezőtlen rá nézve.

Az EJEB a szólásszabadság és a magánszféra között a „megfelelő egyensúlyt” a nyilvánosságra kerülő információk „közérdekűségének” vizsgálatával határozza meg, vagyis azt próbálja megállapítani, hogy az adott információk mennyire járulnak hozzá egy közérdeklődésre számot tartó vitában való részvételhez. E szemléletet az EJEB több ítéletében is hangsúlyozta (így például az Editions Plon v. France ügyben²¹ és a Dupuis v. France ügyben²²) ugyanakkor a nyilvánossághoz fűződő közérdeken kívül más szempontokat is figyelembe vesz, így például azt is, hogy az információk milyen mértékben voltak ismertek a nyilvánosság előtt (Dupuis v. France ügyben),²³ vagy hogy a jogaiban sértett félnek milyen a társadalmi státusza (politikus, híresség stb). A „megfelelő mérlegelés” tesztje azt kívánja meg, hogy az EJEB valamennyi jog hatókörét és fontosságát az adott eset körülményeit is figyelembe véve határozza meg. A korai ítélkezési gyakorlatban a tagállamoknak csak azt kellett bizonyítania, hogy az alapjog gyakorlásába való beavatkozás arányos volt-e, ugyanakkor ez a megközelítés kisebb jelentőséget tulajdonított a konkrét esetben felmerülő más jogoknak. Az EJEB-nek minden esetben figyelembe kell vennie a „tagállami mozgástér” doktrínáját.²⁴

Az EJEB előtt a rágalalmazási ügyekkel összehasonlítva nem sok, a magánszférához fűződő joggal kapcsolatos ítélet született. A Fressoz and Roire v. France-ügyben²⁵ néhány újságíró egy másolatot tett közzé a Peugeot vezetőjének jövedelemadó kimutatásáról. A nyilvánosan hozzáférhető másolatok sokszorosítása az EJEB szerint a közérdeklődésére számot tartó történet hitelességének igazolásához szükséges, ezért jelen ügyben nagyobb értéket tulajdonított a szólás szabadságának, mint a cégvezető magánszférájának. Az EJEB egyetértett a francia Semmítőszék álláspontjával, miszerint a közszereplő pénzügyeinek nyilvánossága nem sérti a közszereplő magánszféráját.²⁶ A Tammer v. Estonia ügyben²⁷ az EJEB az EJEE-vel összeegyeztethetőnek tartotta az újságíró elítélését, mert az egy politikai tanácsadónőre sértő megjegyzéseket tett, ugyanis a nő már nem volt közéleti szereplő, és az állítások a magánéletére vonatkoztak nem pedig a közügyekben tanúsított magatartásra. Egy másik ügyben (Karhuvaara v. Finland ügy)²⁸ az EJEB szerint egy politikus házastársának elítélése közérdekké emeli a képviselő nyilvánosság

21 Editions Plon v. France, application no. 58148/00, 2004. május 18-i ítélet.

22 Dupuis and Others v. France, application no. 1914/02, 2007. június 7-i ítélet.

23 Uo.

24 BARENDT i.m. (19. lj.) 45–69.

25 Fressoz and Roire v. France, application no. 29183/95, 1999. január 21-i ítélet.

26 Dirk Voorhoof: The Protection of Journalistic Sources Under Fire? How Developments in European Human Rights Law Have Reinforced the Right of Journalists to Have Their Sources Protected. In: András Koltay (szerk.): *Butterfly upon a Wheel? Selected papers on free speech and on free press*. Budapest, MTA, 2013. 65–83.

27 Tammer v. Estonia, application no. 41205/98, 2001. február 6-i ítélet.

28 Karhuvaara v. Finland, application no. 53678/00, 2004. november 16-i ítélet.

előtti azonosítását. Az indoklás szerint a politikusnak hivatásából adódóan többet kell túrnie a sajtó nyilvánosságától, mint egy átlagos polgárnak, a közvéleménynek joga van értesülni életének egyes körülményeiről, melybe beletartozik házastársának viselkedése is. Továbbá a szóban forgó újságcikkben, amely a házastársa ellen indult büntetőeljárásáról szólt, nem először jelent meg a politikus neve, így az újságíróra kivetett bírság aránytalan és szükségtelen volt.

Az EJB gyakorlat az évek során tovább fejlődött, és a mérlegelés során a közérdek fogalma kapcsán további kérdések tisztázását látta szükségesnek. Így például a *Biriuk v. Lithuania*-ügyben²⁹ már kiemelte az alapvető különbséget a demokratikus vitához hozzájárulni képes tényállítások, és valamely személy magánéletéről tett ízléstelen állítások között, és nem fogadta el például a lakosság érdeklődését (a HIV-fertőzöttségre, és egyéb szexuális szokásokra vonatkozóan) a közzétételt megalapozó jogos indokként.³⁰

2.4. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlata és egyéb nemzetközi egyezmények

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 12. cikke³¹ szerint senki nem sértheti más jó hírnevét, valamint nem sértheti más magánszféráját, családját, otthonát vagy levelezését. E rendelkezésben foglalt jogok megsértése esetén a jogvédelem mindenkinek jár.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog univerzális, nemzetközi jogi forrásai közül kiemelkedik az ENSZ keretében 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya,³² melynek 17. cikke szerint senkit sem lehet alávetni a magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig a becsülete és jó hírneve elleni jogtalan támadásnak. A cikk szerint az ilyen beavatkozás vagy támadás ellen mindenkinek joga van a törvény védelmére.

A PPJNE említett cikkének értelmezésével az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának 16. számú Általános Állásfoglalása foglalkozik.³³ Az Állásfoglalás szerint „törvénytelen” beavatkozásnak minősül minden olyan korlátozás, amely nem olyan jogszabályon alapul, amely maga is megfelel a PPJNE rendelkezéseinek. Még az ilyen jogszabály által megvalósított korlátozás is minősülhet azonban önkényesnek, ha nem tekinthető ésszerűnek az adott körülmények között.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának gyakorlata e területen nem olyan széleskörű.³⁴ A Bizottság a PPJNE 17. cikkével kapcsolatban kimondta, hogy a magánélet tiszteletben tartásához és a jóhírnévhez való jogot valamennyi beavatkozás és támadás ellen védelmezni kell, érkezzen az az állam vagy valamely természetes vagy jogi személy felől. A 17. cikk jogosultságot ad a jó hírnév és a becsület védelmére is, az államoknak pedig kötelezettségük ennek érdekében a megfelelő jogszabályok megalkotása. A 17. cikkben foglalt magánélet védelme

29 *Biriuk v. Lithuania*, application no. 233373/03. 2008. november 25-i ítélet.

30 BARENDT i.m. (19. lj.) 67.

31 Az ENSZ Közgyűlésének 1948. december 10-én elfogadott 217 A (III) számú határozata alapján elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

32 ENSZ XXI. ülésszakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya.

33 ENSZ Emberi Jogi Bizottságának 1988. április 8-án elfogadott 16. sz. Általános Állásfoglalása.

34 Toby MENDEL – Andrew PUDDPHATT – Ben Natalie WAGNER – Hawtin DIXIE – Natalia TORRES: *Global Survey on Internet Privacy and Freedom of Expression*. UNESCO Publishing, 2013. 53.

abszolút, de a nemzet létét fenyegető és hivatalosan kihirdetett szükségállapotban (rendkívüli vagy hadiállapot) korlátozható.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által elfogadott 2004-es Általános Állásfoglalás kifejtette, hogy az EJENY által biztosított jog csak akkor teljesedik ki egészen, ha az egyének védelmet élveznek nem csak az állam vagy annak képviselője által elkövetett visszaélésekkel szemben, hanem azon jogsértések ellen is amelyeket magánszemélyek vagy jogi személyek követnek el és amelyek alkalmasak arra hogy csorbítsák az EJENY által biztosított jogok élvezetét, amennyiben azok alkalmazhatók magánszemélyek vagy jogi személyek egymás közti viszonyainak rendezésére.

A családi- és magánélet tisztelgetben tartásához való jog számos részjogosítványt foglal magában. Ezek egy részét (például magánlakás sérthetlensége, adatvédelem) a vonatkozó jogforrások kifejezetten megemlítik, míg mások (például az önrendelkezéshez való jog, a szexuális identitáshoz vagy fizikai integritáshoz való jog, az egészséges környezethez való jog stb.) a nemzetközi esetjogban vagy a bíróság gyakorlata alapján kristályosodtak ki.³⁵

A „nagy akadály” a szólásszabadság és a magánszféra közötti kapcsolat megértésével kapcsolatban továbbra is egy jól körülhatárolt demokratikus cél meghatározásának hiánya, amely szilárd alapot szolgáltatna a közérdek fogalmának meghatározásához. A helyzet annak ellenére továbbra is így áll, hogy erőteljes próbálkozások történtek a szólásszabadságnak egy közös, globális értelmezést adó *soft law* kialakítására. Azonban még a liberális demokráciák között sincs egyezés abban, hogy a PPJNE 17. cikkében foglalt rendelkezéseknek hogyan kellene működni egy egységes demokratikus gyökerű szólásszabadság-felfogás, az államok felé elvárt pozitív kötelezettség (hogy biztosítsák a magánülethez való jog védelmét harmadik személyekkel szemben) és az arányosság szempontjait is figyelembe véve.³⁶

A PPJNE az EJENY-ben foglalt magánszféra-védelemhez hasonló tartalommal rendelkezik a magánélet védelméről.³⁷

3. Egyes államok megoldásai

3.1. Anglia

Anglia jogrendszere nem ismeri a magánszféra általános védelmét. Nincs külön „intézménye” *tort*-ja a magánélet védelmének, de léteznek *tort*-ok a leggyakrabban előforduló tényállásokra nézve. A kazuisztikus szabályozást törvények egészítik ki, amelyek a magánszféra különböző területeit védik, így a szabályozás *common law* alapokon és törvények által alakul. Az angol-szász jogrendszerekben használt *privacy* kifejezés tágabb kört ölel fel, tulajdonképpen a magánszféra védelmét jelenti a külvilággal szemben. Ezekben a jogrendszerekben többek közt az eutanázia és az abortusz felőli döntés is a *privacy* védelmi körébe tartozik.³⁸

35 GYULAI–MINK–IVÁN i.m. (4. lj.) 19.

36 PERRY KELLER: *European and International Media Law*. Oxford, Oxford University Press, 2011. 330.

37 MARC ROTENBERG: Preserving Privacy In the Information Society, <http://www.unesco.org/webworld/infoethics_2/eng/papers/paper_10.htm>.

38 Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására. *Információs Társadalom*, 2005/2.

A zaklatás ellen a *trespass* és a *nuisance tortja* nyújt védelmet, a személy nevéhez, hangjához, képmásához fűződő érdeket az *appropriation of personality* védi, a bizalmas információk közzététele ellen pedig a *breach of confidence tortja* véd. A *breach of confidence tortja* nem nyújt kifogástalan védelmet a sajtó tolatkodása ellen, azonban az általános magánszféra-védelmet az angol bíróságok a mai napi visszautasítják, ugyanakkor megfigyelhető, hogy a bíróságok rágítják alkalmazásának körét.

Az adatvédelem területén az Adatvédelmi Törvény nyújt védelmet.³⁹ A magánlevelezésről,⁴⁰ a jogellenes lehallgatások tilalmáról,⁴¹ és a büntetett előéletűek privátszférájáról külön törvény rendelkezik.⁴² A bírói eljárás megsértéséről szóló törvény az eljáró bíró mérlegelésére bízta azt, hogy megtiltsa az eljárásban részt vevők azonosítását.⁴³ Külön jogszabályok szólnak továbbá a szexuális bűncselekmények áldozatainak névtelenségéről,⁴⁴ az örökbefogadási ügyekben szereplők védelméről,⁴⁵ és a gyermekek, kiskorúak kilétének titokban maradásáról.⁴⁶

A médiaszabályozás területén ön- és társzabályozás keretében találhatunk a magánszférát védelmező rendelkezéseket. A Kommunikációs törvény 2003-as felhatalmazása alapján az Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 8. szakasza részletes kötelezettséget ír elő az elektronikus médiára nézve a magánélet tiszteletben tartására vonatkozóan.⁴⁷ A nyomtatott sajtó működésének is hangsúlyos kérdése a magánélet védelme. A Sajtópanaszokat Vizsgáló Bizottság által elfogadott Kódexnek, a Szerkesztők Magatartási Kódexének 3. cikke⁴⁸ az írott sajtót kötelezi a magánélet tiszteletben tartására, és kifejti, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy otthonát, digitális kommunikációját, levelezését, egészségügyi állapotát, valamint magán- és családi életét tiszteletben tartsák. Ezenkívül a szerkesztőknek meg kell indokolniuk bármilyen engedély nélküli cselekedetet, amely más magánszféráját sérti. Az említett Kódex szerint másról privát helyen a beleegyezése nélkül fényképet készíteni tilos.

A nyomtatott sajtó szabályozásának területén irányzott elő változásokat a Leveson bíró által vezetett bizottság, amely a sajtóra vonatkozó szabályokat így köztük a magánszféra védelmét is a korábbi szabályozástól eltérően – törvényi szinten kívánta rendezni. A jelentés kiemeli, hogy a szabályozásnak figyelembe kell vennie a szólásszabadság fontosságát (beleértve a közvélemény súlyos bűncselekmények vagy szabálysértések megismeréséhez fűződő érdekét, a közegészség és a közbiztonság védelméhez való érdekét, és a félretájékoztatás megakadályozását), az újságírói forrásvédelem szükségességét, és az egyéni jogokat. A szabályozásnak ezen túlmenően különösen rendelkeznie kell a magánszféra megfelelő védelméről, kivéve ahol ennek korlátozását a közérdek indokolja. 2013. március 14-én döntöttek a jelentés sorsáról, és a szabályozás új irányait egy királyi karta tervezetében foglalták össze. A karta tervezetében foglalt rendelkezéseknek megfelelően az önszabályozó testületnek iránymutatást kell adni

39 Data Protection Act 1998.

40 Post Office Act 1969.

41 Interception of Communications Act 1985.

42 Rehabilitation of Offenders Act 1974, Ch. 53 (31st July 1974.).

43 Contempt of Court Act 1981, Ch. 49 (27 th July 1981).

44 Sexual Offences (Amendment) Act 1976, Ch. 82 (22nd November 1976), Sexual Offences (Amendment) Act 1992, Ch. 34 (16th March 1992).

45 Adoption Act 1976, Ch. 36 (22nd July 1976).

46 Children Act 1989, Ch. 41 (16th November 1989), Children and Young Persons Act 1933, Ch. 12 23, Geo 5 (13th April 1933), Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 Chapter 23 (27th July 1999.).

47 Broadcasting Code.

48 Editors' Code of Practice.

a közérdek értelmezésére, vagyis arra, hogy milyen jogsértések esetén áll fenn a kódex rendelkezéseinek megsértése. Az említett javaslatok jelen tanulmány megírásának időpontjában egyelőre csupán egy tervezetcsomag részeként szerepelnek.⁴⁹

A magánélet védelmének területén több mérőföldkőnek számító esetet emelhetünk ki Angliában. A Campbell v. MGN ügyben⁵⁰ a kérelmező Naomi Campbell szupermodell volt, akiről a *Daily Mirror* egy olyan fényképeket jelentetett meg, amelyeken a modell a drogrehabilitációs intézmény elhagyásának időpontjában látható. Campbell ezután pert indított a lap kiadója ellen magánszférájának megsértése miatt. A lordok úgy látták, hogy a *privacy* tortjának bevezetése az angol jogrendszerbe továbbra is szükségtelen, a *breach of confidence* alapján kellő védelem adható a kérelmezőnek. Az ügyben a bírák úgy döntöttek, hogy a fényképek közzététele jogsértő volt és megállapították a magánszféra megsértését. Mivel Campbell korábban félrevezette a közvéleményt, képmutató magatartása indokolja, hogy a száraz tényekről a közönség tudomást szerezzen, ugyanakkor nem fűződik közérdek ahhoz, hogy az olvasók a részleteken „csámcsogjanak”, amely akár a kezelés eredményeit is veszélybe sodorhatja.

Egy másik esetben, a Mosley v. News Group Newspapers ügyben⁵¹ az angol bíróságok szintén a magánélet védelmét tartották előbbre valónak. Az ügyben a Nemzetközi Automobil Szövetség (FIA) egykori vezetője a *News of the World* című brit bulvárlapban „Az F1-főnök beteg náci orgiája öt prostituálttal” címmel megjelent cikk után kezdett jogvitába a sajtó ellen. A bíróság végül hatvanezer fontos kártérítést ítélt meg neki a szexuális életével foglalkozó cikk után. Mosley azonban ezt követően az EJEB-hez fordult a magánélet védelmével foglalkozó sajtótörvények jelentős szigorításáért. Az EJEB végül elutasította Max Mosley kérelmét.

A Douglas-ügyben Michael Douglas és Catherine Zeta-Jones esküvőjéről egy hívatlan lesifotós fényképeket készített, melyek közzétételének előzetes korlátozását kérte a bíróságtól az újdonsült férj, magánszférájuk megsértésére hivatkozva. A bíróság úgy vélekedett, hogy a *breach of confidence* szabályai nem vonatkoznának egy olyan személyre, aki illetéktelenül hatolt be a helyszínre, és egyébként is kérdéses, hogy egy ekkora médiavisszhangot kiváltó esemény tekinthető-e egyáltalán a privátszférába tartozónak. Mivel pedig az előzetes korlátozás megítéléséhez a megelőzendő jogsértést megfelelően valószínűsíteni kell, a bíróság jobbnak látta, ha megengedi a képek közzétételét. Az esküvőn készült fényképek megjelenése általi magánszféra-sértés miatt indított pert ezt követően döntötték el. A Court of Appeal ítélete leszögezi, hogy a pár joggal várta el privát szférájának tiszteletben tartását, mellékesen pedig gazdasági érdekeik is fűződtek a zártkörűséghez. A bíróság végül kimondta, hogy a Douglas házaspár joggal kérte a megjelenés korlátozását.⁵² Az ügyben a bíróság először nem tartotta a magánszféra védelmét megalapozottnak, majd később kimondta, hogy bizonyos körülmények megléte esetén a közszereplők is joggal várhatják el magánéletük védelmét.⁵³

49 *An Inquiry into the Culture, Practices and Ethics of the Press, the Right Honourable Lord Justice Leveson*, November 2012.

50 Campbell v. MGN Ltd [2004] AC 457.

51 Mosley v. News Group Newspapers [2008] EWHC 1777 (QB).

52 Douglas v. Hello [2005] EWCA Civ 595, [2006] QB 125.

53 Douglas v. Hello! Ltd (no. 3) [2006] QB 125.

3.2. Franciaország

Franciaországban az alkotmány⁵⁴ nem rendelkezik kifejezetten a magánszféra általános védelméről. Az Alkotmánytanács egy határozatában kifejezte,⁵⁵ majd később megerősítette,⁵⁶ hogy az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában kifejezett szabadság immanens része mások magánéletének tisztelete.

A francia Polgári Törvénykönyv 9. cikke mindenkinek jogot biztosít magánéletének tiszteletben tartására. A cikk szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy magánéletét tiszteletben tartsák. A bíróság a magánszférába történő behatolás megelőzése vagy megszüntetése érdekében a szükséges mértékig bármilyen lépést elrendelhet (így például lefoglalást, elkobzást, stb.), sürgős esetben akár ideiglenes végzés keretében is.⁵⁷

A francia Polgári Törvénykönyv nem határozza meg, ezért a bírói gyakorlat alakította ki mely események tartoznak a magánszféra körébe és melyek esnek e körön kívül. A bírói esetjog szerint a személy magánélethez tartozik szerelmi élete, baráti kapcsolatai, családi körülményei, szabadidőben végzett tevékenysége, politikai véleménye, szakszervezeti, vallási hovatartozása, valamint egészségi állapota. A magánélet védelméhez való jog mindenkit megillet. E jog magában foglalja, hogy bárki, tekintet nélkül rangra, származásra, vagyoni helyzetre, jelenlegi vagy jövőben viselt hivatalára ellenezze képmásának terjesztését, ha az nem a kifejezett beleegyezésével történt. Ezt példázza a francia Semmítőszék ítélete, amely az előbbi állításokat fogalmazza meg az uralkodóról készült fényképpel kapcsolatban.⁵⁸ A francia Legfelső Bíróság 2007-ben szintén megerősítette, hogy minden egyénnek függetlenül státuszától, születésétől, jelenbéli vagy jövőbeni helyzetétől joga van a magánszféra tiszteletben tartatásához.⁵⁹ A bírói gyakorlat úgy véli, hogy nem tartozik az egyén magánszférájához a szakmai élete, és az egyén részvétele valamely közeseményen. Ugyanakkor egy hírességnek önmagában egy közeseményen való tartózkodása nem zárja ki a magánélet védelméhez való jog érvényesítését. Megjegyezendő, hogy a francia bíróság eltérően ítéli meg a magánélet sérelmét az olyan esetekben, amikor az érintett korábban már nyilvánosságra hozta magánéletének részleteit. A francia gyakorlat szerint a magánszféra része a képmáshoz való jog is.

A francia Polgári Törvénykönyv mellett a Büntető Törvénykönyv is rendelkezik a magánszféra védelméről. A Büntető Törvénykönyv 226-1 szakasza egy évig terjedő szabadságvesztéssel, és 45 ezer euróig terjedő pénzbüntetéssel sújtja azt, aki megsérti más magánélethez való jogát annak képmásával vagy hangjával való visszaéléssel. A visszaélés megvalósulhat többek között lehallgatással, hang vagy képfelvétel készítésével, sugárzásával, továbbításával, felhasználásával.⁶⁰ A Büntető Törvénykönyv 226-2 szakasza értelmében a jogsértés az említett képfelvétel tartásával, hordásával, vagy harmadik félnek, vagy a nyilvánosság számára való hozzáférés engedélyezésével is megvalósulhat.⁶¹ Abban az esetben, ha az említett jogsértés nyilvános helyen, az érintett személy tudtával történik, és amennyiben ez a személy – bár lehetősége lenne rá – nem ellenzi a felvétel

54 La Constitution du 4 octobre 1958.

55 Décision 94-352DC du Conseil constitutionnel du 18 Janvier 1995.

56 Décision 99-416DC du Conseil constitutionnel du 23 juillet 1999.

57 Le Code civil des Français a été promulguée le 21 mars 1804. 9.

58 Cour de Cassation, chambre civile 1 du 16 avril 1988 no. 85-18.472.

59 Cour de Cassation 1ère chambre civile 27 février 2007 no. 06-10-393.

60 Code pénal imperial (État lors de sa promulgation en 1810). 226-1.

61 Uo., 226-2.

elkészítését, a beleegyezését vélelmezni kell. A jogsértést a Büntető Törvénykönyv 226-1 szakasz esetében tehát kizárja az érintett személy beleegyezése. E beleegyezés a magánjellegű beszélgetés „lehallgatása, felvétele, továbbítása” során vélelmezhető, ha az ilyen beszélgetés nyilvános szereplés során történt. Az érintett személyről készült kép esetében azonban a francia gyakorlat szerint a magánszféra nem védett, ha a kép nyilvános helyen készült. A bírói gyakorlat által kifejtett értelmezés szerint „magánhelynek” számít az a hely, amely nincs mindenki előtt nyitva. Ez a rendelkezés nyilvánvalóan a *paparazzi* fotókat közlétező lapok szabályozására irányul.

A személyes adatok védelméről többek között az Adatvédelmi törvény⁶² és a Btk. rendelkezik.⁶³ A francia Hírközlési törvény kijelöli az elektronikus magánlevelek tartalmának megismerési kereteit.⁶⁴ Továbbá a köz- és magánszféra közötti kapcsolatot javító intézkedésekről és egyéb államigazgatási, szociális és pénzügyi rendelkezésekről szóló törvény szerint nem hozhatók nyilvánosságra olyan közérdekű adatok, amelyek a magánszféra sérelmével járnak.⁶⁵

A média területén nincs kifejezett szabályozás a magánélet védelmére. A magánszféra védelméhez fűződő jog megsértése esetén Franciaországban a médiahatóság nem járhat el, a sérelem kizárólag bírói úton orvosolható.

A francia ítélkezési gyakorlatban a véleménynyilvánítás szabadsága és a magánélet védelme többször került konfliktusba, és számos ügy került az EJEB elé is. A Fressoz és Roire- ügyben⁶⁶ például egy francia újság közölt adatokat a Peugeot autógyár igazgatója által fizetett adó összegével kapcsolatban. A cikkből kiderül, hogy a vállalat vezetője 45%-os bérelemelést adott saját magának, miközben ugyanazon időtartam alatt a gyár dolgozóinak jövedelme átlagban csupán alig több mint 6%-kal nőtt. A bíróság elítélte az újság szerkesztőjét és a cikk íróját, mert vélelmezte, hogy bizalmas információk kiszivárogtatása útján jutott a dokumentumokhoz. Az ügyben végül az EJEB megállapítása szerint a fizetésemelés ténye nem minősült a magánszférához tartozó bizalmas információnak.⁶⁷

Egy másik ügyben a párizsi Legfelső Bíróság a *Parisien* című francia napilapot kártérítés megfizetésére kötelezte, amiért Roman Polanski filmrendezőről – aki harminc évvel ezelőtt egy tizenhárom éves gyermeket rontott meg, ezért elítélték – és családjáról szabadulása után *paparazzi* által készített fotókat közölt. A „Polanski ismét családja körében” című képsorozat egyik felvételén Gstaadba érkezésekor látható a filmrendező, egy másik képen a felesége tűnik fel a ház ablakában, a harmadik képen pedig Polanski egyik gyermeke játszik a hóban a házhoz tartozó kertben. A bíróság úgy ítélte meg, hogy e képek közlése megsértette a rendező magánélethez fűződő jogát.

3.3. Németország

Németországban a magánélet védelmét a méltósághoz való jogból vezetik le. Az Alaptörvényben található magánéletre vonatkozó rendelkezés csupán a magánszféra egyik részelemét, a levéltitkot érinti. E rendelkezés szerint a levéltitok, valamint a posta- és távközlési titok

62 Loi n 78-17 du 6 janvier 1978, Loi relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés.

63 Francia Büntető Törvénykönyv, 226-16.

64 Code des postes et des communications électroniques. Livre II., Ch. IV.

65 Loi n° 78-753 du 17 juillet 1978 portant diverses mesures d'amélioration des relations entre l'administration et le public et diverses dispositions d'ordre administratif, social et fiscal.

66 Arrêt de la Cour d'appel de Paris du 10 mars 1993; Arrêt de la Cour de cassation du 3 avril 1995.

67 Fressoz and Roire v. France.

sérthetetlen, és korlátozásokat csak törvény alapján lehet elrendelni. Ha a korlátozó intézkedések a Szövetség vagy valamelyik tartomány szabad és demokratikus alaprendjének vagy biztonságának védelmét szolgálják, törvény úgy rendelkezhet, hogy ezeket az intézkedéseket nem hozzák az érintett személy tudomására, és ezt bírósági eljárás helyett a népképviselő által kinevezett szerv és segítő szervei vizsgálják felül.⁶⁸

A Szövetségi Alkotmánybíróság joggyakorlata szerint a magánélet egésze nem áll abszolút védelem alatt és az egyénnek bele kell törődnie abba, hogy magánéletét érintő kizárólagos joga korlátozás alá esik, kivéve életének legbensőbb, sérthetetlen területét. A bűncselekmények felderítéséhez fűződő állami érdek, vagy más közérdek sem igazolhatja a magánszférába való beavatkozást. A személyiség kibontakoztatásának joga, mely az emberi méltóság védelmével szoros összefüggésben áll, megköveteli, hogy az ilyen érdekből való beavatkozás is megfeleljen az Alaptörvény 1. § (1) bekezdésében foglalt védelem (emberi méltóság védelme) követelményének.⁶⁹ A Szövetségi Alkotmánybíróság kimondta, hogy a személyiség szabad kibontakoztatása (amelyet többek között az Alaptörvény 2. szakasza is biztosít) és az emberi méltósághoz való jog mindenkinek biztosítja, hogy életének legyen egy olyan privát területe, amely kizárólag az „övé”. Ide tartozik a képmás és a kimondott szó védelméhez való jog is.⁷⁰ Ezen túl a Szövetségi Alkotmánybíróság kifejezte, hogy esetről esetre kell mérlegelni, hogy az érintett személy képmáshoz való joga vagy a nyilvánosság tájékozódáshoz való jogához fűződik-e fontosabb érdek.⁷¹ A német Alaptörvény 10. szakasza továbbá a fentiekben említettek szerint azonban a magánszféra egyik részjogosultságáról, a levéltitokról rendelkezik.⁷²

A magánélet védelméhez való jogot a német jogban a „személyiség” egyik aspektusaként fogják fel.⁷³ A személyiségi jogokat Németország Alaptörvényének említett 1. és 2. szakaszán túl védi többek között a német Polgári Törvénykönyv 823. § (1) bekezdése is.⁷⁴ A magánszférának egy speciális megnyilvánulása a névviseléshez való jog, és a képmáshoz való jog is. A névviseléshez való jog kapcsán a Polgári Törvénykönyv 12. szakasza szerint, ha valakinek a nevét más jogosulatlanul felhasználja, és a névviseléshez való joga ezáltal sérül, kérelmezheti a jogtalan használatól tevékenysége abbahagyását, vagy szükséges esetben kérheti tiltó végzés kibocsátását is.

A képmáshoz való jogról a szerzői jogról szóló törvény 22. szakasza szól, amely kimondja, hogy a képmás nyilvánosságra hozatala csak az ábrázolt személy hozzájárulásával történhet. Az említett szakasz szerint kétség esetén a hozzájárulást megadottnak kell tekinteni, ha az ábrázolt személy a felvételek elkészítéséért díjazást fogadott el.⁷⁵ A szerzői jogról szóló törvény 23. szakasza a főszabály alóli kivételeket tartalmazza, így engedélyezett az olyan történelmi képmások nyilvánosságra hozatala, amelyen az emberek csak a tájkép vagy valamely települést ábrázoló kép részeként jelennek meg, az egyes találkozók, felvonulások és hasonló események résztvevő-

68 Grundgesetz, GG 23 May 1949. 10.

69 Uo., 1. szakasz.

70 Das Recht am gesprochenen Wort” I. Kohl-ítélet: BverwG 3 C 41.03.

71 BGH NJW 2007, S. 3440 [3442].

72 Németország Alaptörvénye, 10. szakasz.

73 James Q. WHITMAN: The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty. *The Yale Law Journal*. 4/1/2004. 1180.

74 Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das durch Artikel 1 des Gesetzes vom 4. Juli 2013 (BGBl. I S. 2176) geändert worden ist. 823.

75 Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie (Kunsturheberrechtsgesetz) vom 9. Januar 1907 (RGBl. S. 7, BGBl. III 440-3). 22.

inek ábrázolása, valamint engedélyezett az olyan képek ábrázolása is, amelyek nem a terjesztés, értékesítés céljából születtek, hanem egy magasabb érdeket, a művészetet szolgálják.⁷⁶

A német Büntető Törvénykönyv 201. és 202. szakasza is védi a magánszféra egy-egy részjogosultságát. A 201. szakasz szerint, ha bárki jogosulatlanul más privát beszélgetéséről hangfelvételt készít, vagy ilyen felvételt mások számára elérhetővé tesz, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, vagy pénzbüntetéssel sújtható. A rendelkezés értelmében, ha bárki jogtalanul nem nyilvános beszélgetést felvesz vagy hallgat, valamint aki ezt méltányolható közérdek védelmének szükségessége nélkül közzéteszi ugyanilyen büntetésre számíthat. Ha állami tisztviselő, vagy közfeladatot ellátó személy sérti meg az „élőszó bizalmasságát” öt évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy pénzbírsággal sújtható. A német Büntető Törvénykönyv 201. szakasza a jogosulatlan képfelvétel készítését is tilalmazza, melynek értelmében, ha valaki jogosulatlanul készít másról felvételt, különösen, ha az nyilvánosság elől elzárt helyen tartózkodik és így megsérti az érintett magánszféráját egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntethető. E szakasz ugyanilyen büntetéssel sújta azt, aki az ilyen felvételt harmadik fél számára elérhetővé teszi, ugyanezzel a büntetéssel sújtható.⁷⁷ A 202. szakasz a magánszféravédelméhez való jog egyik részjogosultságát, a levéltitokhoz való jogot védelmezi. Így egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő, ha valaki jogosulatlanul felbontja más levelét, lezárt dokumentumát, vagy pedig máshogyan annak tartalmához hozzáfér és arról tudomást szerez.⁷⁸

Az adatvédelmi szabályokról szövetségi szinten a Szövetségi Adatvédelmi Törvény⁷⁹ rendelkezik, a Távközlési Adatvédelmi Szabályzat⁸⁰ pedig ellátja a hírközlő hálózaton továbbított információk védelmét.

A médiaszabályozásnak nem része a magánélet védelme, ugyanakkor a médiát szabályozó jogforrások előírják, hogy a média vagy sajtó útján elkövetett személyiségi jogsértések esetén az általános szabályok alkalmazandók, azaz az eljárást a médiahatóságnál nem lehet kezdeményezni, a sérelem bírói úton orvosolandó.

Németországban számos ügyben került sor a magánélet és a szólásszabadság konfliktusára. A Lebach-esetben is például egy zsarolásban bűnsegédként résztvevő egyénről még a jogerős ítélet kimondása előtt megjelent egy könyv, melyből dokumentumfilm is készült. A film megjeleníti a kérelmezőt és nevét is többször közzéteszi. Az indítványozó arra vonatkozó kérelmét, hogy a bíróság tiltsa meg a sugárzást, a helyi és a tartományi bíróság is elutasította. A Szövetségi Alkotmánybíróság ezt követően kimondta, hogy súlyos bűncselekmények kapcsán a nyilvánosság „aktuális információs érdeke” megelőzi az elkövető személyiség védelemhez való jogát. Ugyanakkor a személyiségi jog alkotmányos védelme nem engedi meg azt, hogy a televízió az aktuális ügyek tudósításán kívül foglalkozzon a bűncselekmény elkövetőjének magánszférájával.⁸¹

76 Uo., 23.

77 Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das durch Artikel 15 des Gesetzes vom 4. Juli 2013 (BGBl. I S. 1981) geändert worden ist. 201.

78 Uo., 202.

79 Gesetz zum Schutz vor Mißbrauch personenbezogener Daten bei der Datenverarbeitung, December 20, 1990 (BGBl. I 1990 S.2954).

80 Telekommunikations-Datenschutzverordnung Vom 18. Dezember 2000 (BGBl. I 2000 S. 1740) zuletzt geändert durch das Gesetz zur Bekämpfung des Missbrauchs von 0190er-/0900er-Mehrwerdiensternummern vom 9. August 2003, BGBl. I S. 1590.

81 BVerfGE 35, 202; 1 BvR 536/72.

A Von Hannover-ügyben a kérelmező Caroline monacói hercegnő volt, akiről két bulvármagazin is közzétett fényképeket. A hercegnő magánszférája megsértése miatt fordult bírósághoz. A képek közül néhány a nyílt utcán készült, de voltak olyan képek, amelyek egy vendéglőben, a legújabb partnerével közösen fogyasztott ebéd közben, egy másik pedig egy nyilvános strandon ábrázolta a hercegnőt; némelyiken pedig gyermeke is szerepelt. A hercegnő magánszférája megsértése miatt fordult bírósághoz. A német Legfelső Bíróság csak részben adott helyt a hercegnő keresetének, és mindazon képek esetében, amelyek közterületen, tehát nem a nyilvánosság előtt elzárt helyen készültek, megállapította a nyilvánosságra hozatal jogszerűségét. A Szövetségi Alkotmánybíróság ennél már tovább ment, és kimondta, hogy azok a képek is jogsértők, amelyeken a kérelmező kiskorú gyermeke is szerepel, mert sértik a családi élet zavartalanságához fűződő jogot. A bíróság kifejtette továbbá, hogy a védett privátszféra nem csak a „négy fal között”, az otthon területére terjed ki, valamint hogy a privátszféra szűkül, amint a nyilvánosság előtt szereplő személy egyet ért azzal, hogy a magánélethez tartozó eseményeit nyilvánosságra hozzák. A bíróság érvelésében megjegyezte, hogy sajtószabadság a szórakoztató cikkekre, bulvárlapokra, az azokban szereplő szövegekre, képekre és illusztrációkra is vonatkozik.⁸² Mindezek után az ügy az EJEB-hez került, amely megállapította, hogy a hercegnőnek jogos elvárása lett volna privát szférájának érintetlensége.⁸³ A hercegnő kérelmére indult második ügyben⁸⁴ az EJEB úgy látta, hogy a közérdekű információkat tartalmazó újságcikkhez csatolt fénykép – amely egy téli üdülés alatt tett séta közben ábrázolta őt, harmadik férjével együtt – közzététele nem sértette a hercegnő magánszférához való jogát.

Az Axel Springer AG-ügy⁸⁵ alapja a müncheni Oktoberfesten, kábítószerrel való visszaélés gyanúja miatt egy ismert színész letartóztatásának képi ábrázolása és közzététele volt. 2005 novemberében a Hamburgi Bíróság majdnem teljes egészében megtiltotta az így készült képek közzétételét és indoklásában kifejtette, hogy a személyiségi jogok és magánélet védelmének érvényesülnie kell a közvélemény tájékoztatásának igényével szemben. A döntést a Hamburgi Fellebbezési Bíróság, valamint 2006 decemberében a Szövetségi Bíróság is helybenhagyta. Az EJEB szerint az illető közéleti szereplőnek számított, akinek jogsértő magatartása közérdekű információ.⁸⁶

3.4. Olaszország

A magánélet védelme érdekében a szólásszabadságnak vannak korlátai Olaszországban is.⁸⁷ Az alkotmányban⁸⁸ nincsen kifejezett rendelkezés a magánélet védelmére vonatkozóan, azonban annak 2. cikke minden egyén számára garantálja sérthetetlen jogainak legmagasabb szintű

82 BVerfG, 1 BvR 653/96 vom 15.12.1999, Absatz-Nr. (1-120).

83 Von Hannover v Germany.

84 Von Hannover v Germany, application no. 2. 40660/08 and 60641/08, 2012. február 7-i ítélet.

85 BVerfG, 5. 3. 2008; BGH, 7. 11. 2006, 17. 4. 2007; OLG Hamburg, 21. 3. 2006 - 7 U 124/05; 12. 9. 2006.

86 Axel Springer AG v. Germany, application no. 39954/08. 2012. február 7-i ítélet.

87 Cassazione Civile – n 4487 del 1956; n 31991 del 1960; n 990 del 1963; n 38 del 1973; n 868 del 1974; n 2199 del 1975.

88 Az Olasz Köztársaság 1947. évi december 22-i Alkotmánya. 14. szakasz. In: TRÓCSÁNYI László – BADÓ Attila (szerk.): *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. 787.

védelmét,⁸⁹ amely a bírói gyakorlat szerint magában foglalja az intimitáshoz- és a magánszférához való jogot is.⁹⁰ Habár az alkotmány nem rendelkezik kifejezetten a magánélet védelméről, mégis találunk benne a magánszféra egy-egy részjogosultságát védelmező előírást, így például a magánlakás védelméről, és a levéltitok sérthetetlenségéről. A 14. cikk szerint a lakás sérthetetlen. A személyes szabadság garantálása érdekében valakinek az otthonát – a törvény által említett eseteken kívül – nem lehet felügyelet alá vonni, nem lehet átkutatni és zár alá venni sem. Az egészségügyi okokra, a közbiztonság érdekében vagy a gazdasági, pénzügyi célok érdekében végrehajtott ellenőrzések okai külön törvényben vannak szabályozva. A 15. szakasz a levéltitok sérthetetlenségéről szól, amelyet kizárólag bíróság, törvényben meghatározott okokra hivatkozással korlátozhat.

Az olasz Polgári Törvénykönyv sem tartalmaz kifejezett előírást a magánélet védelmére, azonban a magánszféra különböző részjogosultságait a 7. és 10. cikke védelmezi, amely védelmet nyújt az egyén nevének és képmásának. A névvédelem körében az olasz Polgári törvénykönyv 7. szakasza szerint az a személy, akinek névhasználathoz fűződő jogát mások indokolatlanul sértik, bírói úton kérheti a kárt okozó cselekmény abbahagyását. A bíróság ugyanakkor elrendelheti az ítélet egy vagy több újságban való közzétételét is.⁹¹ A 10. szakasz rendelkezése szerint, ha egy személy, vagy egy személy szüleinek, házastársának vagy gyermekeinek képmása nyilvánosságra került – kivéve a törvény által engedélyezett eseteket – vagy, ha ennek a személynek, vagy az említett rokonoknak így a becsülete, a jó hírneve sérült, a bíróság, kérelemre elrendelheti a jogsértés abbahagyását.

Az olasz Büntető Törvénykönyv⁹² szintén rendelkezik a magánélet egyik részjogosultságáról, ugyanis szabályozza a magánéletbe való illetéktelen beavatkozást. A 614. szakaszának rendelkezése a jogosult kifejezett vagy hallgatólagos akarata ellenére más lakhelyére, egyéb magánhelyre történő jogosulatlan behatolást szankcionálja. Ezen felül a 615. szakasz szerint bárki, aki jogosulatlanul olyan információhoz, vagy képfelvételhez jut, amely a 614. szakaszában meghatározott helyhez, így a magánélethez kapcsolódik hat hónaptól négy évig terjedő szabadságvesztés-büntetéssel sújtható. Súlyosabb a büntetése annak, aki bármely információs eszközön keresztül az így készített fényképet a nyilvánosság előtt felfedi.

A magánélet elemeit az előbbieken kívül más jogszabály is védelmezi, így a 2003. évi 259. számú törvényerejű rendelet⁹³ 10. szakasza a tudósítás, valamint a kommunikáció titkoságának szabályairól, a szerzői jogi törvény⁹⁴ pedig a levéltitok, valamint magánszférához kapcsolódó személyes iratok közzétételéről, felhasználásáról szól. A személyes adatok védelméről a 2003. évi 196. számú „Személyes adatok védelméről szóló törvényerejű rendelet”⁹⁵ gondoskodik.

A Médiakódex 10. szakaszában foglaltak szerint az olasz médiahatóság, az AGCOM köteles garantálni az audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtása során az alapvető emberi jogok tiszteletben tartását.⁹⁶ A magánélet védelmére vonatkozóan azonban nincsen kifejezett rendelkezés

89 Giuseppe BUSIA: *Riservatezza (diritto alla)* in *Digesto Disc. Pubbl.*, app. aggiornamento, Torino, 2000.

90 Corte Costituzionale, decisione n. 38 del 1973.

91 Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262., art. 7.

92 Regio Decreto 19 ottobre 1930, n. 1398.

93 Codice delle Comunicazioni elettroniche, Decreto legislativo n. 259 del 1° agosto 2003, art. 10.

94 Legge sul diritto d'autore, legge 22.04.1941 n° 633, G.U. 16.07.1941, articolo 93 (1).

95 Codice in Materia di Protezione dei Dati Personali, Decreto legislativo 30 giugno 2003, n. 196.

96 Testo unico dei servizi di media audiovisivi e radiofonici, Decreto legislativo 31 luglio 2005, n. 177, art. 10.

az említett Kódexben, és utolsó módosítása óta nem találunk olyan esetet, amely megerősítené, hogy a médiahatóságnak jogosultsága lenne eljárni a magánszféra megsértése esetén.

Az Újságírók magatartási kódexének 7. szakasza⁹⁷ kiemelkedő jelentőségűnek tartja a kiskorúak magánéletének védelmét a szólásszabadsággal való konfliktusában. Az említett szakasz kifejti, hogy a kiskorúak magánéletének védelme érdekében az újságírók nem nevezhetik meg riportjaikban szereplő gyermekek nevét vagy más olyan részleteket, melyek alapján beazonosíthatóvá válnának. Ez a védelem azokra a cselekményekre is vonatkozik melyek nem kifejezetten minősülnek sértőnek. E szabályokat a riport egészének kontextusára és természetére figyelemmel kell értékelni. A gyermekek magánélethez való joga minden esetben elsőbbséget élvez a sajtó vagy a szólas szabadságával szemben. Azonban amennyiben egy újságíró úgy dönt, hogy kiskorút érintő, közérdeklődésre számot tartó riportot vagy képeket közöl, az ő felelőssége megítélni a magatartási kódexben lefektetett elvek és korlátok mentén, hogy a közzététel valóban nem sérti a gyermek érdekeit.

A magánélet védelme a véleménynyilvánítás korlátjaként az olasz bíróságok gyakorlatában is többször megjelent, így például a Caruso-esetben, ahol Caruso fia és unokái a tenor életét bemutató film ellen léptek fel, mivel az említett képsorok Caruso életét, családi titkait – beleértve az apjához fűződő viszonyát, apja agresszivitását, veszekedéseiket, a tenor „részeges időszakát”, öngyilkosságra való hajlamát, gondolatait – tárták fel. Az első fokon eljáró bíróság nem állapította meg a tenor magánéletének sérelmét, azonban a másodfokú bíróság kimondta, hogy a túlzott részletességgel történő ábrázolás sérti az érintett magánszféráját, és nem szükséges ahhoz, hogy a közönség az illető személyiségét megismerje. A magánélethez való jog magában foglalja a harmadik személyek általi, magánszférába történő beavatkozás tilalmát.⁹⁸

Egy másik ügyben a bíróság a közszolgálati RAI csatornát marasztalta el, mert a csatorna közzétette egy bírósági eljárás résztvevőinek nevét a bíró engedélye nélkül, és ezzel megsértette a magánélet védelméhez fűződő jogát. A RAI fellebbezését a másodfokon eljáró bíróság elfogadta, de a Semmitőszék kifejtette, hogy egy információ társadalmi hasznossága nem igazolja a név nyilvánosságra hozatalának szükségességét.⁹⁹

3.5. Magyarország

Magyarországon a különböző jogszabályokban a magánélet védelmének nevesített elemei találhatók meg, és a bírói joggyakorlat is védelemben részesíti egyes részjogosultságait. A magánélet zavartalanságához való jog olyan személyhez fűződő jogosultság, amelyet a törvény abszolút hatállyal, mindenkiel szemben védelemben részesít.¹⁰⁰ A hatályos magyar Alaptörvény kifejezetten szól a magánszféra általános védelméről. Az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése a családi és magánélet tiszteletben tartásához való jog védelmének általános követelményét tartalmazza.¹⁰¹

97 La Carta dei doveri del gironalista, Documento CNOG-FNSI dell' 8 luglio 1993, art. 7.

98 Trib. Roma, 14/9/1953, in Foro it. 1954, 1, e. 115 e ss.); di Appello di Roma (sent. 17 maggio 1955, in Foro it. 1956, 1, c. 793 e ss.).

99 Cassazione Sezione Terza Civile, n. 5658 del 9 giugno 1998.

100 BDT 1899. sz. eseti döntés.

101 Magyarország Alaptörvényének VI. cikk (1) és (2).

Az Alkotmánybíróság több határozatában megerősítette, hogy a magánélet szabadságához való jog az egyén autonómiájának védelmére szolgáló olyan alapjog, amely az ember veleszületett méltóságából ered, tehát az általános személyiségi jog – az emberi méltósághoz való jog – szubszidiárius alapjoga.¹⁰² A magánszféra védelméről az AB kifejtette: a magánszféra lényegi fogalmi eleme, hogy az érintett akarata ellenére mások oda ne hatolhassanak be, illetőleg be se tekinthessenek. Ha a nem kívánt betekintés mégis megtörténik, akkor nemcsak önmagában a magánülethez való jog, hanem az emberi méltóság körébe tartozó egyéb jogosultsági elemek, mint pl. a testi-személyi integritáshoz való jog is sérülhet.¹⁰³

A polgári jog és a büntetőjog egyes kiemelt, nevesített jogokat határoz meg, amelyek a magánszféra elemeit képezik. Így például az új Polgári Törvénykönyv¹⁰⁴ nevesített személyiségi jogként emeli ki a magánülethez, a magánlakáshoz, a magántitokhoz, a személyes adatok védelméhez, a névviseléshez való, valamint a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértéséről (2:43). Az új Ptk. részletesebben rendelkezik továbbá a magántitokhoz való jogról (2:46), valamint a képmáshoz és a hangfelvételhez való jogról (2:48) és a névviseléshez való jogról (2:49). A magántitok védelme az új Ptk. szerint kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára. A magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése. A képmás vagy hangfelvétel védelme körében az új Ptk. kiemeli, hogy azok elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén. A névviselési jog kapcsán irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet felvett névvel is lehet folytatni, ha ez nem jár mások lényeges jogi érdekének sérelmével. Ha az irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet folytató személy neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével, az érintett személy kérelmére a név – e tevékenység gyakorlása során – megkülönböztető toldással vagy elhagyással használható.

A Büntető Törvénykönyv¹⁰⁵ a 221. szakaszban magánlaksértésről rendelkezik, szól továbbá a magántitok jogosulatlan megismeréséről a 223. szakaszban és a levéltitok megsértéséről a 224. szakaszban.

Az adatvédelem lényegében megteremti a magánszféra védelmének párhuzamosságát, amely azt jelenti, hogy az Infotv.¹⁰⁶ lefedi tulajdonképpen a hagyományos személyiségi jogok által nyújtott védelem teljes területét, tehát a magántitok, magánlakás, képmás- és hangfelvétel védelme az adatvédelem által is megvalósulhat.

A médiaszabályozásnak a magánélet védelme nem része, a médiahatóság a magánélet megsértése esetén nem járhat el. A jogsértés bírói úton orvosolható.

A magyar bírói gyakorlatban is több olyan ítéletet találunk, amely a magánélet (vagy annak valamely részjogosultsága) és a szólásszabadság konfliktusát rendezi. A BH2006.282. értelmében például egy közszerplő képmása csak közszerplőseivel összefüggésben, a köz-

102 56/1994. (XI. 10.) AB határozat, ABH 1994, 312, 313.

103 36/2005. (X. 5.) AB határozat, ABH 2005, 390, 400.

104 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

105 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

106 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

életi megnyilvánulásai által meghatározott keretben, annak bemutatására használható fel az érintett hozzájárulása nélkül. A közszereplő képmása ezért nem szabad felhasználás tárgya.¹⁰⁷

Egy másik ügyben egy lap közzétett egy interjút a felperes élettársával, és az azt kísérő szövegben közölte a felperes személyi adatait, illetve annak családtagjaira vonatkozó egyéb információkat. Az alperesek (a főszerkesztő valamint a lap kiadója) hiába hivatkoztak arra, hogy a felperes élettársa, tehát az interjúalany hozzájárult a szóban forgó információk közzétételéhez, ez a – mint később kiderül, hamisan állított – körülmény nem releváns: a több személlyel is kapcsolatba hozható személyes adatok közzétételére külön-külön mindegyik érintettől engedélyt kell kérni, saját adatairól pedig mindenki csak maga rendelkezhet. A közzétételre vonatkozó hozzájárulás hiányában a lap megsértette a felperes személyhez fűződő jogait, és így elégtétel adására volt köteles.¹⁰⁸

4. A magánszféra védelméhez való joggal kapcsolatos egyes kérdések összehasonlító áttekintése

4.1. A magánszféra alkotmányos védelme

Az alkotmány része a jogrendszernek. A benne foglalt rendelkezések jelentőségét emeli, hogy megvalósításukhoz különleges garanciák fűződnek, elfogadásuk és módosításuk feltételei általában eltérnek az általános törvények elfogadásának és módosításának szabályaitól. A magánélet védelmének alkotmányos kifejezése ezért a legmagasabb szintű védelmet biztosítja számára.

A magánéletnek e szinten védelmet nyújtó országok közül vannak, amelyek a magánélet védelmét általánosan is kimondják, és léteznek olyan országok, amelyek csupán a magánszféra védelmének különböző elemeit fejezik ki alkotmányukban. Általánosan is rendelkezik a magánélet védelméről többek között a spanyol,¹⁰⁹ a portugál,¹¹⁰ a görög,¹¹¹ a holland,¹¹² a belga,¹¹³ a ciprusi,¹¹⁴ a magyar,¹¹⁵ a finn,¹¹⁶ a szlovén,¹¹⁷ valamint a lengyel¹¹⁸ alkotmány.

A magánélet részjogosultságait védelmező alkotmányok többnyire a magánlakás, a levéltitok és a személyes adatok védelméről rendelkeznek. Így a magánlakás védelméről szól a spanyol,¹¹⁹

107 BH2006. 282.

108 BH2002. 89. sz. LB eseti döntés.

109 1978. évi december 27-i spanyol alkotmány 18. cikke. Trócsányi–Badó i.m. (89. lj.) 924.

110 1976. évi április 2-i portugál alkotmány 26. cikke. Uo., 824–825.

111 1975. évi június 11-i görög alkotmány 9. cikke. Uo., 410.

112 1815. évi augusztus 24-i holland alkotmány 10. cikke. Uo., 464.

113 Az 1994. évi február 7-i belga alkotmány 22. cikke. Uo., 118.

114 1960. évi augusztus 16-i ciprusi Alkotmány 15. cikke. Uo., 159.

115 Magyarország Alaptörvénye (111. lj.) VI. cikk.

116 1999. évi június 11-i finn alkotmány 10. cikke. Trócsányi–Badó i.m. (89. lj.) 352–353.

117 1991. évi december 23-i szlovén alkotmány 35. cikke. Uo., 1047.

118 1997. évi április 2-i lengyel alkotmány 47. cikke. Uo., 521.

119 Spanyolország Alkotmányának 18 (2) cikke.

a görög,¹²⁰ a ciprusi,¹²¹ a finn,¹²² és az olasz¹²³ alkotmány. A magánlakás védelmén túl a belga,¹²⁴ az észt¹²⁵ és a német¹²⁶ alkotmány a levéltitok védelmét is ismeri. A személyes adatok védelmét a portugál,¹²⁷ a görög,¹²⁸ a finn,¹²⁹ a szlovén,¹³⁰ a lengyel¹³¹ alkotmány biztosítja.

Az egyes országok alkotmányának magánélet védelmére vonatkozó rendelkezéseit tekintve megjegyezendő, hogy ha egy adott állam nevesítve is kifejezi a védelem szükségességét, akkor a magánszféra védelmét olyan kiemelt értéknek tartja, amelynek bármilyen cselekedet által történő megsértésétől mindenki köteles tartózkodni. Nehezen elképzelhető, hogy egy adott ország alkotmánya a magánszféra megsértésének minden esetéről kimerítően rendelkezzen. Léteznek olyan államok, amelyek alkotmányában nevesített jog nem szolgál a magánélet védelmének biztosítására, ezért annak védelmét általában más alapvető jogokon keresztül biztosítják, az alkotmánybíráskodás e jogokból vezeti vagy vezette le a magánszféra védelmének alkotmányos követelményeit. Így például Németországban, ahol a méltósághoz való jogból vezetik le a magánszféra védelmét.¹³²

4.2. Általános és speciális védelem az egyes jogágakon, jogterületeken

A magánélet védelme több jogágot és jogterületet érint, a szabályok az egyes államokban a polgári jog, a büntetőjog, az adatvédelem és a médiaszabályozás területére esnek. Vannak országok, ahol a polgári jog, a büntetőjog, és a médiaszabályozás jogszabályi rendelkezései kifejezetten szólnak az általános magánszféra védelemről, de léteznek olyan államok is, ahol a védelem csak a magánélet egy-egy részjogosultságának (pl. képmás, hangfelvétel, magánlakás, stb.) védelme által, speciális tényállások útján valósul meg. A különböző országok speciális tényállásainak kimerítő összefoglalása és összehasonlítása jelen elemzés kereteit meghaladja, ezért csak néhány ország magánéletet védelmező, általános és speciális rendelkezéseit emeljük ki.

Az egyes országokban a polgári jog területén a magánélet védelmét ellátó speciális, nevesített rendelkezések leggyakrabban a levéltitok, a magántitok, a képmás és hangfelvétel védelméről, valamint a magántitokhoz és a magánlakáshoz fűződő jogról szólnak. A büntetőjogi rendelkezések leggyakrabban a magánlakás, a magántitok, és a levéltitok védelmezik. A képmás és a hangfelvétel védelmét számos országban a polgári jog és a büntetőjog is ellátja.

Franciaországban a Polgári Törvénykönyv biztosítja a magánélet általános védelmét.¹³³ A Büntető Törvénykönyv, valamint az elektronikus hírközlő hálózaton továbbított magán-

120 Görögország Alkotmányának 9. cikke.

121 Ciprus Alkotmányának 16. cikke.

122 Finnország Alkotmányának 10 (2) cikke.

123 Olaszország Alkotmányának 14. cikke.

124 Belgium Alkotmányának 29. cikke.

125 1992. június 28-i Észt Alkotmány. Trócsányi–Badó i.m. (89. lj.) 328.

126 Németország Alaptörvényének 10. cikke.

127 Portugália Alkotmányának 26. cikke.

128 Görögország Alkotmányának 9/A cikke.

129 Finnország Alkotmányának 10. cikke.

130 Szlovénia Alkotmányának 38. cikke.

131 Lengyelország Alkotmányának 51. cikke.

132 Szabó Máté Dániel i.m. (39. lj.) 4.

133 Francia Polgári Törvénykönyv, 9. szakasz.

levelek védelméről szóló törvény kijelöli az elektronikus magánlevelek tartalmának megismerési kereteit. A köz- és magánszféra közötti kapcsolatot javító intézkedésekről és egyéb államigazgatási, szociális és pénzügyi rendelkezésekről szóló törvény szerint nem hozhatók nyilvánosságra olyan közérdekű adatok, amelyek a magánszféra sérelmével járnak.¹³⁴ A francia Büntető Törvénykönyv a sértő tartalmú publikációk, képek közzétételét tiltja.¹³⁵ A médiaszabályozásnak nem kifejezett része a magánélet védelme.

Csehországban a Polgári Törvénykönyv biztosítja a magánélet általános védelmét,¹³⁶ ezen felül a Ptk.-ban külön rendelkezések vonatkoznak a képmás- és hangfelvétel felhasználására is.¹³⁷ A cseh Büntető törvénykönyv a magánlakásértésről, és a személyes adatok jogosulatlan terjesztéséről rendelkezik.¹³⁸ Az adatvédelem területén a Személyes adatok védelméről szóló törvény¹³⁹ nyújt védelmet.¹⁴⁰

Magyarországon az új Polgári Törvénykönyv a fentiekben említettek értelmében nevesített személyiségi jogként rendelkezik a magánélet, a magánlakás megsértéséről, a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez, a névviseléshez, valamint a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértéséről.¹⁴¹ Az új Polgári Törvénykönyv részletesebben rendelkezik továbbá a magántitokhoz,¹⁴² valamint a képmás és hangfelvételhez¹⁴³ és a névviseléshez való jogról.¹⁴⁴ A Büntető Törvénykönyv rendelkezik a magánlakásértésről,¹⁴⁵ szól továbbá a magántitok jogosulatlan megismeréséről¹⁴⁶ és a levéltitok megsértéséről is.¹⁴⁷ A büntetőeljárásról szóló törvény az eljárási cselekmények végzésekor kiemeli, hogy biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.¹⁴⁸ Az Infotv. megeremti a magánélet védelmének párhuzamosságát, mert az Infotv. lefedi a hagyományos személyiségi jog által nyújtott védelem teljes területét (a 2. szakasz 1. pontja alapján „bármely meghatározott (...) természetes személlyel kapcsolatba hozható adat” személyes adat, ezáltal védendő, a 9. pont alapján pedig az adatkezelés fogalma alá esik a kép- vagy hangfelvétel készítése is), tehát a magántitok, magánlakás, képmás- és hangfelvétel védelme az adatvédelem által is megvalósulhat.¹⁴⁹ A médiaszabályozásnak nem része a magánélet védelme.

Németországban a magánszférához való jogot a méltósághoz való jogból vezetik le, nem beszélhetünk annak általános védelméről. A Büntető Törvénykönyv is rendelkezik a ma-

134 A köz- és magánszféra közötti kapcsolatot javító intézkedésekről és egyéb államigazgatási, szociális és pénzügyi rendelkezésekről szóló törvény, Art. 6. II.

135 Francia Büntető Törvénykönyv, 226-1. szakasz.

136 Act of the Czech Republic no. 40/1964 Sb. Art. 11.

137 Uo., 12. szakasz.

138 Act no. 40/2009 Coll., the Penal Code.

139 1992 Act on Protection of Personal Data in Information Systems.

140 Act no. 256/1992 Coll. on Protection of Personal Data in Information Systems.

141 Magyar Polgári Törvénykönyv, 2:43.

142 Uo., 2:46.

143 Uo., 2:48.

144 Uo., 2:49.

145 Magyar Büntető Törvénykönyv, 221. szakasz.

146 Uo., 223.

147 Uo., 224.

148 A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, 77. (2) szakasz.

149 Magyar Infotv., 2.1 és 9. szakasz.

gánszféra védelméről.¹⁵⁰ A Szövetségi Adatvédelmi Törvény¹⁵¹ az adatvédelmi szabályokról rendelkezik, a Távközlési Adatvédelmi Szabályzat pedig a hírközlő hálózaton továbbított információk védelmét látja el.¹⁵² A német Polgári Törvénykönyv a személyiségi jogok védelmén túl a névviseléshez való jogról,¹⁵³ a Szerzői jogi törvény pedig a képmás nyilvánosságra hozataláról szól.¹⁵⁴ A médiaszabályozásnak nem része a magánszféra védelme.

Olaszországban nincs általános magánszféra védelem, az ítélkezési gyakorlat fejlesztette ki a védelem határait. A Polgári törvénykönyv a magánszféra különböző részjogosultságainak, az egyén nevének és képmásának nyújt védelmet.¹⁵⁵ A Büntető törvénykönyv a magánszférába való illetéktelen behatolást tilalmazza,¹⁵⁶ a személyes adatok védelmét külön törvényerejű rendelet látja el.¹⁵⁷ A Médiakódexben nem találunk a magánélet védelmét ellátó rendelkezést.

Angliában létezik jogforrás a magánszféra védelmére, nincs azonban általános magánszféra védelem, a bírói joggyakorlat folyamatosan fejleszti ennek körét. Törvény szól a büntetett előéletűek privátszférájáról,¹⁵⁸ és egy külön törvény biztosítja az eljáró bírónak a mérlegelés lehetőségét, hogy megtiltsa az eljárásban részt vevők azonosítását.¹⁵⁹ Külön jogszabályok szólnak a szexuális bűncselekmények áldozatainak névtelenségéről,¹⁶⁰ az örökbefogadási ügyekben szereplők védelméről,¹⁶¹ és a gyermekek, kiskorúak kilétének titokban maradásáról.¹⁶² A Kommunikációs törvény 2003-as felhatalmazása alapján az angol Műsorszolgáltatási Kódex 8. szakasza részletes kötelezettséget ír elő az elektronikus sajtóra nézve a magánélet tiszteltetésben tartására vonatkozóan.¹⁶³ A Sajtópanaszokat Vizsgáló Bizottság Kódexének 3. cikke kötelezi a sajtót a magánélettől való kellő távolság megtartására.¹⁶⁴

4.3. Speciális szabályozás a médiában

Léteznek olyan szabályozási rendszerek is, ahol a médián keresztül elkövetett, magánélet sérelmét megvalósító esetekben speciálisan, a médiaszabályozás is védelmébe vonja az egyén magánszféráját. Ki kell azonban emelni, hogy a jogalkalmazás ilyen esetben nem az egyéni jogok védelmére irányul. A magánélet védelme a médiaszabályozásban akkor lehetséges, ha a jogsértés szintje szükségessé teszi a közérdekből történő fellépést, azért, mert a demokratikus nyilvánosság alapvető szabályát sérti meg az adott médiatartalom-szolgáltató, amivel a nyilvánosság megfelelő működését sodorja veszélybe. A magánélet médiaszabályozásbeli védelme során a cél

150 Német Büntető Törvénykönyv, 201. és 202. szakasza.

151 Német Szövetségi Adatvédelmi törvény.

152 Távközlési Adatvédelmi Szabályzat.

153 Német Polgári Törvénykönyv, 12. szakasz.

154 Német szerzői jogi törvény, 22. és 23. szakasz.

155 Olasz Polgári Törvénykönyv, 7. és 10. szakasz.

156 Olasz Büntető Törvénykönyv, 615. szakasz.

157 A személyes adatok védelméről szóló törvényerejű rendelet.

158 Az elítéltek rehabilitációjáról szóló törvény.

159 A bírói eljárás megsértéséről szóló törvény.

160 A szexuális áldozatokról szóló törvény.

161 Az örökbefogadásról szóló törvény.

162 A gyermekek, kiskorúak kilétének titokban maradásáról szóló törvények.

163 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 8. szakasz.

164 Szerkesztők Magatartási Kódexe, 3. szakasz.

tehát a nyilvánosság védelme. A szabályozás különböző jogforrásokban történhet, és különböző médiumokra terjedhet ki. Tisztázandó kérdés, hogy a magánszféra megsértése esetén van-e az adott állam médiahatóságának joga eljárni, vagy a jogsértés kizárólag bírói úton orvosolható.

A magánélet védelmének szabályozása e körben történhet egységesen, egy törvénybe foglalva, de külön törvényekben, ön- vagy társszabályozás keretében vagy egyéb úton is.

Egységesen egy törvényben, azaz a médiaszolgáltatásokra és a sajtóra vonatkozóan létezik a személyiségi jogokat, így a magánéletet védelmező szabályozás például Szlovéniában.¹⁶⁵

Törvényi szinten rendezi a magánélet védelmét, azonban kizárólag a médiaszolgáltatásokra vonatkozóan többek között az ír,¹⁶⁶ a cseh¹⁶⁷ és a ciprusi szabályozás.¹⁶⁸ Törvény biztosítja a magánélet védelmét kizárólag a sajtóra vonatkozóan többek között a portugál¹⁶⁹ és cseh¹⁷⁰ szabályozási rendszerben.

A magánszféra védelmére ön- vagy társszabályozási megoldás is létezik többek között Svédországban,¹⁷¹ Írországon,¹⁷² Angliában,¹⁷³ Cipruson,¹⁷⁴ Ausztriában,¹⁷⁵ Luxemburgban¹⁷⁶ és Olaszországban.¹⁷⁷ Az ön- és társszabályozási megoldások a törvényi szabályozással párhuzamosan nyújthatnak hatékony megoldást a magánélet védelmére.

A törvényi, vagy az önszabályozó kódexeken túl léteznek egyéb megoldások is a magánszféra védelmére vonatkozóan. Így például Görögországban elnöki rendeletek¹⁷⁸ az Egyesült Királyságban pedig a műsortartalom részletes szabályozásáról és az egyén magánszférájának védelméről az Ofcom által kidolgozott, Műsorszolgáltatási Kódex rendelkezik.¹⁷⁹

A médiaszabályozás magánszférára vonatkozó rendelkezéseinek megsértése esetén néhány államban a médiahatóság is felléphet, így például Csehországban, Angliában, Írországon, Cipruson, Szlovákiában a magánszféra megsértésének különböző eseteiben.

Csehországban például a médiatanács¹⁸⁰ jogosult pénzbírság kiszabására, vagy a médiaszolgáltatási engedély visszavonására, ha tudomására jut, hogy a médiaszolgáltató megsértette a Médiaszolgáltatásokról szóló törvény rendelkezéseit, köztük a személyhez fűződő jog védelmét biztosító rendelkezéseket, és ezáltal a magánélethez való jogot.¹⁸¹ Az Egyesült Királyságban, ha

165 Media Act no. 35/2001. Art. 6.

166 Broadcasting Act 2009 (Number 18 of 2009) Sect. 39 (1) (e).

167 Act no. 231/2001 of May 17, 2001 on Radio and Television Broadcasting Operation and on Amendments to Other Acts. Sect. 35.

168 Law on Radio and Television Stations (L. 7(I)/1998). Sect. 26 (1).

169 Law no. 2/99 of January 13 as amended by Law no. 18/2003 of July 11. Art. 3.

170 Act no. 46/2000 Coll., Rights and Liabilities for the Publishing of Periodicals and change of Some Acts. Sect. 10.

171 Code of Ethics, Swedish Co-operation Council of the Press, September 1995. 7.

172 Code of Practice of the Press Council of Ireland and the Press Ombudsman is in force since January 1, 2008. Principle 5.

173 Szerkesztők Magatartási Kódexe, 3. szakasz.

174 Cyprus Journalist' Code of Conduct Cyprus Press Ethics Committee, 1997. 3.

175 Code of Ethics for the Austrian Press, Austrian Press Council, January 1983.

176 Press Code of Ethics, Adopted by the plenary meeting of the Press Council on December 4, 1995. 1. a.

177 Újságírók magatartási kódexe, 7. szakasz.

178 Presidential 109/2010., Harmonization of the Greek Broadcasting Legislation with the Directive 2010 / EE, November 4, 2010. Art. 7.

179 Ofcom Műsorszolgáltatási Kódex, 8. szakasz.

180 Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV).

181 Act No. 231/2001 of May 17, 2001 on Radio and Television Broadcasting Operation and on Amendments to Other Acts, Arts. 63–64.

az Ofcom a beérkező panasz alapján úgy találja, hogy a médiaszolgáltató megsértette a Ofcom Műsorszolgáltatási Kódexének 8. szakaszában foglalt elvárásokat, szankciót alkalmazhat a médiaszolgáltatóval szemben.¹⁸² Írorszában is kezdeményezhető a médiahatóság¹⁸³ eljárása, ha megsértették a Médiaszolgáltatásokról szóló törvény magánéletre vonatkozó rendelkezését,¹⁸⁴ azonban a bírságot csak a bíróság szabhat ki. A ciprusi médiahatóság¹⁸⁵ felléphet és adminisztratív szankciót alkalmazhat, ha Médiatörvényben foglalt személyhez fűződő jogok sérelme megvalósul.¹⁸⁶ Szlovákiában a Műsorszolgáltatási és Továbbkövetítési Tanács¹⁸⁷ felléphet, ha a médiaszolgáltatásról és a továbbkövetítésről szóló törvény 19. cikkében foglalt emberi méltóság, valamint emberi jogok védelmét, – amelybe beletartozik a magánélet védelme is – megsértik.¹⁸⁸

4.4. A közszereplők magánszférája

A közszereplőknek el kell viselniük az élesebb kritikát. Magánéletük jobban ki van téve a nyilvánosságnak, a nyilvánosságra hozatal szükségességét pedig többek között a közönség tájékozódáshoz fűződő joga indokolhatja. A közszereplők magánéletének eltérő védelmét számos fórum kifejezésre juttatja. Így például az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának szakértői, a külön jelentéstevők 2000. évi közös nyilatkozata kimondta, hogy a politikusoknak és közhivatalnokoknak (közéleti személyiségeknek) nagyobb mértékű kritikát kell elviselniük; azon közérdekű közlemények, melyek a közélet ügyeivel foglalkoznak, semmilyen körülmények között nem alkalmasak a jogsértésre.¹⁸⁹ Az ET szerint közéleti személyiségeknek tekinthetők a közhivatalt ellátó, és/vagy közforrásokat használó személyek, szélesebben értelmezve pedig mindazok, akik a közéletben szerepet játszanak, akár a politikában, akár gazdaságban, a művészetek területén, a szociális szférában, a sport területén vagy akár bármely más területen. Gyakran az egyoldalúan értelmezett véleménynyilvánítás szabadsága nevében tör be a média az emberek magánéletébe, mondván, hogy a közönségnek joga van mindent tudni a közéleti személyiségekről. A közéleti személyiségekre, különösen a politikusokra vonatkozó bizonyos tények ténylegesen számot tarthatnak az állampolgárok érdeklődésére, és ezért jogos, hogy az olvasók, akik egyben szavazók is, ezekről a tényekről tájékoztatást kapjanak.¹⁹⁰ Az EJEB is kifejezésre juttatja, hogy a közszereplést vállaló személyeknek szélesebb körben kell elviselni a kritikai

182 Mark THOMSON: *Privacy and the Media*. (April 2005) <www.carter-ruck.com> (accessed 14 August 2008); *Liberty Overlooked: Surveillance and Personal Privacy in Modern Britain* (2007) 79.

183 Broadcasting Authority of Ireland – BAI.

184 A médiaszolgáltatásokról szóló ír törvény, 39 (1) (e).

185 RT Authority.

186 Radio and Televisions Stations Law provisions and the Regulations. Sect. VI.

187 Rada pre vysielanie a retransmisiiu.

188 Article 19 of the Act no. 308 of 14th September 2000 on Broadcasting and Retransmission and on Amendments of Act no. 195/2000 Coll. on Telecommunications. Art. 19.

189 Statement regarding Key Issues and Challenges in Freedom of Expression, by the OAS Special Rapporteur on Freedom of Expression, the OSCE Representative on Freedom of the Media and the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression.

190 Parliamentary Assembly Council of Europe, Resolution 1165 (1998). Assembly debate on 26 June 1998 (24th Sitting).

megnyilvánulásokat. A Von Hannover-döntésben¹⁹¹ az EJB kimondta, hogy egy közéleti szereplő média általi „zaklatása” sérti a 8. cikkben foglalt jogokat. Az ügyben először a Caroline hercegnőről készült fotókról megállapította, hogy súlyosan sértik a hercegnő magánszféráját. Később azonban a bíróság úgy vélekedett, hogy a monacói királyi család nyaralásáról készült képek közzététele nem ütközik az EJB 8. cikkében foglalt rendelkezésekbe, mivel a képek és a hozzá tartozó szöveg közérdekű adatokat tartalmaztak közszereplőkről.¹⁹² Mindkét esetben az EJB kiemelte, hogy egyensúlyra kell törekedni a szólásszabadság és a magánszféra védelme között. Így tehát az EJB elismerte, hogy a közszereplőknek csak a szűk értelemben vett magánszféráját védi az EJB, egyúttal azonban arra is rávilágított, hogy ezen a körön belül őket is megilleti a magánszféra védelme a sajtóval szemben. Ennek kapcsán az EJB öt kritériumot állított fel a magánszféra és a szólásszabadság konfliktusának feloldására:

- 1) Meg kell vizsgálni, hogy a közzétenni kívánt fotó vagy írás valójában mennyire tekinthető közvéleményt érintő kérdésnek. Ezt esetről esetre kell eldönteni.
- 2) Az érintett személy minősége számít, azaz hogy közszereplőnek, vagy magánszemélynek minősül-e. Egy egyszerű magánszemélyről szóló tudósítás nyilvánvalóan nem tarthat számot olyan érdeklődésre, mint egy közszereplőről készült hír, azonban a közszereplők magánéletéről való tudósításnak indokoltabbnak kell lennie az egyszerű kíváncsiságnál.
- 3) Az érintett személy előzetes magatartását a korábban megjelent riport, fénykép vagy információ publikálásával kapcsolatban szintén minősíteni kell, bár maga az a tény, hogy az érintett korábbi esetekben együttműködött a sajtóval nem szolgálhat jogalapként arra, hogy később a sajtóval szembeni mindenfajta védelmét elveszítse a szóban forgó fénykép közlését érintően.
- 4) Figyelembe kell venni a megjelent képek vagy írások kontextusát, megjelentetésének módját.
- 5) Meg kell vizsgálni továbbá, hogy a fotó vagy tudósítás az érintett tudtával vagy beleegyezésével, vagy pedig tudomásuk nélkül, esetlegesen hátsó szándékkal készítették-e.¹⁹³

A közszereplők magánszférájának védelmével kapcsolatosan kiemelendő kérdés az egyes országok jogrendszerében, hogy vonatkozik-e eltérő rendelkezés, vagy bírói gyakorlat személyükre és magánéletükre vonatkozóan, vagy privát szférájukat a szabályozás ugyanolyan védelemben részesíti, mint egy hétköznapi ember magánszféráját. Az egyes országok közszereplőkre vonatkozó szabályozási megoldásai, és a közszereplőkre vonatkozó bírói gyakorlata egymástól meglehetősen különbözőek. Külön szabályok érintik a közszereplőket, és ezáltal magánéletük védelmét többek között Írországbán, Finnországbán, Lengyelországbán és Szlovákiában. Az egyes országok közszereplőkre vonatkozó szabályozása egymástól eltér, az alábbiakban e rendelkezések rövid áttekintését kíséreljük meg.

Finnországbán a Büntető Törvénykönyv arról rendelkezik, hogy bizonyos feltételek fennállása esetén a magánéletre vonatkozó információ, vagy közzétett kép egyes személyek ese-

191 Von Hannover v. Germany.

192 Von Hannover v. Germany (no. 2) applications no. 40660/08 and 60641/087, 2012. február 7-i ítélet.

193 Uo., 109–113. bek.

tében nem sérti az egyén magánszféráját.¹⁹⁴ Ilyen személyek a politikusok, az üzletemberek, valamint a közpozícióban dolgozó emberek. A közszereplőkre vonatkozóan azonban eltérő szabályok alkalmazandók a bíróság, valamint az önszabályozó testület¹⁹⁵ előtt. Ez utóbbi három szintet különböztet meg a közszereplők körében: az első körben azokat az embereket, akik jelentős politikai, üzleti, vagy közbefolyással bírnak. A második körben azokat a jól ismert személyeket, akik a szórakoztatóiparban, vagy a kulturális életben fordulnak meg. A harmadik kategóriába akárki beletartozhat.¹⁹⁶

Írországban a magatartási kódex¹⁹⁷ 5.4 szakasza rendelkezik a közszereplők magánéletéről. Ha egy személy közügyekkel foglalkozik, tevékenysége nyilvános, a magánéletével kapcsolatos közzététel igazolható lehet, ha az a közszereplést vállaló személy magatartásához, nyilvánosan közzétett állításához, vagy véleményéhez kapcsolódik. Amennyiben azonban ez utóbbi közzététele nem kapcsolódik közügyekhez, magánéletük védelmére ugyanúgy jogosultak, mint bárki más. Adódhat azonban olyan helyzet, ahol a kifejezetten privát információk is közérdekűnek minősülnek. A szólásszabadság nem feltétlenül áll mindig szemben a magánszféra védelmével, a hangsúly az indokoltságon és az arányosságon van.¹⁹⁸ E szabályok megsértése esetén a Sajtótanács (Press Council of Ireland) vagy a Sajtó ombudsman (Press ombudsman of Ireland) eljárása kezdeményezhető.¹⁹⁹

Lengyelországban a szerzői jogról szóló 1994. február 4-i törvény a „közismert személyek” arcképének terjesztéséről rendelkezik. A Legfelső Bíróság 2007. július 20-i döntése szerint (I CSK134/07 ügyszámú akta) a „közismert személyek” fogalma olyan személyeket jelent, akik kifejezetten vagy hallgatólagosan előnyben részesítik az életükről való információknak a nyilvánosság felé közvetítését. A lengyel szabályozásban az egyszerű magánszemélyeknél a közszereplők nagyobb védelmet élveznek ilyen téren, de a sajtó számára bizonyos feltételek mellett kifejezetten nem tiltott a magánszférába való behatolás. A legtöbb esetben mégis inkább a közszereplők számára kedvező ítéletet hoztak a bíróságok. A Legfelső Bíróság például magas összegű kártérítést ítélt meg egy híres sportoló és felesége számára, a tervezett esküvőjükéről és terhességükről szóló pletykák újságban való terjesztése miatt.²⁰⁰ Hasonló döntés született még egy színésznő esetében, akiről egyiptomi nyaralásán készült félmegtelen fotókat közölt egy lap beleegyezése nélkül.²⁰¹ Számos más esetben is kártérítést ítélt meg a bíróság, amikor közszereplőkről beleegyezésük nélkül készített fényképeket közöltek le médiumok.

Szlovákiában a 2004/357. számú alkotmányos törvény a közadatok védelméről kimerítő felsorolást ad azokról a személyekről, akik funkciójuknál fogva közhivatalnokoknak tekintendők. A felsorolás tartalmazza az elnököt, a parlament és a kormány tagjait, a Legfelső Bíróság elnökét, az Alkotmánybíróság és Legfelső Bíróság tagjait, valamint a polgármestereket.²⁰²

194 Penal Code of Finland (39/1889). 24. 8.

195 Julkisen sanan neuvosto (JSN).

196 Guidelines on Privacy of Council for Mass Media, <<http://www.jsn.fi/periaatelausumat/yksityiselama/>>.

197 Ír magatartási kódex, 5.4 principle.

198 <http://www.lawreform.ie/_fileupload/Reports/rPrivacy.htm>.

199 <<http://www.pressombudsman.ie/office-of-the-press-ombudsman.167.html>>.

200 Supreme Court of 11 April 2006 (I CSK 159/05).

201 Appeal Court of 25 January 2007 (VI Aca 809/06).

202 The Constitutional Act No. 357/2004 Coll. of 26 th May 2004, on protection of public interest in execution of the function of public officers.

A fentiek értelmében vannak ugyan államok, amelyek szabályozási rendszere kiemelten kezeli a közélet szereplőit, azonban általában az adott ország bírói gyakorlata alakítja ki a közszereplők magánéletére vonatkozó eltérő megítélést. Így többek között Angliában, Németországban, Belgiumban, Franciaországban, Magyarországon, Olaszországban, Görögországban, Svédországban és Csehországban kifejezett jogszabályi előírás hiányában a kizárólag a bírói gyakorlat formálja a közszereplők magánéletének védelmét.

Angliában a bírói esetjog differenciál a közszereplők és a magánszemélyek között, és a nyilvános helyen történő szereplés esetén is elismeri a közszereplők magánszférájának védelmét. Németországban a közszereplők kategóriáján belül a bírói gyakorlat egy hármas felosztást alkalmaz: abszolút közszereplő, híresség, relatív közszereplő. A különböző kategóriákba sorolt közszereplők magánélete eltérő védelemben részesül.²⁰³ Az abszolút közszereplők magánéletének védelme mondhatni „lakhelyük küszöbéig tart”, otthonukon kívül nagyjából minden cselekményük nyilvános, és leközölhető. A hírességek „intimszférájába” történő beavatkozásakor hivatkozhatnak magánszférájuk megsértésére. Így például egy színésznőnek adott igazat a bíróság, akiről napozás közben készült meztelen fényképeket közölt le egy újság, hiába szerepelt már korábban meztelenül filmekben. A relatív közszereplők esetében a bíróságok joggyakorlata alapján megjegyezendő, hogy akkor jogszerű az ilyen közszereplőkről szóló fényképek vagy információk közzététele, ha ezek az érintett személyt ideiglenesen közszereplővé tévő eseményhez szorosan kapcsolódnak.²⁰⁴

Belgiumban a közszereplőknek két kategóriája létezik a bírói gyakorlat szerint: abszolút (király, politikusok, sportemberek, stb.) és relatív közszereplők (önszántukból, vagy nem, de csak pillanatnyilag válnak azzá) kategóriája. A belga esetjogot tekintve a magánülethez fűződő jog számos esetben a közönség tájékozódáshoz fűződő jogával áll szemben.²⁰⁵ A közéleti szereplők magánéletének védelme szűkebb körben érvényesül, és annak megsértését a közérdekre hivatkozás igazolhatja (a közszereplők magánülethez való joga nem élvez elsőbbséget más alapvető joggal szemben).²⁰⁶ Nemrég, egy ügyben a fellebbviteli bíróság kimondta: „Azon személyeknek, beleértve az üzletembereket is, akik a közvéleményre befolyással bírnak, több kritikát kell elviselniük, még akkor is, ha túlzásról van szó.”²⁰⁷ Egy másik bírói ítélet pedig megállapította, hogy a közéleti szereplők a közvélemény figyelmének teszik ki magukat, ennél fogva tolerancia-küszöbük magasabban helyezkedik el.²⁰⁸

Franciaországban is eltérően kezeli a bírói gyakorlat a közszereplőket, bár a francia jog nem határozza meg külön a közszereplők kategóriáját. A bírói esetjog szerint bármely személy, aki megjelenik a közéletben, vagy közéleti tevékenységet folytat, közszereplőnek minősül. Ugyanakkor a bírói esetjog szerint csak az tekinthető a közszereplők magánszférájához tarto-

203 Scott J. SHACKELFORD: *Fragile Merchandise: A Comparative Analysis of the Privacy Rights for Public Figures*. *American Business Law Journal*. Volume 49, Issue 1, 125–208, Spring 2012. 186.

204 Uo., 83.

205 L. a Court of First Instance Brussels 2010. november 18-i döntését, melyben kimondták, hogy egy közszereplő nem tilthatja meg a róla készült fénykép nyilvánosságra hozatalát pusztán azért mert az a magánéletét érinti. Ez a bíróság szerint jogtalan előzetes cenzúrához vezetne.

206 A Criminal Court of Antwerp ítéletében kimondta, hogy egy közszereplő gyermekéről szóló információ publikálása nem igazolható a szólásszabadságra való hivatkozással, hiszen az információnak nyilvánvalóan semi köze nem volt az érintett közéleti tevékenységéhez (Antwerp n°. AN 52.99.83-04, 15 April 2005, *AM* 2005, 452).

207 Brussels 11 December 2012, *Juristenkrant* 2013, 261.

208 Judgement of 10 February 2012 of the First Instance Criminal Court of Antwerpen (no. AN56.99.324-10).

zó tevékenységnek, amely nem tartozik közéleti szerepléséhez, egyébként a közösség tájékozódáshoz való joga a közzétételt kívánja meg. A bírói esetjog közszereplőnek minősíti mindazon személyeket, akinek élete a nagyközönség előtt zajlik. Franciaországban is ugyanolyan mértékben vitatott, hogy a politikában a demokrácia és az átláthatóság mennyire igazolja a magánszféra rovasára a közszféra szélesedését.²⁰⁹

Magyarországon a közszereplők meghatározásakor a közérdek figyelembevétele az irányadó. A 60/1994 (XII. 24.) AB határozat értelmében a közszereplők magánszférája másokénál szűkebb. A jogirodalomban használatos, általános csoportosítás szerint közszereplő: (1) a közhatalmat gyakorló intézmények és személyek köre (2) azon, közfeladatot ellátó személyek, akik nem tartoznak az előző csoportba (3) híres emberek. A listán lefelé haladva a magánszféra védelme fokozatosan erősödik.²¹⁰

Olaszországban nincs a közszereplőkre és a magánszemélyekre vonatkozó eltérő szabályozás. A bíróság esetről esetre állapítja meg, ki minősül közszereplőnek. A bíróság a közszereplő megítélését inkább ahhoz köti, hogy a közszereplő tevékenysége, magatartása mennyire kötődik a közérdekhez.²¹¹

Görögországban a „közhivatalnokok”-nak azok minősülnek, akik közhivatalt vállalnak vagy arra vállalkoznak. Ez a kategória a politikusokat és minden közhivatalnokot magában foglal. Ugyanakkor a bírói esetjog létrehozott egy közbenső kategóriát a névtelen állampolgárok és a közhivatalnokok között, a „közszereplők” vagy a „közéleti személyiségek” kategóriáját, amelybe beletartoznak többek között a hírességek, a riporterek, a gazdasági szereplők, az atléták, írók stb., akiknek a cselekedeteit állandóan vagy ideiglenesen a nyilvánosság figyelmé kíséri. Ezek a normák a Görög Nemzeti Rádió- és Televízió Tanácsa (ESR), az Adatvédelmi Hatóság (DPA) előtt és a bírósági eljárásokban is alkalmazandók.²¹²

Svédországban egy személy nyilvános élete inkább a közérdeklődés fogalmához kapcsolódik. Ha egy személy közéleti szereplő, valószínűbb, hogy magánélete közérdeklődésre tart számot. Nincs jogszabályi rendelkezés, bár a svéd Sajtó Tanács etikai szabályai szigorúbbak, így például az újságírók nem tehetnek közzé olyan anyagot, amely egy személy magántitkát érinti, hacsak az nem közérdekű adat. Ugyanakkor a közérdekű adat fogalma elég szélesnek bizonyul. Néhány vonatkozásban a bírói gyakorlat megkülönbözteti a köz- és magánéletet.²¹³

Csehországban nincs olyan jogi rendelkezés, amely definiálná a közéleti személyek fogalmát, habár ezt a koncepciót bíróságok és hatóságok is használják rágalmozási ügyekben, valamint adatvédelmi kérdések vonatkozásában is. A közéleti személy fogalma ügyről-ügyre kerül elbírálásra. Általában a kérdés, amellyel a cseh bíróságok szembesülnek, inkább az, hogy a közéleti szereplővel kapcsolatos információ közzététele a közérdek érdekében áll-e vagy sem, és nem magának a közéleti szereplő fogalmának a meghatározása. A közérdek magában foglal minden olyan információt, amely a nyilvánosságnak érdekében áll megismerni. A cseh bírói gyakorlat szerint kizárólag a kíváncsiság, és az információ privát jellege azonban nem elegendő. Így például elviekben az, hogy egy politikus elvált-e vagy sem, valószínűleg nem lenne releváns a nyilvánosság számára, ugyanakkor, ha a politikus a közéleti szerepében

209 Étienne PICARD: The Right to Privacy in French Law. In: Basil S. MARKESINIS (szerk.): *Protecting Privacy*. Oxford University Press, 1999. 49.

210 MAJTÉNYI László: *Információs jogok*. Budapest, CompLex, 2006. 248–249.

211 Silvio MARTUCELLI: The Right of Publicity under Italian Law. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*

212 <www.ucl.ac.uk/laws/global_law/.../docs/karakostas.pdf>.

213 Svéd etikai kódex, 7. szakasz.

a családpolitikát erősen támogatja, akkor a nyilvánosságnak érdekében állhat ismerni, hogy a politikus a magánéletében is következetes-e. Ezt számos cseh bírósági döntés is jóváhagyta.²¹⁴

4.5. Fényképek és hangfelvételek speciális helyzete

Mindenkinek joga van eldönteni azt, hogy kívánja-e, hogy róla kép- vagy hangfelvétel készüljön, illetve a már elkészült felvétel a nyilvánosságra kerüljön. A közszereplés bizonyos eseteit, és a tömegfelvételeket leszámítva az adott emberről készített hang illetve képfelvételhez általában az érintett hozzájárulása szükséges. A jogsértést az érintett hozzájárulása kizárja. A közszereplőkről és a magánszemélyekről készített és/vagy közzétett fénykép- és hangfelvételek jogszerűségének megítélését némely ország ítélkezési gyakorlata külön kategóriákban értékeli.

A fényképek és a hangfelvételek speciális helyzete kapcsán az egyes államok szabályozásában és gyakorlatában azt szükséges összehasonlítani, hogy a képek felhasználásának szabályait hogyan határozza meg az adott állam, és említeni szükséges a nyilvános helyen készített képek, tömegfelvételek vonatkozásában felmerülő problémákra adott megoldásokat is. Az egyes államokban létező szabályozási vagy jogalkalmazási megoldások áttekintése előtt az EJEB vonatkozó joggyakorlatát is ismertetnünk kell.

Az EJEB szerint a fényképek közzétételére gyakran úgy tekintenek, mint a magánszférához való jog súlyos megsértésére, melyet kevésbé szigorú alapelvek szabályoznak: közzétételük ugyanis általában nem gondolatokat közvetít, hanem személyes, vagy intim információkat tesz közzé.²¹⁵ A Von Hannover-ügyben az EJEB úgy határozott, hogy a monacói hercegnő engedélye nélkül róla készített felvételek sajtóban történt közzétételével sérültek a hercegnő EJEE 8. cikke által védett jogai, mivel azok nem tartalmaznak közérdekű információkat. A fényképek a hercegnőt magánéleti tevékenysége közben ábrázolták. A közönségnek nem fűződik törvényes érdeke ahhoz, hogy tudja, miként viselkedik magánszférájában a hercegnő, de még ha lenne is ilyen érdeke, „annak meg kellene hajolnia a kérelmező magánélete védelméhez fűződő joga előtt.”²¹⁶ A Von Hannover-döntés kimondta, hogy egy közéleti szereplő média általi „zaklatása” sérti az EJEE 8. cikkében foglalt jogot.²¹⁷ A Sciacca v. Italy-ügyben az EJEB úgy találta, hogy a 8. cikket sérti, ha a rendőrség a kérelmezőről készített fényképeket a sajtó rendelkezésére bocsátja, majd azokat közzé is teszik.²¹⁸ Szintén a 8. cikk biztosította egy meggyilkolt prefektus családjának azon jogát, hogy a férfi holttestének a képe ne jelenjen meg a *Paris-Match* magazinban.²¹⁹ A Verlagsgruppe News v. Austria-ügyben²²⁰ az EJEB úgy

214 Constitutional Court ref no. III. US 11/04 dated 17 February 2005; Resolution of the Czech Supreme Court ref no. 30 Cdo 1174/2007 dated 29 November 2007.

215 Von Hannover v. Germany, 59

216 Uo., 77.

217 Gavin PHILLIPSON: The “Right” of Privacy in England and Strasbourg Compared. In: Andrew T. KENYON – Megan RICHARDSON (szerk.): *New Dimensions in Privacy Law*. Cambridge University Press, 2006. 184., 210–212. Idézi: BARENDT i.m. (19. lj.). 45–69.

218 Sciacca v. Italy, application no. 50074/99. 2005. január 11-i ítélet.

219 TGI Paris 12 February 1998, upheld on appeal on 24 February 1998 and in the Court of Cassation. The European Court of Human Rights to which the case was referred decided that there was no violation of article 10 of the Convention on freedom of expression in this case (Hachette, Filipacchi v France, 14 June 2007, no. 71111/01).

220 [2007] EMLR 13., Österreichischer Rundfunk v. Austria, 2006. december 7-i ítélet, application no. 35841/02.

vélte, hogy az osztrák bíróságok megsértették a 10. cikket, amikor végzésükkel megtiltották a kérelmező számára egy ismert fegyvergyár vezérigazgatója fényképének közzétételét állítólagos adómegkerülése és egy ellene irányuló gyilkossági kísérlet összefüggésében. A bíróság egy különvélemény mellett úgy döntött, hogy a közismert személyiség közérdekű ügyek összefüggésében nyilvánosságra hozott fényképe az EJEE 10. cikkének védelme alatt áll. A kifejezés szabadságához fűződő jog ezúttal nagyobb súllyal bírt, mint a magánélet tiszteletben tartásának joga. A Von Hannover-ügy e döntéstől megkülönböztetendő, mivel ott a fényképek és az azokat kísérő szöveg nem egy közérdekű vitához járultak hozzá.

Az Egyesült Királyságban a felmerülő eseteket a bíróság az *appropriation of personality* és *breach of confidence* tortja alapján ítéli meg. A jelenlegi tendencia szerint a nyilvános helyen készített képek magánszféra védelme címén kisebb mértékben támadhatók. A bíróság azonban számos ügyben kiemelte, hogy bizonyos esetekben a privátszféra tiszteletben tartását követelhetik a nyilvános eseményen a hírességek is, így például a Douglas v. Hello! ügyben (2001 és 2005), ahol a sztárházaspár esküvőjéről készült képek közzétételét először a bíróság nem találta jogsértőnek, majd később a Court of Appeal ítélete kimondta, hogy a pár joggal kérte az előzetes megjelenés megtiltását. A Campbell v. MGN ügyben a *Daily Mirror* Naomi Campbell modellről szivárogtatott ki híreket és képeket is közzétett, amint a modell elhagyja a drogrehabilitációs intézetet. A bíróság szerint a kezelés tényéről a beszámoló megengedett, de a részletek és a képek közzététele azonban jogsértő volt.

Franciaországban a magánélet védelméhez való jog az ítélkezési gyakorlat szerint magában foglalja a képmáshoz való jogot is, amely értelmében mindenkinek joga van megtiltani a róla készült kép kifejezett engedélye nélküli közzétételét. A képmással való visszaélés károkat okozhat, melynek megítélése többek között függ a képek természetétől, a képek választásától, a humortól, valamint a hamis elemektől. A bíróság kártérítést ítél meg többek között, ha a kép nyilvános helyen készült, de teleobjektívvel, szórakoztatás és nem tájékoztatás céljából kiemel bizonyos részleteket, vagy ha a reprodukált kép nincs összhangban a személy valódi képmásával, amelyet általában a közönség felé mutat, vagy ha a kép tapintatlan aláírásokkal jelenik meg.²²¹

Németországban a képmáshoz való jogot a szerzői jogi törvény 22. szakasza szabályozza, melynek értelmében bármely személy képmásának közzétételéhez az érintett személy beleegyezése szükséges. Kivétel ez alól a jelenkori társadalmi nyilvánosság *par excellence* szereplője, és a jelenkori társadalmi nyilvánosság relatív szereplője is. A német Büntető Törvénykönyv 201. szakasza védelmet nyújt az illegális fotók készítésének és terjesztésének védelme ellen. A magánszféra-védelem mostanában egyre inkább a közszereplők képmásaival való visszaélésekkel kapcsolatos.²²²

Spanyolországban minden személynek joga van saját képmásának védelméhez. Nem lehet felvételt készíteni az érintett kifejezett engedélye nélkül, kivéve, ha közszereplő, híresség, vagy ha a kép nyilvános eseményen készül, és nem az érintett van a kép középpontjában.²²³ Az 1995-ös spanyol Büntető törvénykönyv 197. és azt követő szakaszai rendelkeznek a „magánélet és a képmás ellen elkövetett bűncselekményekről”.²²⁴

221 Stéphanie WERLY: Le droit à l'image des personnages publics. *Communication*, Volume 27/1, 2009.

222 Német Büntető Törvénykönyv, 201. szakasz.

223 Ana AZURMENDI: The Decriminalization of Interferences in the Rights to Honor, Personal and Family Privacy, and One's Own Image. 8 *Comparative Media Law Journal* (2006) 3–29.

224 Spanish Penal Code (Organic Law no. 10/0995 of November 23, 1995.) Art. 197.

Magyarországon az új Ptk. 2:48. szakasza értelmében a képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges, azonban erre nincs szükség tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.

4.6. A magánszféra védelmének határai

E körben a közösség tájékozódáshoz fűződő jogának, a közérdeknek és a magánszféra védelméhez való jognak a konfliktusát, annak lehetséges megoldásait elemezzük. A közérdek tartalma nehezen meghatározható, és nem feltétlenül esik egybe a közérdeklődés fogalmával, annak megállapításához az egyes államok kialakult gyakorlatát áttekintve, azok legfontosabb tartalmi elemeit is vizsgálunk kell.

Amikor az EJEB a magánszférát és a kifejezés szabadságát teszi mérlegre, a kulcskérdés az, hogy a média által nyilvánosságra hozott információk közérdekűek-e abban az értelemben, hogy egy általános érdeklődésre számot tartó vitában való részvételhez hozzájárulnak-e. A 8. cikk 2. bekezdése kimondja, hogy a jog csak bizonyos meghatározott érdekek védelmében (pl. a nemzetbiztonság, közbiztonság, bűnmegelőzés, egészség- és erkölcsvédelem, mások jogai), a jog által meghatározott módon, a demokratikus társadalomban szükséges mértékben korlátozható.

Az Egyesült Királyságban a sajtó mozgásterét alapvetően a bírói döntések határozzák meg. A Woodward v. Hutchins ügyben Tom Jones és más popzenészek próbálták megakadályozni volt menedzserüket, abban, hogy rájuk nézve kínos részleteket hozzon nyilvánosságra a közös munkájuk idejéből. A bíróság az ügyben kimondta, hogy az információ közérdekű jellege mentesüléshez vezethet.²²⁵ Az A v. B Plc ügyben egy futball játékos feleségét két nővel is megcsalta. Miután az egyik hölggyel komolyabb nézeteltérése akadt, a média felkapta az ügyet a futballista pedig magánszférájának megsértése miatt fordult a bírósághoz. A bíróság kimondta: a játékos, ismertsége miatt olyan példakép, akinek a botlásáról való tudomásszerzés közérdekű információ.²²⁶ A Theakston v. MGN esetben Jamie Theakston egy átitatott éjszaka után meglátogatott egy bordélyházat Mayfairban. Pár héttel később fenyegető üzeneteket kapott, hogy amennyiben nem fizet egy meghatározott összeget, a prostituáltak eljuttatják a sajtóhoz azokat a fotókat, amelyek ő szerepel a bordélyházban, hölgyek társaságában. Ezt később meg is tették, Theakston pedig a bírósághoz fordult. A Court of Appeal hasonló döntésre jutott (bár a fényképek közzétételét a bíróság döntése megakadályozta). A „közérdek” értelmezése az utóbbi években átalakulni látszik a joggyakorlatban: a közéleti szereplők szexuális életének részletei nem egyértelműen a nyilvánosságra tartozó információk.²²⁷ A Mary Bell esetben a bíróság szerint a sajtószabadság korlátozását a speciális körülmények, Mary Bell mentális betegsége, és ezzel összefüggésben a nyilvánosságból eredő fokozott veszélyek, valamint gyermeke érdeke indokolta – de a bűnelkövetőknek nincsen általános joga az anonimitáshoz szabadulásuk után.²²⁸

Franciaországban is a bírói gyakorlat alakítja ki a magánélet védelmének határait. A Legfelső Bíróság ítéletében fejezte ki a sajtó szabadságának határait, amely szerint sérti a magán-

225 Woodward v Hutchins [1977] 1 WLR 760.

226 [2002] 2 All ER 545.

227 Theakston v. MGN [2002] EMLR 398.

228 X, A Woman formerly known as Mary Bell v. O'Brien [2003] EMLR 850.

élet védelméhez való jogot a lehallgatás, a továbbítás és rögzítés, ha az bizalmas körülmények között történt, az érintett nem adta a hozzájárulását, és azt a közönség tájékozódáshoz való joga sem indokolta.²²⁹ A bírói gyakorlat alakította ki mely események tartoznak a magánszféra körébe (rokoni kapcsolatok, egészségügyi állapot, vallási hovatartozás, életút, szexuális beállítottság, esküvő és családi állapot, szerelmi élet, lakhely) és melyek esnek e körön kívül (szakmai élet, közesemények). A szakmai élethez és a közéleti eseményekhez kapcsolódó közzététel nem valósítja meg a magánélet sérelmét. Más oldalról megközelítve a magánélet védelméhez való jog korlátozását a beleegyezés, a közrend védelme, és az általános közérdek indokolhatja.

Ehhez hasonlóan Németországban is a bírói gyakorlat alakítja a sajtó mozgásterét. 1983-ban a Szövetségi Alkotmánybíróság elismerte az információs önrendelkezés jogát, melynek korlátja a nyomós közérdek lehet.²³⁰ A közéleti szereplők kategóriáihoz mérten a magánélet védelmének különböző fokozatai léteznek, amelynek oka, hogy a különböző kategóriába sorolt közéleti szereplők eltérően ítélandók meg a közérdek szemszögéből.

Olaszországban a Legfelső Bíróság kifejtette, hogy nem sérti a magánéletet a sajtó, ha a közlés azért történt, mert objektíve szükséges volt a nyilvánosságot tájékoztatni a társadalmilag releváns tényekről, ha a közlés nyelvezete nem sértő, nem támadó jellegű, és ha az újságíró a szakmában előírt magatartási szabályokat betartva járt el.²³¹ Az Újságírók magatartási kódexének 7. szakasza arról rendelkezik, hogy a kiskorúak magánélete mindig fontosabb, mint a sajtó szólásszabadsága.²³² Ha egy újságíró a kiskorúról képet, vagy írást közöl a közérdekre hivatkozással, figyelembe kell vennie a kiskorú egyéb érdekeit is.

Szintén a bírói gyakorlat határozza meg a sajtó szólásszabadságának határait Írországban. E szerint a magánélet kiterjedtségét meghatározza egy előzetes magatartás, így például ha a személy aktívan arra törekedett, hogy a sajtó vagy a média nyilvánosságát kivívja.²³³

Magyarországon a magánszféra védelmére vonatkozó jogszabályi rendelkezések keretein belül a bírói gyakorlat határozza meg, meddig terjedhet a sajtó mozgásteré. A bírói gyakorlat a magánéletet olyan személyhez fűződő jognak mondja ki, amelyet a törvény abszolút hatályal, mindenkivel szemben védelemben részesít.²³⁴ A magántitok körébe tartoznak a családjogi kapcsolattal összefüggő személyes adatok.²³⁵ Az ombudsmani gyakorlat a nyilvános adatokat és a közérdekű adatokat szemlélteti gyakorlati példákon át. A 60/1994. (XII. 24.) AB hat. leszögezi, hogy a közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszereplést vállalók esetében a személyeknek a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieknél olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek. Az Infotv. 19. § (4) bekezdése szerint: „közérdekből nyilvános adat” az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, illetve egyéb közfeladatot ellátó személy feladatkörével összefüggő személyes adatai, amelyek ezáltal szabadon megismerhetők.

Az államok gyakorlatát összehasonlítva azt láthatjuk, hogy a sajtó magánélettel kapcsolatos közlésének indoka általában a közérdekre való hivatkozással történik. Ennek fogalmát a

229 Cour de Cassation, 1st Civil Chamber, October 6, 2011, no. 10-21.822 and no. 10-21.823.

230 BVerfGE 65, 1. II. 1.b.

231 Sez. 5, Sentenza n. 46295 del 04/10/2007 Ud. (dep. 12/12/2007) Rv. 238290.

232 Újságírók magatartási kódexe, 7. szakasz.

233 Hickey v Independent Star Ltd. [2010] IEHC 349.

234 BDT 2008. 1899.

235 BH 2002.89.

különböző jogrendszerekben a bírói gyakorlat formálja, azonban a kialakult gyakorlat ellenére sem lehet egységesen meghatározni mit is értünk általában véve közérdek alatt. A közérdek megelőzi a magánérdeket, azzal szemben mindig előnyt élvez. A közéleti szereplők vonatkozásában a sajtó mozgásteretágabb, mivel magánéletük a nyilvánosságnak jobban ki van téve.

4.7. Anonimitás joga

A magánszféra védelme és a szólásszabadság között akkor keletkezhet ellentmondás, amikor a média olyan személyt nevesít, akinek egyébként is joga lenne névtelenül maradni, vagy a nyilvánosság előtt névtelenségbe burkolózni.²³⁶ A név egy személyt képes megkülönböztetni más személyektől és a névhez könnyen lehet információkat is kapcsolni. Bárkinek joga van megőrizni névtelenségét, anonimitását, különösen, ha a nyilvánosságra hozatal a közérdek nem indokolja, vagy az érintett magánéletét a nyilvánosság ismeretszerzése aránytalanul sértené. A sajtó útján nyilvánosságra került személyes adatok ugyanis döntő befolyással lehetnek az érintett magánszférájára. Ezért a jog megtilthatja többek között, hogy nemi erőszak, szexuális zaklatás áldozatainak, az eljárás alá vont személy, vagy akár a balesetek áldozatainak a nevét a média nyilvánosságra hozza. Az anonimitást az egyes országokban a különböző jogterületeken eltérő jogszabályok rendezik.

Spanyolországban a Médiatörvény 7. szakasza írja elő a név, kép vagy bármely más adat média általi terjesztésének tilalmát, amely azt eredményezné, hogy bűncselekményekhez kapcsolódóan kiskorúakat lehessen beazonosítani.²³⁷ Az Egyesült Királyságban a bírói eljárás megsértéséről szóló törvény az eljáró bírót mérlegelésre bízta, hogy megtiltsa az eljárásban részt vevők azonosítását.²³⁸ Külön jogszabályok szólnak a szexuális bűncselekmények áldozatainak névtelenségéről,²³⁹ az örökbefogadási ügyekben szereplők védelméről,²⁴⁰ valamint a gyermekek, kiskorúak kilétének titokban maradásáról.²⁴¹ Magyarországon a büntetőeljárásról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy az eljárási cselekmények végzésekor biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.²⁴² Szintén e törvény írja elő, hogy a bíróság nyilvános tárgyalásáról a sajtó jogosult tájékoztatást adni.²⁴³ Németországban nincsen szabályozás, a személyhez fűződő jogból vezethető le, hogy a nevet akkor lehet feltüntetni, ha az érintett ahhoz hozzájárul, vagy ha az érintett érdekei és a tájékoztatáshoz való jog közötti mérlegelés az utóbbi javára dől el. Fordított helyzet állhat elő, a név feltüntetésére való igény állhat fenn, ha egy meghatározott eseményről tudósítanak.²⁴⁴ A bűnügyi tudósítás során nem csak az áldozatok megnevezésére, hanem az esetleges azonosításának elkerülésére is figyelmet kell fordítani.²⁴⁵ „Egy személy hozzájárulás nélküli

236 Eric BARENDT: *Freedom of Speech*. Oxford University Press, 2005. 235.

237 Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual, Article 7.

238 A bírói eljárás megsértéséről szóló törvény, 11. szakasz.

239 A szexuális áldozatokról szóló törvények.

240 Az örökbefogadásról szóló törvény.

241 A gyermekek, kiskorúak kilétének titokban maradásáról szóló törvények.

242 A magyar büntetőeljárásról szóló törvény, 60. § 1 bekezdés.

243 Uo., 74/A § (2) bekezdés.

244 Frank FECHNER: *Medienrecht*. Mohr Siebeck UTB, 2012. 90.

245 Uo., 91.

megnevezése vagy ábrázolása (...) valamely röpiratban (sajtótermékben) az Alaptörvény 1,2 szakaszában foglalt személyhez fűződő jogok megsértésének minősül.”²⁴⁶

4.8. Szankció a magánszféra védelmének megsértése esetén

A magánéletet védelmező szabályok megsértése különféle szankciók kiszabását vonhatja maga után. A szankció lehet többek között pénzbírság, marasztalás közzétételére kötelezés, helyreigazító közlemény közzététele vagy börtönbüntetés, de a szankció irányulhat akár a médiaszolgáltatás felfüggesztésére, esetleg szolgáltatási engedély visszavonására is.

A magánélet védelmére vonatkozó szabályok megszegése általában pénzbírságot von maga után. A marasztalás közzétételére kötelezés az Egyesült Királyságban a Sajtópanaszokat Vizsgáló Bizottság egyik bevett szankcionálási módszere, abban az esetben, ha a Szerkesztők Magatartási Kódexének 3. szakaszában foglalt, magánéletet védelmező szabályok megsértése esetén a Bizottság a jogsértést nem tudja más módszerrel orvosolni. Luxemburgban a bíróság a magánszféra megsértése esetén a közlemény közzététele mellett elrendelheti a helyreigazítást is.²⁴⁷

Börtönbüntetés is járhat a különböző, magánéletre vonatkozó szabályok megsértése esetén például Franciaországban, Németországban, Spanyolországban, Belgiumban, valamint Dániában. Franciaországban a Büntető Törvénykönyv szerint börtönbüntetéssel sújtható, aki szándékosan megsérti más magánszféráját az érintett beleegyezése nélküli képfelvétel készítésével vagy közzétételével, privát közlésének nyilvánosságra hozatalával, valamint aki az így szerzett adatokat tárolja vagy közzéteszi.²⁴⁸ Az említett cselekményért egy évi börtönbüntetés is kiszabható. Németországban a szerzői jogi törvény kimondja, hogy fénykép csak a rajta szereplő személy beleegyezésével közzétehető. E rendelkezés megsértése esetén akár egy évig terjedő szabadságvesztés büntetés is kiszabható.²⁴⁹ Az egyik legszigorúbb szabályozást Spanyolországban találjuk. A spanyol Büntető Törvénykönyv szerint, aki valamely magánitkot felfed az érintett engedélye nélkül, mások magánéletét sérti és mások dokumentumait, elektronikus leveleit, értékpapírjait birtokba veszi, távközlési eszközt hallgat le, vagy más módon követi el a lehallgatást, továbbá aki továbbít, rögzít, vagy reprodukál ilyen eredményeket, beleértve a hangot és a képet, vagy valamely más kommunikációs jelet tizenkét hónaptól huszonnégy hónapig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő. Ugyanez a büntetése annak, aki engedély nélkül harmadik fél hátrányára számítógépen, vagy egyéb elektronikus eszközön vagy fájlon rögzített személyes, vagy családi adatokat birtokba vesz, használ vagy változtat meg, és annak is, aki engedély nélkül hozzáfér az említett eszközökhöz, valamint aki a jogosult személy, vagy harmadik személy sérelmére használja azokat. A szabadságvesztés két évtől öt évig is terjedhet, aki az említett információt, vagy az erről készített képet felfedi. Amennyiben az említett cselekményeket az ilyen adatok sérthetlenségéért felelős személy követi el a büntetés akár háromtól öt évig terjedő szabadságvesztés lehet. A büntetés a felével emelkedhet, ha az említett cselekmények valamely személy világnézetét, vallását, meggyőző-

246 KG AfP 1987, 137 Leitsatz 2.

247 Section 3, Loi du 8 juin 2004 sur la liberté d'expression dans les médias.

248 Francia Büntető Törvénykönyv, 226-1 szakasz.

249 Német szerzői jogról szóló törvény, 22. szakasz.

dését, faji származását, szexuális életét sértik, vagy ha az áldozat kiskorú, illetve inkompetens. Ha az előzőekben említett cselekményeket haszonszerzési célból követik el az előbbieken említett személyek sérelmére, a büntetés akár négy évtől hét évig terjedő szabadságvesztés is lehet.²⁵⁰ Belgiumban, ha egy szerkesztő vagy tulajdonos közzéteszi egy személy fényképét anélkül, hogy az érintett tudna róla, vagy engedélyt adott volna rá, a belga szerzői jogi törvény alapján három hónaptól három évig terjedő börtönbüntetésre is ítéltethető.²⁵¹ Dániában a Büntető Törvénykönyv a levéltitok megsértését büntetni rendeli, 264d szakasza pedig a személyes ügyekre, vagy más személyekre vonatkozó információk átadása miatt helyezi kilátásba a börtönbüntetés kiszabását.²⁵²

A jogsértés egyes országokban maga után vonhatja a médiaszolgáltatás felfüggesztését is. Így például Csehországban, ha a médiatanács tudomására jut, hogy a médiaszolgáltató megsértette az Médiaszolgáltatásokról szóló törvény vonatkozó rendelkezéseit, jogosult pénzbírság kiszabására, vagy a médiaszolgáltatási engedély visszavonására.²⁵³

A szankciókat az egyes államokban általában a bíróság szabja ki, de vannak államok, ahol jogsértés esetén felléphet a médiahatóság, vagy a sajtót felügyelő szervezet is. Így többek között az Egyesült Királyságban, Írországon, Portugáliában, Csehországban, Cipruson, Szlovákiában, Olaszországban a magánélet, vagy annak egyes részjogosultságait védelmező szabályok megsértése esetén bizonyos esetekben a médiahatóság, vagy a sajtót felügyelő szerv is eljárhat és/vagy bírságot vethet ki. Az Egyesült Királyságban amennyiben az Ofcom úgy találja, hogy a panasz alapján a Műsorszolgáltatási Kódex magánélet védelmét ellátó rendelkezés sérelmére került sor, felléphet és akár bírságot is alkalmazhat a médiaszolgáltató ellen.²⁵⁴ A nyomtatott és online sajtó területén a Sajtópanaszokat Vizsgáló Bizottság a Kódex magánéletre vonatkozó szabályainak megszegése esetén végső soron a marasztalás közzétételére kötelezhet.²⁵⁵ Írországon a televíziós programok sugárzásakor nem lehet az egyén magánszféráját ok nélkül támadni. A hatóság azonban szankciót nem alkalmazhat, de kezdeményezheti a Főbíróságnál a szankció kiszabását.²⁵⁶ A fentiekben említettek szerint Csehországban ha a Műsorszolgáltatási Tanács tudomására jut, hogy a médiaszolgáltató megsértette a Médiaszolgáltatásokról szóló törvény rendelkezéseit, köztük a személyhez fűződő jogokat, így a magánülethez való jogot, jogosult pénzbírság kiszabására, vagy a médiaszolgáltatási engedély visszavonására.²⁵⁷ Továbbá a ciprusi médiahatóság felléphet és adminisztratív szankciót vethet ki, ha Médiatörvényben foglalt személyhez fűződő jogok sérelme megvalósul.²⁵⁸ Szlovákiában a Műsorszolgáltatási és Műsorszórási Tanács kezdeményezhet eljárást, ha a Médiaszolgáltatásról és a továbbközvetítésről szóló törvény 19. cikkében foglalt emberi méltóság, valamint emberi jogok védelmét (amelybe a magánélet védelméhez való jog is beletartozik) megsértik.²⁵⁹

250 Spanyol Büntető Törvénykönyv, Article 197.

251 Art. 81 of the Belgian Copyright Act 1994. Art. 263.

252 Privacy Online OECD Guidance on Policy and Practice, 64.

253 Cseh médiaszolgáltatásokról szóló törvény, 63–64. szakasz.

254 THOMSON i.m. (183. lj.) 79.

255 Review of the law of privacy, Stage 3. Invasion of privacy: Penalties and Remedies, March 2009, Wellington, 97.

256 A médiaszolgáltatásokról szóló ír törvény, 39 (1) (e) szakasz.

257 Cseh médiaszolgáltatásokról szóló törvény, 63–64. szakasz.

258 A rádió és a televízió állomásokról szóló törvény, 26 (1) szakasz.

259 A médiaszolgáltatásokról és a továbbközvetítésről szóló szlovák törvény.

5. Következtetések

A) A szólásszabadság és a magánélet védelmének konfliktusa nem csupán a média szabályozását érinti, ugyanakkor a magánszférára vonatkozó általános szabályok áttekintésével válik érthetővé a médiaszabályozásban a magánszférát védő normák funkciója.

B) Nem létezik egy általános, európai értelemben vett magánszféra-fogalom. A magánszféra fogalmának egyes összetevőit, részjogosultságait is nehéz kimerítő jelleggel feltárni, mert az egyes európai államok a magánélet különböző aspektusait, részjogosultságait tartják védendőnek. Továbbá a magánszféra fogalmának tartalma többek között az országok jogrendszerének sajátosságától, a szólásszabadság értelmezésétől, valamint a magánszféra és a szólásszabadság viszonyától is függ.

C) Az államok jelentős részében a magánélet nem részesül általános védelemben, azt a bírói gyakorlat alakítja ki, így az egyes országok „magánszféra fogalmának” meghatározásában a nemzeti bíróságoknak kiemelkedő szerepe van. A magánélet általános védelmének alkotmányban való kifejezése a legmagasabb szintű jogi elismerést nyújtja. Nem minden ország védi azonban a magánéletet alkotmányos szinten, vagy védi ugyan, de nem általános jelleggel, hanem annak csupán néhány részjogosultságát kiemelve.

D) A magánszféra általános és egyes részjogosultságainak védelmét a különböző jogterületeken különféle szabályok látják el. A privát szféra egyes részjogosultságait védelmező speciális tényállások nem képesek minden esetre kiterjedően megóvni az egyén magánéletét. A magánszféra védelmének általános kifejezése az egyes államok jogrendszerében magasabb szintű elismerést eredményez, ugyanakkor a jogalkalmazás során visszaélésekre is adhat okot.

E) A magánszféra szólásszabadsággal szembeni védelmének esetei nehezen kategorizálhatók. Némelyik ország széles körben határozza meg a magánélet védelmének határait (például Franciaország), míg léteznek olyan jogrendszerek, amelyek a szólásszabadságot részesítik előnyben (például Hollandia), és ezáltal az egyén magánszféráját nagyobb tűrésnek teszik ki.

F) A sajtó vagy a média által tárgyalt magánéleti események általában a közérdekre való hivatkozással kerülnek a nyilvánosság elé, ugyanakkor a sajtó mozgásterének meghatározásakor nehéz elválasztani a közérdeket és a közérdeklődést. A közérdek fogalmát pedig lehetetlen teljesen egységes fogalomként kezelni.

G) Az EJEB magánszféra és a szólásszabadság konfliktusát kezelő ügyeiben alkalmazott alapvető elvei, mérlegelési módszerei több kérdést is felvetnek. Az egyik ilyen a „megfelelő egyensúly” tesztjének és a hagyományos „arányossági” teszt kapcsolatának mibenléte. A megfelelő egyensúly tesztje azt kívánja meg, hogy az EJEB valamennyi jog hatókörét és fontosságát az adott eset körülményeivel összefüggésben határozza meg. A korábban kifejlesztett, hagyományos megközelítés szerint azonban az államnak csupán azt kellett bizonyítania, hogy az alapjog gyakorlásába való beavatkozás arányos volt. Ez utóbbi a felfogás a megfelelő egyensúly tesztjétől eltérően kisebb jelentőséget biztosít a konkrét esetben felmerülő más jogoknak. Az eltérő megközelítések közötti választás tehát különböző eredményre vezethet. Nem tisztázott, hogy az utóbb említett arányosságnak mekkora tere maradt a magánszférával kapcsolatos ügyekben, ezért az EJEB-nek mielőbb tisztázni kellene ezt a fontos kérdést. Az EJEB magánélet és a szólásszabadság konfliktusát rendező ügyeivel összefüggésben további kérdésként merül fel az is, hogy mekkora mozgástere van, illetve lehet a tagállamoknak. Némely esetben úgy tűnik, hogy az EJEB alkalmazkodik a tagállamok bíróságainak döntéseivel, más esetben

viszont akkor is más döntésre jut, ha érdemes lett volna az ügy megoldását a tagállami bírákra hagyni.

H) Általában véve minden országban érvényesülő alapvetés, hogy a közszereplést vállaló személyek nagyobb fokú társadalmi kontrollt és érdeklődést kénytelenek elviselni, ezért a sajtónak nagyobb mozgástere lehet magánéletüket érintően. Az egyes államok jogalkalmazási gyakorlatában a konkrét közlésen és a magánszférájában sérelmet szenvedett fél társadalmi státuszán túl továbbá fontos lehet az is, hogy a közszereplő életének mely eseményeit tárgyalta a nyilvánosság előtt a sajtó.

I) A magánélet védelmét ellátó médiaszabályozásbeli rendelkezések számos ország jogrendszerében fellelhetők. Kiemelendő, hogy a magánélet védelme a médiaszabályozásban általában akkor lehetséges, ha a jogsértés szintje szükségessé teszi a közérdekből történő fellépést, azért, mert a demokratikus nyilvánosság alapvető szabályát sérti a sajtó, vagy a médiatartalom-szolgáltató, és így a nyilvánosság megfelelő működését veszélyezteti. A magánéletet sértő tartalmak közvetítése esetén számos ország médiaszabályozása lehetőséget biztosít a médiahatóság fellépésére is. A médiahatóság azonban a legsúlyosabb esetekben is szankcióként pénzbírságot szabhat ki. A magas mértékű pénzbírság kiszabásának alkalmazása is ritka azonban. Azokban az államokban, ahol a magánélet védelméhez fűződő jog megsértése esetén a médiahatóság fellépése nem engedélyezett, a sérelmet szenvedett fél egyéb (polgári vagy büntető) eljárásokat indíthat, e lehetőség pedig, azok szerint, akik ellenzik a magánélet védelmének sajtójogi vagy a médiajogi szabályozását, megfelelő eszközt jelenthet.

6. A sorozatban eddig megjelent kötetek

1. Apró István (szerk.): *Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011* (2012)
2. Dobos Ferenc: *Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 1999–2011* (2012)
3. Csink Lóránt – Mayer Annamária: *Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban* (2012)
4. Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: *A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai* (2012)
5. Koltay András (szerk.): *A médiaszabályozás két éve (2011–2012)* (2013)
6. Paál Vince (szerk.): *Magyar sajtószabadság és -szabályozás 1914–1989* (2013)
7. Horváth Attila: *A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején* (2013)

Médiatudományi Intézet, Budapest
A kiadásért felel Nyakas Levente
Tördelő: Varga Ákos
Megjelent 11,75 (B/5) ív terjedelemben, 200 példányban.
Médiatudományi Könyvtár: ISSN 2063-5222
Médiatudományi Könyvtár 8.: ISBN 978-615-530-204-6